

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

rusya'da işçi muhalefeti

ALEKSANDRA KOLLANTAY

KURAMSAL DİZİ

RUSYA'DA İŞÇİ MUHALEFETİ

Rus devriminden sonra bürokratik yönelimlere karşı **İşçi Muhalefeti** oldukça erken bir dönemde harekete geçti. Kuramsal dizide güncel sosyalizm tartışmalarına katkıda bulunacak tarihsel deneyim irdelemelerine öncelikle yer vermekteyiz. Çok değişik bir siyasal profile sahip olan Aleksandra Kollontay'ın işçi muhalefeti içindeki konumu yanında Lenin, Zinoviev, Stalin, Troçki, Kalinin, Kamenev, Buharin'in tavırlarını açıklayan eklerle kitap zenginleşmekte ve çok ilginç bir tartışma bütünlüğü içinde sunulmaktadır.

•

Birinci Baskı: Mayıs 1991

L'OPPOSITION OUVRIERE (Seuil, Paris 1974) / Dizgi: Alternatif / Baskı: Gülen Ofset / Kapak Düzeni: Yusuf Aslan, MAYA / Kapak Baskı: Orhan Ofset / BELGE ULUSLARARASI YAYINCILIK: Başmuhasip Sokak Talas Han 16/302 Cağaloğlu İSTANBUL / Tel: 511 63 20

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

/

Aleksandra Kollontay

RUSYA'DA İŞÇİ MUHALEFETİ

***Türkçesi: Haldun KARYOL
Süleyman ÖZÇİFTÇİ***

giriş

**işçi muhalefeti
üstüne**

Jean - Maurice Gélinet

*"İktidardakiler ile yönetilenler
hiçbir zaman aynı insanlar değildir."*
J. S. Milli

Aleksandra Kollontay'ın, ilk kez eksiksiz bir çeviri ile Fransız okurunun istifadesine sunulan **İşçi Muhalefeti** adlı yapıtı pek çok bakımdan olağanüstü bir önem taşıyor.

Yapıt, sosyalist düşüncüyü savunan iki kesim/anlayış arasında zaten hiçbir zaman durmamış olan tartışmayı canlandırarak yeniden başlatacaktır: sözkonusu anlayışlardan ilki, karar alma sürecinin her şeyi bilen yönetici bir elitle sınırlandırıldığı canlılığını yitirmiş bürokratik bir yaklaşım; ikincisi ise, tam tersine işçi kitlelerinin kendiliğinden yaratıcı inisiyatifine mutlak bir güven duyan anlayıştır. Aleksandra Kollontay'ın eğilimi bu ikinci yaklaşımdan yanadır; onun otoritarizmi şiddetle eleştiren düşüncesi, 50 yıl sonra 1968 Mayıs'ıyla birlikte devrimci komünist hareketin yeniden canlanan düşünce-siyle buluşmuştur.

Bu iki ayrı sosyalist yaklaşıma ilişkin bilimsel tartışma, Ekim Devrimi sonrasında Rus proletaryasının ve köylülüğünün olduğu kadar, çeşitli sosyalist çevrelerin de ilgisini çekmekten geri kalmamıştır.

İktidarın ele geçirilmesinden sonra, değişik şiddetteki bu sarsıntılar, Bolşevik partisini her zaman az ya da çok etkileyebilmiştir. Yö-

neticiler kendi ekonomik ve politik sistemlerini dayatmak için diğer sosyalist unsurlara olduğu kadar parti içi muhalefete karşı da sert bir mücadele yürütmüşlerdir. 1920 sonlarında, beyaz orduların artık tamamen yenilmiş olmalarına rağmen, hükümet baskısı paradoksal biçimde her zamankinden daha çok sürdürmek istemektedir. Karşı-devrimci tehdidin ortadan kalkması, muhalifleri kaygılarından kurtarmış, ülkeyi bir hoşnutsuzluk ve öfke dalgası kaplamıştı. Muhalefetin kesin olarak silinmesinin bir işareti olan her türlü biçiminin adım adım yok edilmesi, komünizmin Rusya' daki geleceğini ağır bir ipotek altına almaktaydı. Olanlar, 1917 Ekim' inden beri izlenen ve X. Parti Kongresi' nde resmen onaylanan politikaların doğal sonuçlarından başka birşey değildi.

İşçi muhalefetinin yok edilmesine ve Kronştadt' ın ezilmesine gerekçe olarak iç savaşın yol açtığı ekonomik felaketin ürünleri olan eksiklikler gösterilmek istenir. Bu dönemin tümüne ışık tutan Kol-lontay' ın bu kılavuz yapıtı, gerekçenin yalnızca bundan ibaret olmadığını kanıtlamaya yöneliktir. Ekonominin çöküşü, gerçekte teorik ve pratik bir evrimin akışını etkilemekten başka bir işe yaramamıştır; dolayısıyla sürecin kökenini, kendisi de Rusya' nın yüzyılın başındaki sosyo-ekonomik yapısının bir ürünü olan Bolşevik kuramsal aygıtında aramak gerekmektedir. Bolşevik kuram, Feodal Çarlık' ın hasta gövdesi içinde gelişti ve bu hasta gövdeyi parçalayan çelişkiler, marksist devrimci mücadeleyi mülk sahibi sınıf tarafından dayatılan zemine kaydırıldı. Leninizm, sınıf mücadelesinde özgül, yerel koşulları dikkate almak zorundaydı; bu da Rusya' daki sınıf mücadelesini, Batı Avrupa' da aynı dönemde sosyalistlerce verilen sınıf mücadelesinden tamamen farklı bir duruma getiriyordu.

I

Cılız, siyasal yaşamda herhangi bir rol oynama yeteneğinden yoksun Rus burjuvazisi, yıkılmakta olan feodalizmin yerine geçememesinin aczi içindeydi. Hem güçsüz, hem de son derece yeteneksiz olan bu sınıf, kendi iktisadi gelişmesi için vereceği mücadelenin risklerine katlanmaktansa, Çar' ın kucağını tercih ediyor; üretim araçlarının mülkiyetini ele geçirmekten vazgeçerek, iktidarı elde etmek için -Batı' daki benzerleri gibi- yıkıcı güçlere önderlik etmekten korkuyordu.

Rus yönetici sınıfı, burjuvazinin çekingenliğinin doğurduğu bu boşluğu doldurmak için, üretici güçlerin gelişmesini kısa sürede gerçekleştirmek amacıyla sanayisini Batı kapitalizminin ellerine bırakmak zorunda kalmıştı. Avrupa mali çevreleri ve sanayicileri, maddi çıkarların değiş-tokuşu gereği iyi niyetle Rusya' yı ödüllendirmeye geldiler. Halkın çoğunluğunun köylülerden oluştuğu geri ve barbar bir toplumun bağrında, "korporatif ve tutucu geleneklerden" kopmuş, "devrimci ruhunun canlılığıyla" tanımlanabilen (Troçki) bir proletaryanın doğacağı modern sanayi adacıkları işte böylece kurulmuş oldu.

Sömürgeleştirilmiş Rusya' da halk, yarı-aç yaşamaya mahkum edilmişti ve vergiler altında eziliyordu; gündemin ana konusu, batılı hükümetler tarafından borca batırılmış ve gene onlar tarafından güdümlenen otokrasiyi silip süpürecek bir iktisadi çöküntüydü. Bu sırada, hedefleri birbirlerinden çok farklı, iki ayrı mücadele birden yürütülmeliydi: bir yandan toplumun modernizasyonunun önünde engel olan yaşayan arkaizmi, yani Çarlığı yıkmak gerekiyordu -Avrupa

burjuvazisi' nin daha önce tamamlamış olduğu süreçle bir çok noktada çakışan bir görevdi bu- öte yandan da yeni doğan Rus işçi sınıfı, devrimci bir güç durumuna geliyordu. Her iki akım da, otokrasinin devrilmesi görevinin kendisine düştüğünü kavrayan aydınlar sınıfının inisiyatifinde birlikte hareket ediyordu.

Doğal müttefiki olan köylülükten destek bulamayan burjuvazi, yönünü kendi hedefi için gerekli destek kuvvetini oluşturan sosyalist işçilere çevirdi. "Sonuçta, marksizmi siyasi ilke olarak benimseyen ve Rus devriminin zorunlu kıldığı toplumsal bir evrim, kapitalizmden sosyalizme geçiş ve devindirici bir güç olarak da sınıf savaşı teorisini şiar edinen sosyalist bir parti, bu mücadelenin temel organı olacaktı."⁽¹⁾

RSDİP (Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi), özellikle de onun bolşevik kanadı bunu çok iyi kavramıştı. Bolşevik kanat, zaman yitirmeksizin çalışmaya başladı. Bolşeviklere göre devlet aygıtının ele geçirilmesinde en acil görev, sallantı halindeki otokrasiyi devirecek olan vurucu gücün, yani devrimci bir partinin yaratılmasıydı.

Bolşevikler, burjuva bir iktidarın doğmasını temenni ederek proleter devrimi çıkmaz ayın son çarşambasına ertelemekte inat eden Menşevikler ile köylülüğü zaman içinde dondurulmuş bir devrimin kurtarıcı mesihi olarak algılayan, dolayısıyla da anti-marksist olan sosyal- devrimcilerin köhnemiş düşüncelerini kuramsal düzeyde aşmışlardı. Ancak devrimci perspektifin burjuva ve proleter olmak üzere ikili karakteri, mücadelenin gereklerine uyarlanması gereken bir dizi örgütsel zorunluluğu da içeriyordu. Aynı zamanda hem Jakobin, hem de Marksist olan parti, kitlelere dayanmak, polis baskısının dayattığı son derece sert koşullara katlanmak zorundaydı: Bolşevizmin ayırt edici özelliklerini oluşturan ve bu yanıla onun Blankist olarak suçlanmasına yol açan gizlilik ve örgüt içi demokrasinin olmayışı, partiyi derinlemesine etkilemiştir."⁽²⁾ Bu kısıtlamaların koşullar

1. Anton Pannekoek, *Lenine Philosophie / Filozof Lenin, Paris 1970 s. 102*

2. "Leninist örgütsel bakış açısı, komplocu blankist örgüt ilkelerinin, işçi kütüphanelerinin sosyalist hareketine mekanik bir biçimde taşınmasından başka birşey değildir."

Rosa Luxemburg Centralisme et Democratie / Demokrasi ve Merkezîyetçilik, Paris 1946. s. 21.

"normalleştiğinde" demokratik ilkelere dönüleceği vaadi ile telafi edileceğinin devamlı olarak ileri sürülmesine rağmen, vaadedilen bu yükümlülükler, sonuçta hem Ekim Devrimi'nin normal akışı içinde, hem de özellikle X. Parti Kongresi'nde 'dindarların adakları' olmaktan öteye gidememiştir.

Parti örgütsel 'anayasası' olan "Ne Yapmalı?"ya Lenin'in eliyle 1902'de kavuşmuştur. Lenin, bu yapıtında, Bolşevizmin Rus toplumu, burjuvazinin mezar kazıcısı olan proletaryayı temel alarak, feodalizmden, toplumsal evrimin bir sonraki aşamasına tarihsel sıçratmasındaki çelişkiye dikkat çekmekteydi. Bu şekilde ele alınan sorun, işçi sınıfı açısından olumsuz bir biçimde çözümlenmeye çalışıldı; o kadar ki otuz beş yıl sonra Pannekoek, "Lenin kapitalizmin yalnızca sömürge biçimini tanıdı; toplumsal devrimi ise büyük toprak mülkiyetinin ve çarlık despotizminin tasfiyesinden başka birşey olarak düşünmedi; Rus bolşevizmine Marksizmi terk etmiş olduğu yolunda bir suçlama yöneltilemez, çünkü o, hiçbir zaman marksist olmamıştır"⁽³⁾ diyecekti. Politik ve ideolojik özden uzaklaştırılmış kendisine yalnızca sınıf bilinci verilen ekonomik bir birim olarak ele alınan ve teoriyi oluşturan yönetici aydınlarla tabi kılınan sosyalist işçiler, ikinci plana itildiler.

Başka bir deyişle, proletaryanın kendiliğinden her türlü inisiyatif, kendisine dayatılan vesayeti reddetme kararlılığı, bir böbrek taşı gibi gereksiz addediliyordu: devrimci genelkurmayı oluşturan ayrıcalıklı çevrenin verdiği emirlerin dışında kalan bu tip hareketler, yetkinleştirilen planları alt üst etme riskini taşıyordu. Daha 1904'de Troçki (Nas taches politiques*) ve Rosa Luxemburg (Questions d'organisation de la social-democratie russe, La revolution russe en 1918**) tarafından yapılan tüm uyarılara rağmen, parti ya da daha doğrusu baştaki yöneticiler, denetimlerinden kurtulan tüm işçi grupları karşısında, kendilerinde, güdüsel bir güvensizlik doğuracak olan bir üstünlük görmeye başlamışlardı.

3. A. Pannekoek, aynı yapıt... s. 103

* Nas Taches poliiques: Siyasal Görevlerimiz

** Rus Sosyal Demokrasisinin Örgütsel Sorunları, 1918 Rus Devrimi

[Bu yazılann çevirileri Belge Yayınları tarafından yayınlanacaktır.]

Ekim öncesinin bu taktiğine ilişkin karakteristik iki örnek verelim: Sovyetler 1905’de birden bire ortaya çıktılar.Başlangıçta basit birer grev komiteleri olan işçi konseyleri, toplum yönetiminin bir bütün olarak kendi yaptıklarıyla örtüştüğünü eylemlilik içinde keşfettiler. İktidarın tümünü ele geçirme aşamasında bolşeviklerin, siyasetin bir uzmanlık işi olduğu yolundaki partizanca düşünceleriyle oluşturulan iş bölümünü ellerinin tersiyle ittiler. (Bu uzmanlık kavramı ayrıca, iktidarın alınışını izleyen yıllarda sayısız tartışmanın temelini oluşturacaktı.) Troçki, 1905’te St. Petersburg Sovyeti’ni ve üyelerinin gözüpekliğini, "proletaryanın iktidar mücadelesindeki doğal organı" "ülkenin devrimci iktidar odağı" biçiminde coşku ve hayranlıkla selamlarken, Lenin ve yandaşları partisiz ya da değişik partilere mensup temsilcilerden oluşan böyle bir yığılşımı düşünmeden, içinden geldiği gibi davranan bir topluluk olarak nitelediler ve güvensizliklerini belirttiler⁽⁴⁾.

Sovyetin eylemi onlara göre kısa sürede bir karmaşaya dönüşebirdi. Her türlü sınıflandırmanın ötesinde birden bire ortaya çıkan bu yeni örgütlenmeler karşısında hazırlıksız yakalanan Lenin, çok sayıda denetimsiz unsuru bir araya toplamış olan Petersburg Sovyeti’nin şahsında, "önceden belirlenmiş mücadele hedeflerini gerçekleştirecek bir mücadele örgütü"nden başka bir şey görmek istemiyordu. Sovyet elden geldiğince denetim altına alınmalı, aynı zamanda parti üzerinde etkinlik kurmasına ve anarşik üslubuyla onu bulaştırarak düzenini ve hiyerarşisini tehlikeye düşürmesine izin verilmemeliydi. Bu yaklaşımların bir sonucu olarak bolşevikler, konseylerde baskın bir rol elde edemediler. "Bazı bolşevikler, özellikle Petrograd’da, sovyetleri partinin rakipleri olarak görme eğilimine kapıldılar"⁽⁵⁾. Parti’nin tereddütleri aşması ve konseylerin sunduğu olanakları, halkın azami güvenine sahip bu organların partiye hizmet etmeleri gerektiğini ve bunlar aracılığıyla kitlelerin yönlendirilmesinin daha kolay olacağını kavraması, epeyce geç olarak, Ekim Devrimi’nden ancak kısa bir süre önce anlaşılabilmiştir.

4. Troçki o dönemde henüz bolşevik olmamıştı.

5. E.H. Carr tarafından *La Revolution bolchevique / Bolşevik Devrimi’nde* (1964 s 64) bir tarihçinin naklettiğine göre, bunun N. Popov olduğu belirtilmektedir.

Kendini işçi sınıfıyla özdeşleştiren ve onun yerine koyan teorisinin ipoteği altındaki RSDİP'in köktenci kanadı, bu andan itibaren kendiliğinde hareketleri içinde eritmesinin kendisine sağlayacağı avantajları çok iyi kavradı ve bu vesileyle özerk organların profesyonel organlara oranla sahip oldukları etkinlik ve cazibesini azaltmaya çalıştı. Nitekim "sendikal hareket, Lenin'i bir etki çevresi yaratabildiği, sözcüğün dar anlamıyla kitleleri sosyalist (ya da komünist) harekete meylettiren, yani sosyalist (ya da komünist) bir partinin etkinliğini vurgulayan bir araç olduğu sürece ilgilendiriyordu"⁽⁶⁾. Genel anlamdaki bu hiyerarşik bağımlılık düşüncesi, birbirini tamamlayan ikili bir yaklaşımın ifadesiydi.

1. Proletaryanın ekonomik mücadelesi, sendikal hareketin görevidi. Bu, proletaryanın siyasal olarak eğitilmesi, profesyonel devrimcilerin gizli eli tarafından yönlendirilmesi, kitlelerin el yordamıyla gösterdikleri çabaların, hatta yanlışlarının denetlenmesi; onların partinin taktiğine tabi kılınmaları amacını taşımaktaydı: sendikalar böylece proletaryanın siyasete olan ilgisini artıracaklardı.

2. Bolşevik doktrininin sendikalar aracılığıyla dolaylı olarak geniş işçi kesimleri üzerinde etkili olması sağlanacaktı. Bu, "sendikaların kullanılması" olarak adlandırılan teoridir. Sistemin tamamlanması yolunda propaganda nüvelerinin oluşturulmasına 1907'lerde başlandı: "tüm sendikal faaliyetin yönetimi", "tüm meslek kuruluşlarındaki parti hücrelerinin birleştirilmesinden oluşan parti grubu" tarafından düzenlenmekteydi⁽⁷⁾. "Rus işçilerinin mücadelesinin, burjuva liberalizminin sunduğu koşullardan çok daha kötü koşullarda yürütüldüğü bir gerçeklikti. Proleterlerin şiddetli polis baskısını aşabilmelerine yardımcı olmak, kuşkusuz bolşeviklerin tavrını belirleyen temel bir etmen olmuştur. Ama bu yalnızca hafifletici bir durumdur ve gerçeğin tümünü açıklamaktan çok uzaktır. Sonuçta bazıları her türlü mesleki örgütlenme ilkesine karşı çıkarken, heyecanlı militanlardan oluşan kesim, sendikaların doğrudan yönlendirilmesini ve parti organları durumuna dönüştürülmesini önermeye kadar götürdü işi. Sendikacılığı bu şekilde yorumlama tarzı, Troçki'nin 1920'de, sendikaları bizzat parti müdahalesiyle devlet organlarına dönüştürmek için devlet aygıtının yuttuğu yolundaki açıklamasına çok yakındır".

6. Salomon Schwarz, *Lénine et les Syndicats / Lenin ve Sendikalar, Paris 1971 s. 10*
7. S. Schwartz tarafından belirtilmiştir. s. 51.

II

Ekonominin 1916'daki karmaşıklığı öyle boyutlara ulaştı ki, çarlık hükümetinin yöneticileri, 1917 başlarında hemen hemen iktidarsız duruma düştüler. Ülkenin ekonomik temeli, ilkel yapısı nedeniyle savaşın olağanüstü giderlerini karşılayamaz duruma gelmişti. Son haddine kadar zorlanmış olan ekonominin temellerini onarmak bir hayal gibi görünüyordu; yönetim savaşı sürdürme yeteneğinden yoksun bir durumdaydı; nihayet 1917 Şubat'ında çöküş tam anlamıyla gerçekleşti. Rejimin mirası için birbirleriyle rekabet halinde olanlar, itişip kakışmaya başladılar. Ama Şubat'la Ekim arasında yönetimi devralan muhafazakâr ya da ılımlı sosyalist hükümetlerden hiçbirisi, mevcut sorunların üstesinden gelebilecek yetenekte görülüyordu.

Sallantıda olan burjuvazinin karşısında, aynı 1905'te olduğu gibi birdenbire ortaya çıkan Sovyetler, bir ikili iktidar durumu yarattılar. Devrim, Parti'nin en küçük bir katkısı olmadan gerçekleşti; aşırı sol da içinde olmak üzere tüm gruplar yaşanan olayların gerisinde kalmıştı ve olayların başlıca aktörü halktı. Devrimci toplumsal fırtına ile karşılaşan bolşevikler bölünmüş görünüyorlardı. Petrograd bolşevik bürosu bu yüzden Şubat Devrimi ile ilgili olarak ihtiyat öğütledi ve elde etmiş oldukları kazanımları ilerletmeleri yönünde kitleleri teşvik etmedi. Çok sayıda militan bu uzlaşmacı yöntemi benimsemişti. Pek çok yetkili, Ekim arefesinde bile iktidarı ele geçirmeyi bir macera ve geçici bir olay olarak görüyorlardı. Bu ılımlı eğilime göre, Sovyetler, "Geçici hükümet, işçi sınıfını hoşnut edecek yolda yürümeyi

sürdürdüğü sürece"⁽¹⁾ onu desteklemekle yetinmeliydiler. Bu bakış açısı kararsız resmi iktidarı rahatlatmak ve güçlendirmek amacıyla sosyal-devrimcilerin eşliğinde işçi meclislerinin içindeki kendi konumlarını güvence altına almayı hedefleyen menşeviklerin bakış açısından çok az farklıydı.

Bir bolşevik fraksiyonu bu sürece direndi: genellikle Şliapnikov ve Kollontay tarafından yönlendirilen metal işçilerinden oluşan bu grup, konseylarin devrimci bir iktidarın vazgeçilmez unsurları olduklarını öne sürdü. 'Lenin, Rusya'ya döndükten sonra kaleme aldığı **Nisan Tezleri**'nde Parti'nin önünü açmaya çalıştı. Gerçeklerden her zaman kesin, anlamlı kanıtlar üreten Lenin, halkın Sovyetlere duyduğu güvenin, 12 yıl sonra el değmemiş biçimde sürmekte olduğunu açıkça belirtti. Öte yandan burjuvazi açıkça iflas etmişti. Kumanda mevkiine başka bir güç geçmek üzereydi. Lenin 14 Nisan'da son derece yerinde ve haklı olarak "Bütün İktidar Sovyetlere" şiarını atmanın gerekliliğini açıkladı; "Zira Sovyetler iktidarı ele geçirmeden biz de onu elde edemeyiz". Ancak onlar "bizim siyasetimizi benimsemeden"⁽²⁾ ülke yönetimini üstlenemezler, "Zira işçi hareketinin kendiliğinden gelişimi burjuva ideolojisinin ona egemen olmasıyla sonuçlanır"⁽³⁾, "Kendiliğinden unsur, temelde, bilincin ruşeym halindeki biçiminden başka birşey değildir"⁽⁴⁾, "Bunun içindir ki önce [Sovyetler'de] sınıf bilincini belirleyici konuma getirmek"⁽⁵⁾ gerekmektedir.

Ancak Lenin ve partisi, Haziran-Ekim arasında işçi sınıfının bağrında oluşmuş devrimci kurumlara karşı tereddütlü bir tutum içine girerler. Zira süreci görebildikleri halde, kendi teorik pozisyonları kendilerini kısıtladığı için bu yönde davranamamışlardır. Petrograd Sovyeti ellerinin altından kaçırmıştı: Hükümetteki sosyalistlerin denetimindeki Sovyet'in devrimci sağlığı bulanıklaşmıştı ve bolşevikler

1. *Le Parti bolchevique / Bolşevik Partisi, aktaran Pierre Broué Paris 1963-1971, s. 82*

2. *Bolşevik Merkez Komitesi Kararı, 5 Mayıs 1917.*

3. *Lenin, Ne Yapmalı? Paris-Moskova baskısı 1966. s. 53*

4. *Lenin, aynı eser s. 39.*

5. *Petrograd Parti Konferansı (27 Nisan - 5 Mayıs 1917)*

orada seslerini duyuramıyorlardı. Sosyalist devrimciler ve menşevikler tarafından eşit biçimde denetlenen sendika aygıtları içinde geçici bir süre için bolşevikler pek ilgi görmediler ve bu yüzden kendi kurumaları altında örgütlenmiş olan fabrika ve atölye komiteleri çevresine döndüler. Bu tercih, "kitlelerin başına geçmiş ve onları kendi devrimci eylemlerine tabi kılmış olan⁽⁶⁾" sözkonusu komitelerin özelliklerini ve gücünü zaman yitirmeksizin gören Lenin'in yolunun doğru olduğunu bir kez daha kanıtlıyordu.

Sovyetler öncelikle fabrika müdürlerinin işyerinde sabotaj ve lo-kavt girişimlerini önlemek, genelde ise üretim merkezlerinde işçi denetimini kurmakla görevliydi; geçmişte kimilerinin kendilerine takmış olduğu İşyeri Sovyeti adını doğrulayarak birçok işyerinde iktidarı ellerinde bulundurmuşlardır.

Öte yandan 29 Mayıs Harkov Konferansı'nda, bolşevik olmayan kimi delegeler komitelerin tüm fabrikalarda yönetimi doğrudan üstlenmesini talep ettiler. Komiteler ise mücadele anında, geçici yönetimin satıldığı resmi otoritenin iyice kokuştuğu, Lenin'in partisinin bunlarla uzak yakın herhangi bir ilişkisi olmadığı yolundaki propaganda daha çok kulak vermeye hazırdılar.

Fabrika komiteleri, Ekim öncesi mücadelelerde önemli bir yeri olan ve Şliapnikov ile Eremeyev'in çabalarıyla bolşeviklerin zaferini sağlayan silahlı gücün kurulmasında da bir kaynak işlevi görüyorlardı⁽⁷⁾. Lenin komitelere özel bir ihtimam gösterdi; Ordjonikidze'ye "fabrika komiteleri ayaklanma organları olmalıdırlar. Biz sloganımızı değiştirmeli, "bütün iktidar Sovyetlere" yerine, "bütün iktidar fabrika komitelerine" demeliyiz⁽⁸⁾ biçiminde telkinde bulundu. Rusya'ya dönüşünde kabul edilen sloganın terkédilmesi geçici olacaktı. Yaz ayları boyunca ardı arkası kesilmeyen eylemlerden ve general Kornilov'un darbe girişiminden sonra devrimci işçi eylemi tümüyle

6. Anna Mihailovna Pankratova "Devrim dönemi Rusya'sında fabrika komiteleri, 1917-1918. Autogestion (Öz Yönetim) dergisi sayı 4, Aralık 1967 s. 10

7. Petrograd Sovyet icra komitesi Kızıl Muhafızların desteğine karşıydı.

8. The Bolsheviks and Workers Control 1917 to 1921. The State and Counter Revolution'da Maurice Brinton tarafından belirtilmiştir. Londra 1970. s. 15.

[Türkçe çevirisi: Aynntı Yayınları, 1990]

olaylardan en iyi dersi çıkarmasını bilen partinin denetimine girdi. Konseyler son derece kolay bir biçimde bolşevikler tarafından fethediliyor, bir süre için "unutulmuş" olan slogan Eylül başlarından itibaren bolşevik saflarda yeniden duyulmaya başlanıyordu. Kitle hareketini ısrarla boğmak isteyen ve hareketin olağan akışını bastırmaya çalışan çeşitli sosyalist grupların tersine bolşevikler, halkın isteğine denk düşen ustaca bir taktik izlediler; savaşı sona erdirmeyi vaat ederek konseylerin iktidarını güvence altına alacaklarını duyurdular. Leninist kuramsal yapının temel taşı olan parti, böylece sözcüğün tam anlamıyla, devrimci kitlelerin desteğinden yararlanarak ülkenin yönetimini eline geçirmeye yöneldi.

Lenin, ustaca bir ittifak politikasıyla hem an'ın gereklerine uygun olarak, hem de parti tarafından savunulan konumlarla tam bir yankılaşım içinde söz konusu iktidar organlarına dayanarak Sovyetler ve fabrika komitelerinden en iyi şekilde yararlanmasını bilmişti. Bu aşamada parti, iyiyi kötüden ayırabilen biricik bir güç olarak ortaya çıkarken, öteki sosyalist gruplar, sürecin dışına çıkmış, burjuvaziyle uzlaşmanın en iğrenç zikzakları içinde yollarını şaşırılmış, şaşkın bir konuma düşmüşlerdi⁽⁹⁾.

En ileri görüşlü partinin iktidara gelmesi, mevcut iki sosyal sınıfın, yani burjuvazi ve işçi sınıfının bir bakıma içinde bulundukları zafafın da konumunu açıklıyordu. Burjuvazi bir sınıf olarak henüz siyaset sahnesinde yerini almamışken, özellikle işçi sınıfı aktif, atılğan ve coşkulu görünüyordu. Ama onun canlılığı ve savaşçılığı sayıca yetersizliğini telafi edemiyordu. Bu canlılık, yokluk yıllarını aşmak ve iyi örgütlenmiş partiler için çok kolay bir iş olan yeni siyasi organlar yaratmadaki denesizliğini gidermek için gereksinim duyduğu ek gücü harekete geçiremiyordu. Bu dönem boyunca, parti kurmaylarının bir kısım terimler dışında düşünce üretmemelerinin bir dizi nedeni vardı. İşçi kitleleri hareketi başlattıktan sonra güdüm altına alınmış, başlatıcısı oldukları mücadelenin en büyük mağdurları durumuna

9. Ancak bu görünür sertliğin belli çelişkileri bannırdığını da doğru biçimde görmek gerekir: nitekim Sovyet iktidannın ilanı ile kurucu meclis çağrısı birlikte yapılmıştı.

gelmişlerdi. 1917 Nisan'ında Rosa Luxemburg Rusya'daki durumla ilgili olarak şöyle yazıyordu: "Alt üst oluş dönemlerinde tüm sınıf ve partilerin davranışları en ileri sınıfın, yani işçi sınıfının davranış ve tutumuna bağlıdır.⁽¹⁰⁾" İşçi sınıfı ise kaderini kendi eline almanın imkansızlıkları içinde, ülkeyi sosyalist bir zeminde ayakları üzerine durdurma sorumluluğunu üstlenen bir ekibe kaderini teslim etmek zorunda kaldı. Ancak burada sözkonusu edilen hangi sosyalizmdi?

Yeni rejime nasıl bir yön verileceği konusunda öyle uzun boylu düşünülmeydi. Etkisi daha önceden çok iyi bilinen fabrika komitelerinin kaderi daha sonra uygulamaya konulacak olan politikalarla tayin edilecekti. Başlangıçta kapitalistlerin kötü niyetlerine karşı koyacak biçimde yönlendirilen fabrika komiteleri, devrimden sonra işletmelerde proleter devletin hoşgörülü baskısı altında eski patronlarının varlığına tolerans gösteren kurumlar haline geldiler.

Pek çok komite bu müdahaleyi kabul edilemez buldu: Onlar için sosyalist devrim, herşeyden önce insanın insan tarafından sömürülmesine son vermeyi gerçekleştirecek olan topyekün bir toplumsal alt-üst oluş anlamına gelmekteydi. Verilmiş olan sözler ile -sınıflı toplumun sonu- uzman ya da teknik müdür adı altında yeni bir tazelik kazanarak, üretim merkezlerinin efendileri olma konumuna yeniden kavuşan sömürücülerin varlığının devam etmesi arasında apaçık bir çelişki vardı. (A. Kollontay bu uzmanlara özel bir öfke ile saldırmaktadır. Bu yapıtın özellikle 53-56 arası ile 58-65-66-78. sayfalarına bakınız.)

İşçilerin işyerlerinde inisiyatifi ele alarak getirdikleri kısıtlamalar, üretin'in gözle görülür bir biçimde düşmesinden ve ülkenin maddi değerlerinin büyük bir bölümünün temelden tahribine yol açmasından resmen sorumlu tutulmuştu. Ama bunun ötesinde, iktisadi çöküntü ve onu izleyen zorunlu kalkınma hamlesi, komünizme aykırı olduğu düşünülen önlemlerin hayata geçirilmesinden başka bir şeye hizmet etmedi: Eski kapitalist örgütlenmenin içerdiği hiyerarşik ilişkilerin sürdürülmesi, maddi teşviklere yeniden dönüş, uzmanların görev yapmasını güvence altına almak için verilen ödünler,

10. Rosa Luxemburg, *Problèmes russes / Rusya'nın Sorunları, Sıyasal Yazılar 1917-1918 Paris 1969, s. 25.*

idari kademelerin ve parti saflarında 1920'de sert bir polemige yol açacak olan tek kişi yönetiminin yeniden kurulması tartışılan temel konulardı.

7-14 Ocak 1918 tarihleri arasında yapılan Birinci Panrus sendikalar kongresinde, belli sayıda işçinin sözcülüğünü üstlenen işçi Belusov, iktisadi ve sosyal yıkıma çare olarak işyerlerinde etkili bir işçi denetiminin kurulmasını önerdi. Proleterler, yönetici otoritelerce yakın geleceği ilgilendiren planlardaki vaadlere ilişkin beklentiler içine hapsolmakla artık yetinemeyeceklerini dile getirdiler. Gerçekten fabrika komitelerinden çok sayıda militan birbirlerini izleyerek faaliyetlerinin içinde boğulmak istenen ve kapsamı giderek daraltılan işçi denetimi şiarını, üretim araçlarına doğrudan el koyabilmek yönünde aşmaya çalıştı. Belusov, "Yalnızca hiçbirşey yapmayanlar, hata yapmazlar" diyordu⁽¹¹⁾.

İşyeri komiteleri konferanslarında çoğunluğu oluşturan bolşevik delegeler, 1917 yazından itibaren düzenin yeniden kurulması yönünde çaba gösterdiler: onlar haklı olarak devleti korumayı ve üretimin örgütlenmesi çabasında devlete yardımcı olmayı önerdiler. 1917 Ağustos'unda Petrograd'da işçi müdahalesine ilişkin bir toplantıda sorunlar yeniden gündeme geldi. 14 Kasım tarihli işçi denetimiyle ilgili olarak yayınlanan kararname, Rus proleterlerinin coşkularını frenleyerek işçi denetiminin sınırlarını iyice daraltıp resmileştirdi. Lozovski, kararnameyle⁽¹²⁾ ilgili tartışmalar sırasında, "çalışanlar...-fabrikaların kendilerine ait olduğunu düşleyemezler"⁽¹³⁾ diyordu.

11. Adı geçen yapıt, M. Brinton, s. 31.

12. Leninist tarihçilerden bir bölümü, işçi müdahalelerine yöneltilen sınırlamalarla ilgili olarak garip açıklamalarda bulunmaya başlamışlardır: 1917'de proletaryanın yararlanma hakkından başka bir hakkının bulunmadığını ileri sürerek mülkiyetin burjuva tanımının arkasına saklanırlar; oysa kötüye kullanma eski mülk sahibi sınıflar ile devlet için sözkonusudur. Burjuvazinin eski hukuksal gereçleri içinde kuramsal bir gerekçe aramak en azından tuhaftır. Mülkiyete ilişkin bu tanımlama, akli başında her Marksist için yalnızca bir yanlış değil, burjuvazinin sömürüye ilişkin yasal hilesinin onaylanması anlamına da gelmektedir.

13. M. Brinton Agy. s. 17.

Bolşeviklerin, işçi sınıfını partinin çevresinde safları sıklaştırmaya zorlamak amacıyla o güne değin hemen hiçbir sempati bile duymadıkları unsurlardan yararlanmaya karar verdiklerine özellikle dikkat etmek gerekir. Sendikaların pek iyi gözle bakmadığı özerk organların giderek daha büyük önem kazanması onların gözünden kaçmadı. Bu nedenledir ki, 14 Kasım tarihli kararnameyle ilgili bir taslakta Lenin özlü biçimde, "İşçiler ve memurların seçmiş oldukları komiteler tarafından alınan kararlar, işyeri sahipleri için yasa gücündedir; sendikalar ile sendika kongreleri dışında hiçbir makam tarafından yürürlükten kaldırılamazlar⁽¹⁴⁾" demiştir. Söylenenler açıkça şu anlama geliyordu: Lenin'in özgün ifadesiyle "yeni toplumsal yaşamın temel faktörü olan kitlelerin yaratıcı faaliyeti" sendikal aygıtlara tabi kılınmış, kendisini ifade etmesine engel olan örgütsel bir vesayet altına alınmıştı. Sendikacılar, önlemlerin yeterli olmadıklarını düşünürlerken, kararname, bağımlılığı daha da pekiştirecektir: bu andan itibaren iktidarlarını sendikalarla paylaşmak zorunda kalan komiteler, yakın gelecekte yok olmaya mahkum edilmişlerdir; mesleki örgütler işçilerin birbirleriyle kaynaşmalarını engellemektedir.

Bu önlemler, halkın millileştirme olarak adlandırdığı dalgayı bastırmaya yetmez. Tabandan başlayan ve son derece etkili olan bu tür hareketleri, düzenin belirlediği sınırların içine çekmek için dikkatli bir yargılamak gerekir. 14 Kasım kararnamesi, bir işçi denetimi panrus konseyi kurmuştu ve konseyin bileşimi parti tarafından belirleniyordu. Konseyin yirmi bir temsilcisinden yalnızca beşi fabrika komitelerinden gelmekteydi. (Diğer onaltısı, değişik örgütlerden, Sovyetler merkez yürütme komitesinden, sendikalardan, mühendisler ve teknisyenler derneğinden, tarımcılar birliğinden ve diğerlerinden.) Göstermelik varlığı dışında hiçbir faaliyet göstermemesine rağmen bu konsey, sendikaların çok güçlü bir temsile sahip oldukları Vasenka'ya (Ulusal Ekonomi Konseyi) dahil edilmmişti. Hiyerarşik yapıları nedeniyle bunlar daha esnek, daha istikrarlı ve daha kolay denetlenen örgütlerdiler. Öte yandan bu örgütler işçi gerçeklikleri ile iletişim halinde olmalarından dolayı yerlerine ikame

14. D.L. Simon tarafından *Lenin et Controle ouvrier / Lenin ve İşçi Denetimi'nde belirtilmiştir. Autogestion / Öz Yönetim dergisi, No.4 s. 68 Aralık 1967.*

edilmeye çalışılan piramidal örgütlenmelerin düzenini bozan kışkırtıcılar için elverişli yatıştırma merkezleri olacaktı. Anarşistler ile fabrika komitelerinin "intihar ederek, tümüyle sendikal yapının unsurları haline gelmelerini" (Riyazanov)⁽¹⁵⁾ görmek isteyen bolşevikler arasında çıkan çatışma, 1. Panrus Sendikalar Kongresi'ne damgasını vurdu: Fabrika komiteleri "hem üretimi örgütlemek, hem de ülkenin zaafa uğramış olan üretici güçlerini yeniden kurmakla"⁽¹⁶⁾ görevlendirilmek isteniyordu. Ancak özgürce olanların değil, yalnızca atanmış örgütlerin üretimi yönetme yeteneğine sahip olduklarına ikna olmuş olan bolşeviklerin devletçi merkezizciliğine karşı çıkan, üretim merkezlerindeki özerklik, ademi merkezizcilik ve federalizm eğilimleri henüz ortadan kalkmamıştı. Geçici olarak zayıflamış olan bu eğilimler, sendikalar muhalefeti adı altında yeniden ortaya çıktılar; ancak bunları benimseyenler, zehirli bir hediye kabul etmek zorunda kalmışlardı.

Bir siyasetin hizmetinde araç konumunda bulunan komiteler, kendilerini truva atı olarak kullanmış olan devlet ile hala fabrikalarındaki mülkiyetlerinin başında bulunan sanayiciler arasında bir köprü işlevi görmekteydiler.

Birkez görevlerini tamamladıktan sonra varlıkları gereksiz görülecek ve sendika taban hücrelerine dönüştürüleceklerdir. Eski toplumdan gelen unsurları güler yüzle müritleri arasına kabul eden partizan monolitizm, tümü yeni yönetici sınıfı oluşturmaktaydı tehditlerden arındırılmış bir egemenliği güvence altına almaya ve işçilerin üretim süreçleri üzerindeki otoritelerini sürekli olarak sınırlamaya girişebilirdi.

15. M. Brinton, *Agy. s. 30.*

16. Aynı yerde s. 32.

Bolşevik parti 1918 Mart'ından itibaren tek başına iktidardaydı, sol sosyalist devrimciler, IV. Panrus Sovyetler Kongresi'nin barışı onaylamasından sonra hükümet ortaklığından çekildiler.

Bu süreçte diğer sosyalist partilerin legal statüleri de giderek geçici bir durum alıyor, faaliyetleri kısıtlanıyordu. Karşı-devrim güçlerinin ve yabancı müttefiklerin oluşturmakta oldukları tehdit gerekçe gösterilerek sertlik resmen meşruiyet kazanmaktaydı.

Ama bolşevik yöneticiler de o denli serbest değillerdi. Üç yıl boyunca kendi ağzlarına kendi elleriyle kilit vurmak zorunluluğunu hisseden muhalifler parti içinde büyük bir atılım yapmışlardı; sürecin gözlemcilerinden sendikacı Glebov, "bolşeviklerin konumunu sarsabilecek, sola açık yeni bir politik yönelişin belirtilerini" vermektedir⁽¹⁾. Bu yöneliş, 1920'de Lenin'i **Komünizm'in çocukluk hastalığı**nı büyük ölçüde yeniden redakte etmeye teşvik edecektir .

Esas olarak dört tane parti içi muhalefet hareketi vardı; bunlar sırasıyla 1918'deki Sol komünistler (Kollontay da bunlar arasında yer almıştı); 1919'da askeri muhalefet içinde kümelenen militanların hareketi; bu hareketin sesi X. Kongre'de hâlâ duyulacak ve İşçi Muhalefeti onun tezlerinden bir kısmını destekleyecektir; 1920-1921'de demokratik merkezîyetçiler; 1919-1922 yılları arasındaki İşçi Muhalefeti idi.

Eleştirilerinde her zaman çok sert davranan bu gruplar, hiçbir zaman partiyi bölmeyi düşünmediler. Muhalefet hareketinin önder-

1. L. Shapiro, *Les Bolcheviques et L'Opposition / Bolşevikler ve Muhalefet*, s. 190 Paris 1957

lerinden hiçbirini Lenin'in disiplinsiz unsurların parti çizgisine geri döndürülmeleri konusunda sesini yükseltmesine kadar, ona meydan okumak gibi bir hareketi göze alamadı. Sözkonusu çekingenlik, "idealist"lerin yakınmalarını kalabalık içinde boğmak için yapılan kitle-sel üye yazımlarıyla atbaşı yürüdü.

Bağlarını koparan bu bolşevikler, davranışlarıyla düzenle uzlaşmayı teşvik ediyorlardı: onlar vicdanlarını yatıştırdıktan sonra, güzel düşüncelerine bir kez bile geri dönmeyi düşünmediler; tek düşünceleri, kendi çevrelerindeki hoşnutsuzlukların baskısına kapılarak geçici bir süre için kaybetmiş oldukları otoritelerin güvenini yeniden kazanmaktı.

Bu tereddütlerin bir sonucu olarak parti içi muhalefet hareketleri, bu yönde girişimde bulunan sol komünistlerin dışında gerçek hizi-p yapıları kuramadılar.

Bu gruplarca sürdürülen tartışmalarda, az da olsa, muhalefet kimliğinin kalıcılığından kaynaklanan belli bir kararlılık izlenmektedir. Tümü de boşucu bir merkezizetçilik adına tabanın yükselen sesini bastırmaya çalışan yöneticileri eleştirebilmişlerdir. Sovyetlerin özü boşaltılmış, ülke ekonomisi Troçki'nin gözde sloganının egemenliğine terkedilmişti: "iş, düzen, disiplin sloganı, Kızıl Ordu'nun devasa bir eklentisinden başka birşey değildi. Emekçilerin yaratıcı inisiyatifi üzerine sünger çekilmiş, tepedeki yöneticilerin güveni, eski rejimden devralınan uzman ve teknisyenlere yönelmişti.

Bolşeviklerin muhalefeti kuşkusuz güçlü bir kitle desteği sağlayamadı, ama onların bu dönemdeki varlıkları ülkede egemen olanların bir kötüye gidişin ve düzensizliğin göstergesiydi. Sonuç olarak, Rus devrim tarihi boyunca birbirlerini izleyen bu muhalif çıkışlar, Sovyet resmi tarihinin inandırmak istediği gibi sönmekte olan küçük burjuva hareketler değildi: bunları yönlendiren militanlar kitlelerin kulağıydılar; merkezizetçilik henüz yeterince demokratikti, ağın ilmiikleri halkın kazanımlarının geçip gitmesine izin vermeyecek kadar dardı. RKP'nin her kongresinde, ayrılıklar parlıyor ve herkesin gözü ve bilgisi önünde partinin çelişkilerini açığa çıkanyordu.

Partinin gerçekleştirdiği bu tartışmalar giderek, ona rağmen kad-

roların bir kısmına ve özellikle Stalin'e, yaşanan çalkantılardan yararlanmak, sempati kazanmak ve iktidarın fethine katılmak için ciddi bir fırsat sunuyordu.

Parti içi muhalefetin yoluna 1920'de yerleştirilen tuzaklar onun yürüyüşünü durdurmakta hiç de başarılı olamadılar.

Eylül'de ateşkes imzalandı. Ateşkesle birlikte Lenin'in "eski ekonomik sistemin sosyalist ekonomiye uyumunu sağlayacak bir hazırlık devresinden geçilmeden, sosyalizme doğrudan bir geçiş" olarak görmüş olduğu "savaş komünizmi" adı verilen süreç sona erdi. Bu evre İsaac Deutscher'in deyiimiyle "Komünizmin bir karikatürü"nden başka birşey değildi.

Sendikalarla ilgili tartışma işçi muhalefeti tarafından başlatılmış ve canlandırılmıştı; muhalefetin başlaması ile savaşın sona ermesi çakıştığından, varolan grupların her biri, kendi komünizm anlayışlarının tartışılması bağlamında önemli bir fırsat yakaladı. Sosyalist Rusya'nın kaderi nihai biçimde gelecek aylarda tayin edilecekti.

* * *

Süreç içinde İşçi Muhalefeti'ne dönüşecek olan ve öncüllerinde de olduğu gibi temel karakteri örgütsüzlük olan muhalefet akımı, 1919 yılı boyunca asgari örgütsel unsurlara bile kavuşamamıştı. Muhalefetin adı bile yoktu ve ona bu adı takarak vaftiz eden büyük bir ihtimalle Lenin'di. Söylevlerde rastgele dile getirilen belli itirazlar, büyük çoğunluğu sendikalardan gelmiş olan çeşitli militanlar arasındaki düşünce çakışmasını da göstermekteydi.

İtirazlar hareketin örgüsünü oluşturunuyordu. Sanayi işletmelerinde sorumlu görevlere burjuva uzmanların atanmaları sendikacıların temcit pilavı gibi ikide bir öne sürdükleri konuydu. (Kollontay'ın broşürü bunu doğrulamaktadır) Onlar sanayinin yönetiminde işçilere tanınan rolün asgariye indirildiğini, bunun da işçi kitleleriyle iletişimi kopardığını ve aynı zamanda partinin bürokratikleşmesi sonucunu doğurduğunu açıkça vurgulamaya başladılar. Kimilerinin iki yıldan beri bunları tekrar etmesinin hiçbir şeyi değiştirmedeği görülmekteydi. İşçi muhalefedinin gelecekteki önderlerinden Şliapnikov

"grevleri kıskırtan eğilime karşı bütün gücümüzle direnmemiz ve böyle bir politikanın yıkıcı karakterini işçilere anlatarak mücadele etmemiz gerekir"⁽²⁾ telkininde bulunarak söylemini yumuşattı. Çekincelerini açıkça dile getirmesine karşın, tam bu sırada kötü huylarını düzeltmesi ve eleştirilerini IX. Kongre'ye iletememesi için diplomatik bir misyonla Norveç'e gönderildi. Lenin, bu uzaklaştırma önlemini zorunlu bulmaktaydı: "Eğer Merkez Komite, Şliapnikov'u kongrenin hemen arefesinde, muhalefet temsilcisi olmasından dolayı uzaklaştırmışsa, bu, merkez komitesi adına kuşkusuz utanç verici bir uygulamadır"⁽³⁾.

Troçki'nin gözü kapalı destekçisi olan Goltsman metalurji işçileri sendikasının başına getirildi. Kendisi de metalurji işçileri sendikası-ndan olan Lutovinov kongre'de söz aldı ve yoldaşı Şliapnikov'un düşüncelerini savundu. O, her sanayi dalında sorumluluğun ilgili sendikalardan başkasına bırakılamayacağını ve Panrus sendikalar merkez konseyine sadece sanayinin tümünün sorumluluğunun bırakılması yönünde yeni bir düzenleme yapılması gerektiğini öne sürdü⁽⁴⁾. Bu düşünceler merkez komitesi tarafından "sendikalist çetecilik" olarak ilan edildi. Lutovinov ve müttefikleri bu şiddetli öfke gösterisinden sonra, anlaşılması zor bir biçimde uslu ve sorumlu bir tarzda işlerine devam ettiler. O kadar ki 1920 sonunda 2.051 önemli işletmenin 1.783'ü zaten tek merkezden denetlenmekteydi. Lenin'in açılan gediği kapatabilmesinin ve zirvedeki birliği bir süre daha koruyabilmesinin sebebi, tabandaki kaynaşmanın gözle görünce bu tıkanıklığı aşmayı başaramamasındandı.

Eylül 1920'deki parti konferansından, Lutovinov, bürokratik ve-bayla (hastalığıyla) savaşa girişti: İşçi demokrasisine, onun dolambaçsız yasalarına pratik olarak ve en kısa sürede yeniden dönülmesi gerekiyordu. İşçi demokrasisinin yeniden ortaya çıkması, partiye çöreklenmiş kariyerist unsurların elenmesini ve görevlilerin atama yerine

2. L. Schapiro, *Agy*, s. 190.

3. 30 Mart 1920, *Toplu Eserler*, cilt 30, s. 479.

4. Lutovinov'un sisteminde Sovyetlere açık biçimde yer verilmemekteydi.

seçimle işbaşına getirilmesi sisteminin yeniden işletilmesini gerektiriyordu. Dahası, Merkez komite, bundan böyle sovyetlerin ve sendikaların işlevlerini yoğun müdahalelerle engellemekten kaçınılmalıydı. Ama bütün bunlar kısır çatışmalardan başka birşey değildi. Sendika önderleri tarafından partinin endişe içindeki çoğunluk yöneticilerine karşı girişilen mücadele, 30 Aralık 1920'de Moskova'da yapılan çok önemli tartışmalar tarafından belirlenecekti⁽⁵⁾. Kanatlardan herbiri, sonbahar ve kış ayları boyunca ve 1921 Mart'ına kadar, nihai yargıç olan kongre yolundaki savaş hazırlıklarının doruğunda kendi konumlarını belirlemeye ve tahlillerini desteklemeye çaba göstermekteydi.

"Sendika tartışması" temelde iki konudan kaynaklanıyordu: bunlardan ilki ekonomik alanda Troçkist militarizm, ikincisi ise Mart 1919'da VIII. Kongre'de oylanmış olan parti programıydı.

Troçki'nin iktisadi düşüncelerini yansıtan "**Savaştan barışa geçiş üzerine tezler**" adlı eseri, 16 Aralık 1919'da Merkez Komite'ye sunulduğundan beri bilinmekteydi. Bu tezler Merkez Komite'nin dar çemberini aşamamışlardı, ama Buharin onları "yanlışlıkla" 17 Aralık'ta Pravda'da yayınladı. Bu yanlışlık, kimi bolşevik yöneticilerce 1905'in otoritesi aleyhine sürdürülen kampanyanın bir parçası olurken, aynı zamanda Troçki'yi de kampanyanın temel hedefi durumuna getirdi. Bu beklenmeyen önemli açıklamalar, bir dizi huzursuzluğa yol açtı, ama Troçki'nin yaklaşımı hiç değişmedi; **Terörizm ve Komünizm** adlı eserinin VIII. bölümünde yayınlanacak olan (Temmuz 1920) düşüncelerini, III. sendikalar kongresinde (6-15 Nisan 1920) daha da geliştirdi. Bu görüşlerin içeriği şuydu: insan tembel bir hayvandır; onu zora başvurarak çalıştırmak gerekir. Troçki bu amaçla iç savaş sırasında yetkinleştirdiği askeri örgütlenme şemasını daha geliştirdi ve emeğin askerileştirilmesi kavramını keşfederek

5. Sol muhalefetin parti içindeki yükselişine bir örnek: Eylül'de Moskova'da toplanan parti eyalet konferansında, İşçi Muhalefeti, Demokratik merkezîyetçiler ve İgnatov grubu (ki daha sonra İşçi Muhalefeti'ne katılacaktır) Merkez Komitesi yanlısı 154 delegeye karşı 124 delege elde etmişlerdi.

bu modeli ekonominin yeniden yapılanması sürecine uyguladı. Emeğin askerileştirilmesinin temelini oluşturan zorlayıcı yönetsel önlemlere başvurulmadan kapitalist ekonominin yerine sosyalist ekonominin ikame edilmesi kof bir laftan başka birşey olmayacaktır⁽⁶⁾." "Zorla çalıştırmanın verimsiz olduğu düşüncesi her zaman doğru muydu? Önyargıların en sefili ve en liberali olan bu önyargıya doğru cevap vermek zorundayız... Köleliğin örgütlenmesi belli koşullarda bir ilerleme sağlamış ve üretimin büyümesine yol açmıştır⁽⁷⁾." "Burada gözönüne alınan yalnızca üretimin artma ı ve işçi başına elde edilecek verimin yükseltilmesiydi: Böylece Troçki 15 yıl sonraki Rusya'nın habercisi olan bir tablo öngörmektedir. "Ücretler bizim için, her işçiyi tatmin etmenin bir aracı değil ama her işçinin emeğiyle işçi cumhuriyetine katkıda bulunduğunu düşünmesinin bir aracıdır... Ücretler, aynı ve nakti olarak bireysel emeğin mümkün olan azami üretkenliği ile uygun olmak zorundadır⁽⁸⁾." Militarizm, burjuvazinin elinde bir felaket olmasına rağmen, sosyalist bir rejimde olduğu gibi uygulanabilmekte, kapitalist sistemin parçabaşı ya da götürü çalışma, Taylor sistemi gibi köleleştirici yöntemleri kollektivist bir rejimde her derde deva olarak sunabilmektedir⁽⁹⁾. Sendikalara gelince, onlar "özlerini tümüyle yitirirler". Sendikaların görevi bundan böyle artık çalışanları korumak ve daha iyi iş koşulları elde etmek değildir. Bir işçi devletinde, temel işlevi üretimi artırmak olan proletarya, "idari toplumsal örgütlenmenin" koruması altına alınmıştır. Bundan böyle şikayetlerini işçi mücadelesinin geleneksel araçlarıyla ifade edemeyecek olan işçiler, yukarılarda oturan ve belki de kendilerini

6. **Terrorisme et communisme / Terörizm ve Komünizm, Paris 1963, s. 213.**

7. Agy. s. 217.

8. Agy. s. 225.

9. **Lenin bu konuda Troçki ile aynı fikirdeydi. Sovyet İktidarının Acil Görevleri (1918) adlı yapıtında Taylorizm'de bilimsel ve ilerici bulduğu her şeyi Sovyet Rusya'da uygulamayı tasarlamaktaydı; oysa o ve onunla birlikte düşünen başkaları da devrimden önce Taylorizm'i bütünüyle kapitalizmin keşfetmiş olduğu en yetkin sömür biçimlerinden biri olarak değerlendirmekteydi.**

Fidel Castro'nun da bu yakınlarda Taylorizm'in erdemlerini keşfettiğini özellikle vurgulamak gerekiyor; o da tıpkı Troçki gibi, 'sembelleri, uyuşukları, bozguncuları' açıkça kınadığını belirtmektedir.

asla duymayacak olan soyut yönetici kurumların iyiniyetine ve gönül yüceliğine güvenmek zorundadırlar. Ayrıca sendikalar disipline edici bir fonksiyonla da görevlendirilmişlerdir. Onlar, "işçi sınıfını disipline edip yeniden düzenleyerek eğittikten ve bir kısım işçilerin belirli bir süre yönetici makamlarda bulunmasını sağlayacak kategorileri saptadıktan sonra, üretim için örgütleyeceklerdir. Sonuç olarak eşsiz ekonomik bir planın kadroları içinde yer alan işçilerin, iktidar ile, otoriter bir biçimde, tam bir uyum halinde olmaları sağlanacaktır⁽¹⁰⁾". Sendikaların özenle seçilen yöneticileri, "görevlerinin yüceliğinin bilincinde olmayan kötü işçileri yola getirmekle" görevlendirileceklerdir, zira "işçi devleti", birilerine ödün verirken, başkalarını cezalandıramaz. Ekonomik görevlerin yerine getirilmesi amacıyla uygulanan baskı, sosyalist diktatörlüğün zorunlu silahlarından biridir⁽¹¹⁾."

Bu kuramsal yaklaşım, pratikte de uygulamaya konacaktır. Demiryollarının yeniden örgütlendirilmesi görevi Troçki'ye verildiğinde, Eylül 1920'de Tsektran'ı (demiryolları idari merkez birliği) kurdu⁽¹²⁾. Kızıl Ordu'nun şefi, düşüncelerini uygulamaya başladığında yükselen tepkilere karşı Merkez Komite'nin de onayını alarak sert önlemlere yöneldi; sendikaların seçilmiş yöneticilerini kapı dışarı ederek verilen emirleri harfi harfine yerine getirmeye hazır yenilerini seçtirdi⁽¹³⁾. Katı bir askeri çizgiye bel bağlayarak "Rusya'nın bürokrasi fazlalığından değil, tam tersine eksikliğinden zarar gördüğünü" savunmaktaydı. Stalin bir kaç yıl sonra ona bu talihsiz cümlesini hatırlatmayı ihmal etmeyecektir.

Bütün umudunu abartılı bir biçimde kitlelerin kendiliğinden yaratıcılığına bağlayan sendikal muhalefet henüz ortalıkta görünmüyordu

10. Agy. s. 216.

11. Agy s. 225.

12. *Ulaştırma Komisierliğinin demiryolu sendikalarının ve parti organlarının zorunlu birliğinden oluşmaktaydı.*

13. *Düşmanları bir taşla iki kuş vuracaklardı; öyle bir işe girişmişti ki, kimse bu işin sorumluluklarını üstlenmeye yanaşmıyordu ve kendi prestijini bizzat kendisi yıkmaktaydı.*

ve bu yüzden Troçki'nin ekonomik militarizmi, ekonomik seksiyonun ancak % 5'inin sendikalara bırakılmış olduğunu vurgulayarak 1919 tarihli parti programını bir tehdit unsuru olarak kullanıyordu. 1919 tarihli parti programında şöyle denilmektedir: "Sendikalar... ekonomik bir birim olarak, ulusal ekonominin yönetimini tümüyle kendi ellerinde toplamak zorundadırlar; böylece merkezi devlet yönetimi, ulusal ekonomi ve geniş emekçi yığınlar arasında kurulmuş olan bağı güvence altına almak, emekçileri daha büyük ölçekte ekonominin doğrudan yönetimi faaliyetine katmak durumundadırlar. Sendikaların ekonominin yönetimine katılması ve geniş yığınları böyle bir faaliyetin içine çekmesi, bir yandan Sovyet iktidarında ekonomik bürokratikleşmeye karşı yürütülen mücadelenin temel bir aracı olurken, öte yandan da üretimin sonuçları üzerinde gerçek anlamda bir halk denetiminin kurulması olanağını sağlar." Aslında Merkez Komite bu metnin kabul edilmesine elverişsiz siyasi konjonktürü gerekçe göstererek karşı çıkmıştı. Kendi arzusuyla zemini sola terketmişti ve sendikalar tarafından yutulan fabrika komitelerine işyerlerini doğrudan işçilerin yönettiği yapılaşmasını bırakmıştı.

Merkez komitesi, X. Parti Kongresi'nde sözkonusu programa yüklenen anlamı yeniden yorumlamaya giriştiği halde, işçi muhalefeti kendisi için yeterince aydınlık olan bu programa ilişkin bir metin bile kaleme almadan sendikaların hedeflerine ulaşmış olduklarını ilan etti. Lenin, bolşeviklerin denetimi altında olsalar bile sanayinin yönetimini sendikalara terketmeyi bir an bile düşünmemişti. Sanayinin yönetimi bütünüyle sendikalar üzerinde etkili olan ve böylece işçi sınıfını denetleyen parti aygıtı yöneticilerinden ve uzmanlardan oluşan bir gruba ait olmalıydı⁽¹⁴⁾. Lenin tıpkı Troçki gibi katı bir disiplini gerekli görüyor ve Kızıldoru şefinin zora başvurmakta haklı olduğunu düşünüyordu⁽¹⁵⁾. Eğer Lenin ile

14. Bk. Jean Barrot, *Notes pour une analyse de la Revolution russe / Rus devrimi üzerine bir çözümleme için notlar*, Paris 1969 s 44.

15. "Emeğin askerileştirilmesiyle ilgili kararlar kesinlikle yadsınamaz ve benim demokrasiye başvurulmasına itiraza ilişkin şakaları geri almaya niyetim de yok." (Mart 1920. IX. Parti kongresi.)

"Biz zorlamadan vazgeçmiyoruz. Sağduyulu hiçbir işçi şimdi zorlamadan ya da sendikaların eritilmesinden vazgeçilmesinden ya da bütün üretimin sendikalara emanet edilmesinden bahsedemez. Bu martavalı sadece yoldaş Şliapnikoz yumurtlayabilir." (Ocak 1921, Rusya maden işçileri II. kongresi.)

Troçki arasında sendikalar sorununa ilişkin görüş ayrılıklarından kaynaklanan bir tartışma olduğu doğrudur, bu tartışmanın esasa değil, biçime ilişkin olduğu da en az o kadar doğrudur. Her ikisi de ve onlarla birlikte bütün Merkez Komite üyeleri, işyerlerinin yönetici grubu tabi kılınması konusunda mutabıktılar; ancak sertlik ve şiddete kadar varan ve Troçki'nin yönteminin ayırt edici bir özelliği olan açık yürekliliğe Lenin'in üslubunda yer yoktu. "Diplomatik edebiyatın şaheserleri"⁽¹⁶⁾ olarak değerlendirilen Lenin'in tezleri, önce kendilerine cennet vaadedilip sonra rollerinin devlet aygıtının çarkları düzeyine indirgendiğini görmekte olan sendika yöneticilerinin hassasiyetini iyice ölçüp biçmekteydi. Bu tezler iktidardaki "yeni sınıfın"⁽¹⁷⁾, içinde yer alan geçici dengeyi tehlikeye sokan beceriksizliği telafi etmek, Troçki'nin önerilerini düzeltmek amacına yöneliktir ve bu yönde de sendikalardan yana tavır alarak, onlara işçilerin savunulması konusunda görece bir özgürlük tanımayı taahhüt ediyorlardı. "Komünizmin okulları" olan bu organlar, varlıkları ile proletaryanın yönetim mekanizması tarafından ezilmesini de engelleyeceklerdi: "Bizim devletimiz, bugün proletaryayı tümüyle örgütlemeli ve korumalıdır; biz bu işçi örgütlerinden işçileri kendi devletlerine karşı korumak için ve işçilerin bizim devletimizi korumaları için yararlanmalıyız"⁽¹⁸⁾. Onların yok oluşları, herhalde kapitalizmden komünizme geçişten önce düşünülemezdi⁽¹⁹⁾.

16. L. Schapiro, *Agy*, s. 231.

17. Lenin'in 1921'de kullandığı terim. Bakınız *Nouveaux temps, nouvelles erreurs et Pour le 4 anniversaire de la révolution d'Octobre / Yeni dönem, Yeni yanlışlar ve Ekim Devrimi'nin 4. Yıldönümü Üzerine*.

18. Lenin, *Les Syndicats, La Situation actuel et les Erreurs de Trotsky / Sendikalar, Güncel Durum ve Troçki'nin Yanılgıları*. 30 Aralık 1920 Fransızca'ya çevrilmiş toplu yapılan cilt 32 s. 12. Paris-Moskova 1962.

19. *Sovyet sendikalarının XV. kongresi (20-24 Mart 1972)*, Lenin'in dileği yönünde, çalışanların komünist eğitiminin daima sendikalara emanet edilmiş olduğunu ortaya koydu. Brejnev'in daha önce Troçki'nin kaleminden çıkan vurgu ve ifadeleri kullandığına tanık olmak, oldukça eğlencidir. "Ücret her yerde hak edilmelidir. Toplumsal üretime katkısının ne olduğunu göz önüne almadan çalışanların rahatını düşünmek, onları şımartan bir baba rolü oynamaktan başka bir şey değildir". Sovyet sendikaları "sosyalizmin zafere ulaştığı bir toplumda görev yapmaktadırlar ve bugün geline yerden bakıldığında çalışanların çıkarlarını korumak için sürdürülen mücadelede koruma işlevinin çok ötesine geçmişlerdir". Onlar "üretimin yükseltilmesi" ve "verimin artırılması" için etkin unsurlara dönüşmelidirler. (*Le Monde*, 26-27 Mart 1972, s. 2).

Lenin, Merkez Komite'nin uyumsuz üyelerini herkesin gözü önünde teşhir etmeyi özellikle istememiş, sorunu kapalı kapılar ardında çözmeyi tercih etmiştir, (Soruna kamuoyu önündeki ilk müdahalesi 30 Aralık'tan sonradır). Madem ki tartışma kaçınılmazdır, o halde tartışmanın peşinden sürüklenmek yerine, tartışmadan yararlanmak gerekir. Bu nedenle Merkez Komite'yi gerçek anlamda bir tedaviye tabi tutmaya karar verir. Anlaşmazlıkların gizlenmesi yerine, tam tersine kamuoyuna açıklanması istenir. Üyelerden herbiri kendi düşüncelerini kamuoyu önünde açıklar ve hepsi de ayrılıkların sanıldığı kadar derin olmadığını ifade eder. Ardından, rakip fraksiyonların dikkatini başka yöne kaydırmak ve beklenen an geldiğinde suçu bir günah keçisine yüklemek gerekir. Merkez Komite'nin zararlı kişilerin kaprislerinden arındırılmadan, bu bedel ödenmeden birliğini yeniden sağlaması mümkün değildir. O halde bu günah keçisi İşçi Muhalefeti olacaktır.

Sendikalarla ilgili tartışma, komünistlere ancak sınırlı bir yarar sağlıyordu. Teknik özelliği nedeniyle, yalnızca komünist sendikalar ile dar yönetici çevreyi ilgilendiren tartışma, sıradan parti üyelerini iyice usandırdı. Tartışmanın cereyan ettiği dar yönetici çevrenin dışına taşmasıyla birlikte, herkes kendi şikayetini dile getirmek için bu fırsattan yararlanmaya kalktı. Aleksandra Kollontay da broşürünü işte böyle bir süreçte kaleme aldı (Ocak 1921)⁽²⁰⁾. Onun desteğiyle İşçi Muhalefeti bambaşka bir görünüme büründü. Kapsamlı yaklaşımdan ve yöntemden yoksun olan bu grup, o ana değin iktidarı gerçek anlamda tedirgin edememişti. Ama bu tutkulu, özgür kuramcısının hitabet ve yazarlık yeteneği, muhalefet hareketinin oldukça sıkıcı eleştirilerini, komiserokrasi (commissariocratie) ve yordakçılara karşı alev alev yanan bir söyleme ve parti içi özgürlük çağrısına dönüştürdü. X. Kongre'ye gelindiğinde, 30 Aralık tartışmaları sırasında sunulan çok sayıda programdan geriye yalnızca üç tanesi kalmıştı; bunlar da sırasıyla Troçki'nin, İşçi Muhalefeti'nin ve

20. Broşürü yayımlayan devlet yayınevleri 1.5 milyon adet bastıkları yalanını söylemişlerdi. Oysa o da binbirgüçlülle ancak 1.500 nüsha bastırabilmişti.

"on"ların⁽²¹⁾ programlarıydı. Zinoviev'in kaba azarlamaları, Merkez Komite tarafından alınan ve delegelerin platformlar temelinde seçilmesini öngören kararları nedeniyle İşçi Muhalefeti ayrı bir fraksiyon biçiminde ortaya çıkmak zorunda kalmıştı. Demokratik Merkezîyetçiler, 30 Aralık'ta Lenin ve Troçki'nin her ikisine birden tavır aldılar ve onları birbirlerinin kucağına ittiler. Bununla birlikte, Demokratik Merkezîyetçiler korktuklarından ayrı liste düzenlemeyi reddettiler; platformlarını geri çekerek sınırlı sayıdaki yandaşlarına diledikleri gibi oy kullanmakta serbest oldukları çağrısını yaptılar.

Kongre bir histeri ortamında açıldı. Günlerden beri toplar Kronstad'ı dövüyordu ve bu arada da İşçi Muhalefeti'nin temsilci sayısının asgari düzeyde kalabilmesi için bütün parti örgütü harekete geçirilmişti. Bolşevik yöneticiler her zamankinden daha çok güvensiz bir durumda bulunuyorlardı (Ocak ayında toplanan Rusya Madenciler II. Kongresi'nde İşçi Muhalefeti'nin programı, Lenin'in programının otuz yedi, Troçki'ninkinin sekiz oy almasına karşılık altmış iki oy almıştı). Bunun üzerine Lenin açıkça tehdide başvurdu: "Sendikal sapma tedavi edilmelidir ve edilecektir". Çünkü o: "açıkça Parti'den ve komünizmden uzaklaşmıştır"⁽²²⁾. İşler bundan böyle 1919'daki gibi gitmeyecekti ve tehlike bir kez atlatıldıktan sonra Lenin, bir yıl önce ortaya çıkan Sol komünist muhalefetinin doğurduğu ve taraftar bulabildiğini ileri sürecekti.

Gerekli kararlılığın olmayışı ve sendikalist kanıtların görece bulaşıklığı, Lenin tarafından girilen muhalefeti dağıtma çabalarını kolaylaştırıyordu. Öncelikle İşçi Muhalefeti'nin, sol komünistlerin programının aynısı olduğunu ileri sürdüğü köylülük politikasına saldırı. Çünkü sendikalar, köylülüğün sosyalizmin gelişmesi önünde bir ayakbağı

21. "On"lar grubu Lenin, Zinoviev, Tolski, Rudzutak, Kalinin, Lozovski, Petrovski, Artem, Kamanev ve Stalin'den oluşuyordu.

22. A nouveau, les syndicats, la situation actuelle et les erreurs de Trotsky et Boukharin / Yeniden sendikalar, güncel durum ve Troçki ile Buharin'in yanlışları üzerine. 25 Ocak 1921, Toplu Yapıtlar cilt 32, s. 107-108.

olduğunu öne sürüyorlardı. Oysa bu, J. Barrot'nun da işaret ettiği gibi işçiler ile yoksul köylüler arasında gerekli bağların kurulamamış olduğunu gösteren bir hataydı. İşçi Muhalefeti'nin faaliyetlerine katılıp katılmadığı tartışmalı olan Miasnikov, bu kopukluğun giderilmesi için köylü sendikalarının kurulması gerektiğini sık sık dile getirmişti.

Lenin, sendikaların bürokratizme karşı eğilimlerini gözden uzak tutmadı. Sıkıyönetimden miras kalan ve cehaletin yol açtığı dağınıklık, küçük üreticilerin moral bozukluğu ve sefaleti üzerinde biçimlenmiş üstyapı kurumu olan bürokrasi, tarım ve sanayi sektörleri arasındaki karşılıklı etkileşim ve bağların kurulamamış olması, gerçek birer kangrendi, ama bütün bunlar "küçük burjuva anarşist unsurların" (İşçi Muhalefeti) demagoji yapmalarına gerekçe oluşturmamalıydı (yukarıda belirtilen 1919 tarihli programa göre sendikaların yönetmekten vazgeçmesi çare olarak görülmektedir).

Lenin, konunun çözümünü ancak bürokrasinin yanlışlarının önüne geçmek ve bunlarla mücadele etmek amacıyla kurulan İşçi ve Köylü Müfettişliğinin kararnamelerinde görmekteydi. 1920'de oluşturulan bu kuruluşun etkisi ancak 1921-1923 yılları arasında hissedildi. Sorumlu komiser (ilki Stalin'di) Merkez Komite'ce atanıyordu.

Lenin, 1917'de **Devlet ve Devrim**'de proletaryaya geniş bir özerkliğin verilmesini tasarlarken, dört yıl sonra korporatif dar görüşlülükten yeterince kurtulamamış oldukları ve Parti'nin yönetici, eğitici ve örgütleyici rolünü göz önünde bulundurmadıkları gerekçeyle sendikalara yönetici inisiyatifin verilmesi artık sözkonusu edilmemekteydi. Ayrıca Lenin sorunun özünü araştırmak yerine hukuki belgelerin ardına sığınmaktaydı. Muhalefetin programa ilişkin yorumu yanlıştı. Programda, sendikalar "başarmalıdırlar" ve "bir kongrede onların başarılı olduğundan bahsedilmişse, o halde onlar bu emri yerine getirmişlerdir ⁽²³⁾" deniyordu. Sovyet ekonomisinin üretici

23. *Discours sur les syndicats / Sendikalar Üzerine Söylev 14 Mart 1921, cilt 32, s. 222.*

kongrelerine teslim edilmesi bir "saçmalıklı". Lenin'in kendi kendisine kaygıyla sorduğu gibi, sanayi dallarının yönetimi partisiz işçilere teslim edilecek olduktan sonra, Parti neye yarayacaktı? "Yönetebilmek için, zorluklar içinde pişmiş bir devrimci komünistler ordusuna sahip olmak gerekir. Böyle bir ordu vardır ve adı da Parti'dir. Sendikalistlerin önerdiği yola girmek, partiyi bir kenara atmaktır, bu da Rusya'da proletarya diktatörlüğünün varolamayacağı anlamına gelir⁽²⁴⁾" Proleterya ile özdeşleşen parti onun yerini alacak, iktidarı onun adına yürütecektir⁽²⁵⁾.

Otoriter ve aynı zamanda küçümseyici olan Lenin muhaliflere artık bu tartışmanın kabul edilebilir olmaktan çıktığını açıkladı. Muhallifler pratik olarak hiçbir öneri getirmiyorlardı, ipe sapa gelmez sözleri onları kendi bilinçsizlikleri ile karşı karşıya bırakıyordu. Öte yandan teorik sorunların tartışılacağı talihsiz an gelip çatmıştı. "İdeolojik aşınmaya" bir son vermek, "kesin olarak tedavi edilmediği takdirde partiyi yok olmaya götürecek olan sendikal sapmadan kurtulmak" gerekiyordu⁽²⁶⁾. Kendine özgü, kristalleşmiş, bir düşünceye sahip olmamakla birlikte, küçük burjuva ve anarşist bir hareket olan İşçi Muhalefeti, komünizmin Rusya'daki geleceğini tehdit etmekte olan gerici entrikalara da yardımcı oluyordu. Lenin, İşçi Muhalefeti'ne karşı son sözünü söylerken, sendikal muhalefetin, işçi karşıtı olarak adlandırıldığı ve Merkez Komite politikasının sonucundan başka birşey olmayan, partinin içine düşmüş olduğu tecrit durumunu suskunlukla geçiştirmeye dikkat etmekteydi.

Şliapnikov konuşmalarında nezaket sınırları içinde kalmaya özen göstererek ve hitabet yöntemleriyle, tatlı sözlerle yumuşatarak tıpkı Kollontay gibi (onlar, "biz partinin birliğini ve disiplini gerekli

24. *Rapport sur le role et les taches des syndicats / Sendikalann Roller ve Görevleri Üzerine Rapor* 23 Ocak 1921, cilt 32, s. 52.

25. Rosa Luxemburg'un aşağıdaki tanımlamasıyla karşılaştırmız: proletarya diktatörlüğü, "sınıf adına yöneten küçük bir azınlığın değil, sınıfının kendisinin eseri olmalıdır." (*la revolution russe / Rus Devrimi*, Paris 1946, s.46)

26. "Sapma teriminin parti söylemine girmesi ilk kez bu nedenle olmuştur. Bk. E. H. Carr, Agy. s. 203. dipnot 28.

görüyoruz" diyorlardı) bir kez daha yönetici çevrenin aşırı merkeziyetçi politikalarını teşhir ediyordu: "Ofis'in atadığı merkez yandaş delegelerle birleşik bir temel oluşturmak mümkün değildir...Biz şu anda tüm Rusya'yı dalga dalga kaplamakta olan kendiliğinden hareketin karşısında gözlerimizi kapatamayız: tam tersine bunun nedenlerini araştırarak hareketin sorumlularının merkez organlarımız ve onların yöntemleri olduğunu belki de keşfedebiliriz"⁽²⁷⁾."

Şliapnikov'u izleyen kitlelerin inisiyatifinin serbest biçimlenmesini sağlayamadıklarında ve partinin toplumsal bileşiminin değişmesinden üzüntü duyduğunu söyleyen Kollontay şunları yazıyordu: toplantılarda, kitlelere güvenen bir komünistten söz edilmesi, onun sıradan bir komüniste benzemediğini ötekilerden farklı olduğunu anlatmak içindir. Bu da Rusya'da komünistlerin ayrı, kitlenin ayrı bir şey olduğunu göstermektedir⁽²⁸⁾.

Dile getirilen böylesi bir üzüntü, ülkede giderek büyümekte olan hoşnutsuzluğun çarpıcı bir örneği idi. Kuşatılmışlığın telaşı içine düşen Merkez Komite şaşkınlık içinde en kaba önlemleri uygulamaya yöneldi. Lenin'in güdümündeki "on"lar, (bundan böyle muhalefet yok artık, yoldaşlar var), önceden tasarlandığı gibi bayrağı Troçki-Buharin grubundan alacaklar, yüzlerindeki zamanlamacı ve sağduyu maskesini de çıkaracaklardır. Aynı günlerde Kronştadt eziliyor, parti içi muhalefet çökertiliyordu.

Lenin, Merkez Komite'ye seçilmeyi kabul etmeleri için, Şliapnikov ile Kuznetsov'u uzun uzun ikna etmeye çalıştı, ancak onlar bu öneriyi uzun bir tereddütten sonra kabul ettiler. Kongre'nin kapanış tarihi 15 Mart olarak düşünülmüştü, daha sonra bir gün daha çalışacağı açıklandı. 16 Mart günü fraksiyonlarla ilgili iki karar tasarısı sunularak onaylandı: "Sendikalist ve anarşist sapma" ile ilgili karar İşçi Muhalefeti'ne tahsis edilmişti⁽²⁹⁾. "Parti Birliği" üzerine ve

27. Şliapnikov, *Révolutione prolétarienne / Proletarya Devrimi* s. 531.

28. Kollontay, *agy*.

29. Söz konusu karar *Ne Yapmalı'da* açıklanan kuramı yeniden ele alıyordu: "Küçük burjuva yığınların kaçınılmaz kararsızlıklarına ve onların önyargılarına direnebildiği ölçüde, yalnız işçi sınıfının politik partisi, yani komünist parti proletaryanın ve tüm çalışan yığınların öncülerini eğitebilir ve örgütleyebilir."

daha genel bir kapsamda olanı ise, gelecekteki muhtemel tüm muhalefet girişimlerini ortadan kaldırmaya yönelikti⁽³⁰⁾. Yalnızca susturulmak amacıyla seçilmiş olan Şliapnikov istifasını verdi (ikinci karar taslağının son bölümü Merkez Komite üyelerine ayrılmıştı ve onları ilgilendiriyordu. Şliapnikov küçük düşürülmüştü ve üzgündü; şu açıklamayı yaptı: "Ömrüm boyunca ve partide bulunduğum yirmi yıl içinde bundan daha demagojik ve bundan daha bayağı birşey ne gördüm ne de duydum." Bu kararları kabul eden kongre üyelerinin yararı sadece kendi kendilerine sessiz kalmayı tebliğ etmek olmaktadır. Bu arada Karl Radek şöyle diyecektir: "Bu karara, muhtemelen bize karşı kullanılabileceğini hissetmeme rağmen oy verdim ve şu anda bu kararı destekliyorum... Merkez Komite, bir tehlike anında gerekirse Parti'nin en değerli yoldaşlarına karşı en sert önlemleri alabilir, Merkez Komite yanlışlık içinde olabilir! Bütün bunlar, bugün gözlenen bocalamadan daha az tehlikelidir⁽³¹⁾."

Bu iki kararın çok isabetli olduğu ve onlara sık sık başvurulacağı birkaç yıl içinde ortaya çıkacaktır. Radek ve tabi ötekiler de bunun bedelini ödediler.

Kongre'nin sona ermesinden sonra Orgbüro muhalefet yanlılarını ülkenin dört bir yanına dağıttı. "Mücadele ideolojik zeminde değil, ama ilgilileri mevkilerinden bertaraf etmeye yönelik araçlarla, bir ilden diğerine sistemli atamalar ve hatta partiden ihraçlarla sürdürülüyordu⁽³²⁾. "Tasfiye sonucunda yetkileri elinden alınan Şliapnikov, yerel bir hücrenin özel bir toplantısında Ulusal Ekonomi Yüksek Prezidyumu'nun bir kararnamesiyle ilgili olarak bürokrasiye karşı çok sert saldırılarda bulundu. Lenin onun Merkez Komite'den ihraç edildiğini açıkladı, ihraca bir kişi dışında kimse itiraz etmemişti.

İşçi Muhalefeti yanlıları maruz kaldıkları kıyım karşısında Merkez

30. "Kongre, farklı programlara göre kurulmuş olan bütün grupların feshedilmiş olduğunu ilan eder ve derhal feshini kararlaştırır. Bu kararın uygulanması derhal partiden ihraçla sonuçlanacaktır."

31. P. Broue, agy. s. 161.

32. Şliapnikov, L. Schapiro'nun adı geçen yapıtı s. 269.

Komite'ye bir dilekçe verdiler. Merkez Komite şikayetlerin temelsiz olduğu gerekçesiyle dilekçeyi reddetti. Muhalefet iyi niyetini kanıtlamak amacıyla Kollontay'ın ağzından Komünist Enternasyonal III. Kongresi'ne sendikalist tezlerin sergilendiği ve sert eleştiriler içeren bir başvuruda bulundu. Düşünce açık yürekliydi ve genel bir başarısızlığa uğradı. Kollontay destek bulamadı, hiçbir delege Kollontay'ın öne sürdüklerine inanmak istemiyordu⁽³³⁾. Muhalefet yanlısı yirmi iki işçi 1922 Şubat'ında bir dilekçe vererek Merkez Komite'nin politikalarına yönelik şikayetlerini yinelediler (Bk. ek IV.) Metni incelemek için kurulan komisyon, dilekçe aleyhinde bir rapor hazırladı⁽³⁴⁾ ve bu rapor Enternasyonal yürütme komitesi tarafından, dört çekimser oy dışında oybirliği ile onaylandı.

Merkez Komite Mart 1922'de bu zaferden ulusal planda yararlanma yoluna gitti: metalurji işçilerinin olağanüstü kongresinde "yirmi ikilerin bildirisi"ni mahkum ettirdi; oysa muhalefet hareketi metalurji işçileri arasında epey taraftar toplamış, büyük bir başarı kazanmıştı.

Mart 1922'de yapılan parti kongresinde Şliapnikov ile Medvedev kendilerini yenik saymadılar. Uğradıkları hayal kırıklığına rağmen, kongrede parti üyelerini birkez daha çağrıda bulunarak, Merkez Komite ve izlediği politikayı terbiyeli bir dille kıyasıya eleştirdiler.

Kollontay, Şliapnikov ve Medvedev'in partiden ihraç edildikleri ilan edilerek "eski İşçi Muhalefeti grubunun faaliyetlerine ilişkin ayarlıların" soruşturulması için bir komisyon kuruldu. Kongre düzenleyicilerinin, sanıkların kendilerini savunmalarına izin vermemesine rağmen, mahkum ettirdikleri muhalefet faaliyetlerini sürdürmüş ve iki üyesi de ihraç edilmişti. Bu tam bir bozgundu. Darmadağın edilmiş

33. Bunun tek istisnası KAPD'dir (Bk. *infra*).

34. Kararn raporunu hazırlayan Cachin'dir. Şliapnikov öfkeden çılgına dönmüştü: "Bizi mahkum ettirmek için bu kişiliksiz adamdan başkasını bulamadınız mı?" diyecektir. *Moscou sous Lenin / Lenin'in Yönetimindeki Moskova*, A. Rosmer, Paris 1953, s. 209)

ve morali bozulmuş olan muhalefet, İşçi Gerçeği⁽³⁵⁾ ve İşçi Grubu gibi yeraltı gruplarınca hızla sola çekildi. İşçi Grubu'nun yandaşları Miasnikov⁽³⁶⁾ çevresinde toplanmıştı ve Leninizm'in eleştirisinde, partinin elinde tuttuğu siyasi tekeli reddetmeden programını kaba ekonomist bir çizgi oturtan İşçi Muhalefeti'nden çok daha ilerideydi. İşçi grubu "parti diktatörlüğünü" reddediyor ve komünistlerin iktidarının ve partinin işçiler tarafından denetlenmesini savunuyordu. Aynı zamanda işçiler için, önlerinde rekabet edecek partiler arasında tercihte bulunma özgürlüğünü de talep ediyordu. (Miasnikov, Ekim'den sonra, monarşistler de içinde olmak üzere en geniş basın özgürlüğünün sağlanmasını istedi.) İşçi sınıfı içinde az ve pek iyi örgütlenmemiş olan "Miasnikov'cu"lar, 1923'de çeşitli grev hareketlerinin önünde yer aldıktan sonra parti tarafından ezildiler.

Muhalefet, Rusya'da ya da yurtdışında, aşırı solta ne tür ilişkiler içindeydi?

Kronştadt'da denizciler, Kollontay'ınkine benzer bir zemin üzerinde, bürokrasiyi, kariyerizmi ve yönetici makamlarla kitleler arasındaki uçurumu teşhir ettiler. Bundan yararlanılarak daha radikal sonuçlara ulaşıldı. Yeniden tartışılan konu, partinin tekeli ve kendini Sovyet iktidarının yerine koyarak onun özünü boşaltmasıydı.

35. *İşçi Gerçeği ve İşçi Grubu birbirlerine yakınlık duyuyor, 'nesnel olarak gerici bir grup' olarak gördükleri ve üyelerini de "kuzu postuna bürünmüş kurtlar" biçiminde nitelendikleri İşçi Muhalefeti'ne son derece düşmanca bakıyorlardı.*

36. *1906'dan beri Parti Üyesi olan Ural'lı işçi. 1930'da tutuklanarak sürgün edildi; 1945'e kadar Fransa'da yaşadı. Ülkesine yeniden dönmek istedi, döner dönmez de tutuklandı. Daha sonra kendisinden hiçbir haber alınamadı.*

Pravda'nın 18 Ocak 1924 tarihli 15'inci sayısında, Şliapnikov, Miasnikov'un işçi muhalefeti'nin tezlerini hiçbir zaman savunmadığını ve dahası X. Kongre'de "On"lar grubuyla, birlikte hareket ettiğini açıkladı. "Bu İşçi muhalefeti'nin asla bir bölünme yaratmak niyetinde olmadığını bir kanıttır", diye ekliyordu. Şliapnikov, zira Miasnikov'un Enternasyonal'e yazılan mektubu imzalayan yirmi ikilerin arasına alınmasıyla resmi çizgiyi savunan bir parti militanı da başvurulann arasına kabul edilmiş olmaktadır.

Partinin çoğunluğu İşçi grubunun şahsında bir sol kanat İşçi Muhalefeti görmek-teydi. Şliapnikov ise bunu "RKP'nin İşçi Grubu" olarak değerlendiriyordu.

Rus sendikalizmiyle ilgili olarak, deniz üssündeki devrimciler tarafından yapılan çözümlemelerde bu çok sert tavır kısmen de olsa görülmekteydi: merkeziyetçi yöntemler yüzünden sendikaların etkinliği neredeyse militan sayısı düzeyine indirgenmişti. "Eğer sendikalara daha geniş bir faaliyet alanı verilmiş olsaydı, komünistlerin bu merkeziyetçi sistemi tümüyle yerle bir olacaktı". "...Sovyetlerin sosyalist cumhuriyeti, ancak yenilenmiş sendikaların yardımıyla çalışan sınıflar tarafından yönetildiğinde güçlenebilecektir⁽³⁷⁾." Bu yaklaşım sendikaların ekonomik iktidarını, partinin talep ettiği mutlak siyasi iktidar ile birlikte düzenlemeyi arzu eden Kollontay'ın düşüncesinden oldukça farklıydı.

Muhalefet, isyancılara karşı alınan önlemleri kendi içinde eleştirmesine rağmen, en gözde unsurlarını isyancılara karşı savaşılmaya göndermiş ve bu unsurlar savaşta en acımasız davrananlar arasında yer almıştır. İsyancıların doğruyu görüp görmemelerinin hiçbir önemi yoktu; onlar görüşlerini yasal yollardan dile getirmeli her türlü kuşkunun üzerinde olması gereken partinin iktidarına karşı ayaklanarak silaha sarılmamalıydılar. Diplomatik bir görev süsü verilerek Berlin'e sürülmüş olan Lutovinov şöyle diyordu: "Yabancı basın tarafından Kronştadt olaylarına ilişkin yayınlanan haberler son derece abartmalıdır. Sovyet iktidarı isyancıların üstesinden gelebilecek kadar güçlüdür. Operasyonlara başlamakta ağırdan alınması Kronştadt halkına hoşgörölü davranılmak istendiğini gösterir⁽³⁸⁾." III. Komünist Enternasyonal Kongresi'nde, Kollontay'ın sunduğu dilekçe bir tek delegasyon tarafından dikkatle dinlenmişti; bu delegasyon Lenin'in bir yıl önce yazdığı bir yergide eleştirdiği "goşistlerin" temsilcisi olan Almanya Komünist İşçi Partisi (KAPD) idi⁽³⁹⁾.

Kendilerini daha önce suçlamış olan partide eski bolşeviklerden meydana gelmiş, bir muhalefet grubunun oluştuğunu görmekten son derece mutlu olan Alman Komünistleri, muhaliflerle birlikte ortak

37. *La Commune de Cronstadt / Kronştadt Komünü (Izvestia), Paris 1969, s. 51.*

38. *La Commune du Cronstadt / İda mett Paris 1949, s. 78.*

39. *İşçi Muhalefeti gibi birtakım tereddütlerle kendisini sıkıntıya sokmayan İşçi Grubu, KAPD gazetesinde bir manifesto ile çeşitli makaleler yayınlamıştı.*

eylemler gerçekleştirmişlerdir. NEP'e yönelik ortak düşmanlıkları (İşçi Muhalefeti NEP'i proleter çıkarlara bir ihanet, Alman solcuları ise NEP'i Avrupa devrimi önünde bir engel görmekteydiler.) yine de gerçek ve kalıcı bir anlaşma zemini bulmalarına yetmedi. Eğer Şliapnikov ve Lutovinov onlarla ilişkiye girdilerse, bu daha çok moral bir teselli bulmak ve siyasi bir ittifakın temellerini atmayı amaçlayan bir uzlaşma zemini bulmak içindi. Muhalefet bunlara yönelik gizli bir sempati beslemesine rağmen, liderleri tarafından aşağılanmış bulunan bu unsurlarla özdeşleşmeye niyetli değildi.

"Ama bize karşı savaşmak için sopayı elinize almayınız. Burada belki bizi ezmeyi ve yok etmeyi başarabilirsiniz, ancak son tahlilde kaybetmekten başka bir şey yapamayacaksınız."

Şliapnikov

Lenin'in öngördüğü büyük bir sanayi devleti kurma hedefi, batılı tröslere kolaylıklar gösterilmesini, emperyalist güçlerle ticari anlaşmalar yapılmasını gerektiriyordu. Bu tavizler, "vaadedilenlerle gerçekleştirenler arasında müthiş bir farklılığa yol açtılar⁽¹⁾." Bununla birlikte, Komünist Parti'nin biricik iradesine tabî kılınmış olan Rusya'da, politik planda geri adım atmak bir sorun değildi. Birbirlerini izleyen muhalefet hareketleri bu noktayı ortaya çıkarmanın tarihi işlevini üstlenmişlerdi ve bolşevik yöneticilerin bu noktada son derece kapalı olduklarını kanıtlıyorlardı. İktidar karşısında zaman zaman anlaşılabilir tavırlar sergileyen muhalefet hareketlerinin her biri bu muğlak tutumlarına rağmen, merkezileştirilmiş, devletleştirilmiş bir ekonominin tırmanışa geçtiğini vurguluyorlar, tabanın giderek büyüyen düşkünlüğü ve öfkesini dile getirmeye çalışıyorlardı.

Devrim 1921'de bir yol ayrımında bulunuyordu: ya demokratik bir yol seçmek ya da diktatörlüğü sürdürmek, işte sorunun özü buydu!⁽²⁾.

1. *İda Mott*, Agy. s. 24.

2. Agy. s. 87.

İşçi Muhalefeti ve Kollontay'ın bildirisi tam da bu perspektifte büyük bir değer kazanır: onlar, tarihsel bir dönüm noktasının⁽³⁾ dışavurumudurlar ve çalışanların partiye duyduğu soğukluk konusunda uyarıda bulunmuşlardır. Yanlışlarına ve ürkekliğine rağmen İşçi Muhalefeti'nin işçi çevrelerinde gerçek anlamda sempatiye sahip tek hareket olabilmesi şaşırtıcı değildir. Sendikalist yaldızlar altında proletaryanın özerk iktidar talebi görmezlikten gelinmiştir. İşçi Muhalefeti'nin içerdiği çelişkiler yüzünden iyice yıprandığı doğrudur⁽⁴⁾: Parti, muhalefeti safdışı etmeye hazırlanırken, ayrı örgütlenmeyi düşünmekten kaçınmak, işçi-köylü ilişkilerinin doğurduğu sorunları çözümlenmekte yetersiz kalmak ve nihayet, özellikle de sendikalistlerin düşüncelerinin tersine, kollektif yönetimin, bireysel yönetimden çok daha bürokratik olabileceğini görememek: yönetim ister bir kurula ya da ister bir kişiye teslim edilmiş olsun, yetkilerini kimseyle paylaşmayacağıının bilinmesi gerekirdi.

İşçi Muhalefeti, ufkunun sınırlılığına rağmen, kimilerinin kulaklarına, özellikle de iki yıl sonra yeniden kullanılacağı sahte belgeleri örtbas etmek için heyecanlı bir faaliyet gösteren Troçki'nin kulaklarına hoş gelmeyen gerçekleri dile getirmekten hiçbir zaman geri durmamıştır.

Ne var ki, kendileri de iktidarın yeni adaylarından başka bir şey olmayan tüm muhaliflerin birbiri peşisıra gelen başarısızlıkları, "eğer kitleler devrimi kurtarabilecek yeteneğe sahip değillerse, bu görevi onlar adına hiç kimsenin üslenemeyeceğini" açıkça göstermiştir⁽⁵⁾.

3. 1921 Mart'ı, Rusya ve Avrupa'da işçi hareketlerinin yükselişinin doruğunu temsil eder: Berlin'deki "Mart Eylemi", Alman proletaryası için, Kronştadt'ın ezilmesinin Rus proletaryası açısından oynadığı rolün hemen hemen aynısını oynamıştır.

4. İşçi Muhalefeti, proletaryanın değil, sendika bürokrasisinin çıkarlarını temsil ediyordu. Eğer muhalefetin, işyerlerinin yönetiminin sendikalara devredilmesi yönündeki talebi kabul edilmiş olsaydı, tek değişiklik fabrikaların parti bürokrasisi yerine sendika bürokrasisi tarafından yönetilmesi olacaktı. (Lenine et la Révolution / Lenin ve Devrim, A. Ciliga, bolşevik muhalif Maşa Şapiro'nun konuşmasında aktarmıştır.

5. A. Ciliga, *agy* s. 19.

işçi muhalefeti

aleksandra kollontay

1921'de kaleme alınan ve basılmadan bekletilmiş olan özgün broşüre bağlı kalınarak yapılan bu çeviri, yayımlanması sözkonusu olduğunda, yazarı tarafından yeniden gözden geçirilmiştir. Her şeyden önce yazar, metnin eksiksiz ve doğru olduğuna tanıklık etmektedir.

işçi muhalefeti nedir?

İşçi muhalefeti nedir? Partimiz ve uluslararası işçi devrimi açısından varlığından mutluluk duyulacak, ya da tam tersine partimizi bölüp parçalamak isteyen zararlı nitelikte bir şey ve özellikle de son günlerde sendikalar üzerine yapılan açık bir tartışmada, Troçki'nin öne sürdüğü gibi "politik bakımdan tehlikeli" bir olgu mudur?

Pek çok yoldaşımızı, kadın ve erkek işçiyi ilgilendiren ve kafasını karıştıran bu tereddütü giderebilmek için, her şeyden önce şu iki soruyu sormak gerekmektedir: 1. İşçi muhalefeti neden gündeme gelmiş ve nasıl kurulmuştur? 2. Parti merkez yöneticisi yoldaşlarımız ile İşçi Muhalefeti arasındaki anlaşmazlık gerçekte, hangi konulardan kaynaklanmaktadır.

Muhalefetin, komünistler arasında örgütlü proleterlerin ileri unsurlarını bir araya getirmiş olduğu konusuna yöneticilerimizin dikkatinin çekilmesinin mümkün olmaması, çok ilginç bir olgudur. Muhalefet hemen tümüyle profesyonalistlerden oluşmuştur; sendikaların rolüne ilişkin Muhalefet tezlerinde imzası olan isimler bunun kanıtıdır. Bu profesyonalistler kimlerdir? Bunlar Rus proletaryasının ön saflarında yer alan devrimci mücadelenin bütün yükünü taşıyan ve işçi kitleleriyle bağlarını kopararak devlet yönetim kademelerine dağılacakları yerde tam tersine kitlelere bağlı kalan, öncü konumundaki işçilerdir. Profesyonalist olmak, kargaşa yılları boyunca, toplumsal ve siyasal yaşamın tehlikelerinin merkezinde, kendi işkolundaki sanayi işçileriyle, sendikalarıyla güçlü ve canlı ilişkilerini korumak, profesyonel zeminin ötesine geçmektir; bu elbette kolay ve basit olmayan bir şeydir.

Devrimci dalga, sanayi proletaryasının en inanmış, en yetenekli ve en faal unsurlarını aldı, sendikaların uzağına fırlattı; kimisi cep-hede kaldı, kimisi şu ya da bu idari görevde, kimisi de önünde bir yıl-ğın belge, kağıt parçası ve projeye bir büronun yeşil çuhasının geri-sinde oturtuldu.

Sendikalar ıssız hale gelmişlerdi. Yalnızca sağlam, kendine güven-en, proleter ruha sahip, devrimci sınıfın gerçek çiçeği, olan bir avuç insan iktidarın çürümüşlüğüne, kendini beğenmişliğin küçültü-cülüğüne, "idari kariyerlerde" yükselme isteğine, tek kelimeyle "Sov-yet bürokrasisine" direnebildi; "kitleler"le, işçilerle, içinden geldiği "alt tabakalarla" yürekten birliğini sürdürerek Sovyet devletinın yük-sek makamlarının etkilerine karşı, bu katmanlarla organik bağlarını koruyabildi. Cephelerde durum yatıştığında ve yaşamın ibresi daha çok iktisadi örgütlenmeye doğru bir eğilim gösterdiği andan itiba-ren, bu en tipik ve değişmez proleterler, sınıflarının bu en kararlı, en parlak temsilcileri sırtlarından asker giysilerini çıkardılar; "Kağıt parçaları" ve "kırtasiye"yi terketttiler ve emeğin bu Sovyet Cumhuri-yeti'nde hala zindan mahkumlarının sefil, çekilmez hayatını sürdür-mekte olan kendi sınıf kardeşlerinin, fabrika işçilerinin, milyonlarca Rus proleterin üstü kapalı çağrısına cevap vermeye koştular... İşçi Muhalefetinin başında bulunan bu yoldaşlar, bir şeylerin aksamakta olduğunu kendi sınıf güdülerıyla farketmişlerdi. Onlar kuşkusuz ki devrimin üçüncü yılında Sovyet Devleti'ni kurduğumuzu, çalışanla-rın işçi ve köylü cumhuriyeti ilkesini gerçekleştirdiğimizi biliyorlar-dı; ama sınıf olarak, bölünmemiş bir sosyal birim olarak, ortak ve türdeş ihtiyaçları, çıkarları ve hedefleri olan ve sonunda aydınlık ve farklı, değişmez bir genel siyasi düşünceye sahip olan işçi sınıfının kendisinin Sovyet Cumhuriyeti bünyesinde giderek daha az politik bir rol oynadığını, kendi hükümeti tarafından alınan kararlar üzerin-de giderek daha az etkili olduğunu; siyaseti giderek daha az yönlendirdiğini ve merkezi iktidar organları üzerinde giderek daha az etki-li olduğunu da anlamışlardı. Devrimin başlangıcında "alt" ve "üst" sı-nıflardan söz eden o halde kimdi? Akıl almaz bir hayat ve mücade-lenin doğurduğu özlemler, o günlerde en doğru ifadelerini, en açık

formüllerini ve en sağlam desteklerini hiyerarşik düzeyde, parti merkez yöneticileri arasında bulmuşlardı.

O zamanlar yöneticiler ile taban arasında bir çelişki yoktu ve olmazdı da. Bugün bu çelişki vardır ve hiçbir yapay propaganda, hiçbir tehdit, kitlelerin bilincinden Sovyet yönetiminin ve Komünist Parti yöneticilerinin yeni bir "sosyal tabaka" ya dönüştüğünü savunan düşünceyi söküp atamaz.

İşçi Muhalefeti'nin temel çekirdeğini oluşturan profesyonalistler, bunu çok iyi anlamakta ve sınıf güdülerini sayesinde bunu hissetmektedirler. Onların başlıca çabası, kitlelerle birleşmek, sınıflarının doğal organlarının, bütün organlar arasında, devletimizin yönetimini bozan, politikamızı keşdi proleter doğrultusundan saptırarak oportünizmin batağına sürükleyen, proletaryaya yabancı her tür çıkarın (köylülükten ve sovyet rejimine adapte olmuş burjuva unsurlardan kaynaklanan) yıkıcı etkilerinden en az zarar gören organlar olan sendikaların, içine girmek olmuştur...

O halde, İşçi Muhalefeti işyerinde ya da madende bulunan bütün proleterlerin önündedir, onların gözbebeğidir.

İşçi Muhalefeti'nin ünlü önderlere sahip olmaması, "şef"ler tarafından yönlendirilmeye alışık olan kimilerini epeyce şaşırttı. O, işçi kitlelerinin bağrından çıkmış ve kısa sürede her yerde, Sovyet Rusya'nın henüz bir muhalefet hareketinin varlığından haberi bile olmayan dört bir yanında derin kökler salmıştır.

Maden İşçileri Kongresi delegelerinden Sibiryalı bir işçi: "Moskova'da sendikaların rollerine ilişkin anlaşmazlıklar ve tartışmalar olduğundan bizim oralarda kimsenin haberi yok. Şimdi burada ortaya çıkan bu sorunlarla kafamız karıştı" demişti. İşçi Muhalefeti'nin arkasında proleter kitleler vardı ve dahası İşçi Muhalefeti, en tutarlı, en bilinçli ve en kararlı kesimini oluşturduğu işçi sınıfına, yani sanayi proletaryamıza, komünist ekonomik sistem kurulurken işçi sınıfı diktatörlüğü sloganının dışında, proletaryanın yaratıcı gücünü gösterme olanağı verilmediği kanısındadır.

Dahası, Sovyet İktidarı ya da Komünist Parti'nin üst birimlerine doğru gidildikçe daha az muhalefet yandaşlarına rastlanmaktadır.

Buna karşılık kitleler içine ne kadar çok nüfuz edilirse İşçi Muhalefeti'nin programı o kadar çok yankı bulmaktadır⁽¹⁾.

Bu, Partimizin merkez yöneticilerinin hesaba katmaları gereken karakteristik, dikkat çekici bir olgudur. Eğer "kitleler" "zirvedekiler"den uzaklaşıyorsa, eğer merkez yöneticiler ile alt tabakalar arasında bir gedik, bir çatlak açılmaktaysa, bu tepede bir şeylerin iyi gitmediğine işaret etmektedir; kitleler özellikle eğer suskun kalmıyorlarsa; düşünüyor, davranıyor ve kendilerini savunuyorlarsa, onların düşünceleri ergeç zafere ulaşacaktır. Eğer kitleler susmuyor, boyun eğmiyor ve edilgen biçimde, körükörüne şeflerini izlemiyorlarsa, zirvedekiler onları komünizmin zaferine götüren doğru yoldan geri döndüremezler. 1914'de, Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıcında da benzer bir durum ortaya çıkmıştı. O zaman işçiler önderlerine inanmışlar ve şu yargıya varmışlardı: "Önderlerimiz tarihin yollarını bizden daha iyi bilirler; savaşa karşı çıkma güdümüz bizi yanlış yollara sürükleyebilir; güdülerimizi bastıralım, susalım ve eskileri dinleyelim". Ancak tam tersine, eğer kitleler hareketleniyor, beyinlerini çalıştırıyor, eleştiriyor, sevdiği ve inandığı önderlerine karşı oy kullanıyor, bunun için de onlara yönelik sempatisini bastırabiliyorsa, ortada çok ciddi sebepler var demektir. O halde partinin görevi ayrılığı gizlemek, hiç bir şey kanıtlamayan, dahası hiç bir şey anlatmayan sıfatları yanyana sıralayarak muhalefeti gözden düşürmeye çalışmak değil, tam tersine bütün içtenliğiyle, komünizmin uygulayıcısı ve yegane yaratıcısı olan işçi sınıfının ne istediğini ya da anlaşmazlığın nelerden kaynaklandığını kendine sormak olmalıdır...

Demek oluyor ki, İşçi Muhalefeti, proletaryanın sendikalarda örgütlenmiş, işçi kitleleriyle canlı bağlarını koparmamış, devletin yönetim kademeleri içinde özümlememiş olan en ileri kesimidir.

1. Sendikalann işlevlerine ilişkin tezlerle ilgili oylama bunun kanıtıdır: yönetici komitelerin üyeleri merkez tezlerinden biri ya da diğeri lehine oy kullanırken, komünist kitleler, yani işçiler ise İşçi Muhalefeti yönünde oy kullanmışlardır.

anlaşmazlığın temeli

İşçi Muhalefeti ile merkez yöneticilerince temsil edilen resmi görüş arasındaki anlaşmazlığın temelini araştırmadan önce, şu iki gerçeği kesin biçimde vurgulamak zorundayız. Birinci olarak, İşçi Muhalefeti, doğrudan Sovyet Rusya sanayi proleteryasının bağrından doğmuş ve gücünü yalnızca yedi milyon sanayi proleterinin korkunç çalışma ve yaşam koşullarından değil, ama bunun da ötesinde hükümet politikalarımızın sayısız boşluk, kararsızlık ve çelişkilerinden, komünist programın net, saf, tutarlı sınıf çizgisinden belirgin biçimde sapılmış olmasından almaktadır. İkinci olarak, bilmeliyiz ki, Muhalefet şu ya da bu bölgeyle sınırlı olmadığı gibi kişisel anlaşmazlığın ya da geçimsizliğin bir ürünü de değildir ve tam tersine Sovyet Cumhuriyeti'nin dört bir yanına yayılmıştır; bu ortak yankı işçi yoldaşlarımızdan her birinin, partide süren tartışmanın içeriğini formüle etmek, açıklamak, saptamak, İşçi Muhalefeti'nin isteklerini tanımlamak yönündeki girişimleri sonucunda bütün eyaletlere ulaşmıştır.

Bugün, İşçi Muhalefeti ile üst kesimlerin değişik eğilimleri arasındaki anlaşmazlığın, yalnızca sendikaların amaç ve rollerinin farklı yorumlanmasıyla sınırlı olduğu yönünde bir izlenim oluşmuştur. Bu yanlıştır ve anlaşmazlığın kökeni daha derindir. Muhalefet temsilcileri bu anlaşmazlığı her zaman en açık ve kesin biçimiyle anlatmayı bilememişlerdir; ama cumhuriyetimizin yapısını ilgilendiren değişik konulara değinmek bile ayrılığın, temel önerilerin siyasi ve iktisadi karakteri üzerine patlak vermiş olduğunu anlatmak için yeterlidir.

Tek kişi yönetimi ya da kollektif yönetim sorunuyla ilgili olarak

parti üst düzey yöneticileri ile sendikalarda örgütlenmiş proletarya temsilcilerinin birbiriyle taban tabana zıt olan iki farklı yaklaşımı, ilk kez Komünist Parti'nin IX. Panrus Kongresi'nde ortaya çıkmıştır. O tarihlerde henüz muhalefet bir grup olarak ortada yoktu, ama kollektif yönetim sistemini destekleyenlerin sözcüğün gerçek anlamıyla işçi örgütleri olan sendika temsilcileri olduğu ve karşılığında partinin çeşitli yönetici birimlerinin bakış açılarıyla ilgili olarak herşeyi saptamaya alışmış yönetici zümrelerin bulunduğu belirgin bir biçimde görülmektedir; toplumsal düzeyde heterojen, siyasi düzeyde çelişkilerle dolu, halkın değişik toplumsal gruplarının, proletaryanın, küçük mülk sahiplerinin (köylülerin) ve uzmanlarla sahate-uzmanların bütün nitelik ve yapılarının şahsında temsil edilen burjuvazinin özelemlerini, birbirleriyle uyumlu kılmak amacına yönelik bir uzlaştırma sistemi işlemektedir.

"Uzmanlar"ın savunucuları, tek kişi yönetiminin şampiyonluğunu yaparlarken, bilimsel olarak kanıtlanmış önerilerini savunmakta hep yetersiz kalmış olan sendikalar, niçin ortak yönetimin ısrarlı yandaşları olmuşlardı? Bunun sebebi, bu anlaşmazlıkta (sorunun ilkesel önemi her iki kesim tarafından da yok sayılmış olmasına rağmen) kökleri oldukça derinde ve uzlaşmaz olan iki bakış açısının mevcut olmasıydı.

Tek kişi yönetimi, burjuvazinin karakteristik bireyci düşüncesinin somutlaşmış bir biçimidir. Tek kişi yönetimi, tecrit edilmiş, "özgür", kollektiviteden ayrılmış tek adamın iradesi, ortaya çıkış gerekçesi ne olursa olsun, hükümet başkanlığı otokrasisinden fabrika müdürü otokrasisine kadar, burjuva düşüncesinin en mükemmel ifadesidir. Burjuvazi, kollektivitenin gücüne inanmadığı gibi onu hayal bile edemez. Onun istediği, kitleleri kendi kişisel arzusuna göre, itaatkâr bir sürü haline getirmek ve yönetmektir.

Tam tersine, işçi sınıfı ve onun ideologları bilirler ki, sınıflarının yeni hedefi olan komünizm, ancak kollektif bir yaratıcılıkla, işçilerin kollektif çabasıyla gerçekleştirilebilir. İşçilerin kollektifliği ne kadar yoğun olursa, kitleler kollektif, ortak irade ve düşüncelerini o kadar sık ortaya koyacak, proletarya, dağınık birimlerden değil,

anlaşmazlığın temeli

İşçi Muhalefeti ile merkez yöneticilerince temsil edilen resmi görüş arasındaki anlaşmazlığın temelini araştırmadan önce, şu iki gerçeği kesin biçimde vurgulamak zorundayız. Birinci olarak, İşçi Muhalefeti, doğrudan Sovyet Rusya sanayi proletaryasının bağrından doğmuş ve gücünü yalnızca yedi milyon sanayi proleterinin korkunç çalışma ve yaşam koşullarından değil, ama bunun da ötesinde hükümet politikalarımızın sayısız boşluk, kararsızlık ve çelişkilerinden, komünist programın net, saf, tutarlı sınıf çizgisinden belirgin biçimde sapılmış olmasından almaktadır. İkinci olarak, bilmeliyiz ki, Muhalefet şu ya da bu bölgeyle sınırlı olmadığı gibi kişisel anlaşmazlığın ya da geçimsizliğin bir ürünü de değildir ve tam tersine Sovyet Cumhuriyeti'nin dört bir yanına yayılmıştır; bu ortak yankı işçi yoldaşlarımızdan her birinin, partide süren tartışmanın içeriğini formüle etmek, açıklamak, saptamak, İşçi Muhalefeti'nin isteklerini tanımlamak yönündeki girişimleri sonucunda bütün eyaletlere ulaşmıştır.

Bugün, İşçi Muhalefeti ile üst kesimlerin değişik eğilimleri arasındaki anlaşmazlığın, yalnızca sendikaların amaç ve rollerinin farklı yorumlanmasıyla sınırlı olduğu yönünde bir izlenim oluşmuştur. Bu yanlıştır ve anlaşmazlığın kökeni daha derindir. Muhalefet temsilcileri bu anlaşmazlığı her zaman en açık ve kesin biçimiyle anlatmayı bilememişlerdir; ama cumhuriyetimizin yapısını ilgilendiren değişik konulara değinmek bile ayrılığın, temel önerilerin siyasi ve iktisadi karakteri üzerine patlak vermiş olduğunu anlatmak için yeterlidir.

Tek kişi yönetimi ya da kollektif yönetim sorunuyla ilgili olarak

parti üst düzey yöneticileri ile sendikalarda örgütlenmiş proletarya temsilcilerinin birbiriyle taban tabana zıt olan iki farklı yaklaşımı, ilk kez Komünist Parti'nin IX. Panrus Kongresi'nde ortaya çıkmıştır. O tarihlerde henüz muhalefet bir grup olarak ortada yoktu, ama kollektif yönetim sistemini destekleyenlerin sözcüğün gerçek anlamıyla işçi örgütleri olan sendika temsilcileri olduğu ve karşılığında partinin çeşitli yönetici birimlerinin bakış açılarıyla ilgili olarak herşeyi saptamaya almış yönetici zümrelerin bulunduğu belirgin bir biçimde görülmektedir; toplumsal düzeyde heterojen, siyasi düzeyde çelişkilerle dolu, halkın değişik toplumsal gruplarının, proletaryanın, küçük mülk sahiplerinin (köylülerin) ve uzmanlarla sahate-uzmanların bütün nitelik ve yapılarının şahsında temsil edilen burjuvazinin özlemlerini, birbirleriyle uyumlu kılmak amacına yönelik bir uzlaştırma sistemi işlemektedir.

"Uzmanlar"ın savunucuları, tek kişi yönetiminin şampiyonluğunu yaparlarken, bilimsel olarak kanıtlanmış önerilerini savunmakta hep yetersiz kalmış olan sendikalar, niçin ortak yönetimin ısrarlı yandaşları olmuşlardı? Bunun sebebi, bu anlaşmazlıkta (sorunun ilkesel önemi her iki kesim tarafından da yok sayılmış olmasına rağmen) kökleri oldukça derinde ve uzlaşmaz olan iki bakış açısının mevcut olmasıydı.

Tek kişi yönetimi, burjuvazinin karakteristik bireyci düşüncesinin somutlaşmış bir biçimidir. Tek kişi yönetimi, tecrit edilmiş, "özgür", kollektiviteden ayrılmış tek adamın iradesi, ortaya çıkış gerekçesi ne olursa olsun, hükümet başkanlığı otokrasisinden fabrika müdürü otokrasisine kadar, burjuva düşüncesinin en mükemmel ifadesidir. Burjuvazi, kollektivitenin gücüne inanmadığı gibi onu hayal bile edemez. Onun istediği, kitleleri kendi kişisel arzusuna göre, itaatkâr bir sürü haline getirmek ve yönetmektir.

Tam tersine, işçi sınıfı ve onun ideologları bilirler ki, sınıflarının yeni hedefi olan komünizm, ancak kollektif bir yaratıcılıkla, işçilerin kollektif çabasıyla gerçekleştirilebilir. İşçilerin kollektifliği ne kadar yoğun olursa, kitleler kollektif, ortak irade ve düşüncelerini o kadar sık ortaya koyacak, proletarya, dağınık birimlerden değil,

tam tersine birleşik, kendi içinde uyumlu, tutarlı, komünist yeni bir ekonomik sistem kurmak anlamına gelen kendi misyonunu eksiksiz bir biçimde ve hızla gerçekleştirecektir. Pratik olarak ancak üretim içinde yer alan sınıf, geliştirici yenilikler getirebilir. Bu ilkedен, yani sanayinin kesinlikle kollektif yönetimi ilkesinden vazgeçen Komünist Parti, kaba bir terkediş, oportünizmle tam bir anlaşma ve Devrim'in birinci evresinde coşkulu biçimde ileri sürdüğümüz ve savunduğumuz sınıf çizgisinden kesin bir sapmaya yol açacaktır.

Bu noktaya nasıl gelindi? Partimiz, devrimci mücadelelerde edindiği ruh yapısı ve kararlılığına rağmen, kendisini proletaryanın doğru yolundan dönmeye ve daha önce iğrendiği, aşağıladığı oportünizmin patikalarında aylak aylak dolaşmaya nasıl terkedebildi?

Bunun yanıtını daha sonra vereceğiz. Önce İşçi Muhalefeti'nin nasıl ortaya çıktığını ve geliştiğini açıklayalım.

IX. Kongre ilkbaharda toplandı. Yaz boyunca ortada muhalefet diye birşey yoktu. Enternasyonal'in ikinci Kongresinde sendikalar sorunu üzerine yürütölen hararetli tartışmalar sırasında da, bu konu üzerinde pek konuşölmak istenmedi. Ama eleştirel düşünme ve deneyim edinme çalışmaları, kitleler içinde yoğun biçimde sürdürölüyordu. Bu çalışma, henüz tamamlanamamış olsa da, ifadesini 1920 Eylül'ündeki Komünist Parti Konferansı'nda buldu. Düşünce-miz daha yadsıma ve eleştiri aşamasında saptırılmaya çalışıldı. Henüz olumlu önerilerimiz, kendimize özgü formöllerimiz yoktu. Ama daha o gün görölen, Komünist Parti'nin yeni bir biçime büründüğü, parti tabanında yeni bir kaynaşmanın başladığı, "alt sınıfların" "eleştiri özgürlüğü" istedikleri ve bu isteklerini yüksek sesle dile getirmeye çalıştıkları, ancak taleplerinin bürokrasi tarafından boğulduğu, yaratıcı her türlü çaba ve kendini ifade etme (inisiyatif koyma) girişimlerinin bastırıldığıydı.

Parti'nin üst düzey yöneticileri, başlamış olan kaynaşmanın gerçek niteliğini çok iyi değerdendirdiler ve Zinoviev'in ağzından yalnızca sözde kalacak, vaadlere başvurdular: eleştiri özgürlüğü, kitlelerin inisiyatif alanlarının genişletilmesi, bürokratik sapmalara karşı mücadele zorunluluğu, demokratik ilkeleri çiğneyen yöneticilerin ciddi

biçimde denetlenmesi vb... Buna benzer daha pek çok söz verildi. Ama taahhüt edilenler ile uygulama arasında korkunç bir uçurum vardı. Zinoviev'in tüm vaadlerine karşın, Eylül Konferansı, ne partide, ne de işçi kitlelerinin konumunda herhangi bir değişiklik yaratmadı. Muhalefeti besleyen kaynak kurutulamadı. Kitleler arasındaki hoşnutsuzluk, eleştiri ve düşünme çabaları giderek büyüdü, geliştii...

Bu içten içe kaynama, yöneticiler arasında umulmadık bir yoğunluk kazanacak olan anlaşmazlıkların ortaya çıkmasına yol açacak biçimde parti yöneticilerini de etkisi altına aldı. Belirtmek gerekir ki, partimizin yönetici çevreleri arasındaki anlaşmazlıklar yalnızca tek bir sorunda, yani sendikalar sorununda olmuştur. Bu da doğal bir şeydir.

Ancak bugün, Muhalefet ile üst düzey parti yöneticileri arasındaki tartışmada gündemin tek maddesi bu değildir; ama kendisine atfedilen konum sonucunda, şu sırada parti içi politikamızın ağırlık merkezini bu konu oluşturmaktadır.

Daha İşçi Muhalefeti kendi dayanak noktasını oluşturan iktisadi örgütlenme alanında proletarya diktatörlüğü konusuna ilişkin tezlerini derleyip toparlayarak ilkelerini formüle etmeden önce, parti yönetici çevreleri, üretimin yeni komünist temeller üzerinde yeniden inşası sürecinde, işçi sınıfı örgütlerinin rolünün değerlendirilme tarzına ilişkin olarak kendi aralarında net bir biçimde bölündüler. Partimizin merkez komitesi de parçalanmıştı: Lenin, Troçki'ye cephe almıştı ve ikisi arasında da tampon olarak Buharin bulunuyordu!

Bu durum, Sovyetlerin VIII. Kongresi'nde, parti içinde esas olarak sendikaların rollerine ilişkin tezler etrafında kümelenmiş yoğun bir muhalefetin var olduğu ve bu muhalefetin ünlü bir önder ya da teorisyenden yoksun olmasına ve partinin en popüler şeflerinin çok şiddetli saldırılarına hedef olmasına rağmen giderek büyüdüğü, güçlendiği, özellikle de emekçi Rusya'nın dört bir yanına hızla yayıldığı açıkça görüldükten sonra ortaya çıkmıştır... Hiç değilse bu muhalefet, Moskova ya da Petrograd'la sınırlı kalmış olsaydı ya! Ama hayır, Don'dan, Ural'dan, Sibirya'dan ve bir dizi sanayi merkezinden

gönderilen raporlar, "İşçi Muhalefeti"nin buralarda da oluştuğu ve faaliyete geçtiği'ne ilişkin olarak Parti Merkez Komitesi'ni sürekli bilgilendiriyordu. Gerçekte bu muhalefet Sovyet Cumhuriyeti'nin işçi merkezlerinin karşılaştığı sorunlarda, her yerde kendisini aynı şekilde ifade etmekten uzaktı: açıklamalarda muhalefetin talepleri ve savunduğu temalar bazen karışık, saçma ve bayağı biçimde yer almaktaydı, o kadar ki temel noktalar kimi zaman unutulmaktaydı. Ama bir şey vardı ki hiç değişmiyordu: Ekonomik yapılanma alanında proletarya diktatörlüğünün yaratıcı gücünü kim yaşama geçirecekti?

Lu örgütler özde proletaryaya ait organlar olan ve üretime canlı bağlarla, dolaysız biçimde bağlı bulunan sendikalar mı olacaktı? Ya da tam tersine üretim faaliyeti ile canlı ve doğrudan hiçbir ilişkisi olmayan ve üstelik karmaşık toplumsal bir yapıya sahip bulunan devletin yönetim birimleri mi? Tartışmanın odak noktası burasıdır. İşçi Muhalefeti, işçi örgütlerinden yana tavır koymuştur. Üst düzey parti yöneticilerimiz ise daha az önemli noktalarda kendi aralarında kimi görüş ayrılıklarının bulunmasına karşın, büyük bir çoğunlukla ikinci görüşten yana tavır almışlardır.

Bu neyi göstermektedir?

Bu bize, partimizin Devrim'in başından beri ilk ciddi bunalımını geçirmekte olduğunu, muhalefeti "sendikalistler", ya da benzer basit nitelemelerle karalayarak ondan yakasını kurtarmak hakkına sahip olmadığını, bunun da ötesinde tüm yoldaşların, kendilerine dönerek şu soruları sormaları gerektiğini göstermektedir: Bu bunalımın kaynağı nerededir? Sınıf gerçeği hangi yandadır? Üst düzey parti yöneticileri mi, yoksa doğru sezgilere sahip işçi ve proleter kitleler mi sınıf gerçeğini temsil etmektedir?

parti'deki bunalım

Üst düzey parti yöneticilerimiz ile İşçi Muhalefeti arasındaki tartışmanın odak noktasını oluşturan konuları incelemeden önce şu sorunun yanıtını araştırmamız gerekiyor: bizim savaştı, sağlam, güçlü ve yenilmez partimiz, sınıf çizgisinin bunca kesinliğine ve netliğine rağmen bu çizgiden sapma gösterebilir mi?

Emekçilerin kapitalizmin boyunduruğundan kurtuluşu yolunda kesin adımlar attığı için Komünist Parti, bizim için son derece değerlidir, ama bu, bütün bunlara rağmen bizim, parti yöneticilerinin yanlışlarına göz yummamız gerektiğini göstermez.

Partimiz gücünü şimdiye kadar merkez yöneticilerimizin, işçiler arasında çeşitli gruplaşmalara yol açan kimi hoşnutsuzluk ve gün yüzüne çıkan yeni öziemleri keskin bir kulakla algılama, bu eğilimleri yakından tanıma ve kitlelerin gelecekteki konumlarını fethetme yürüyüşünde, onlara bir sıçrama tahtası işlevi görecektir ve onları yönlendirecek yeni araçları bulma yeteneklerinden almıştır ve gücü bugün de buna bağlı olmalıdır. Geçmişte buna ulaşılabilmişti, ama bugün bu yetenekten yoksunuz. Partimiz bugün yalnızca geleceğe yönelik ışık saçan ilerleyişini yavaşlatmakla yetinmemekte, dahası "haklı olarak" sık sık geriye bakıp niye çok mesafe alamadığını kendi kendisine sormaktan kaçınmaktadır; duraklama zamanı olmamasına rağmen, daha uslu ve ihtiyatlı olunmakta, tarihte örneği görülmemiş cesur deneylere girilmekten kaçınılmaktadır.

Parti merkez yöneticilerimizi bu son zamanlarda iyice etkisi altına almış olan son derece uslu "ihtiyat" (ki bu yönetici çevrelerimizin

işçi sendikalarının üretim ekonomisi konusundaki yeteneklerine ilişkin güvensizliklerinde açıkça görülmektedir) nereden kaynaklanmaktadır? Bu ihtiyatın sebebi nedir? Ayrılıklarımızın kökenini dikkatle incelediğimizde, Komünist Parti'nin bunalımının şu üç temel nedenden kaynaklandığında anlaşabiliriz.

Bunlardan birincisi ve en önemlisi Komünist Parti'nin içinde çalışmak ve hareket etmek zorunda kaldığı son derece elverişsiz, ağır koşullardır. Komünist Parti şu aşağıdaki koşullarda komünizmi inşa etmek ve programını uygulamak zorunda kalmıştır: 1. Tam bir kargaşa ortamı ve tahrib edilmiş ulusal bir ekonomi; 2. Devrimin ilk üç yılı boyunca emperyalist güçlerin ve Rus Karşı Devrimi'nin ardı arkası gelmeyen saldırıları; 3. İşçi sınıfının komünizme tek başına hayat vermek ve komünist ekonominin yeni normlarını tek başına kurmak zorunda bulunduğu ekonomik olarak geri kalmış ve köylü nüfusun ezici çoğunluğu oluşturduğu; üretimin kollektifleştirilmesi ve merkezileştirilmesi için henüz yeterli koşulların sağlanamadığı ve kapitalizmin kendi gelişimini (kapitalizmin ilkel aşaması olan serbest rekabetten işveren tröst ve sendikalarıyla üretimin düzenlenmesinin bir üst biçimine geçerek) tamamlayabilecek yeterli zamanı bulamadığı bir ülke.

Açıktır ki bütün bu koşullar programımızın (özellikle, ulusal ekonominin yeni ilkeler üzerinde örgütlenmesi noktasında) gerçekleştirilmesini engellemiş aynı zamanda onu çeşitli etkilere maruz bırakarak uygulamaya sırasında bütünlüğünün bozulmasına yol açmıştır.

Öteki nedenler ise işte bu temel nedenden kaynaklanmaktadır. Sovyet devletinin ekonomik politikası içinde, öncelikle Rus ekonomisinin gerikalmışlığı ve köylülüğün ezici bir çoğunluk oluşturması günlük uygulamada çeşitli farklılıklar yaratmış, parti politikasını kendi teorik hattının kararlılığından ya da özünden saptırmıştır. Karmaşık toplumsal bir yapıya sahip olan Sovyet Devleti'nin başındaki parti, bencil çıkarlarının peşinden koşmasına ve komünizme son derece uzak olmasına rağmen küçük mülk sahibi köylülüğün, eski kapitalist Rusya'da çok geniş bir kesimi oluşturan küçük burjuva

katmanlarının⁽¹⁾, her türlü ara tabakanın, küçük tüccarların, küçük satıcıların, zenaatkârların, sovyet devlet örgütüne kısa sürede uyum sağlamış olan küçük memurların özlemlerini ister istemez hesaba katmak zorundadır. Sovyet Devlet idaresini dolduranlar, İaşe Komiserliği'nin ajanları, ordu ikmal servislerinin şefleri, sanayimizin merkez bürolarının kurnaz "pratisyenleri" bu küçük memurlardandı. Halk İaşe Komiseri, VIII. Sovyetler Kongresi komünist fraksiyonu önünde ilginç rakamlar vermiştir: Komiser, komiserlikteki görevlilerin % 17'sinin işçilerden, % 13'ünün köylülerden, % 20'den azının "uzmanlar"dan ve geriye kalan % 50'den fazlasının da eski zenaatkârlardan, esnaflardan ve "dar gelirli"lerden oluştuğunu söylemiştir; bunların çoğunluğu okuryazar bile değildir [aktaran Tsurupa⁽²⁾]; bu, onun düşüncesine göre yönetim birimlerinde görev alan halkın demokratik kökeninin bir kanıtıdır; oysa gerçekte burada sayılanların proletaryayla, zenginliklerin gerçek yaratıcılarıyla, sanayi işçileriyle ortak hiçbir yanı yoktur.

Sovyet yönetim birimleri içinde kök budak salan bu kategori ile, geçmişin alışkanlıklarına bağlı, devrimci eyleme tiksinti ve ürküyle bakan ve komünizme düşman olan küçükburjuvazi, yönetim aygıtımıza, işçi sınıfına tamamen yabancı olan bir ruh taşıyarak onun ko-kuşmasına yol açmışlardır. Bunlar birbirine düşman iki ayrı dünyadır. Oysa biz Rusya'da gündelik yaşamın pratiği içinde, işçilerin çıkarları ile küçükburjuvazinin, küçükburjuva zihniyetiyle yoğrulmuş köylülerin çıkarlarının kaçınılmaz olarak çatışmak zorunda olduklarını, Sovyet Devleti'nin politikasına ancak deh-şüş'le tahammül edebildiklerini ve onun sınıfsal karakterini körelttiklerini unutarak, kendimizi ve tüm işçi sınıfını, küçük burjuvazinin (çalışkan ve tutumlu

1. Metin boyunca "küçük burjuvazi" biçiminde çevrilecek olan "miechtchanstvo" sözcüğü, imparatorluk döneminde kentlerde yaşayan dar gelirli insanları belirtmektedir (bunlar pratik olarak zenaatkârlar, küçük tüccarlar, köylü olmayan işçilerdir). Sovyet yazarları, özellikle de Marksistler, bu kategoriyi proletaryanın karşısına koyarak, bu sözcüğe aşağılayıcı (pejoratif) bir anlam yüklemişlerdir.

2. Halk İaşe komiseri.

orta köylülüğün şahsında köylüleri unutarak) işçi sınıfı ile birlikte "bütün iktidar sovyetlere" şiarı altında hayranlık uyandıracak derecede bir uyum sağlayabilecekleri konusunda kandırmaya çalışıyoruz.

Partimiz, izlediği hükümet politikalarında, küçük toprak sahibi köylüler ile kentlerde yaşayan küçükburjuva unsurlar (işçi olmayan küçükburjuvalar) dışında, geçmişleri her şeyiyle kapitalist sisteme bağlı olan ve kapitalizmin alışılmış çerçevesi dışında herhangi bir üretim biçimini düşünebilme yeteneğinden bile yoksun "uzmanlar"ın, teknisyenlerin, mühendislerin şahsında büyük burjuvazinin eklentilerini, maliyenin ve sanayinin bu eski açgözlü unsurlarını da hesaba katmak zorundadır. Rusya'nın, teknik sorunlar ve sanayinin yönetimi konusunda bu uzmanlara ne kadar ihtiyacı olduğu açık bir gerçeklik ise, işçi sınıfına yabancı olan bu unsurların ulusal ekonomimizin yönlendirilmesi, yeni yapıların geliştirilmesi ve karakteri üzerinde etkili oldukları da bir o kadar gerçekliktir. Başlangıçta, devrimi tümüyle reddeden, daha sonra mücadelemizin en zor aylarında "bekle gör" politikası izleyen, hatta Sovyetler'in iktidarına karşı açık bir düşmanlık besleyen (entellektüellerin sabotajı), kapitalist sistemin iş adamlarından oluşan bu toplumsal kategori, sermayenin iyi beslenmiş bu itaatkâr uşakları, politikada günden güne giderek artan hatırı sayılır bir etkinlik ve önem kazanmaktadırlar⁽³⁾. İsim vermeye gerek var mı? Sıradan bir işçi bile, iç ve dış politikamızın gidişiyle ilgili olarak bu kişilerden daha çok kafa yoracak, düşünebilecektir.

Yaşamımızın ağırlık merkezini cephe teşkil ettiği dönemde, bu bayların, işçi sınıfına yabancı olan bu unsurların, Sovyet Devleti'nin politikası üzerindeki, özellikle de ekonomik aygıtı ilgilendiren konulardaki etkileri görece olarak minimum düzeye inmişti.

Ortadan kaldırdığımız burjuva rejimine sıkı sıkıya ve kopmaz bağlarla bağlı olan geçmişin bu çocukları, bu "uzmanlar", Kızlordu'ya

3. İşçi Muhalefeti, bilim ve teknikte "uzmanlar"dan yararlanmak gerektiğini hiçbir zaman gözardı etmemiştir. Ama onlardan yararlanmak başka bir şey, iktidarı onlara teslim etmek gene başka bir şeydir.

da sızarak geçmişin alışkanlıklarını (hiyerarşi, rütbe, nişan, sınıf disiplini yerine körükörüne itaat, komutanların dokunulmazlığı, keyfiliği, vb...) beraberlerinde taşıdılar. Ama, onların etkisi Sovyet Cumhuriyeti'nin genel politik çizgisine kadar ulaşamadı. Proletarya, askeri konuların yönetiminde bunlarla çatışmaya girmede; zira o, üstün sınıf sezgileriyle ve sınıf olarak, işçi sınıfının bu alanda söyleyecek yeni hiçbir şeyi olmadığını; militarist sistemde herhangi temel bir değişiklik yapmaya, onun yapısını değiştirmeye, onu yeniden toplumsal bir temelde örgütlemeye muktedir olmadığını seziyordu. Militarizm, insanlık tarafından aşılmış olan uygarlık basamaklarının yarattığı bir sistemdi. Militarizmin, askerlik hizmetinin ve savaşın, komünist sistemde yeri yoktur; çünkü yaşam mücadelesi değişik bir hat izleyecek, tamamen farklı, hayal dahi edemeyeceğimiz kadar değişik biçimler alacaktır. Militarizm, proletarya diktatörlüğü döneminde son günlerini yaşamaktadır; bu nedenle doğaldır ki, işçilerin, sınıf olarak toplumun ilerideki yapılanmasına militarizmden taşıyacakları ne biçim, ne de sistem olarak yeni, yaratıcı, yararlı hiçbir şey yoktur. Kuşkusuz Kızılordu saflarında sınıf ruhunun parlak girişimlerine rastlanmıştır; ancak askerlik mesleğinin temeli, her zaman aynı kalmaya mahkumdur. Her şeye rağmen askeri alanda yönetimin eski ordunun subaylarına ve generallerine verilmiş olması, işçilerin kendileri, kendi sınıfları ve bu sınıfın temel misyonu açısından açıkça zararlı olduğunu hissedecekleri düzeyde Sovyet politikasını bizimkine yabancı bir yöne saptıramamıştır.

Bu sapma ekonomik alanda bambaşka bir biçimde olmuştur. Üretim ve üretimin örgütlenmesi gerçekte komünizmin ruhudur. İşçileri üretimin örgütlenmesinden uzaklaştırmak, onları dışlamak; meslek örgütlenmelerinin, proletaryanın gerçek temsilcilerinin üretimi ve yeni üretim biçimlerinin örgütlenmesi sürecine yaratıcı yeteneklerini taşımalarına olanak vermemek ve yalnızca farklı bir üretim biçimi için yetiştirilmiş ve eğitilmiş olan uzmanların "bilimi"ne güvenmek sonuçta bilimsel marksizmi terketmek anlamına gelmektedir. Oysa bugün üst düzey parti yöneticilerimizce uygulanan kesinlikle budur. Genellikle kapitalist sisteme (ücretlerin paray-

la ödenmesi, tarifeler, iş kategorileri vb.) dayanmakta olan ulusal ekonomimizin içinde bulunduğu korkunç durumu gören parti yöneticilerimiz, işçilerin kollektif yaratıcı gücüne bir histeri derecesinde karşı çıkarak bu ekonomik kargaşaya çözüm bulabilmek için çareyi birilerine başvurmakta bulmaktadırlar; ama kimlere? Burjuva ve kapitalist geçmişin temsilcilerine, iş adamlarına ve ekonomik alandaki yaratıcı yetenekleri kapitalist ekonomik sisteme özgü görenekler, alışkanlıklar ve yöntemlerle dumura uğratılmış olan teknisyenlere... Bu güveni, saflıktan gülünçlüğe uzanan bir çizgide, komünizmin bürokratik yoldan kurulma olasılığı içine oturtanlar bizim yöneticilerimizdirler. Araştırmak ve "yaratmak" gereken bir ortamda onlar buyurmaktadırlar...

Askeri cephe ekonomik cephe karşısında ikincil plana düştükçe sefaletimiz, daha keskin ve acıklı bir durum almış, komünizme yalnızca duyularıyla yabancı ve düşman olmakla kalmayıp, ayrıca yeni çalışma tarzlarının örgütlenmesinde, verimi arttıracak yeni devindirici güçlerin yaratılmasında üretimi tüketimle ilişkilendirecek yeni yöntemlerin araştırılıp geliştirilmesinde canlı bir inisiyatif gösterme yeteneğinden mutlak şekilde uzak kalmış olan bu toplumsal grupların etkisi, açıkça hissedilir olmuştur. Sovyet yaşamında yeniden köşe başlarını tutmuş olan teknisyenler, eksperler, iş adamları ekonomik politikaya el koyar koymaz yönetim kademelerinde ve yönetim kademeleri aracılığıyla üst düzey parti yöneticileri üzerindeki ağırlıklarını hissettirmeye başlamışlardır.

Partimiz üzücü ve güç bir konumda bulunmaktadır. O, Sovyet Devleti'ni yönetebilmek için, toplumsal yapıları bakımından birbirlerinden tamamen farklı üç toplumsal kategoriye göz önüne almak ve dolayısıyla onların ekonomik çıkarları arasında bir uyum sağlamak zorundadır.

Bu kategorilerden ilki proletaryadır. Proletarya ısrarla, uzlaşmaya yer vermeyen ve mutlak biçimde saf bir politika, komünizme doğru zorunlu bir yürüyüş talep etmektedir.

Öte yanda, küçük mülkiyet özelemleri, her türlü "özgürlükler"e, öncelikle de ticaret ve devletin kendi işlerine müdahale etmemesi

özgürlüğüne duyduğu eğilimleriyle köylülük yer almaktadır. Orta sınıflara, "ajan"ların, yüksek devlet görevlilerinin, memurların, ordu işe-ikmal görevlileri vb.'nin şahsında, Sovyet rejimine uyum sağlamış, ama küçükburjuva eğilimleri, duyguları ve psikolojileri gereği politikalarımızı saptırmaya çalışan küçükburjuvalar da eklenmelidir. Moskova'da daha az hissedilen bu küçükburjuva etkisi, taşrada, Sovyetik faaliyet zemininde olağanüstü ve tehlikeli boyutlara ulaşmıştır.

Son olarak iş adamlarından, kapitalist rejimin eski yöneticilerinden oluşan üçüncü kesim sözkonusudur. Bunlar kapitalizmin parabalaları, Emeğin Cumhuriyeti'nin devrimin başlangıcında kendisinden kurtulduğu Riabuşinski'ler, Bublikov'lar değildir, ama kapitalist sistemin becerikli elleri, eski hizmetkârları, onu gerçekte yaratan ve verimli hale getiren, "kapitalizmin beyinleri, dehalarıdır". Sovyet ekonomisindeki merkezîyetçi eğilimleri tümüyle onaylayan, sanayinin yeniden düzenlenmesini ve tröstler (bu, sanayinin en gelişmiş olduğu burjuva devletlerde sermayenin yöneldiği nihai biçimdir) biçiminde örgütlenmesinin yalnızca avantajlarını dile getiren bu kişiler, ancak bu düzenlemenin işçi örgütleri (sendikalar) eliyle değil, devletin ekonomik birimlerinin denetimi altında, kendilerinin kök saldıkları Merkez Büroları'ndan, Ulusal Ekonomi Konseyleri'nden kendi elleriyle yapılmasını istemektedirler. Bu bayların üst düzey yöneticilerimizin "uslu" hükümet politikaları üzerindeki etkileri sanılandan çok daha büyüktür.

Bu etki ("düzeltme" amacıyla verilen ama sistemin biçimlendirilmesi yönünde beyhude kalan tavizlerle) bürokratik sisteme rağmen yerleşme ve varlığını sürdürme eğilimi göstermekte kapitalist devletlerle girilen ticari ilişkilerde, ister yabancı ülkelerden, ister Rusya'dan kaynaklanmış olsun, örgütlü proletaryayı aşan ilişkilerde belirgin biçimde kendini hissettirmektedir. Bu etki ayrıca kitlelerin inisiyatifini asgariye indirmeye, geçmişteki kapitalist temsilcilerin rollerini pekiştirmeye kadar varan bir dizi önlemden kendini göstermektedir.

Bütün bu heterojen kategoriler arasında partimiz, devletin birliğini ve çıkarlarını zedelemeyecek ortayolcu bir politika bulmak ve

dolambaçlı yollara başvurmak zorunda kalmaktadır. Toplumsal yapı itibarıyla heterojen ve karmaşık bir toplumun, yine heterojen ve birbirleriyle çelişen çıkarlarına uyum sağlama sürecinin bir sonucu olarak, Komünist Parti'nin gerçek politikası, yönetici organlar elinde sınıf karakterini giderek yitirmekte, devlet aygıtıyla, Sovyet aygıtıyla özdeşleşmektedir. Bu uyum sağlama süreci, kaçınılmaz bir biçimde duraksamalara, belirsizliklere, sapmalara ve yanlışlara yol açmaktadır.

"Yoksul köylüleri temel alan" bir yaklaşımdan "tutumlu ve çalışan küçük mülk sahibi köylüleri temel alan" bir yaklaşıma dek köylülükle ilişkilerimiz konusunda sergilediğimiz zikzakları şöyle bir anımsamamız bile yeter. Eğer onlar istiyorlarsa, bu politika "devlet adamlarımızın" hükümet etmekteki bilgelik ve derinliklerinin bir kanıtı olsun; ama iktidarımızın değişik aşamalarını yan tutmadan değerlendirecek olan bir tarihçi, bu politikanın temsil ettiği sınıf çizgisinden tehlikeli bir sapma, yalpalama ve "oportünizm"e doğru kaba bir kayma eğilimi olduğunu vurgulayacaktır.

Öte yandan dış ticaret sorununu ele alalım. Bu alandaki politikamızda da Dış İşleri Komiserliğimiz ile Dış Ticaret Komiserliğimiz arasında, sonu gelmez çekişmelerden kaynaklanan yoğun bir anlaşmazlık yaşanmaktadır. Bu anlaşmazlıklar, her bakanlığın yalnızca kendi bakanlığını yetkili görme çabasından kaynaklanmıyor; anlaşmazlıkların kökeni kuşkusuz çok daha derinlerdedir. Eğer yönetici organlarımızın kulislerinde cereyan eden bu oyun, kitlelerin yargıçlığına sunulabilseydi, Dışişleri Komiserliği ile yabancı ülkelerdeki ticari temsilcilerimiz arasındaki anlaşmazlıkların hangi boyutlara ulaşabileceklerini kim tahmin edebilirdi?

* * *

Kitlelerden gizlenmesine karşın, toplumsal anlamları oldukça derin olan, toplumdaki heterojen yapıda üç sosyal kategoriyi (işçiler, köylüler, eski burjuvazi mensupları) de kucaklamayı hedefleyen bir hükümet politikası oluşturma çabalarından kaynaklanan yönetim birimleri arasındaki anlaşmazlıklar, partimizde bunalımın ikinci ne-

denini oluşturmaktadır. Bunalımın bilinmezlikten gelinmesine göz yumulamaz. Bu bunalım, son derece karakteristik olasılıklar taşımaktadır. Parti yöneticilerinin görevi, eğer yüreklerinde partinin canlılığı ve birliğine ilişkin kaygılar taşıyorlarsa, bu durumun yol açtığı ve kitleler arasında geniş biçimde yayılmış bulunan hoşnutsuzluğu derinlemesine araştırmak ve ondan ders çıkarmaktır.

Devrim'in ilk aşamasında işçi sınıfı, kendini komünizmin tek uygulayıcısı, parlamentodaki tek organı olarak hissettiği sürece işler son derece iyi gitti. Ekim ayını izleyen ilk dönemde, proletaryanın öncüsünün, sınıf programımızı, komünizm programımızı, bütün maddeleriyle birbiri peşisıra gerçekleştirdiği ve güçlendirdiği o tarihte "zirvedekiler" ile "alt sınıflar" arasında herhangi bir sorun yoktu. Toprağa sahip olan köylü, Sovyet Cumhuriyeti'nin tüm haklara sahip bir yurttaşı, cumhuriyetin ayrılmaz bir parçası olduğunun henüz bilincinde değildi. Entellektüeller, "uzman"lar, iş adamları ve tüm küçük burjuvazi, uzman adı altında günümüzde her geçen gün Sovyet devlet aygıtı içinde tırmanışını sürdüren "sahte-uzman"lar, o dönemde olayları pasif bir bekleyiş içinde kenardan gözetlerken, meydana böylece ileri işçi kitlelerinin yaratıcı coşkusuna bırakmışlardı.

Bugün durum tersine dönmüştür: bugün işçi, her adımda, uzmanların, daha da kötüsü deneyimsiz ve bilgisiz sahte uzmanların "teknisyenlerin" "cahil" olarak niteledikleri işçileri, yeteneksiz oldukları ya da sözde öngörülerini her yerde uygulamaya kalkıştıkları gerekçesiyle fabrikalardan attıklarını, üretimimizi yönlendiren temel birimlere yerleşerek onları ellerine geçirdiklerini hissediyor, görüyor, saptıyor. Parti işçi sınıfına ve komünizme yabancı olan bu unsurları kendi hakettikleri yere koyacağına, onları koruyor, selameti ve ekonomik kargaşaya karşı çareyi işçi örgütleri yerine onlarda arıyor. Bugün "çare" işçilerde, sendikalarda, sınıf örgütlerinde değil, partinin güvendiği bu unsurlardadır. Bugün işçi kitleleri hissediyor; birbirine kenetlenmiş bir parti ve kaynaşmış bir proleterya yerine, parti ve işçi kitlelerinin giderek birleşmesi yerine, bir bölünmeye, bir kargaşaya doğru gidildiğini, ortada bir eksikliğin olduğunu kitleler hissediyor. Kitleler kör değildir. Çok popüler liderler, saf sınıf si-

yasetinden ayrılmalarını, zaman zaman küçük mülk sahibi köylülere, zaman zaman da uluslararası kapitalizme verilen ödünleri güzel sözlerle boşuna gizlemeye çalışıyorlar; ancak işçi kitleleri geriye dönüşün kapitalist üretim sistemlerinin bu en mükemmel öğrencilerine gösterilen güvenle başladığını çok iyi biliyorlar. İşçiler, kişi olarak, Lenin'in şahsına karşı candan bir duygu ve sıcak bir sevgi besleyebilirler; Troçki'nin hayranlık uyandıran, eşsiz konuşma yeteneğinde ya da örgütleme gücünden etkilenebilirler; birey olarak daha pek çok önderi onurlandırabilirler; ama kendilerine, sınıflarının yaratıcı yeteneklerine güvenilmediğini hissettikleri anda doğal olarak şöyle bağıracaklardır: Artık yeter! Buraya kadar! Biz sizi gözümüz kapalı daha uzun süre izleyemeyiz. İzin verinde durumu iyice bir görelim. Üç toplumsal kategori arasında suya sabuna dokunmama politikanız, derin bir bilgeliğin ürünü olabilir, ama o bize eski tanıdık bir yanılgımızı, oportünizmi anımsatıyor. Bu "bilgece politika" bugün için bize bir şeyler kazandırabilir, ancak biz, dolambaç ve zigzaglarıyla, bizi gelecekte uzaklaştırabilecek ve yeniden geçmişin karmaşıklığına götürecek yanlış yola sapmaktan kendimizi korumak zorundayız...

Proletarya içinde parti yöneticilerine duyulan güvensizlik giderek büyüyor; bugün artık parti yöneticileri, komünizm ile burjuva geçmiş arasında ne kadar iyi denge kurar ve kurnaz "devlet adamları" pozuna ne kadar iyi bürünürlerse o kadar akıllı oluyorlar; "zirvedekiler" ile kitleler arasındaki uçurum büyüdükçe, işbirliği daha da azalıyor; parti içi bunalım da giderek bir o kadar hüznü verici ve dayanılmaz boyutlara ulaşıyor.

* * *

Bu bunalımın üçüncü belirleyici nedeni, devrimin üç yıllık akışı içinde, işçilerin, üreticilerin, fabrika ve işyerlerinde çalışan halkın maddi yaşam koşullarının düzelmek bir yana üstelik daha da kötüleşmiş olmasıdır. Partimizin yönetici çevrelerine mensup olan hiç kimse, bu gerçeği inkar edemez. İşçilerin (*dikkat ediniz: işçilerin) içten içe, ama yaygın hoşnutsuzluğunun maddi gerekçeleri vardır.

Devrim'den dolaysız biçimde bir şeyler elde etmiş olanlar yalnızca köylülerdir: sadece küçükburjuvalar değil bunların yanı sıra büyük burjuvazinin bir kısım mensupları da Sovyet yaşamına ve yeni örgütlenme biçimlerine şaşılacak bir biçimde uyum sağlamışlar; devlet yönetiminde (özellikle de ekonomik birimlerde), sanayide ya da ticarete önemli mevkiller elde etmişlerdir.

Diktatörlük döneminin bütün yükünün sorumluluğunu üstlenmiş olan Sovyet Cumhuriyeti'nin temel sınıfı, yani proletarya kitlesel olarak utanç verici sefalet içinde bir yaşam standardı sürdürmektedir.

Lenin'e göre, tüm bir sınıfın devrimci enerjisini temsil eden "işçi sınıfının öncüsü", komünistler tarafından yönetilen Emeğin Cumhuriyeti, tesadüfen Halk Komiserleri Konseyi'nin önüne gelmiş olan, tecrit edilmiş, kriz içindeki birkaç işletme ya da endüstri dalına ancak ayrıcalık tanıyabilmiştir. O, büyük işçi kitlesinin insana yakışmayan yaşam koşullarında değişiklik yapmayı düşünecek zamanı bulamamıştır.

Çalışma Komiserliği, tüm komiserliklerimiz arasında en etkisiz ve gevşek olanıdır. Sovyet politikası, bu meseleyi ulusal düzeyde ne ciddi biçimde inceleyebilmiş ne de gözden geçirmeyi akletmiştir: Dış ekonomik koşulların tüm elverişsizliği göz önüne alarak güncel ekonomik karmaşa içinde iş kapasitesini korumak ve atölyelerin çalışma koşullarını az-çok kabul edilebilir bir duruma getirmek için ne yapmak gerekmektedir ve ne kadarı yapılabilir? Günümüze dek izlenen Sovyet politikasının en büyük eksikliği, işçilerin yaşam koşullarının düzenlenmesi ve çalışma şartlarının iyileştirilmesiyle ilgili olarak düzenli ve düşünülmüş herhangi bir programdan yoksun olmasıdır. Maddi düzeyde yapılanların tümü, program dışı olarak ve kitlelerin baskısı sonucu yerel otoriteler tarafından gerçekleştirilmiştir.

Üç yıl süren içsavaş boyunca proletarya kahramanca savaşmış ve Devrim sunağına sayısız kurbanlar sunmuştur. Ayrıca sabırla beklemesini bilmıştır. Ama bugün, ekonomik cephenin Cumhuriyetimiz'in temel sorunu haline geldiği bu dönemde, işçi kitlesi artık

acı çekmeyi, kötü koşullarla yetinmeyi ve daha uzun süre beklemeyi gereksiz bulmaktadır. Nasıl mı? Komünist temeller üzerinde yeni bir yaşam kuran onlar değil mi? "O halde bu yeni yaşamı biz kuralım, çünkü biz derdin nerede olduğunu merkez bürosundaki bu baylardan daha iyi biliriz" diyorlar.

İşçiler kitle olarak gözlerini açmışlardır. Onlar, sağlık sorunlarının, atölyelerin çalışma koşullarının, iyileştirilmesinin, kadın ve erkek, tüm çalışanların sağlıklarının korunmasının, başka bir deyişle günlük yaşamı ilgilendiren tüm sorunların ve iş koşullarının iyileştirilmesinin gerekliliğini vurguluyorlar ve bununda politikamızda en son sıralarda yer aldığını görüyorlar.

Konut sorununun çözümünde, işçi ailelerini kullanışsız ve kendileri için uygun olmayan burjuva dairelere taşımaktan başka bir yol bulunamamıştır. Ve daha da kötüsü, konutların yeniden düzenlenmesine ilişkin bir planın pratik olarak araştırılmasına bile başlanamamıştır. Uzak eyaletlerde değil, cumhuriyetin kalbinde, Moskova'da bile pis pis kokan, haddinden fazla kalabalık, sağlığa son derece zararlı işçi kıslalarının yeniden boy verdiğini utanarak görüyoruz: bu konutların içine girdiğimizde bu ülkede devrim olmadığına inanışımız gelmiyor... Konut sorununun birkaç ayda, hatta birkaç yılda çözümlenemeyeceğini biliyoruz. İçinde yaşadığımız yokluk koşullarında özel zorluklarımızın farkındayız, ancak ayrıcalıklı kategoriler ile "proletarya diktatörlüğünün iskeletini" oluşturan sade işçiler arasındaki eşitsizlik her gün giderek daha belirgin duruma gelmekte, büyümekte ve giderek genel bir hoşnutsuzluğun doğmasına yol açmaktadır.

Sıradan bir işçi, sovyetlerde bir devlet memuru olan "teknisyenin" hangi koşullarda, proletarya diktatörlüğünün temel direği olan kendisinin nasıl yaşadığını görüyor. Devrim süresince en az önem verilen konunun atölye işçisinin yaşamı ve sağlığı olduğunu görmemek mümkün değil, Devrim'den önce koşulların son derece hoşgörülemez olduğu bu atölyelerde ihtiyaçlar halâ işyeri komitelerince sağlanmaktadır; ama her yerde havasızlık, rutubet, sağlığa zararlı buhar, işçinin bedenini zehirlemekte, bozmakta, tüketmektedir; bu-

ralarda hiçbir şey değişmemiştir... Buna karşılık sürekli "yapılacak başka işler var..." "öncelikle içsavaş cephelerini düşünün..." denmektedir; ama bununla birlikte herhangi bir yönetim birimi için bir yer onarılmak istendiğinde gerekli araç-gereç ve işçilik hemen temin edilebilmektedir. Yabancı sermaye ile ticari anlaşmalar imzalayan "uzmanları" yani eksperlerimizi, on binlerce proleterin yaşamını sürdürdüğü ve çalıştığı bu hayvan inlerine benzeyen yerlere koymayı bir deneyin bakalım: onlar seslerini öyle bir yükseltecekler ki, uzmanların bu sözde iş verimliliğini engelleyen "bu bağışlanamaz savrukluğa" bir son vermek için tüm inşaat ve konut seksiyonunu harekete geçirmek zorunda kalacağız.

İşçi Muhalefeti, işçilerin yaşam koşullarının düzenlenmesini, sözümona "son derece küçük" ve "önemsiz" tüm talepleriyle birlikte ulusal ekonomik plana sokmuş olmanın onurunu taşıyor. İşçilerin yaşamı, akılcı, komünist, yeni temeller üzerinde düzenlenmediği takdirde üretimin artması olanaksızdır.

Şimdiye değin bu alanda ne kadar az girişimde bulunulmuş ve ne kadar az öneri getirilmişse (gerçekleştirilmiştir demiyorum) parti yönetici çevreleri ile işçiler arasındaki iletişimsizlik, ayrışma ve karşılıklı güvensizlik ortamı o kadar derinleşmiştir. Bugün parti yöneticileri ile aramızda hiçbir birliktelik, gereksinimlere ilişkin hiçbir ortak bilinç, hiçbir ortak özlem ve talep kalmamıştır. Bugün "yöneticiler bir yanda biz bir yandayız. Onlar belki ülkeyi yönetmeyi bizden daha iyi biliyorlar, ama güncel beklentilerimiz, atölye yaşamı ve bu yaşamın acil ihtiyaç ve gereklilikleri sözkonusu olduğunda hiçbir şey anlamıyorlar ve bilmekte istemiyorlar." Bu yüzden sendikalarda içgüdüsel bir güven, buna karşılık partiden de güdüsel bir uzaklaşma görülüyor. "Yöneticilerimizin bizden olmasına gelince belki önceden böyleydi, ama Merkez Büro'ya girdiklerinden bu yana artık bizi tanımıyorlar... Çünkü onlar artık bizim gibi yaşamıyorlar. Kaygılarımızla neden ilgilenirler? Çünkü bizim kaygılarımız elbette artık onların kaygıları değil."

Partimiz gerek cephelere göndermek, gerekse çeşitli idari hizmetlerde istihdam etmek için en bilinçli ve en fedakar unsurlarını

fabrika ve sendikalardan çektikçe işçi kitleleri ile siyasal yönetim merkezleri arasındaki doğrudan bağ tahrip olmuştur. Kopukluk giderek büyümüş, çatlak iyice derinleşmiştir... Bugün bu çatlak partinin kendi içinde de hissedilmektedir. İşçiler, İşçi Muhalefeti'nin diliyle soruyorlar: Biz kimiz? Proletarya diktatörlüğünün köşe taşları olduğumuz yolundaki iddialar doğru mu? Yoksa komünizm bayrağı altında rahat bir yuva kurmuş olanların, ya da bizim irademiz, sınıfımızın yaratıcı atılımı dışında politikayı yönetenlerin ve iktisadi hayatı yönlendirenlerin kitlelere dayanmaları için bir basamak, iradesiz bir sürü olduğumuz bir gerçeklik mi?

Üst düzey parti yöneticilerimiz İşçi Muhalefeti'ni boşyere küçümseye dursunlar; ama o bugün hem ekonomimizin, hem de kaynaklarını kurutarak bindiği dalı kesmeye başlamış olan Komünist Parti'nin yeniden canlanarak ayağa kalkabilmesi için gerekli dinamizmi sağlayan tüm bir sınıfın sağlam ve geliştirici gücünü oluşturmaktadır.

* * *

İşte partimizdeki bunalımı doğuran üç neden. Öncelikle de Rusya'da komünist ilkeleri yaşama geçirmek zorunda olduğumuz bu günlerde karşımıza çıkan nesnel koşullar: İçsavaş; az gelişmiş bir ülke ekonomisi; uzun savaş yıllarının ürünü olan derin bir karmaşa ve düzensizlik. Dahası karmakarışık bir toplum yapısı, yedi milyon dolayında bir proletaryanın yanı sıra geniş bir köylü ve küçük burjuva kitlesi; eski büyük burjuvazinin kalıntıları; devletin idari politikaları üzerinde etkili olan ve aynı zamanda partiye de nüfuz eden, her soydan ve boydan iş adamları sınıfı. Nihayet, sözkonusu sorunları cesaretle ortaya koymak ve çözümlemek için görevlendirilmiş olan idari organların şahsında proletaryanın doğrudan kaderiyle ilgili iyileştirmeler konusunda Parti'nin edilgenliği...

İşçi Muhalefeti ne istiyor? Onun saygınlığı nereden kaynaklanıyor?

Onun saygınlığı, bütün bu yakıcı sorunları partinin gündemine getirebilmesinden; kitlelerin içten içe kaynadığını ve partisiz işçile-

rin partiden giderek uzaklaştıklarını, açıkça söyleyebilmesinden; partinin yönetici çevrelerinin yüzüne karşı ve korkusuzca: "Durun, çevrenize şöyle bir bakın ve kendinize gelin! Bizi nereye götürüyorsunuz? Sınıf ilkesinden sapmıyor muyuz? Eğer diktatörlüğün çatısı olan işçi sınıfının bir yerde, Komünist Parti'nin başka bir yerde olduğu görülmekteyse o halde parti çok kötü durumdadır. Bu devrimin yıkımıdır" diyebilmesinden kaynaklanıyor. İçinde bulunduğumuz şu bunalım anında parti, kendi yanlışlarından dönmeli ve aşağıdaki şu çağrıyla yapan işçi kitlelerinin sağlam sezgisine kulak vermeli: Ülkenin üretici güçlerinin yeniden inşası ve geliştirilmesi yolunda; partinin, postu partiye sermiş olan tüm yabancı unsurlardan arındırılması yolunda; partinin faaliyetlerinin düzeltilmesi yolunda; demokratik ilkeye dönüş, parti içinde eleştiri ve düşünce özgürlüğü yolunda, sendikaların şahsında yükselen sınıfın yaratıcı inisiyatifi!

sendikaların rolü ve işlevleri

Partimizi yaşamakta olduğu iç bunalıma iten nedenleri, çok kısa da olsa ana çizgileri içinde vurgulamaya çalıştık. Şimdi de Komünist Parti'nin yönetici çevreleri ile İşçi Muhalefeti arasındaki başlıca anlaşmazlık konularını inceleyelim. Anlaşmazlıklar başlıca iki noktada ortaya çıkmaktadır. Biri 02798 komünist temeller üzerinde ekonominin yeniden inşaaı ve sanayinin yeniden örgütlendirilmesi sürecinde sendikaların rolü ve işlevleri; ikinci ise kitlelerin özerk faaliyetleri ile partide ve sovyetlerde bürokrasi sorunu. Biz öncelikle birinci sorun üzerinde duralım, ikincisi onun peşisıra gelecektir.

Sendikalar sorunu üzerine "tezler" imal etme dönemi artık sona ermiştir. Altı platform, parti içi altı grup, tezlerini sunmuşlardır.

Komünist partisi hiçbir dönemde bu kadar benzer bir çeşitlilik, benzer bir nüans inceliğı görmemiş; komünist düşünce tek bir konuda bu kadar geniş bir formül demetiyle hiçbir zaman bu kadar zenginleşmemiştir. Sorun gözle görülür biçimde ciddidir ve temel bir nitelik göstermektedir.

Artık hiçbir şey doğru değil. Sözkonusu olan artık komünist ekonominin kim tarafından ve nasıl kurulacağıdır. Bizim programımızın özü ve temeli budur. Sorun, politik iktidarın proletarya tarafından alınması sorunundan daha az önemli değildir. Bubnov yoldaşla birlikte "demokratik merkezîyetçiler gurubu", "sendikalar sorunu şu anda çok fazla bir öneme sahip değildir ve herhangi bir özel teorik karmaşıklık içermemektedir" biçiminde bir değerlendirme yapacak kadar kör olabilir.

Bu sorunun partiyi sarması doğaldır. Özünde şu konuya yeniden dönülmektedir: tarihin tekerleğı hangi yönde dönecek; ileriye mi,

geriye mi? Sendikaların rolüne ilişkin bir tartışmaya kayıtsız kalabilecek hiçbir komünist yoktur. Altı farklı gruplaşmanın nedeni de işte budur.

Ama bütün bu grupların birbirlerinden çok ince nüanslarla ayrılmış olan tezleri dikkatle gözden geçirildiğinde, "Yeni temeller üzerinde komünist ekonomiyi kim inşa etmeli ve üretimi kim örgütlemelidir?" temel sorusuyla ilgili sadece iki bakış açısının var olduğu görülecektir. Bunlardan birisi İşçi Muhalefeti'nin tezlerinde belirtilmiş ve ifade edilmiş olanı; diğeri ise bütün öteki nüansları birleştirerek, çok biçimli, ama temelde özdeş olanıdır.⁽¹⁾

İşçi Muhalefeti'nin tezleri, soruna nasıl yaklaşıyor ve mesleki sendikaların ya da daha doğrusu günümüzün "üretim birlikleri"nin işlevlerini ve rollerini nasıl ele alıyor?

"Biz, ülkemiz üretici güçlerinin yeniden inşasının ve geliştirilmesinin, ulusal ekonomimizin yönetiminin ve örgütlenme sisteminin tümünün kararlı bir biçimde değiştirilmediği sürece gerçekleştirilemeyeceğini öne sürüyoruz" (Şliapnikov'un 30 Aralık konuşmasından). Yoldaşlar, burada özellikle "bütün sistemimizi değiştirmek koşuluyla" sözüne dikkatinizi çekmek isterim. "Anlaşmazlığın kökeni, diye sürdürüyor Şliapnikov, günümüzün bu geçiş evresinde partimizin, ekonomi politikasını kimlere dayanarak sürdüreceğinden kaynaklanıyor: sendikalarda örgütlenmiş işçi kitlelerine mi, yoksa işçilerin tepesinde özellikle çevreleri sarılmış memurların bürokratik yoluna mı?

Ayrılığın temeli işte buradadır: komünizmi işçilerin eliyle mi, yoksa onların başlarına dikeceğimiz devlet görevlileri aracılığıyla mı gerçekleştireceğiz? Yoldaşlar bu konuda düşünmelidirler: ekonominin inşasını, komünist üretimi yabancı bir sınıfa ait ve geçmiş yaşam tarzına bağlı bireylerin eliyle ve ruhuyla gerçekleştirmek mümkün mü? Eğer biz kendimizi marksistler ve bilim adamları olarak düşü-

1. Parti'nin iç yapılanması ve anndınması konularında İşçi Muhalefeti'ne çok yakın yaklaşımlar içinde olan İgnatov grubu ve ötekiler, sendikalar sorununda hayli belirsiz bir tavır sergilemektedirler.

nüyorsak, bu soruları net ve kategorik bir biçimde; hayır, bu mümkün değildir şeklinde yanıtlamalıyız. Üretimin kapitalist örgütlenmesi konusun da uzman olan "uygulayıcılar"ın, ve teknisyenlerin, yeni komünist ekonomik aygıt ayakları üzerinde durdurmaya çalıştıkları bir süreçte (sanki bu yeni üretim biçimlerini, iş örgütlenmesini, emeğin bu yeni güçlü uyarıcılarını kolayca keşfetmek sözkonusuymuş gibi), yetiştirildikleri ve sermayeye hizmet ettikleri süre içinde bedenleriyle birlikte ayrılmaz bir parçası haline geldikleri her türlü düşüncelerinden, alışık oldukları bakış açılarından, göreneklerinden bir hamlede kurtulabileceklerini sanmak, evrensel deneylerin ürünü olan, bir iktisadi sistemin kimi dahi bireyler tarafından değil, ama yalnızca bütün bir sınıfın köklü ihtiyaçları tarafından değiştirilebileceği gerçeğini unutmak anlamına gelir.

Kendi kendimize şu soruyu soralım: eğer toprak köleliği (servaj) ve kamçı üzerine kurulmuş olan feodal sistem ile sözümona çalışma özgürlüğü ve sanayi ücretine dayalı kapitalist sistem arasındaki geçiş evresinde, kendi kapitalist ekonomisinin örgütlendirilmesi için gerekli deneyim ve bilgiden yoksun olan burjuva kölelik, serflik sisteminin iş ilişkilerinin ustası olan asilzadeleri, büyük mülklerin en ünlü ve en yetenekli kâhya ve görevlilerini fabrikalarının başına yönetici olarak getirmiş olsaydı, acaba başına neler gelirdi? Kendi alanlarında uzman olan, kamu saygınlığıyla yükselmiş deneyim sahibi bu insanlar, bir fabrika müdürünün teröründen, çekilmez bir işten kurtulmak için herşeye rağmen, orduya katılmak, gündelikçilik ya da haydutluk yapmak, dilencilik etmek gibi birtakım olanaklara sahip aç bir proletaryanın "özgür" çalışma veriminden daha yüksek bir verime ulaşabilirler miydi? Yoksa tam tersine hem bu yeni çalışma düzenini, hem de bu düzene dayalı kapitalist sistemi daha işin başında tahrip etmiş olmayacaklar mıydı? Serflerin efendilerinden, eski büyük toprak sahiplerinden ve kâhyalardan kimileri yeni üretim biçimlerine adapte olmak için çaba gösterdiler, ancak kendi ekonomik sistemlerinin gerçek yaratıcı ve kurucularını hizmete almayı yeğleyen burjuvazi, buna izin vermedi. Sahip oldukları sınıf güdükleri, ilk fabrika sahiplerine yavaşça ve elyordamıyla ilerlemenin

daha isabetli olduğunu, doğru yolu bulmak, emek ve sermaye arasındaki yeni ilişkileri tanımlayabilmek için yalnızca kendi yöntem ve öngörülerine yaslanmaktan başka çareleri olmadığını, emeğin artık miyadını doldurmuş eski sömürü sisteminden uygulanması olanaksız, geçersiz kimi yöntemler devralmanın yanlış olduğunu; bu tür yöntemlerin üretimi arttırmak yerine tam tersine azaltacağını hissettirdi. Kapitalist gücün ilk birikim evresinde sınıflarının yaratıcı güdüsü kapitalistlere, efendinin kamçısı yerine, başka bir itici gücün, işsizlik ve sefalet tehdidi altında yarışma ve rekabetin kullanılması gerektiğini doğru olarak telkin etti. Ve bu uyarıcının, bu itici gücün üzerine atılan kapitalistler, yeni kapitalist burjuva üretim biçimleri geliştirmek için ondan yararlanmaya çaba gösterdiler ve sonunda bu yöntemle -sözümona- "özgür" ücretli emeğin verimliliğini geliştirdiler.

Burjuvazi, beş yüzyıl önce elyordamıyla, körlemesine ve yalnızca kendi sınıf güdülerıyla hareket etti. O, feodal ekonominin zeki örgütlendirme "uzmanlar"ının, eksperlerinin bilgi ve deneyimlerinin yerine kendi önsezisine güvenmeyi yeğledi. Ve o tarihsel olarak haklıydı. Bugün biz, bizi zafere götürecek en kısa yolu bulmamıza yardımcı olan, bu yol boyunca, işçi sınıfının acılarını dindiren ve yeni komünist ekonomik sisteme sağlam bir temel kazandıran güçlü bir silaha sahibiz. Bu silah tarihin materyalist yorumudur. Oysa biz, bilgimizi derinleştirmek, tarihi yorumlamaya ilişkin bu yöntemle araştırmalarımızı doğrulamak için yararlanacağımız yerde, tarihi gerçekleri dışlamaya, kör ampirizmin batağına sapmaya ve kendimizi talihe emanet etmeye hazırlanıyoruz. Ekonomik durumumuz ne kadar kötü olursa olsun kendimizi bir umutsuzluk girdabına terketmeye hakkımız yoktur.

Umutsuzluğa kapılması gerekenler, kapitalizmin yaratıcı enerjisinin kurduğunu görmekte olan kapitalist hükümetlerdir; onlar gerçek bir açmazın içindedirler; ama biz, Ekim Devrimi tarafından önünde sınırsız ufuklar, tarihin henüz kaydetmemiş olduğu üretim biçimleri ve bilinmeyen zenginlikte bir verimlilik açılma olan emekçi Rusya, asla! Ama biz, geçmişi izlemek yerine tam tersine gelece-

ğimizi yaratacak inisiyatifi özgürce geliştirmeyi öğrenmeliyiz.

İşçi Muhalefeti'nin yaptığı budur. Komünist ekonominin baş ustası, yaratıcısı kimler olabilir? Bunlar, dahiyaneye yeteneklere sahip olsalar bile, geçmişin kimi temsilcileri olamazlar; gerçek temsilci acı ve ızdırap içinde doğmuş olan, yeni üretim sistemine bütün varlığıyla bağı, en üretici ve en yetkin sınıf olabilir. Bu yeni ekonomik örgütlenmenin ve üretim biçiminin potansiyellerini ortaya çıkarma ve uygulamaya koyma yeteneğine sahip olan organ hangisidir? İşçi sendikaları mı, yoksa karmaşık bir toplumsal yapısı olan bürokratik aygıtlarıyla devlet kademeleri mi? İşçi Muhalefeti, bu organın, kesinlikle eski kapitalist alışkanlıklara ve kapitalist yaşam biçimine bağı işadamlarının yüksek oranda yer aldığı melez ve bürokratik yapıdaki bir devlet memurları topluluğı değı, tam tersine işçi sendikaları olduğunu savunuyor.

"İşçi sendikaları, bugün olduğu gibi devlet idare kademelerine edilgen bir destek sunmakla sınırlandırılmak yerine, ulusal ekonominin bütününün yönetimine birebir ve etkin bir biçimde katılmaya çağrılmalıdır" (İşçi Muhalefeti Tezleri'nden). En yetkin üretim biçimlerini aramak, bulmak ve uygulamaya koymak; emeğin verimini artırmak için yeni uyarıcılar denemek; doğmakta olan yeni üretim biçimine, kendi güncel bilgi ve deneyimleriyle kopmaz biçimde bağı topluluklar olmaksızın, gerçekleştirilmesi mümkün olgular değıldir. Bu deney ve bilgilerden; yolsulluk, işsizlik ve emek pazarındaki rekabetin birer uyarıcı olarak ortadan kalktığı bu yeni durumda görünürde küçük, ama işçiye hitab etmek anlamında son derece değıerli olan pratik sonuçlar çıkarmak yeteneğine, yalnızca bu topluluklar sahiptir.

Bir uyarıcı, bir çalışma motivasyonu keşfetmek, komünizmin eşiğindeki işçi sınıfının en büyük sorunudur. Kendi sendikalarının şahsında, bizzat işçi sınıfının dışında hiçkimse, bu soruna çözüm bulmak durumunda değıldir.

Sendikal faaliyet, komünizmi kurabilecek tek sınıf olan proletaryanın örgütlenme yetenekleri harekete geçirilirse, örgütlenme ve yeni üretim biçimlerinin yaratılması konusunda, sınıfın pratik bilgi ve

deneyimlerine, önsesisine geniş bir ufuk açar.

İşte, İşçi Muhalefeti'nin sorunla ilgili olarak önerdiği çözüm biçimi; işte sendikaların işlevleri konusundaki yaklaşımı. Bu nedenle İşçi Muhalefeti'nin tezlerinin en önemli noktalarından birinde: "Ulusal ekonominin yönetiminin örgütlenmesi yetkisi, bütün cumhuriyetin ulusal ekonomisini yönlendirecek merkezi bir organı seçecek olan mesleki ve üretim birliklerinde bir araya gelmiş üreticilerin Panrus Kongresi'ne aittir"⁽²⁾ denmektedir.

Bu madde, kapitalist ve burjuva ekonomik sisteminin alışkanlık ve gelenekleri içinde boğulup kalmış olan bürokrasi tarafından, proletaryanın inisiyatifinin kuşatılmasına ve zedelenmesine son vererek ona geniş bir hareket alanı sağlamaktadır. İşçi Muhalefeti, işçi sınıfının yaratıcı gücüne inanmaktadır. Programının geri kalan bölümleri de bu bakış açısının ürünüdür.

Ama, İşçi Muhalefeti ile üst düzey parti yöneticilerimiz arasındaki anlaşmazlık da işte tam bu noktada baş göstermektedir. İşçi sınıfına (doğal olarak siyasi planda değil, onun yaratıcı ekonomik yetenekleriyle ilgili olarak) **güvenememe**, yönetici çevrelerimizin tezlerinin özünü oluşturmaktadır. Partimiz zirveleri, işçilerin kaba ve teknik açıdan bilgisiz ellerinin süreç içerisinde uyumlu bir komünist üretim sistemini doğuracak olan ekonomik biçimlerin temel sınırlarının kalın çizgilerini kurabileceğini düşünemiyorlar. Lenin'den Troçki'ye, Buharin'den Zinoviev'e kadar onların tümüne, üretim, son derece nazik ve "dizginleri" işçi sınıfına bırakılması mümkün olmayan bir iş olarak görünmektedir. Onlara göre her şeyden önce işçileri eğitmek, onları okula göndermek gerekmektedir; ancak daha sonra onlar büyüdüklerinde Yüksek Ekonomi Konseyi'nden profesörler

2. Tarlı bize yeni bir "ders" sunmaktadır. Doğal olarak soylular ekonomik alanda burjuvalardan daha bilgiliydiler; ama sınıf önsesileriyle hareket eden burjuvalar, işletmelerinin başına asilzadeleri getirmekten özenle kaçındılar; bilgilerinden yararlanmak için onlara yöneticilik verdiklerinde de titizlikle denetim altında bulundurdular ve onca bilgi birikimlerine rağmen onları bağımlı bir konumda tutmaya özen gösterdiler. İşletmelerinin, fabrikalarının yönetimini emanet etmediler; onlardan yalnızca kendileri için yararlandılar.

geri çekecek, ekonominin yönetimini ele almaları için sendikalara izin vereceğiz.

Yöneticilerimizin tezlerinin tümünün aynı noktada çakışması, oldukça karakteristik bir olgudur: Üretimi ve ekonominin yönetimini sendikalara devretmek için henüz vakit çok erkendir ve "sabırlı olmak" gerekmektedir. Ekonominin yönetiminin sendikalara teslim edilmemesi gerektiği konusundaki gerekçelerinde farklı bakış açlarına sahip olan Troçki, Lenin, Zinoviev, Buharin ve başkaları, işçilerin tepesinde, eski rejimden devralınan bürokratik sistem eliyle bugün uygulanmakta olan yönetim biçiminin sürdürülmesi konusunda tam bir uyum içerisindeyler; parti zirvesindeki yoldaşlarımızın tümü bu konuda çarpıcı bir dayanışma sergilemektedir. "On"ların tezlerine göre, "içinde bulunulan dönemde sendikal faaliyetin ağırlık merkezinin iktisadi örgütlenme alanına kaydırılması gerekmektedir. Proletaryanın sınıf örgütleri olarak, iş kolları ilkesine göre kurulan sendikalar esas olarak üretimin örgütlenmesini üstlenmelidirler". "Esas olarak", bu ifade çeşitli anlamlara çekilebilir, kesin değildir; yorumlanmaya müsait çok geniş bir alanı kapsamaktadır ve aynı zamanda da "On"lar platformu'nun, Troçki'nin sistemine kıyasla, ekonominin yönetimine sendikaların daha geniş bir biçimde katılmasına yer vermekte olduğunun düşünülmesine yol açmaktadır. Gerçek bu mudur? "On"lar'ın tezleri, daha sonra bu "esas olarak" ibaresinden neyin anlaşılması gerektiğini şöyle açıklıyor: "Üretimi düzenleme merkezlerinin tümüne etkin biçimde katılma, işçi denetiminin örgütlenmesi, kent ile kırsal arasında mübadele, sanayinin geliştirilmesi, sabotaja karşı mücadele, genel çalışma seferberliği, vb."

Hepsi bu kadar. Bütün bunlar, yeni ve sendikaların bugüne kadar yapmakta olduklarından ileri şeyler değildir ve bugüne kadar da sanayimizi kurtaramamış, ülkemizin üretici güçlerinin geliştirilmesi ve yeniden kurulması sorununda bizi bir adım bile ileri götüremiştir. "On"lar platformu, ulusal ekonomide sendikalara tanınan rolün asla yönetici olmayıp, sadece yardımcılık işleviyle sınırlı olduğuna ilişkin hiçbir kuşku bırakmamak için şunu ilan etmektedir: "Sendikalar, başlamış olan sosyal devrimin akışı boyunca ekonomik haya-

tın örgütlendirilmesine ilişkin yeni ilkelerin uygulanması için, evrimleşmiş bir biçim altında (dikkat edin her zamanki gibi değil, evrimleşmiş bir biçim altında) sosyalist iktidarın diğer örgütleriyle **karşılıklı bağımlılık** içindeki araçları haline gelmelidirler". Daha sonra da sendikalar ile Ulusal Ekonomi Yüksek Konseyi ya da onun servisleri arasındaki karşılıklı bağımlılık ilişkileri anlatılmaktadır. Troçki'nin "kaynaştırma"sı ile arasında ne fark var? Yalnızca bir yöntem farkı, o kadar. "On"lar'ın tezleri, sendikaların "eğitici" karakterinin altını kuvvetle çizmektedir. Yönetici çevrelerimiz ve sendikaların rolleri ve özellikle de ekonomimizin örgütlendirilmesi ve eğitilmesine ilişkin rolleri üzerine konuşmaya başladıklarında, devlet adamı kimliğinden pedagog kimliğine doğru bir dönüşüm içine girmektedirler!

Giderek, ekonominin yönetim sistemi üzerine değil de, kitlelerin nasıl eğitilmeleri gerektiği konusunda ilginç bir tartışmanın geliştirilmekte olduğuna tanık oluyoruz. Gerçekten de yönetici yoldaşlarımızın stenografi kayıtlarını ve tezlerini karıştırdığımızda, "On"lar'ın aniden keşfetmiş oldukları pedagojik esinden çarpıldıklarını görüyoruz. Tez imalatçılarından her biri işçi kitlelerini eğitmek için diğerlerinden daha mükemmel bir sisteme sahip olmuştur. Ama bu sistemlerin tümü, öğrenciye yaratıcı yeteneklerini denemek, yetkinleştirmek ve ortaya koymak için herhangi bir olanak tanımamak gerektiği ilkesinden yola çıkmaktadır. Bu vesileyle, yönetici çevrelerimizdeki pedagogların kendi çağlarının gerisinde kalmakta olduklarını da belirtelim.

Lenin, Troçki, Buharin ve başkaları için sendikaların rollerinin sonuçta ekonomik hayatı yönlendirmek ya da üretimi elinde bulundurmak olmadığı, yalnızca **kitlelerin eğitimi için bir araç** olmakla sınırlı kaldığı doğrudur. Tartışmalar sırasında Troçki, **sendikaların devletleştirilmesi** konusunda aceleci olmayan, tedrici ve bizim programımızda (İşçi Muhalefeti) da değinilmekte olduğu gibi, onlara her şart altında ulusal ekonomiyi yönetme misyonunu yeniden tanıtmaya yatkın bir biçimden yanaymış gibi görünmektedir; bu nokta sendikaların tümünden devletleştirilmesini öngören, onların varlık ne-

sal Ekonomi Yüksek Konseyi'nin "iyi pedagoglarının" ve Merkez Büro'nun gözetiminde çalışan bu komünistler, vaktiyle her zaman beş not almakta olan "iyi öğrenci"ler Jeannot'lar ve Pierrot'lardır⁽³⁾. Ve sendikalardaki işçi kitleleri bu örnek öğrencileri hayal etmeli ve kendilerini bu örneklerle göre eğitmelidirler. Ama iş yönetimi ele almaya gelince işte orada durmalıdırlar; çünkü daha zamanı gelmemiştir.

Lenin'in bakış açısına göre, İşçi sınıfının gerçek örgütleri olan sendikalar, komünist ekonominin yaratıcıları değildir; "Onlar yalnızca öncü ile kitle arasındaki bağı oluştururlar, kendi günlük faaliyetleri ile kitleleri ikna ederler" vb...

Bu eğitim sistemi artık Troçki'nin kaba sopası olmaktan çıkmıştır. Bu artık Papaz Sylvestre'in hayvan ahırları da değildir⁽⁴⁾. Bu öğretim sistemi örneğin Alman Fröbel-Pestalozzi sistemidir. Sendikalar hiçbir zaman ekonomik hayatın temellerini kurma görevini üstlenemezler; onlar kitleleri ikna eder ve öncüyle sınıf arasındaki bağı oluştururlar; Parti'nin bizzat kendisi de (dikkat edin) üretimi örgütlemeyi ve yönetmeyi, yalnızca komünistlerin de içinde yer aldıkları karmaşık yapıdaki ekonomik yönetim kademelerini eğitir.

En mükemmel sistemin hangi sistem olduğunu tartışmak gerekmektedir. Troçki'nin sistemi her halde daha belirgin ve gerçekçidir. Pedagoji bilimi, buyruklar ve "iyi öğrenci" örnekleriyle ilerletilemez. Bu, gözden kaçırılmaması gereken bir gerçektir.

Buharin grubu ortayolcu bir konumda bulunmakta ve her iki eğitim sistemini birbiriyle uzlaştırmayı denemektedir: bu grubun sendikalara, ekonomik sorunlarla ilgili olarak bağımsız davranma hakkını hiçbir biçimde tanımadığına dikkat ediniz. Buharin ve grubuna göre sendikaların "ikili bir rolü vardır": onlar bir yandan "komünizm okulu", parti ve partisiz kitle arasında iletişimi sağlayacak bir araç (bu bölüm Lenin'den alınmıştır), proleter kitleleri etkin yaşama katan (yeni ekonomik biçimlerin yaratılmasında ya da yeni üretim

3. Rus okullarında en yüksek not "beş"ti.

4. Domostrol, XVI.y.y'da ev ekonomisi kitabı.

sisteminin araştırılmasında ve uygulanmasında değil de, etkin ifade-sine özellikle dikkatinizi çekmek istiyorum) bir aygıt, öte yandan **hergün giderek daha belirgin bir biçimde** hem ekonomik, hem de iktidar aygıtının ayrılmaz bir parçası durumuna gelmelidirler (bu bölümde Troçki'den ve onun "kaynaştırma" tezinden alınmıştır).

Tartışmanın buraya kadar olan bölümü, sendikaların rolüyle ilgili olmayıp, sendikalardan yararlanarak kitlelerin eğitilmesinde izlenecek yöntemle ilgilidir. Troçki, komünist ekonomik bilgeliği, ulaştırma vaktiyle bizzat kendisi tarafından geliştirilen bir sistemle sendikaların yönetimine getirmek; sendikaları, devletin ekonomik birimleri ile tam olarak kaynaşmasını, Ulusal Ekonomi Yüksek Konseyi'nce hazırlanan planların gönüllü uygulayıcıları olmalarını sağlamak için, atama, yer yer kaydırma, askerileştirme ya da benzer nitelikli diğer sibirli yöntemleriyle eğitmekten yanaydı, bugün de aynı düşüncesinde ısrarlıdır. Lenin ile Zinoviev, sendikalarla devletin ekonomik yönetim birimlerinin "kaynaşması" konusunda daha az acelecidirler. Sanayi, bizim tarafımızdan seçilmiş kişilerce yönetilecektir. Merkez Komite'nin Örgütlenme Bürosu, konunun ustası olmuştur. Sendikalarda çalışkan ve uslu Jeannot ve Pierrot'lar yetiştirilecek biz onları devlet dairelerine "dolduracağız". Böylece sendikalarda çözümlere ortadan kalkacaklardır.

Ekonomik alandaki etkin rolü, Ulusal Ekonomi Yüksek Konseyi ile diğer bürokratik organlara havale ettiğinizde, sendikalara zaten yalnızca okul rolü kalacaktır. Eğitim, daha çok eğitim, her zaman eğitim... İşte Lenin ve Zinoviev'in şiarı. Buharin, bu eğitim sisteminin radikalizmine kendini iyice kaptırmıştı; bu yüzden Lenin tarafından kaba bir biçimde azarlandı ve çirkin bir sıfatla suçlandı⁽⁵⁾: Çağdaş politik koşullarda sendikaların eğitici rolünün altını çizen Buharin ve grubu, **sendikalarda** daha geniş bir işçi demokrasisinden yadırlar. Heryerde seçim ilkesini savundular; yalnızca seçim ilkesi; "koşulların gereği olarak" değil, bir zorunluluk olarak yalnızca sendikalar tarafından önerilen aday listelerinde ısrar ettiler. Ne demokratlık!

Demokratlıkta neredeyse İşçi Muhalefeti'ni geride bırakacaklar. Ama arada küçük bir fark var: İşçi Muhalefeti, sendikaları, komünist ekonominin yaratıcıları ve yöneticileri olarak görmektedir: Buharin ise Troçki ve Lenin gibi onları yalnızca komünizm okulu rolüne soyundurmaktadır. seçim ilkesinin, üretimin yönetimi sistemi üzerinde herhangi bir etkisinin, olmayacağını önceden bildikten sonra, neden bu ilkede radikalizme oynamasın? Ekonominin yönetimi gerçekte, sendikaların erişemeyeceği bir yerde, devlet yönetim birimlerinin elinin altında bulunmakta ve denetlenmektedir... Buharin ders kitaplarında yazılanlara "satırı satırına" bağlı kalarak eski tarzda eğitim yapan pedogogları anımsatma, arkadaşlarından birini sınıf başkanı, yemekhane sorumlusu, münazara ya da yarışma düzenleme sorumlusu seçtirerek öğrencilerin inisiyatifini geliştirmeye çalışmaktadır⁽⁶⁾.

İki sistem böylelikle harika bir biçimde uzlaştırılabilir ve birleştirilebilir. Bunun ne gibi sonuçlar doğuracağını, seçmeci akıl hocalarımızın öğrencilerinin iyi yetişip yetişmeyeceklerine gelince, bu başka bir sorundur. Eğer Anatoli Vasiliyeviç Lunaçarski, pedagoji toplantılarına benzer "seçmeci sapmaları" çürütmek için vakit kaybetmek zorunda kalmışsa, Kamu Eğitimi Halk Komiserliği'nin durumu tahammül edilmez bir hal almış demektir.

Yönetici yoldaşlarımızın sendikalara ilişkin eğitim yöntemlerini küçümsememek gerekir. Troçki'de içinde olmak üzere tümü, "inisiyatifin" eğitimde yatsınmaz bir rol oynadığını aulamışlardır.

Bu nedenle onlar, sendikaların üretimi yönlendiren bürokratik sistemin yapısında herhangi bir hasara yol açmadan inisiyatiflerini ve ekonomik yaratıcılıklarını ortaya koyabilecekleri alanları araştırmaktadırlar.

Kitlelerin inisiyatifinin geliştirilmesi ve "yaşama etkin olarak katılmaları" için keşfedilen en tehlikesiz alan (Buharin'e göre) kitlelerin yaşam koşullarının iyileştirilmesiyle ilgili olanıdır.

İşçi Muhalefeti, bu soruna çok geniş yer ayırdı, çünkü o,

6. Bk. Buharin grubunun tezleri, madde 17.

proletaryanın gerçek eyleminin üzerinde yükselmek zorunda olduğu zeminin, yeni ekonomik biçimlerin yaratılması olduğunu çok iyi biliyor. Troçki ve Zinoviev'e göre tam tersine, üretim devletin yönetim birimlerince örgütlendirilmeli, sendikalar iş yönetime ilişkin, biraz dar ama yararlı işlevler üstlenmeye özendirilmelidir. Örneğin Zinoviev sendikaların "ekonomik rolü"nü iş elbiselerinin dağıtılması, vb. olarak görmektedir. Açıkça şöyle demektedir: "Ekonomik işlevlerden daha önemlisi yoktur: Bugün Petrograd'da bir hamamı onarmak beş tane mükemmel konferans vermekten on kez daha değerli bir şeydir".

Günlük yaşamın ve sendika içi ilişkilerin örgütlendirilmesi gibi güdük bir misyonu onlara bırakmak gerekçesiyle sendikaların üretimi ve üretici güçlerin geliştirilmesine ilişkin canlı ve temel işlevini aptalca yok saymak ya da isteyerek esgeçmek ne anlama gelmektedir? Aynı düşünce tarzını biraz farklı ifadelerle Troçki'de de buluruz; Troçki gönül yüceliğiyle sendikaları ekonomik alanda en geniş inisiyatiflerini ortaya koymaya davet etmektedir. Ancak kitlelerin yaşam koşullarını iyileştirmeye yönelik bu inisiyatif ya da daha doğrusu bu işbirliği neye? Bir atölyeye taş döşemeye, bir fabrikanın önündeki bataklığı doldurmaya... (Troçki'nin yeraltı işçileri kongresindeki söyleviden). Bizi bağışlayın yoldaş Troçki, ama bütün bu saydıklarınızı yönetim işlevinin alanı içerisine yerleştirmek saflık olur; eğer siz sendikal faaliyetleri benzer işlerin yapılması inisiyatifine indirgiyorsanız, bundan böyle komünizm okullarına değil, gayrimenkul yöneticilerinin yetiştirildiği meslek okullarına gereksinim olacaktır... Şu sıralarda Troçki, işçileri, yaşam koşullarını bağımsız biçimde örgütlemeye değil (daha ileri gitmek için şu çılgın İşçi Muhalafeti'nden olmak gerekir), ama işçilerin konumlarının iyileştirilmesi için Ulusal Ekonomi Yüksek Konseyi'nden dersler almaya çağırarak "kitle inisiyatifine" geniş bir yer veriyor. "Sendikalar, hem beslenmeden işgücü tasarrufuna değin işçileri ilgilendiren tüm sorunları bilmeli (bilsinler, ama çözümüne etkin olarak katılmasınlar), hem de Ulusal Ekonomi Yüksek Konseyi'nde yapılmakta olan çalışmaları kamuoyu gibi yalnızca genel bir tarzda değil, derinlemesine

öğrenmelidirler" (30 Aralık tarihli söylevinden). Ulusal Ekonomi Yüksek Konseyi'nin akıl hocaları, artık sendikaları kendi planlarının "yürütülmesi" ile yükümlü kılmakla yetinmiyorlar, öğrencilerine talimatlarını da iletiyorlar. Bu yine de Ulaştırma Federasyonu'nda uygulanmış olan sisteme göre bir ilerlemedir...

Ama sıradan bir işçi, bir atölyeye taş döşemenin çok yararlı bir iş olduğunu bilmesine karşın, bu eylemin üretimin düzenlenmesiyle uzaktan yakından herhangi bir ilişkisi olmadığını anlayacaktır. Üretici güçler ile üretici güçlerin geliştirilmesi, hiçbir zaman bu tür bir iş olarak görülmemelidir. Bu bağlamda sorulması gereken soru şudur: bu güçler nasıl geliştirilebilir? Ekonomik faaliyet nasıl düzenlenmeli, işgücünden en yüksek düzeyde tasarrufa gidilerek ve üretken emek miktarı en az düzeye indirilerek yararlı bir sonuç elde etmek için yeni yaşam koşullarıyla üretimin gerekleri nasıl bağdaştırılabilir? Parti, bir asker, bir siyasi ajitator, tek kelimeyle önceden hazırlanmış bir plan uygulayıcısı yetiştirebilir; ama komünist ekonomi kurucusunu yetiştiremez: Bu yaratıcı faaliyetin önünü açacak olan yalnızca sendikalar.

Kaldı ki partinin rolü de bu değildir. Onun rolü, ekonomik işlevlerinin aynı olması nedeniyle bir araya gelmiş işçi kitleleri arasından, yeni çalışma yöntemleri bulabilen bir yaratıcı- işçinin yetişmesine, el emeğinden yeni bir yararlanma yönteminin geliştirilmesine, yeni bir işgücü grubunun oluşmasına uygun koşulları yaratmaktır. Ekonomik bunalımı aşmak, komünist ekonomiyi yaratmak için işçiler her şeyden önce iş örgütlenmesinin yeni yöntemlerini ve yeni yönetim yollarını beyinlerinde oluşturmalıdır.

Bu basit marksist gerçek maalesef bugün partimiz üst düzey yöneticileri tarafından paylaşılamamaktadır. Neden? Çünkü üst düzey yöneticilerimiz, işçilerin sağlam kendiliğindenliğinden, proleter yaratıcılığından çok, eski rejimden devralınmış bürokrat ve teknisyenlere güvenmektedir. Diğer bütün alanlarda kitlelerin eğitiminde, bilimin geliştirilmesinde, ordunun ya da sağlık hizmetlerinin örgütlenmesinde, yönetimin kime, işçi kitlelerine mi yoksa uzman bürokratlara mı ait olacağı sorusu sorulabilir; ama ekonomik alanda asla!

Bu konu, tarihi henüz unutmamış olanlar için son derece açık ve aydınlıktır.

Bir ülkede üretimin yeniden kurulmasının ve üretici güçle-
rin geliştirilmesinin başlıca iki etkene bağlı olduğunu bilmeyen hiçbir marksist yoktur: Tekniğin ilerlemesi ve emeğin rasyonel biçimde örgütlenmesi; üretici güçlerin entellektüel düzeyinin yükseltilmesi ve yeni müşevviklerin keşfedilmesi. İnsanlık tarihi boyunca, bir alt ekonomik sistemden, bir üst ekonomik sisteme her geçişte yeniden üretilmiş olan budur.

Emek Cumhuriyeti'nde, emeğin rasyonel örgütlenmesine ve yeni bir ekonomik sistemin keşfine oranla, üretici güçlerin teknik ilerleme yoluyla gelişmesi ikinci planda kalmıştır. Sovyet Rusya'nın elektrifikasyon planını eksiksiz olarak gerçekleştirmesi halinde bile, ulusal ekonominin yönetimine ve örgütlenmesine radikal yenilikleri sokmadığı takdirde, kapitalist ülkelere yetişmenin ötesinde bir şey başarmış olmayacaktır. Emekçi Rusya, işgücünün rasyonel kullanımı ve yeni bir üretim sisteminin kurulması için kendi üretici güçlerinin geliştirilmesini, burjuva ve kapitalist ülkeleri geride bırakmasını sağlayacak, özellikle elverişli koşullar içinde bulunmaktadır. Sovyet Rusya'da işsizlik kaynaklanan uyarıcı ortadan kalkmıştır. Sermayenin boyunduruğundan kurtulan işçi sınıfı, kendisini gayrete getirecek yeni motifler keşfetmek ve tarihin henüz bilmediği yeni üretim biçimleri yaratmak için yeni ve özgün şeyler söylemek gibi bir araca sahiptir.

Ama bu yaratıcı özü, bu akla uygun öngörüü kim gösterebilecektir? Devlet yönetim birimlerinin başındaki bürokrat unsurlar mı, yoksa üyelerinin atölyelerde edindiği görgü ve deneylere dayanarak ulusal ekonominin yeniden örgütlenmesini sağlayabilecek pratik ve gerçek anlamda yararlı bilgilere sahip olan sendikalar mı?

İşçi Muhalefeti, ulusal ekonominin yönlendirilmesinin sendikaların işi olduğu ilkesini savunuyor ve bundan dolayı da egemen çevrelerimizden teorisyenlerinden daha marksisttir.

İşçi Muhalefeti, bilim ve tekniğin oynadığı muazzam rolü küçümseyecek kadar cahil değildir. İşçi Muhalefeti'nin Üreticiler Kongre-

si'nce seçilmiş bir yönetim organı kurmak ve hemen ardından Ulusal Ekonomi Konseyleri ile Merkez Büroları'nı ortadan kaldırmak gibi kesinlikle bir iddiası yoktur. O, olaylara tamamen farklı bakmaktadır: teknik açıdan gerekli olan Merkez Büroları'nı kendi yönetimine tabi kılmak, onlara teknik direktifler vermek, eskiden fabrika sahipleri kendilerinin tasarlayıp düşündükleri planlarını gerçekleştirmek için onlardan nasıl uzman teknisyenler olarak ücret karşılığında yararlanmışlarsa, İşçi Muhalefeti de onlardan aynı şekilde yararlanmak istiyor.

Bilim ve bilimsel ilerleme, yükselen her yeni militan sınıf için zorunlu olduğundan, uzmanlar olağanüstü teknik ilerlemeler sağlayarak proletaryanın çabalarını önemli ölçüde kolaylaştırabilirler. Ama kendilerine komünist etiketi de yapıştırılsa bu burjuva uzmanlar, kapitalist olmayan bir devlette üretici güçleri geliştirmek, emeğin örgütlenmesinin yeni yöntemlerini keşfetmek, gayreti yoğunlaştıracak yeni özendiriciler bulmak yeteneğinden yoksundurlar. Burada söz sahibi olması gereken sınıftır, onun en belirgin ve en açık ifadesi olan sendikalardır.

Ortaçağ ile Yeniçağ'ın kesiştiği noktada, yeni doğan burjuvazi ekonomik çöküntüyü yaşayan feodal sınıfla mücadeleye giriştiğinde, soylular üzerinde hiçbir teknik üstünlüğe sahip değildi. İlk kapitalist olan gezginci tüccar, gereksinim duyduğu ticari malları, ilkel törpü, yontma kalemi ve torna tezgahları yardımıyla efendisi, yani sahibi ya da "serbestçe" ticari ilişkiler içine girdiği yabancı bir tüccar için çeşitli nesneler üreten bir zenaatkardan almak zorundaydı. Ama yetkinleşmenin en üst aşamasına varmış olan serflik, artık verimli olmaktan çıktı ve üretici güçlerin gelişmesi yavaşlamaya başladı. O zaman insanlık şu soruyu sordu: ekonomik bir çöküş mü yaşanacak ya da yeni çalışma biçimlerinin, dolayısıyla verimi yükseltecek yeni bir ekonomik sistemin, üretimin sınırlarının parçalanarak genişletilmesinin, üretici güçlere yeni gelişme olanakları sağlanmasının araştırılmasına mı girilecek?

Üretimin yeniden örgütlenmesinin yolunu o halde kim bulabilecek? Bunlar, doğal olarak geçmişin yaşam biçimine takılıp kalma-

yan bir serfin ellerindeki yontma kalemi ve tornanın, sefalet dürtüsüyle sürekli teşvik edilen "özgür", ücretli bir işçinin ellerindeki aynı araçlardan çok daha az verim sağladığını anlayan sınıfın temsilcileriydi.

Emeğin üretkenliğinin ana motorunu keşfeden bu yeni doğan ve giderek yükselen sınıf, kendi kapitalist üretim sistemini tüm karmaşıklığı ve devasalığıyla ama kendi tarzına göre işte bu temel üzerine kurdu. Teknisyenlerin kapitalistlerin imdadına yetişmeleri çok daha sonradır. Ama asıl zemini oluşturan, **emeğin yeni örgütlenme sistemi** ile sermaye ve emek arasındaki yeni ilişkilerdir.

Bugün de durum bunun aynısıdır. Geçmişin üretim sistemi alışkanlıklarıyla donanmış herhangi bir uzman ya da teknisyen, emeğin örgütlenmesi ve komünist ekonominin yaratılması eylemine canlı ve geliştirici hiçbir katkıda bulunamaz. Burada söz işçi kolektivizminindir. Büyük bir öneme sahip olan bu sorunu, net ve açık bir biçimde partinin önüne getirmek onuru İşçi Muhalefeti'ne aittir.

Lenin, komünizmin ekonomik alandaki yaratıcı özünün parti kanalıyla ortaya çıkarılacağına inanıyor. Bu doğru mudur? Her şeyden önce parti nasıl çalışmaktadır? Lenin'e göre "parti, devrimci proletaryanın öncüsünü kucaklamıştır". İyi ama, hemen ardından bu öncüyü devletin yönetim kademeleri içinde dağıtan ve bir bölümünü -ki bunların ulusal ekonominin örgütlenmesi ve yönetilmesinde hiçbir etkisi yoktur- sendikalara geri yollayan kendisi değildir? Bu iyi eğitilmiş, fedakâr ve belki de oldukça yetenekli olan bu komünistler, "ekonomik yaratıcılığımızı" temsil eden organları etkisi altına almış bürokrasi ve günlük sıradan işlerin genel havası içinde boğularak çürüyüp gitmişlerdir. Bu yoldaşların etkisi silinmiş, zayıflamış, inisiyatifleri yok olmuştur.

Lenin, sendikalara da başka türlü yaklaşmıştır: sendikalarda proleter muhteva daha yoğundur ve buralarda bir araya gelen unsurların daha homojen bir yapısı vardır. Kollektif hedef, emeğin ve kendileri de fabrika komitelerinin, fabrika yönetimlerinin ya da sendika bürolarının üyeleri olan üreticilerin günlük yaşamlarının çıkarlarına sıkı sıkıya bağlıdır. Yaratıcı inisiyatif, yeni ekonomik biçimler ve

emeğin yoğunlaştırılmasını sağlayan yeni motiflerin araştırılması, bütün bunlar, proleter sınıfın doğal kolektivizminin dışında başka bir yerde gerçekleşemez. Bu sınıfın öncüsü devrimini gerçekleştirebilir, ama yeni bir toplumun ekonomik temelini ancak sınıfın yaşamının günlük pratiği içindeki tüm bir sınıf kurabilir.

En canlı ifadesine sendikalarda tanık olunan proleter kolektivizmin özgün yeteneklerine inanmayanlar, komünist ekonominin yaratılması işine asla bulaşmamalıdır. Ne Krestinski, Preobrajenski, hatta Lenin ya da Troçki, parti aygıtı içerisinde, yeni bir üretim sistemini, yeni bir yöntemi bulabilen, deneyen ve kanıtlayabilen tek bir işçi gösteremeyeceklerdir; çünkü bu işçiler yalnızca yaşamın pratiği içinde kimi zaman üretici, kimi zaman da üretimin düzenleyicisi insanlar olarak ortaya çıkarlar.

Maalesef ne gibi işçilerin gözden kaçırılmış olduğu üst düzey parti yöneticilerimiz için pek fazla önemi olmayan yalın ve çarpıcı bir gerçekliktir. Komünizm kararnamelele kurulamaz. O, birtakım hatalar yapma pahasına da olsa, ancak coşkulu insanların araştırmaları ve işçi sınıfının yaratıcı atılımıyla gerçekleştirilebilir.

Üst düzey parti yöneticilerimizle, İşçi Muhalefeti arasında sürmekte olan tartışmanın odak noktası şudur: **Partimiz komünist ekonominin kuruluşunu kime teslim edecektir?** Bürokrasinin dalbudak sarmış olduğu Ulusal Ekonomi Yüksek Konseyi'ne mi, yoksa sendikalara mı? Troçki, Yüksek Ekonomi Konseyi ile sendikalar arasında, birincinin ikinciye özümleyeceği bir kaynaşmanın gerçekleşmesini istemektedir. Zinoviev ile Lenin, sendikalı kitleleri komünist bir "eğitime" tabi tutarak, sendikaları sancısız bir biçimde devletin yönetim kademeleri içinde eritmek istemektedirler. Buharin ve diğer tez imalatçılar ise formüllere ilişkin bir kısım ayrıntılar dışında aynı yaklaşımı sergilemektedirler. Farklılık seçilen sözcüklerdedir, temel özdeşir⁽⁷⁾.

7. Tartışmanın özüne ilişkin yeni hiçbir şey söylemeyen ve ayrıntılar üzerinde tartışmaktan öteye gidemeyen diğer platformların tahliline girişmek zaman yitirmek olur.

Farklı bir söyleme sahip olan ve temel görevin yaratılması ve gerçekleştirilmesinde proleter sınıfın çıkarlarını savunan yalnızca İşçi Muhalefeti'dir.

İçinde bulunduğumuz geçiş döneminde Emeğin Cumhuriyeti'nde Ulusal ekonominin yönetimi üretici işçilerce seçilmiş bir organa teslim edilmelidir. Devletin diğer ekonomik yönetim birimleri, Emeğin Cumhuriyeti'nin bu en yüksek organının ekonomik politikasını yürütmekten başka bir iş yapmamalıdır. Bunun dışında atılacak her adım yerinde saymaktan, işçilerin yaratıcı enerjisine güvensizlik belirtmekten, bütün gücünü kesinlikle devrimci enerjinin bitmez-tükenmez kaynağına, proletaryaya borçlu olan partimizin saygınlığına güvensizlik göstermekten başka birşey değildir.

İşçi Muhalefeti dışındaki çeşitli ekonomik platformların otoritelerinin, Parti Kongresi'nde ödümler ve uzlaşmalarla aralarında anlaşmalarını burada vurgulamaya gerek yok "özde onları ayıran temel hiçbir konu yoktur".

Tavizler vermemesi gereken ve veremeyecek olan yalnızca İşçi Muhalefeti'dir. Bu onun bölünmeden yana olduğu anlamına gelmez. Anıacı farklıdır. Bu amaç Kongre'de yenildiği takdirde bile parti içinde kalarak kendi bakış açısını ödünsüz savunmak, böylece partiyi kurtarmak, yönelmiş olduğu hatalı çizgiyi düzeltmektir. Bir kez daha kısaca vurgulamak gerekirse, İşçi Muhalefeti ne istemektedir?

1. Ulusal ekonominin yönetici organını işçilerle, üreticilerden oluşturmak.

2. Bunun için, sendikaların devletin ekonomik yönetim birimleriyle edilgin bir işbirliği yapması yerine, onların bu yönetim birimlerine etkin olarak katılması ve işçilerin yaratıcı inisiyatiflerini bu birimlerde ortaya koyacak bir duruma gelebilmeleri bakımından İşçi Muhalefeti, bu yönetimin tedrici olarak kurulmasına zemin hazırlayan bir dizi önlem saptamıştır.

3. Herhangi bir sanayi kolunun yönetimi, o alanda örgütlü sendikaların bu göreve yeterince hazır olup olmadığı Panrus Sendikalar Merkez Konseyi tarafından onaylanmadığı sürece o sendikaya tes-

lim edilemez.

4. Sanayide yönetici makamlara sendikanın izni olmaksızın atama yapılması her ne suretle olursa olsun yasaklanacaktır. Her türlü yönetici göreve adayların yalnızca sendikalar tarafından gösterilmesi zorunlu kılınacaktır. Tüm sendika delegeleri sendikaya karşı sorumludur ve sendika tarafından görevden alınabilir.

5. Bu şekilde tasarlanan planı uygulama alanına koymak için, her iş yeri komitesini, işyerinin yönetimini üstlenmeye hazırlamak, tabanda sendikaları güçlendirmek gerekmektedir.

6. Komünist sistemin gerekli koşulu olan tek bir ekonomik planın uygulamaya konulmasını kolaylaştırmak için, bütün ulusal ekonominin yönetimini (günümüzdeki Ulusal Ekonomi Konseyi ile Panrus Sendikalar Konseyi arasındaki ikili yönetim yapısı yerine) tek bir elde birleştiren **birleşik bir iradenin** kurulmasını gerçekleştirmek. Bu sendikalizm midir? Bu partimizin programının gerçekleştirilmesi değil midir? Bu programdan uzaklaşan tezler tam tersine yoldaşların tezleri değil midir?

bürokrasi ve kitle inisiyatifi

Bürokrasi mi, kitle inisiyatifi mi? İşte üst düzey parti yöneticilerimiz ile İşçi Muhalefeti'ni ayıran ikinci nokta. Bürokrasi sorunu, Sovyetler VIII. Kongresi'nde dile getirilmiş, ama çok yüzeysel olarak tartışılmıştı. Sendikaların rolüne ve karakterine ilişkin tartışmada olduğu gibi, burada da tartışma yanlış bir yöne çekilmiştir. Bu tartışmada da sorun sanılandan çok daha derinlerdeydi. Mesele, esas olarak şundan ibaretti: Komünizmin ekonomik temelinin atıldığı şu sırada devlet ve çalışanlar açısından, proletaryaya en geniş inisiyatif alanı veren yönetim sistemi hangisidir? Bu, devlet organlarının bürokratik sistemi midir, yoksa işçi kitlelerinin geniş ve pratik inisiyatifi midir? Yönetim sistemiyle ilgili bu soruyu sormak, zorunlu olarak, biri diğerini dışlayan iki ilkeyi ortaya koymaktır: **Bürokrasi mi, yoksa inisiyatif mi?** Sovyet aygıtının "canlandırılması"nın araçları sorununa yeniden sokulmak istenmektedir. Bu, sendikaların rolü üzerine tartışmada olduğu gibi tartışmayı laf kalabalığına getirmektir.

Merkez Bürolar ile yerel yönetim arasındaki ilişkilerde kimi değişiklikler yapılması ya da bir kısım etkili militanların yerlerinin değiştirilmesi ya da komünistlerin devlet kademelerine atanması ve bürokratik atmosferin etkisiyle kazanılmaya ya da burjuva unsurlar arasında erimeye terk edilmeleri sonucunu doğuran hem geçersiz, hem de dar kapsamlı yarım önlemlerin Sovyet yönetim kademelerine ne asgari demokrasiyi ne de asgari canlılığı getirmeye yetmeyeceğini açık ve belirgin bir biçimde açıklamak gerekmektedir⁽¹⁾.

1. Parti içi bürokrasiye daha sonra değineceğiz.

Ancak burada sözkonusu olan bu değildir. Sovyet Rusya'nın herhangi bir evladı, sorunun işçilerin, köylülerin ve sıradan çalışan halkın mümkün olan en geniş kitlesinin, ekonomik yaşamın, günlük yaşam biçiminin ve çalışanların devletin örgütlenmesine katılımını sağlamaktan ibaret olduğunu bilir. Sorun oldukça açıktır. Başka bir deyişle kitlelerin **inisiyatifinin uyandırılması** gerekmektedir! Oysa bu inisiyatifi, teşvik etmek ya da kolaylaştırmak için yapılan nedir? Hiçbir şey! Hep tersi yapılıyor. Her mitingde erkek ve kadın işçilere: "Yeni hayatı yaratınız! İnşa ediniz! Sovyetler'in iktidarına yardımcı olunuz" dendiği doğrudur. Ama kitle, bizim çağırımızı alan bir grup erkek ve kadın işçi, bu çağırüyı uygulamaya koymayı denediklerinde, bürokratik organlarımızdan bazıları bu ateşli girişimcileri cezalandırmaktadırlar...

Tüm yoldaşlarımız, işçilerin kendiliklerinden bir yemekhane, bir kreş, bir hızar atölyesi, vb. kurmayı düşündükleri durumlarda başlarına gelenleri kolayca anımsayacaklardır. İşçilerin bu canlı ve doğrudan ilgileri her defasında bürokrasinin hantallığı, belgelerin bitmek tükenmek bilmeyen dolaşımı, çeşitli bürokratik bölümler arasında gidip-gelmeler, geri çevrilmeler, yeniden başvurular, vb. ile öldürülmektedir. **Kendi özgüçleri** ile yapacakları bir yemekhane, hızar atölyesi, kreş vb. hizmetler, merkez depolarında kapacak, ağaç taşınması için gerekli olan atların bulunmadığı ya da kreş için uygun bir yer olmadığı gerekçeleriyle sürekli geri çevrilmektedir. Bu tavırlar, kendilerine serbestçe hareket etme olanağı verildiğinde girişimlerini başarıyla sonuçlandırabileceklerini görmekte ve bilmekte olan işçilerde yoğun acılara yol açmaktadır! Bir kez geri çevrilmeye karşılaşıp da daha sonra sözkonusu olan araç ve gereçleri kendi olanaklarıyla temin ettiklerinde, işçilerde yoğun bir kırgınlık doğmaktadır.

İnisiyatif kullandırmamakta, çalışma arzusu öldürmektedir. "Madem ki bu hep böyle, o halde bürolara biz el koyalım!" Böylece, ayışmanın en öldürücüsüne tanık olmaktayız: "Biz", yani çalışan insanlar "onlar" yani herşeyin bağlı olduğu devlet memurları. Felaket tam da buradadır.

Oysa üst düzey parti yöneticilerimiz neyle uğraşıyor? Kötülüğün

kaynağını keşfetmeyi ve kitlelerin inisiyatifini teşvik etmekten uzak duran, onu köreltmekten ve öldürmekten başka birşey yapmayan, uygulamasına Sovyetler'i de alet ettiğimiz bu sistemi dürüstçe tanımayı hiç deniyorlar mı? Hayır, yöneticilerimiz bunu yapmıyorlar. Yöneticilerimiz Sovyet organlarının kimi koşullardaki hayran olunacak esneklikleriyle yetinen kitle inisiyatifini teşvik edecek araçları araştırmak yerine, tam tersine bir anda bürokrasinin koruyucu şövalyeleri kesilmektedirler. Nice yoldaşımız Troçki'nin peşine takılarak şunları yineliyorlar: "Bizim sıkıntımızın kaynağı bürokrasinin kötü yanlarını almamız değil, iyi yönlerini alamamış olmamızdır!" (Troçki, "tek bir ekonomik plana doğru") Bürokrasi, kitle inisiyatifinin doğrudan reddedilmesidir. Bu yüzden Emeğin Cumhuriyeti'nde, yönetim sisteminin, inisiyatifini teşvik etmek, kitleleri yönetime katılmaya çağırarak, bürokraside iyi-kötü yanlar ayırımı yapmaksızın onu mutlak biçimde tehlikeli bularak basitçe ve doğrudan reddetmek ilkesi üzerine kurulmuş olmasının nedeni budur.

Bürokrasi, Zinoviev'in ileri sürdüğü gibi ne sefaletimizden kaynaklanan bir olay, ne de başkalarının dedikleri gibi askeri geleneklerimizden alınmış gözükapalı itaat alışkanlıklarımızın bir yansımasıdır: olayın kökleri çok daha derinlerde. O, sendikalar konusundaki kararsız ve ikiye bölünmüş politikamızı doğuran aynı kaynaktan, yalnız komünizme değil, aynı zamanda proletaryanın bütün temel özlem ve hedeflerine ruhen yabancı olan toplumsal grupların yönetim aygıtımız üzerindeki etkilerinin giderek artmasından ileri gelmektedir. Bürokrasi partimizin derinliklerine nüfuz etmiş bir beladır ve yalnız İşçi Muhalefeti'nin değil, başka gruplarda yer alan çok sayıda yoldaşımızın da vurguladıkları gibi Sovyet organlarını parça parça kemirmektedir.

Sadece "partisiz kitlelerin" inisiyatifini sınırlandırılmakla kalınmamış (bu içsavaştan devralınmış atmosferden kaynaklandığı için makul görülebilir ve anlayışla karşılanabilirdi), dahası parti üyelerinin inisiyatifleri de en alt düzeye indirilmiştir. Her bağımsız inisiyatif merkez yöneticilerinin sansüründen geçmeyen her yeni düşünce bir sapkınlık, parti disiplinine bir saldırı, herşeyi bilen ve buyuran mer-

kezin haklarına tehlikeli bir müdahale olarak algılanmaktadır: o buyurmadığı takdirde siz beklemekle yükümlüsünüz. Gün gelecek merkez buyurmak için vakit bulacak ve böylelikle siz sıkı sıkıya belirlenmiş bir çerçeve içinde "inisiyatifinizi" gösterebileceksiniz.

Eğer, örneğin Rusya Komünist Partisi üyeleri arasındaki kuş meraklıları, kuşları korumak için bir dernek kurmayı kafalarına koysaydılar başlarına neler gelebilirdi? Yararlı, hoş görünümlü bu tür bir girişim aslında "hükümet planlarını" hiçbir şekilde tehdit edemez. Gelin görün ki, bu yalnızca görünürde böyledir. Bürokratik organlar o zaman hemen sahnede görünecekler ve bu işi devlet aygıtı bünyesinde kuracaklarını söyleyerek örgütlenme hakkının kendilerine ait olduğunu belirtecek ve doğrudan inisiyatifi öldürecekler; onun yerine daha önce posta ve ulaştırma hizmetlerinde olduğu gibi, ağırlaştırarak, yüzlerce yeni görevliye iş sağlayacak olan genelge ve talimatlardan oluşan bir dağ koyacaklardır.

Tartışmayı, "Sovyetler'in yeniden canlandırılması" noktasına getirmek isteyen yoldaşlara bir kez daha anımsatmamız gerekiyor; bürokrasinin özü ve zararları yalnızca hantallığından ibaret değildir; o aynı zamanda kararın konusu olan kişilerin hiçbir şekilde doğrudan, fiili olarak yer almadığı süreçlerde, bir kurul ya da bireyin dar görüşlülüğü yönünde, sorunların birtakım formülasyonlarla yukarıdan kararlaştırılarak, fikir alışverişi yapılmaksızın, ilgili kişilerin doğrudan katılımı olmadan karara bağlanmasıdır da.

İçinde bulunduğumuz geçiş döneminde, işçi sınıfının önüne yığılan ve giderek büyüyen sorunlar karşısında, bürokrasi güçsüz ve yeteneksiz bir durumda kalmıştır. Üretimi arttırmak ve işçilerin yaşam koşullarını iyileştirmek için gerekli olan mucizevi coşku, her adımda izin ve buyruklarla engellenip sınırlanmamak koşuluyla yalnızca ilgili işçi kitlelerinin canlı inisiyatifiyle sağlanabilir. Marksistler, özellikle de bolşevikler, güçlerini her zaman (oportünistlerin ve uzlaşmacıların tersine), kolay ve ucuz başarıların peşinden koşmamış olmalarına ve proletaryanın devrimci enerjisinin ya da eylem yeteneklerinin geliştirilmesini köreltecek bir konuma itmeye çalışmamalarına borçludurlar. Ama biz proletaryaya bu yolu tıkıyoruz.

Bürokratik sistemin özgül nitelikleri olan eleştiri ve özgür düşünce korkusu, ülkemizde hemen her zaman karikatür konusu olacak boyuttalar.

Düşünce ve ifade özgürlüğü olmaksızın nasıl bir inisiyatiften söz edilebilir? İnisiyatif yalnızca belirli bir iş, ya da şu veya bu tür çalışma sırasında değil, ama daha çok özgürce düşünce üretilmesi işinde eyleminde ortaya çıkar. Biz kitlelerin bağımsızlığından korkuyoruz; proletaryanın yaratıcı ruhunun harekete geçmesinden ürküyoruz; kitlelere güvenimizi tümüyle yitirdik. İşte bürokrasimizin gelip dayandığı yer. Ve işte bu yüzden İşçi Muhalefeti, bürokrasiyi bir düşman, başımızın belası ve Komünist Parti'nin canlılığına yönelik en büyük tehlike olarak düşünüyoruz.

Devletin yönetim birimlerine yerleşmiş olan bürokrasiye karşı mücadele edebilmemiz için, bizim her şeyden önce parti içinde kök budak salmış bürokrasiye karşı savaşmamız gerekmektedir. Bürokrasiye karşı mücadele etmek için, tüm sisteme karşı mücadele etmek gerekiyor. Bugün sözle ya da kuramsal olarak ifade edilenlerin tersine, Komünist Partimiz, yönetimin temeli olarak kitlelerin bağımsızlığını kabul ettiği andan itibaren, devletin yönetim birimleri de kendiliklerinden ya da olayların etkisiyle devrimci ve komünist işlevlerini yerine getiren etkin organlar durumuna gelecek, her geçen gün biraz daha benzediği sıradan dilekçe kayıt merkezleri, dosya mezarlıkları ya da ölü doğmuş genelge laboratuvarları olmaktan kurtulacaklardır.

Parti içinde bürokrasiyi yok etmek yerine işçi demokrasisini koymak için ne yapmak gerekiyor?

Her şeyden önce, "bugün cephede herhangi bir tehlike olmadığından, parti içinde dizginleri gevşetiyoruz; bu tür bir tehlike belirdiğinde 'askeri sisteme' yeniden döneceğiz", diyen parti yöneticilerimizin haksız olduklarını kavramak gerekiyor. Onlar haksızlık etmektedirler; çünkü, Petrograd'ı kurtaranların Lugansk'ı, diğer kentleri ve bütün yurt topraklarını savunanların, bu yığılma gösterenlerin kim olduğunu anımsamak gerekiyor. Kızılıordu yalnız başına mı yaptı bunu? Hayır. İşçi kitlelerinin faaliyetleri, özellikle de kahramanca ini-

siyatifi sözkonusuydu. Buradaki her yoldaş anımsayacaktır: partimiz tehlike anında kurtuluş yolu olarak sürekli olarak kitle inisiyatifine başvurmuştur. Bir tehlike anında, disiplinin uygulamada gösterilen sürat ve isabetin, fedakarlık ruhunun proletarya saflarında ve Komünist Partisi içinde güçlendirilerek pekiştirildiğini söylemek doğrudur: ancak sınıfın duygularını ortaya koyması ile partimizin son günlerde göklere çıkardığı körükörüne itaat arasında korkunç bir uçurum vardır.

İşçi Muhalefeti, Moskova'lı bir grup militanla birlikte, partinin temizlenmesi ve partiyi istila eden zararlı bürokratik ruhun yok edilmesi adına, örgüt içinde yalnızca soluklanma dönemlerinde değil, iç ya da dış bunalım durumlarında bile demokratik ilkelerin uygulanmasını istedi. Bu, partinin yenilenmesinin, yabancı unsurların baskısı altında, günden güne giderek iyice koptuğu kendi öz programının ilkelerine yeniden döndürülmesinin ilk ve temel koşuludur.

İşçi Muhalefeti'nin bu bağlamda ısrarla üzerinde durduğu tek koşul, partiyi proleterya dışı unsurlardan arındırmaktır. Partiye sızmış kariyerist, idealden yoksun ve kesinlikle parti düşmanı olan yabancı unsurların örgüt içindeki sayıları ne kadar azaltılırsa Sovyetlerin iktidarı o kadar güçlenecektir. Partide kapsamlı bir temizliğe gereksinim vardır. Bu temizlik yapılırken, ise, işçi olmayan unsurlar arasındaki en devrimcilerin Ekim Devrimi'nin ilk evresinde partiye katıldıkları noktadan başlamak gerekiyor. Komünist parti, bir işçi partisi olmalıdır. O dışarıdan gelen küçük burjuvalara, sermayenin bu kaşarlanmış uşakları olan köylülerin ya da uzmanların etkilerine ancak bu koşullarda direnebilir.

İşçi Muhalefeti, işçi kökenli olmayan komünistlerden, Partiye Ekim'den sonra girmiş olanların yeniden gözden geçirilmelerini, 1919'dan sonra girmiş olanların da üç ay zarfında partiye yeniden kabul edilmek üzere müracaat haklarını saklı tutarak ihraç edilmelelerini önermektedir.

Aynı zamanda, partiye girmek ya da yeniden dönmek isteyen işçi dışı bütün unsurlar, bedensel olarak belirli bir çalışma stajından geçmekle yükümlü kılınmalı ve bu staj devresi, işçilerin gündelik ola-

ğan yaşam ve çalışma koşullarında geçmelidir.

Partinin demokratikleştirilmesi için başvurulacak üçüncü yöntem, "bütün merkez organlarının işçileştirilmesi"dir; bu, il ve ilçe komitelerinden Merkez Komite'ye kadar, kitlelerle doğrudan organik bağı olan işçilerin partide baskın bir etkinliğe sahip olacak bir yapı kurmaları anlamına da gelmektedir.

İşçi Muhalefeti programının bu maddesiyle çok yakın ilgisi olan, Merkez Komite'den ilçe komitelerine kadar, tüm yönetim organlarının, Sovyet politikasının gündelik ayrıntılarını istedikleri gibi yöneten, şu ya da bu servisin dar bakış açısıyla atama ve yer değiştirmelere müdahale eden organlar olmanın ötesinde **devlet aygıtının politikasını denetleyen organlar** olmayı isteyen bir başka madde daha bulunmaktadır.

Partimizdeki bunalımın, işçi sınıfı, köylülük ve küçük burjuvazi, uzmanlar ve işadamlarınca temsil edilen eski büyük burjuvazinin kalıntıları gibi toplumsal yapıları bakımından birbirlerinden oldukça farklı üç eğilimin de örgüt içinde temsil edilmesinden kaynaklandığını daha önce vurgulamıştık.

Devletin merkezi ya da yerel organları, komiserlikler, Merkez Yürütme Komitesi ve hatta Halk Komiserleri Konseyi, sırf politik nedenler yüzünden, Çalışanların Cumhuriyeti'nde, heterojen nitelikteki bu üç gruba da kulak vermiş ve onlarla uyum sağlama yoluna gitmişlerdir. Bu da Devrimin çıkarları açısından, tek yorumcunun Komünist Partisi olması gereken sınıf çizgisinin kararlılığı ve saflığına büyük darbeler indirmiştir. Dolayısıyla Parti'de de, genel politikaya ilişkin kaygılar, işçi sınıfının çıkarlarına üstün gelmeye başlamıştır.

Merkez Komite ile çeşitli parti komitelerinin, sınıf politikamızın saflığını gerçek anlamda savunabilmeleri ve uyguladıkları politikalarında programımızdan herhangi bir sapma (örneğin sendikaların rolü ve hedefleri sorusunda olduğu gibi) görüldüğünde, devlet organlarını yeniden **hizaya sokmak** için, devlet ve parti organlarında önemli mevkilerde görev alan militanların sayısını en aza indirmek gerekmektedir.

Bu vesileyle bir kez daha anımsatmak gerekiyor: Rusya henüz ekonomik çıkarların birliğini sağlayamamıştır; tam tersine farklı unsurlardan oluşmuş toplumsal bir kitle söz konusudur. Sovyet devleti zaman zaman farklı çıkarları uzlaştırmak, bir orta yol izlemek ve te-raziyi eşit tutmakla yükümlüdür.

Partimiz Merkez Komitesi'nin, sınıfın en üst politik merkezi, ko-münist düşüncenin organı, Sovyetlerin gerçek politikalarının sürekli denetleyicisi, program ilkelerimizin ahlaki düzeyde somutlandığı odak olabilmesi için, devlet organlarında görev üstlenmiş üyelerinin sayısının (özellikle Merkez Komite'de) asgariye indirilmesi gerek-mektedir.

Bu amaçla İşçi Muhalefeti, devlet yönetim kademelerine karşı gerçek anlamda ideolojik denetim aygıtları olacak ve bu aygıtların kararlı bir sınıf çizgisi izlemesini sağlayacak komünist komiteler kur-mak ve özellikle parti faaliyetlerini destekleyebilmek için, bütün Rusya'da şu genel önlemlerin alınmasını önermektedir: Komünist parti üyelerinin en az üçte biri partide ya da devlet organlarında herhangi bir görev üstlenmemelidirler.

İşçi Muhalefeti'nin ana taleplerinden dördüncüsü ise **partimizin seçim ilkesine yeniden dönmesidir**. Atama ilkesi bir istisna olarak, özel durumlarda kabul edilebilir; oysa bu tam bir kural haline geti-rilmiştir. Atama, bürokrasinin karakteristik bir eğilimidir; oysa bu evrensel, alışılmış yasal bir olgu haline gelmiştir. Atama, eşit ve yol-daşça ilişkileri tahrip ederek parti içinde sağlıklı bir atmosfer yarat-mıştır; kariyerizmi besleyen temel bir etkidir. Kayırmacılığa, parti ve devlet içinde uygulamalarımızda, öteki cansıkıcı her türlü olguya elverişli bir zemin sunmaktadır. Atama, başkalarına yükseklerden kumanda etmekle görevlendirilen kişilerde, sorumluluk duygusunu yok etmekte, üst düzey parti yöneticileri ile alt kademeler arasında-ki mesafeyi daha da açmaktadır.

Atamadan yararlanan kişi her türlü denetimin dışında bulunmak-tadır; zira yukarıdan onun faaliyetlerini izlemek mümkün değildir; aşağıdakiler ise görevinin ehli olmadığı takdirde onu geri alma ve yerine başkasını getirme olanaklarından yoksundur. Onun çevresin-

de ihtiras ve entrikayla dolu, birlikte çalıştığı kişileri de kirleten ve partiyi itibarsız hale getiren alışılmış "resmi" bir atmosfer oluşur. Atama ilkesi şorumsuzluğu besler. Atama usulü, her kademedede lağvedilmeli ve yerini seçime bırakmalıdır. Yönetici bir göreve ancak bir kongre ya da bir kurul tarafından seçilmiş olan yoldaşlar (Merkez komitesi, il ve ilçe komiteleri üyeleri de dahil) "delege" olabilirler.

Sonuç itibarıyla, partiyi düzeltmek ve bürokratik ruhu partiden kovmanın vazgeçilmez koşulu; parti hayatının, devlet politikalarının tüm temel sorunlarının incelenmesinin muhasebesinin, zirveler tarafından yapılmasından önce taban tarafından incelendiği eski ilişkilere yeniden dönülmesidir. Yeraltı faaliyeti döneminde ve hatta Brest-Litovsk Barış Antlaşmasının imzalandığı dönemde de geçerli olan buydu.

Bugün bu geçerli değildir. Eylül'deki Panrus Konferansı'nda yapılan tumturaklı vaadlere rağmen, ağır bir sorun olan uzlaşmalar bir çığ gibi kitlelerin üzerine atıldı. Aynı şekilde, sendikaların rolü de yalnızca yöneticilerin kendi aralarında çıkan görüş ayrılıkları yüzünden komünist kitlelerin tartışmasına sunulabildi.

Geniş bir aleniyet, fikir özgürlüğü, tartışma özgürlüğü, parti içi ve sendika üyeleri arasında eleştiri özgürlüğü; işte bürokratik sistemi ortadan kaldırmayı kesin olarak sağlayacak yöntem.

Eleştiri özgürlüğü, parti toplantılarında farklı eğilimlere kendilerini özgürce ifade etme haklarının tanınması, tartışma hakkı, çoktan beridir var olmayan bütün bunlar, yalnızca İşçi Muhalefeti tarafından ısrarla önerilmekte ve talep edilmektedir. Panrus Konferansı öncesinden beri, taban tarafından önerilen sayısız önlem, kitlelerin giderek büyüyen baskıları karşısında resmi düzeyde tanınan gerçekler haline gelmiştir. Muhalefet, kendi etkinliğini yaygınlaştırmak amacıyla propaganda yapmak hakkına sahiptir diyebilmek için, Moskova Komitesi'nin kongre vesilesiyle sunduğu Parti'nin iç yapısına ilişkin platformunu okumak yeterlidir. Muhalefet olmaksızın, Moskova Komitesi'nin sola doğru böyle bir adım atması beklenebilir miydi? Bununla birlikte yalnızca Kongre'ye sunulan bir deklarasyon

olarak kaldığı sürece bu adımın önemini çok fazla abartmamak gerekir. Özellikle şu son yıllarda, yöneticilerimizce alınan pek çok kararda, bu tür bir platformun oluşturulması birçok kez sağlanmıştır; kongre ve konferanslarda kitlelerin ağır baskıları karşısında yöneticilerimiz en radikal önlemleri tereddütsüzce kabul etmektedirler, ancak kongre bir kez yapıp bittikten sonra yaşam yeniden kendi akışına dönmekte, alınan kararlar unutulmuş bir arzudan başka bir şey ifade etmemektedir.

Netleşmemiş unsurların partiden ihraç edilmesini ve işçi olmayanların Parti'ye girişlerinin daha da zorlaştırılmasını emreden VIII. Kongre kararının kaderi de aynı olmamış mıdır? Atama sistemi yerine, bir tür tavsiye sistemi öneren 1920 tarihli konferans kararına ne olmuştur? Bu doğrultuda alınan sayısız karara rağmen, parti içi eşitsizlik ortadan kalkmamıştır. Yukarıdan buyurulan düşüncelerden farklı, "özgün düşünceleri" olan yoldaşlara uygulanan kıyım; bu felaket ortadan kaldırılmamıştır... Bu konuda, sayısız örnek verilebilir. Eğer alınan bu kararlar uygulanamıyorsa, o zaman bu kararların gerçekleşmesini engelleyen temel sebepleri ortadan kaldırmak gerekir; bu da açıktan, tabana karşı sorumluluktan ve eleştiri özgürlüğünden ödü patlayanların Parti'den atılmaları anlamına gelmektedir. Bunlar partiye sızmış olan, gerçekten işçi sınıfı dışı unsurlarla, bu unsurların etkisi altında, burjuvalaşmış olan işçilerdir. Çeşitli kararlarla, yapılacak revizyonlarla, denetimin güçlendirilmesiyle partiyi proletaryaya dışı unsurlardan temizlemek yetmiyor, aynı zamanda kapılarımızı proletaryaya sonuna kadar açmayı da bilmek gerekiyor. İşçilerin partiye girişlerini kolaylaştırmak, parti içinde ise işçinin kendisini evinde hissedeceği, yöneticilerimizi birer şef olarak değil, ama kendisiyle bilgi ve deneyimini paylaşmaya, müşküllerini ve taleplerini ilgiyle dinlemeye hazır, daha deneyimli, daha yetkin bir yoldaş olarak göreceği güçlü bir yoldaşlık havası yaratmak gerekmektedir. Onları anlayışlı bir yaklaşımla yönetmek, komünizmin ruhuna uygun biçimde yavaş yavaş eğitmek yerine onlara karşı takındığımız katı, titiz, buyurgan ve hoşgörüsüz bir tavır yüzünden, binlerce yoldaşımız, özellikle de genç işçiler kendilerini parti

dışına atmışlardır.

Bürokratik ruhla birlikte partide resmi bir soğukluk egemendir. Taban dışında partide artık yoldaşça ilişkilerden söz etmek mümkün değildir.

Kongremiz, arzu edilmeyen bir başka olguyu da kesinlikle gözden kaçırmamalı; İşçi Muhalefeti'nin, parti içinde neden ısrarla eşitlik istediği; ayrıcalıkların mutlaka ortadan kaldırılarak her militanın, kendisini bulunduğu o mevkiye getiren ya da seçen tabana karşı sorumluluk duyması gerektiği yolundaki düşüncesini iyice kavramalıdır.

Kısaca, demokratik ruhun parti içinde yeniden kurulması ve bürokratik ruhun ortadan kaldırılmasıyla ilgili kampanyasında, İşçi Muhalefeti, şu üç temel ilkedен hareket etmektedir:

1. Her kademede seçim; atama sisteminin ortadan kaldırılması ve delegelerin taban karşısındaki sorumluluğunun ağırlaştırılması.

2. Parti içinde açıklık (adayların kişiliklerine ilişkin değerlendirmelerden, genel sorunlara dek); tabanın düşüncelerinin gözönüne alınması (üst düzey yöneticilerin daha sonra muhasebesini yapacakları sorunların genel toplantılarda çok geniş biçimde tartışılması; gizlilik özelliği olan konular dışında, merkez yöneticilerinin toplantılarına sıradan bir parti üyesinin de katılabilmeye0340 düşünce ve eleştiri özgürlüğü (yalnızca özgür bir tartışma ortamı değil, aynı zamanda parti içinde temsil edilen farklı eğilimlerin kendilerini ifade edebilmeleri için para ve malzeme yardımı alabilmelerinin sağlanması).

3. Tüm parti kademelerinin işçileştirilmesi; parti ve devletin yönetim kademelerindeki yığılmanın önlenmesi ve asgari düzeye indirilmesi.

Bu üçüncü nokta son derece ciddi ve aynı zamanda temel bir öneme sahiptir; çünkü Parti'mizin yalnız komünizmi inşa etmekle değil, aynı zamanda bugün hiç aklımıza gelmeyen, ancak gelecekte beklenmedik, yeni biçimlere bürünecek olan dünya kapitalizmine karşı uzun süreli bir mücadele dönemi için kitleleri hazırlamak ve eğitmekle görevli olduğunu da unutmamak gerekir. Beyaz uşakların ve emperyalizmin saldırılarının savaş alanlarındaki zaferlerimizle

püskürtüldüğünü sermayenin Sovyet Rusya'yı yeniden ele geçirmek, hayatımıza nüfuz etmek, Emeğin Cumhuriyeti'ni kapitalizmin çıkarlarına yeniden hizmet eder duruma getirmek için dolaylı yollardan yeni bir saldırganı bize tebelleş etmeyeceğini düşünmemek, ya da bu konuda duyarlı olmamak tam bir aptallıktır. Gözlerimizi dört açmak gerekiyor. Bu konuda, düşmanın saldırılarını karşılamaya yönelik olarak, proleter güçleri işçi sınıfının son derece açık olan hedefleri etrafında toplamak için, partimiz çelik gibi olmalıdır. Devrim tarihimizin bu yeni sayfasına hazırlıklı olmak, parti merkez yöneticilerimizin temel görevidir.

Sorunun en ideal çözümü, Parti'miz ile devlet organları, ama özellikle de sendikalar arasında, her düzeyde sıkı bir işbirliğinin kurulmasında yatmaktadır. Bu bağlamda birlik içinde hareket edilmesi, hem parti politikamızın sınıf çizgisinden uzaklaşmasını önleyecek, hem de içinde bulunduğumuz bu dönemde partimiz, kimi ticari antlaşmalar ve ayrıcalıklarla yaygınlaştırılmaya çalışılan dünya kapitalizminin etkilerine karşı daha kesin ve kararlı bir mücadele yürütecektir.

Merkez Komite'yi "işçileştirmek", komünist tabanın doğrudan kitlelerle kaynaşmış bu temsilcilerinin, Merkez Komite ile sendikalaradaki partisiz işçi kitleleri arasında gerçek anlamda kopmaz bir bağ durumuna gelmek için, gösterişli burjuva generali rollerinin oynanmasına izin vermeyecekleri, dolayısıyla kendi sınıfının özlem ve ihtiyaçlarını göz önüne alarak anında karşılayacak ve parti politikasını gerçek sınıf çizgisi bağlamında yürütecek bir merkez komite kurmak demektir.

İşçi Muhalefeti'nin programının özü budur; onun tarihi misyonu budur. Üst düzey parti yöneticilerimizce küçümsenerek dışlanmak istenmesine karşın, İşçi Muhalefeti, partimizin hesaba katması gereken ve hesaba katmak zorunda kalacağı, canlı ve etkin tek güçtür.

muhalefetin tarihsel gerekliliği

Şimdi sorulan soru şudur: Bir muhalefet olmalı mıdır? Dünya proletaryasının kurtuluşu için, bir muhalefetin ortaya çıkması sevindirici midir; yoksa arzu edilmeyen, Parti'nin mücadele azmini azaltan ve onun saflarında bölünmelere yol açan bir olgu mudur?

Muhalefete karşı önyargılı olmayan, tarafsız davranarak, tanınmış şü ya da bu otoritenin arzu ettiği gibi değil de, kendi kişisel düşünceleri doğrultusunda sorunu tahlil eder belirli bir sonuca ulaşmak isteyen her yoldaş, muhalefetin yalın açıklamaları karşısında onun yararlı ve gerekli olduğuna ikna olacaktır.

Muhalefet, her şeyden önce akli uykudan uyandırdığı için yararlıdır. Devrim yılları boyunca biz, kendi davranış biçimlerimizi, ilkelere ve teorinin bakış açısıyla yargılamaktan tümüyle geri bırakan eylem ve pratik çalışmalarla belli ölçülerde dikkatsizleştirildik. Biz, proletarya tarafından işlenecek hataların ve onun oportünizmin batığına saplanmasının yalnız iktidarın fethi için yürütölen mücadele dönemine özgü olmadığını unuttuk. Diktatörlük döneminde bile, özellikle dört bir yanımızın emperyalizm okyanusu tarafından kasıp kavrulmakta olduğü ve Sovyet Cumhuriyeti'nin kapitalist kuşatma altında hareket etmek zorunda kaldığı koşullarda da hataların işlenmesi mümkündür. Bu koşullarda, akıllı siyaset ve devlet adamları olmak yetmez, Parti'yi ve dolayısıyla bütün bir işçi sınıfını, **uzlaşmazlık ve sınıf yaratıcılığı** yolunda yönlendirmeyi, bu sınıfı evrensel kapitalizmin onlar aracılığıyla Sovyet Cumhuriyeti'ne egemen olmayı

denemekte olduğunu, burjuvazinin yeni etkileme yöntemlerine karşı uzun süreli bir mücadeleyi hazırlamaktan geri durmamayı da bilmek gerekir. Tetikte bulunmak, proleter duyarlılığını geliştirmek, bugün herzamankinden çok partimizin şiarı olmalıdır.

İşçi Muhalefeti bu tür sorunları gün ışığına çıkarabilmiştir; bu onun tarih önündeki övünç kaynağıdır. Düşünce, eyleme dönüştürülmüştür. Gerçekleştirilmiş işlerin tahliline başlanmıştır. Eleştiri, tahlil, çalışma, coşku ve düşünsel araştırmanın olduğu bir yerde, yaratıcılık, hayat ve sonuç olarak, geçmişten geleceğe doğru uzanan bir hareketlilik de vardır. Hiçbir şey düşünce durgunluğu, donmuş kalıplar ve alışkanlıklardan daha ürkütücü ve daha tehlikeli değildir...Bu nedenle biz de günlük alışkanlıklar içinde gömülmeye başlamıştık. Muhalefet olmadan (ki o olgunlaşmadan önce de kendisini ifade etmiştir) biz de yavaş yavaş ve farketmeden komünizmin doğru yolundan sapabiliydik. O zaman, düşmanlarımız ellerini sevinçle oğuşturacaklardı; Menşevikler ise giderek daha da belirgin hale gelen hatalarımızı vurgulayarak bıyık altından kurnazca güleceklerdi.

Bugün, Kongre ve dolayısıyla Parti'miz bir orta yolda anlaşma sağlayamazsa bile, İşçi Muhalefeti'yle hesaplaşmak zorunda kalacağı ve bu muhalefetin baskı ve etkisi sonucu herhalde çok önemli ödünler vereceği için artık bu olay mümkün değildir.

İşçi Muhalefeti'nin ikinci övünç kaynağı aşağıdaki soruyu tartışma gündemine getirmiş olmasıdır. Yeni ekonomik yaşam biçimlerini yaratma çağrısını yapan kimdir? Bütün yaklaşımlarıyla geçmişe bağlı olan teknisyenler, iş adamları mı, ya da aralarında çok az sayıda gerçek komünist bulunan devlet görevlileri mi, yoksa işçi sınıfının kolektifliğini temsil eden sendikalar mı?

İşçi Muhalefeti daha önce Karl Marx ve Engels tarafından **Komünist Manifesto**'da vurgulanmış olan ve programımızın temelini oluşturan; komünizmin mümkün olduğu ve gerçekleştirilmesinin de yalnızca işçi sınıfına ait olacağı hususunu yinelemiştir. Komünizm yaratıcılığı işçilere aittir.

İşçi Muhalefeti sesini son olarak bürokrasiye karşı yükseltmiştir. Bürokrasinin işçi sınıfının inisiyatifini ve yaratıcı ruhunu körelttiği-

ni, düşünceyi öldürdüğünü, ekonomik inisiyatifi ve yeni üretim yöntemleri keşfetme denemelerini engellediğini, tek kelimeyle üretimin ve hayatın yaratıcı yeni biçimlerinin kaynaklarını kuruttuğunu cesa-
retle vurgulamıştır. Bir sistem durumuna dönüşmüş bürokratik yön-
tem yerine, çalışan kitlelerin inisiyatifine dayalı yeni bir sistem öner-
miştir.

Parti yöneticilerimiz bu sorunla ilgili olarak, daha önce çeşitli ta-
vizler vermiş, Parti tarafından komünizmin ve işçi sınıfının çıkarları-
nın aleyhine geliştirilmiş olan sapmaları kabul etme eğilimi göster-
mişlerdir (Troçki'nin ulaştırmada uyguladığı sistemin mahkum edili-
şi). Bu alanda Kongre'de İşçi Muhalefeti'ne birçok tavizin verildiği
açıktır. Nitekim İşçi Muhalefeti, parti içi bir grup olarak yalnızca
birkaç ay önce oluşup ortaya çıkmış olmasına rağmen, daha şimdi-
den işlevini yerine getirmiş, yerleşik düşünceleri sarsmış, Parti'nin
durgunluktan çıkmasını sağlamış, parti yönetim odaklarını işçilerin
sağlıklı seslerine ve proleter kolektifliklerine kulak vermek zorunda
bırakmıştır.

Üst düzey parti yöneticilerimizin yerden yere çaldıkları İşçi Mu-
halefeti, geleceği elinde tutmaktadır. Parti'mizin canlı gücüne nasıl
inanıyorsak, onun bir anlık inatlaşma, tereddüt, zigzag ve politik dö-
nüşlerden sonra, sıkı sıkıya kenetlenmiş, örgütlü ve birlik içindeki
proletaryanın sınıf güdülerinin itmesiyle, daha önce izlediği yola
kendiliğinden yeniden gireceğini biliyoruz. Bölünme olmayacaktır.
Parti'den kopmalar olsa bile, bunlar herhalde İşçi Muhalefeti ile
ilişkisi olmayanlar olacaktır. Yalnızca iç savaş koşullarının dayatma-
sı sonucu komünist programın temel ilkelerine zorunlu olarak eklen-
miş kimi önlemleri politik yönelimimizin temeliymişçesine yorumla-
yan ve komünist programımızın temel ilkelerini çiğnemek isteyen-
ler, Parti'den ayrılmalıdırlar.

Ama her gün giderek büyüyen ve yaşamın her alanına kök bu-
dak salan büyük proletarya düşüncesini savunan Parti'mizdeki bü-
tün unsurlar, İşçi Muhalefeti'nin kararlılıkla üstlendiği ve Parti'mi-
zin yapısı için yaşamsal önemi olan sağlıklı herşeyi, beyinlerine kazı-
yacaklar ve özümleyeceklerdir. Sıradan bir işçinin kendine güven ve

metanetle: "İliç (Lenin) bütün bunları beyinde evirip çevirir, düşünür. O bizi dinleyecek, Muhalefet'e geçecektir. İliç gene bizimle olacaktır" demesi nedensiz değildir.

Parti yöneticileri Muhalefet'in çabasını ne kadar çabuk kavrar ve tabanın belirlediği yolda yürürse, bunalımdan ve var olan zorluklardan o kadar çabuk çıkar, özlenen eşikten o kadar çabuk geçeriz; insanlık da kendisine rağmen kendi dışına örülmüş bu ekonomik yasalardan o kadar çabuk kurtulur, komünizm çağında kendi kollektik iradesiyle insanlık tarihini bilinçle yaratarak bilimsel değerlerini zenginleştirmeye başlar.

EK-I

işçi muhalefeti'nin x. parti kongresi için sunduğu platform⁽¹⁾

genel durum

1. Panrus Sendikalar Kongresi'nin kararları, sendikaların, içinde bulunduğumuz geçiş dönemindeki rol ve görevlerini çok net olarak saptamıştır. 1918 Ocak ayında toplanmış olan Birinci Panrus Sendikalar Kongresi bu örgütlerin görevlerini şöyle tanımlamıştır: "Sendikalar günümüzde kendi çalışmalarına iktisadi örgütlenme sorunlarına göre yön vermelidirler. Proletarya örgütleri olarak 'üretim ilkesi' üzerine kurulan sendikalar, üretimi örgütleme ve ülkenin tahrip edilmiş üretici güçlerini geliştirmekle yükümlüdürler". 1919 Şubat'ında ikinci Kongre, "Sendikalar, Sovyetler'le ortak çalışmaları sırasında, ekonominin güçlendirilmesi ve örgütlenmesi alanında, üretimin denetimi aşamasından yönetimi aşamasına geçmişler, özel işyerlerinden ülke ekonomisinin tümünün yönetimine kadar etkin biçimde yer almışlardır" ibaresini onaylamıştır. Kararın son bölümü şu şekilde sona ermektedir: "Sovyetik çalışmanın tüm alanlarındaki doğrudan faaliyetiyle sendikalar, yeni devlet organlarının doğumuna yol açabileceklerinden dolayı, kendi örgütleri kadar

1. Bu ve bunu izleyen diğer üç metin, Rus Komünist Partisi X. Kongresi'nin stenografi tutanaklarından (Fransızca'ya çevrilmişlerdir. Deslati stefzde PCR (b), Stenografitcheski otchlot, SBKP Merkez Komitesi'ne bağlı Marksizm-Leninizm Enstitüsü. Devlet siyasi edebiyat yayınları, Moskova - 1963.

işçi kitlelerini de eğitmelidirler; onlar işçileri yalnızca üretim için değil, aynı zamanda devlet yönetimi için de hazırlamalıdır".

1920 Nisan'ında toplanmış olan Üçüncü Kongre, önceki iki kongrede alınmış kararlarını şeklen onaylamıştır.

Kongre, sendikaların ekonomik örgütlenmeye nasıl katılmaları gerektiği konusunda bir dizi somut belirleme ve tavsiyelerde bulundu: Birinci ve İkinci Kongre kararlarıyla tesbit edilen sorunların sayısını azalttı. Mart 1919'daki VIII. Parti Kongresi'nde kabul edilen Rusya Komünist Parti Programı, sendikaların somut görevlerini özellikle net biçimde tanımlamıştı.

Rusya Komünist Partisi programının "ekonomi" bölümü, aşağıdaki beş konuyu içermektedir:

"Uzmanlaşmış sanayinin örgütlenme aygıtı, ilk evrede sendikalara dayanmalıdır. Sovyet Cumhuriyeti yasalarına ve kuruluş sürecine uygun olarak düzenlenen ve daha bugünden merkezi ve yerel sanayi yönetim organlarının ayrılmaz bir parçası durumuna gelen sendikalar, ekonominin yönetimini bir bütün olarak kendi denetimleri altında toplamalıdır".

2. Savaşın doğurduğu sorunların yerine geçmiş olan ekonominin inşası sorunları ve askerileştirilmiş çalışma yöntemleri, yerlerini demokratik çalışma süreçlerine bıraktıklarında, sendikalarda bir bunalım belirdi: Bunalım, sendikaların gündelik işlevleri ile, kongre kararlarının tesbit edilmiş ve parti programında kabul edilmiş olan görevleri arasındaki uçurumun bir ifadesiydi. Partinin ve devletin uygulamayla ilgili organları son iki yıl boyunca işçi sendikalarının çalışmalarını sistemli bir biçimde zayıflatmış Sovyet Devleti üzerindeki etkisini uygulamada sıfıra indirmişti. Sendikaların üretimin örgütlenmesi ve yönlendirilmesi süreçlerindeki rolü budanarak bir danışma bürosu ya da çalışanların devlet yönetim kademelerine yerleştirilmesi bürosu düzeyine indirgenmiştir. Devlet organları ile sendikalar arasında herhangi bir eşgüdüm yoktur. Parti örgütleri çatışma alanları haline gelmiştir. Basın sendikasının durumu, öte yandan sendikaların konumu için çarpıcı bir örnektir. Sendikaların hâlâ ne kağıdı, ne de baskı makinesi vardır. En güçlü sendikaların dergileri bile

birkaç aylık gecikmelerle yayımlanabilmektedir. Devlet matbaaları sendikaların işlerini, sürekli olarak en sona bırakmaktadır.

3. Sendikaların etki ve rollerindeki bu zayıflama, proleter devrimin son üç yıllık deneyiminin de gösterdiği gibi, sendikaların ısrarlı biçimde tümüyle komünist bir çizgi izlediklerinin kanıtlandığı ya da çok sayıda partisiz işçiyi kendi saflarına çektiği ya da halkın büyük bir bölümünün küçük üreticilerden oluştuğu ülkemizde, Rus Komünist Partisi programının, geniş proletarya katmanları için kabul edilebilir, otoriter ve kararlı bir kitle örgütlenmesini zorunlu kıldığı bir zamanda ortaya çıkmıştır. Sovyet Rusya'da sendikaların etki ve rollerinin kısıtlanması, proletaryaya karşı, derhal saf dışı edilmesi gereken bir sınıf kininin sahnede görüldüğü anlamına gelmektedir.

sendikaların acil görev ve faaliyetleri

4. Emekçilerin Cumhuriyeti, içte ve yeraltındaki karşı-devrim güçleri ile dünya emperyalizmine karşı yürüttüğü kanlı, silahlı savaşı sona erdirerek bir "soluklanma" ve ülkenin bütün güçlerini ekonomik tahribatı yenmek ve üretici potansiyeli uyandırmak için ilk kez gerçek fırsat yakalayabilmiştir. Dört yıllık devrim ve üç buçuk yıllık mücadele ve inşaa sürecinde edinilen Sovyet deneyimi, üstlenilmiş olan görevlerin ancak geniş işçi kitlelerinin uygulamaya katılmasıyla başarılabildiğini göstermektedir. Bizim, düşünerek bu deneyden ders çıkarmamız ve işçi kitlelerinin ekonominin yönetimiyle doğrudan ilgilenmelerini sağlayacak biçimde davranmamız gerekmektedir.

5. Mevcut sistemde, örgütlenme yöntemlerinde ve ekonominin yönetiminde derinlemesine bir değişiklik gerçekleştirilmediği takdirde, ekonomik karmaşayı bertaraf etmek -ki ülkemiz üretici güçlerinin geliştirilmesi anlamına gelir- mümkün değildir. Tıkanmış, bürokratik bir mekanizmaya dayanmakta olan sistemimiz, ekonominin yeniden inşası yönünde, sendikalarda örgütlü üreticiler tarafından geliştirilecek her türlü yaratıcı inisiyatifi engellemektedir. Memurlar ofis tarafından atanmış; kişiler ve şüpheli uzmanların, örgütlü üreticilere danışmadan ekonomi politikamızı bürokratik bir biçimde

yönetmeleri yüzünden, ekonominin yönetimine belli bir ikilik sokulmuştur; böylece fabrika komiteleri ile fabrika yönetimleri, sendikalar ve ekonomik örgütler arasında sürekli çatışmalara yol açılmıştır. Bu sistemin yarattığı koşulların tümü, çalışan kitlelerin üretime yönelik heyecanını frenlemekte ve onların ekonomik düzensizliğe karşı verilecek mücadeleye etkin ve sistemli bir biçimde katılmaları engellenmektedir. O halde bu durumu kökten değiştirmek gerekmektedir.

6. Sovyetler Birliği'nde bugün Parti'nin, sendikaların rol ve görevlerine ilişkin program kararlarını uygulamaya koymayan bir eğitim boy vermiştir: Bu, işçi sınıfının güçlerine gerçek anlamda hiçbir güven duyulmadığının bir kanıtıdır. İşçi sınıfının bilinçli öncüsünün mensupları, örgütlü komünistler, bu bilinç eksikliğini yenmek ve partideki bürokratik alışkanlıkları saf dışı etmek için etkin biçimde çaba göstermelidirler.

Sendikalar, üretici kitlelere, kendi sınıf çıkarlarının gerçek biçimde savunulmasının, içinde bulunduğumuz dönemde, ekonomideki düzensizliğin aşılmasında ve üretici güçlerin canlandırılmasında olduğunu, bunun da bugün uygulanmakta olan sistemin ortadan kaldırılmasında yattığını açıklamışlardır; o halde, işçi sınıfının ülkemizdeki varlığı, aslında ekonomik görevlerin başarıyla gerçekleşmesine bağlıdır. Ekonominin yeniden inşası sorunlarına bürokratik bir anlayışla yaklaşmak, üretimde en yüksek verimin sağlanmasını önlemektedir; bu da işçi saflarında anlaşmazlıklara, güven eksikliğine ve moral bozukluğuna yol açmaktadır.

7. Yakıt ve demir-çelik ürünlerinin bulunmayışı, her türlü teknik donanım ve hammadde sıkıntısıyla kendini gösteren ülkemiz ekonomisinin perişan durumu, yakın bir felaketi önlemek için hızla önlem alınmasını gerektirmektedir. Üretimi canlandırmanın başlangıç noktası olarak, işçilerin örgütlenmesi sürecinde, sendikalar ve üretim birliklerinin çizgilerine denk düşen bir ekonomik politika uygulanması ve ülkenin maddi imkanlarının dağıtılması ya da birleştirilmesiyle yükümlü olan devletin ekonomik organlarına kararlı bir müdahalede bulunulması gerektiği görülmektedir. Ekonominin yönetimi-

nin, aynı zamanda işçilerin ülkeyi yönetmesi olduğu da görülmelidir. Ekonominin yönetiminin üretim birlikleri tarafından örgütlenmesi, tek bir yönetimin kurulmasına ve işçi kitleleri ile uzmanlar arasında var olan antagonizmanın ortadan kaldırılmasına yarayacaktır; böylece teorisyen ile teknisyenler, kendi sektörlerini örgütlemek ve yönetmek için geniş bir özgürlüğe sahip olacaklardır.

8. Mesleki birlikler ve üretim birlikleri kolektivist bir ekonominin çekirdeğini oluştururlar; onlar işçi demokrasisi, seçim ilkesi ve her kademedeki organlara sorumluluk tanınması ilkesi üzerinde inşa edilmiştir. Sendikalar varolduklarından bu yana yeterli düzeyde bilgi ve deney edinmişler; çok sayıda yetenekli ve yönetici özelliklere sahip personel yetiştirmişlerdir. "Yönetici-İşçiler" ekonominin bütün dallarını, askeri-sanayi, makina yapımı, metalurji vb. yönetmektedirler. "Yönetici-İşçiler" yüzlerce sanayi işletmesinin kurul türü ya da örgütlerinde yönetici konumlarda bulunmaktadır. Ama, tümü sendika ve ekonomik örgütlerin temsilcileri olan bu işletme yöneticisi işçiler, kendilerini atamış olan organlara karşı değil bu ekonomik örgütlere karşı sorumludurlar. Sendikalar onlardan hesap soramamaktadırlar. Bu olgu, taban yönetiminin sendikalarda birleştirilmesiyle ortadan kalkacaktır.

9. Çalışan kitlelerin inisiyatifini boğan bugünkü bürokratik yönetimi terketmek, mutlak biçimde zorunludur; işe, sendika ve üretim birlikleri zemininde hücreleri (fabrika ve işyeri işçi komiteleri) güçlendirerek ve onlara ekonominin doğrudan yönetimi hedefini göstererek başlamak gerekir. Böylelikle, ekonomik örgütlerle sürdürülen edilgen bir işbirliğinden, tüm ülke ekonomik yaşamının yönetimine bilinçli, yaratıcı ve etkin katılma başarıyla gerçekleştirilebilecektir. Bu geçişin hızlandırılması için aşağıdaki önlemlerin alınması gereklidir:

a) Üretimin türüne göre değişik sendikalar arasında kesin bir sınırlamaya gidilmelidir;

b) Sendikaların yeni görevlerini yerlerine getirebilmeleri için, onlara teknik araç-gereç, malzeme ve insan yardımı yapılmalıdır;

c) Sendika ve işçi komitelerine, sendikaların somut sorunlarını

çözebilecek nitelikte işçiler seçilmelidir. Seçim sendikaların denetiminde işçiler tarafından yapılmalıdır;

d) Sendikalar dışında hiç kimse herhangi bir ekonomik yönetim birimine atama yapmamalıdır;

e) Sendikalar tarafından önerilen hiçbir aday listeden çıkarılmamalı; Ekonomi Yüksek Konseyi ve onun organları bu adayı atamakla yükümlü olmalıdır;

f) Sendikalarca önerilen ve atanan bütün işçiler, sendikalara karşı sorumludur ve sendikalar tarafından her an görevden alınabilmelidir;

g) Sendikalar Merkez Yüksek Konseyi tarafından belirli sanayi dallarının yönetimini üstlenme yeteneğine sahip oldukları kabul edilen sendikalar, diğer sendikaların hazırlık düzeyleri ne olursa olsun derhal görevlerine başlarlar.

10. Sendikalar bütün dikkatlerini fabrikalar, imalathaneler, işletmeler ve kurumlar üzerinde yoğunlaştırmalıdır; işçilerin kendi işyerleriyle ilgili bilinçlerini ve faaliyetlerini geliştirmelidirler. Dolayısıyla sendikalar komünizmin okulları olmalıdır. Sendikalar üretimi öylesine örgütlenmelidirler ki, daha önce ölü bir mekanizmanın parçaları olan bu işçiler, rasyonel bir iş bölümü üzerine kurulacak komünizmin bilinçli kurucuları olmalıdırlar. Vida sıkıcının sıkıdığı her vida, dokumacının attığı her ilmik, demircinin ürettiği her çivi, duvarcının koyduğu her tuğla yeni üretim ilişkileri ortamının bağının güçlendirilmesine ve komünizmin kuruluşuna hizmet etmelidir. Komünist eğitim, bu temeller üzerinde gerçekleşmelidir.

ekonominin yönetimi

a. genel saptamalar

11. Ekonomik yönetimin oluşturulmuş örgütlenme biçimleri ve değişik ekonomik organlar arasındaki karşılıklı ilişkiler sistemi, sendikaları ve günümüz üretim birliklerini ekonominin yönetimi bütünlüğü içinde, bölünmez biçimde kendi ellerinde merkezileştirmeye yöneltmelidirler.

12. Tüm ekonomik yönetim organları-merkezi ya da yerel-örgüt-

l  işşilerin temsilcileri tarafından seşilmedikleri sürece, cumhuriyet ekonomisinin yönetiminin merkezileştirilmesi mümkün olmayacaktır. Ekonominin  rg tlenmesinde kumanda ve gönüllülüğün zorunlu birliğı ve işşi kitlelerinin ülkenin gelişmesini, inisiyatifleriyle etkilendirme imkanı ancak bu şekilde geręekleřtirilebilir.

13. Tüm ekonomi yönetiminin bir bütün olarak örgütlenmesi, üretim sendikalarında bir araya gelmiş olan üreticilerin Panrus Kongresi'ne aittir: Bu Kongre, cumhuriyet ekonomisinin yönetici merkezi organını seçer.

a) Belirli ekonomik sektör ve sanayi dallarındaki üretim birliklerinden oluşan Panrus Kongreleri kendi yönetici organlarını kendileri seçer;

b) Sendikaların ve üretim birliklerinin yerel kongreleri, bölge, il, ilęe ve bucak düzeyinde yönetici organları seçerler. Böylece üretimin merkezileşmesi ile yerel inisiyatif kaynaştırılabilir. Bölge, il, ilęe ve bucakların yönetici organların sekiyonları, mesleki örgütlerde birleşeceklerdir.

14. Üretim ilkesine göre kurulmuş olan işletmeler, teknik arağereğ ve malzemelerden daha iyi yararlanabilmek için birleşmelidirler (gruplaşma, glavk⁽²⁾). Aynı kent ya da kasabada bulunan aynı nitelikteki işletmeler sendikalarca oluşturulan tek bir organ tarafından yönetilir; coğrafi bakımdan ayrı ayrı yerlerde bulunanlar ise, sendikalarca toplantıya çağrılan işyeri komiteleri kongresince belirlenmiş bir organ tarafından yönetilir.

b. işletmeleri yöneten işşi komiteleri örgütlenmesi

15. işletmelerde ve cumhuriyet kurumlarında istihdam edilmiş tüm işşi ve memurlar, sendika ve üretim birliklerinin  yeleri olarak, üretimin ve iş örgütlenmesinin sosyalist temellerini süratle güvence altına almak için ekonominin yönetimine etkin biçimde katılmalıdır.

16. Farklı ekonomik birimlerde (fabrikalar, imalathaneler, maden

2. Glavk'lar, bakanlık yönetimlerinin karşılığıdır.

(ocakları, ulaştırma, haberleşme ve tarım işletmeleri) alışan işçi ve memurlar, görev ve meslek ayırımı olmadan yönetimleri altındaki zenginliklerin doğrudan sahipleridirler. Onlar cumhuriyetin öteki tüm çalışanları karşısında (bu zenginliklerin) iyi korunmasından ve rasyonel kullanımından sorumludurlar.

17. İşyerlerinin yönetiminin örgütlenmesine katılan işçi ve memurlar kendi yönetici organları olan işçi komitelerini kendileri seçerler.

18. İşçi komitesi, belirli bir üretim birliğinin örgütsel temel halkasını oluşturur; işçi komitesi, birliğin denetimi altında kurulmuştur.

19. Bir imalathane ya da bir ekonomi dalını yönetmekle görevli işçi komitesinin ödevleri şunlardır:

a) Belirli bir ekonomik birimdeki bütün işçi ve memurların üretim faaliyetlerinin yönetimi;

b) reticilerin tüm ihtiyaçlarının gözetimi.

Komite yeleri, sendikanın düzenleme ve yönergelerine uygun olarak, öncelik başkanda olmak üzere kendi aralarından her birine kollektif sorumluluğa paralel biçimde kişisel sorumluluklar tesbit ederek ekonominin yönetilmesi işini paylaşırlar.

20. Belirli bir işletmenin çalışanları, işçi komitesi ve sendikanın yönetim ve sorumluluğu altında, mevcut yasal düzenlemelerin ve teslim edilmiş olan görevin sınırları içinde, işletmenin faaliyetini, çalışma programını ve iş örgütlenmesini hazırlar ve onaylarlar.

c. işçilerin günlük yaşamının düzenlenmesi

21. Ekonomimizi geliştirmek amacıyla, ücretlerin bir kısmı için aynı ödemede bulunmak zorunludur: Bu, emeğin üretkenliğinin geliştirilmesini ve üreticinin günlük yaşam koşullarının iyileştirilmesini sağlar. Aşağıda dile getirilen bütün önlemler bir barem sistemine bağlanmalı ve aynı olarak ödenen ücretlerle birleştirilmelidir:

a) Dağıtım mağazalarının bilet ve karne sistemine göre işçilere verilen günlük tüketim malları ve tayin bedeli ödemesinin kaldırılması;

b) İşçi ve ailelerine ödenen yemek, banyo, tramvay, tiyatro, kira, ısınma ve aydınlatma giderlerinin kaldırılması;

c) Sorunun kendisini belirgin biçimde hissettirdiği yerlerde, işçilere konut temin edebilmek amacıyla Sovyet askeri kurumlarının aynı binalarda toplanması;

d) İşçi lojmanlarının onarılması ve onarım sırasında işletmelerin araçlarından, üretimi engellemek koşuluyla yararlanılması;

e) İşçi siteleri ve "komünler" inşa etmenin öneminin kavranması; gelecek dönem için çok sayıda işçi lojmanı inşa edilmesinin Komgossor programına alınması;

f) Hareket saatleri, işyerlerinin çalışma saatleriyle uygun düşecek biçimde özel tren ve tramvay seferlerinin düzenlenmesi;

g) İşçilerin öncelikle temel tüketim mallarıyla ilgili gereksinimlerini karşılayacak önlemlerin alınması;

h) İş elbiseleri, prim, vb.'nin verilmesinin hızlandırılması ve basitleştirilmesi;

ı) İşyerlerinin yakınında, işçilere yardımcı olmak amacıyla, kunda ve kuru temizleme atölyelerinin kurulması; işletmelerin, olanakları elverdiği ölçüde, zorunlu temel maddelerin karşılanması ve gerekli araç-gerecin sağlanması konusunda bu tür atölyelere destek olması;

j) Sebze bahçesi, meyvelik, vb. gibi ortak bir işletme kurulmak istendiğinde, bu tür ekonomik işletmelere teknik yardım yapılması;

k) Kırsal kesimlerde tarım makinelerinin işletmeler tarafından onarılması.

Bütün bu önlemler, işletmelerin bütçeleri gözönünde bulundurulacak alınırlıdır (mali bütçe ve aynı olarak yapılan hesaplar).

22. Yukarıda sayılan bütün bu önlemler, öncelikle millileştirilmiş işletmelerde gerçekleştirilmelidir; özel işletmelerde ya da küçük atölyelerde ilgili sendikaların onayına bağlıdır.

Bir işletmenin bütününe ilgilendiren bu önlemleri, işletmenin verimliliğini de göz önünde bulundurarak almak gerekir; işçilerle ilgili önlemler ise birer teşvik tedbiri olarak düşünülmeli, öncelikle en iyilerine verilmelidir.

Panrus Metalurji İşçileri Sendikası

MK Başkanı	: Şliapnikov
Başkan Yardımcısı	: M.Vladimirov
Sekreter	: A.Skliznev
Üyeler	: İ.Koriakin V.Plehov S.Medvedev

Top, Tüfek Fabrikaları Merkez

Yönetimi; MK Üyesi ve Başkan	: A.Tolokontsev
Üyeler	: P.Borisov G.Bruno İ.Kubişkin

Savaş Sanayi Sovyeti Başkan

Yardımcısı	: K.Orlov
Glavk Havacılık Müdürü	: Mihailov
Devlet Makine Yapım Fabrikası (GOMZA) Müdürü	: A.Vas
Ağır Sanayi Merkez Yönetimi Başkanı	: İ.Kotliakov
Ara Makineler Yapım İşyerleri Birliği Merkez Yönetimi Başkanı	: İ.Barulin
Sormovski Fabrikası Yönetim Başkanı	: Çernov-Geşnev
VSRM Moskova Seksiyonu Komite Üyesi	: N.İvanov
VSRM Üretim Propaganda Bölümü Müdürü	: N.Kopilov
Madencilik Panrus Sendikası MK Başkanı	: A.Kiselev
Üyeler	: M.Mikov S.Losev V.Sivert S.Arutunian A.Gorbaçov A.Storoyenko

Madenciler MK Üyesi, Maden İşyerleri Konseyi Kurulu ve Ekonomi Yüksek Konseyi Üyesi	:	V.Strokin
Madenciler Sendikası Kizelov Bölümü Komite Başkanı	:	İ.İalunin
Üyeler	:	S.Rıçkov
		A.Mironov
		İ.Lagunov
		P.Fedurin
		A.Zarbudayev
Tekstil İşçileri Sendikası MK Başkanı	:	İ.Kutuzov
Tarım İşçileri Sendikası MK Başkanı	:	N.Kuriak
Kursk İli İşçi İşe Komisyonu Başkanı	:	İzvorin
RKP MK'ne Bağlı Denetim Komisyonu Üyesi	:	Çeliçev

18 Ocak 1921

Metin, ilk kez 1921'de Kongre delegeleri için ayrı bir broşür halinde basılmıştır. Elinizdeki metin, daha sonra bu broşüre göre basılmıştır.

EK-II

on'lar platformu

*Lenin, Zinoviev, Tomski, Rudzutak, Kalinin,
Lozovzki, Petrovski, Artem, Kamenev, Stalin.*

1. proletarya diktatörlüğünde sendikalar

1. Daha önce yapılmış sendika ve Parti kongrelerinde kabul edilen kararlarla, sendikaların, proletarya diktatörlüğü dönemindeki genel görevleri ve rolleri kesin olarak tanımlanmıştır. 1918 Ocak'ında toplanan Panrus Sendikalar Birinci Kongresi (iktidarın sovyetler tarafından alınmasından hemen sonra), bu görevleri: "Bugün sendikalar, faaliyetlerini ekonomik sorunlara göre yönlendirmelidirler. Sendikalar, proletaryanın "üretim ilkesi"ne göre kurulmuş sınıf örgütleri olarak üretimi örgütlemeli ve ülkenin tabrip edilmiş üretici güçlerini canlandırmalıdır. Üretimin düzenlenmesini sağlayan bütün merkezlerin çalışmalarına, işçi denetiminin örgütlenmesine, işgücünün sayımına ve sınıflandırılmasına, şehir ve köy arasında ilişkilerin yeniden kurulmasına, kaytarmacılığa ve sanayinin sabote edilmesine karşı mücadeleye, zorunlu çalışma seferberliğine katılmak, herkes için günün görevidir."

"Bugün yaşanmakta olan sosyalist devrim sürecinde sendikalar, evrimlerini tamamlamış örgütler olarak, sosyalist iktidarın organları haline gelmeli ve diğer örgütlerle birlikte ekonomik hayatın yeni temellerinin kurulmasında çalışmalıdırlar."

Parti programı daha 1919'da, "sosyalistleştirilmiş sanayinin örgütlenme aygıtının ilk aşamada sendikalara dayanmak zorunda oldu-

ğunu" vurgulamıştır.

"Sovyet Cumhuriyeti yasalarına ve kuruluş sürecine uygun olarak düzenlenen ve daha bugünden merkezi ve yerel sanayi yönetim organlarının ayrılmaz bir parçası durumuna gelen sendikalar, ekonominin yönetimini bir bütün olarak kendi denetimleri altında toplamalıdır". "Merkezi idareyi, ekonomiyi ve çalışan kitleleri birbirlerine bağlayan sendikalar, çalışan kitlelerin ekonominin yönetimine katılmalarını sağlamalıdır."

Rus Komünist Partisi IX. Kongresi de 1920'de şunları belirtmiştir: "Sendikaların görevleri her şeyden önce ekonomik örgütlenme ve eğitim alanlarıyla ilgilidir. Sendikalar bu görevlerini tek başlarına örgütlü bir güç olarak değil, Komünist Parti'nin yönetimindeki Sovyet Devleti'nin temel bir aygıtı olarak yerine getirmelidirler. Sovyet iktidarı, proletaryanın tüm toplumsal gücünü nasıl merkezileştiriyorsa, sendikalar da komünist bilincin ve kitlelerin yaratıcı işlevinin gelişmesine bağlı olarak yavaş yavaş proletarya devletinin destek organlarına dönüşmelidirler; bunun tersi bir olaya katılmamak gerekir."

Panrus Sendikalar II. ve III. Kongreleri ile sendikalar V.Konferansı, sendikaların proletarya diktatörlüğü dönemindeki genel görevlerini aynı espri içinde tespit etmişlerdir.

Bu tanımlamalar bugün de doğruluklarını korumakta ve herhangi bir değişikliğe ihtiyaç göstermemektedirler. X. Parti Kongresi, sendikaların, proletarya diktatörlüğü dönemindeki rollerine ilişkin yeni bir teorik formülasyon keşfetmek durumunda değildir; ancak daha önceki kararların uygulanmasında hangi araçlara başvurulacağının belirlenmesi gerekmektedir.

bir bunalım yok, tam tersine bir büyüme vardır

2. Üç yıl süren içsavaşın yol açtığı güç koşullar, sendikaların yukarıda belirtilen görevlerini başarılı biçimde yerine getirmelerini bugüne kadar engellemiştir. Bütün diğer işçi örgütleri gibi sendikalar da, bütün güçlerini cephe için ayırmak zorunda kaldılar.

Buna rağmen sendikalar ekonominin inşasında önemli bir rol oy-

namışlardır.

Ekim Devrimi'nden hemen sonra, sendikalar, üretimin yeniden düzenlenmesini ve işletmelerin yönetimini pratik olarak üstlenebilecek tek organlar olarak ortaya çıktılar. Sovyet iktidarının ilk günlerinde, ekonominin yönetimiyle ilgili devlet aygıtı henüz kurulmamıştı; sanayinin yaşatılması ve ülke ekonomik aygıtının güçlendirilmesi fabrika sahipleri ve mühendislerin sabotajlarıyla tehdit edilmekteydi.

Daha sonra Ekonomi Yüksek Konseyi, özellikle işletmelerde devlet yönetiminin kurulmasını hedefledi; sendikalar bu çalışmaya bütün güçleriyle katıldılar. Devlet organlarının güçsüzlüğü bunu gerekli kılıyor, ayrıca doğruluğunu da kanıtlıyordu.

Sendikaların üretim alanındaki çalışmaları, o dönemde özellikle kurullara, glavk'lara bürolara ve işyeri yönetimlerine katılmaktan ibaretti; koşullar bu organların "işçileştirilmesi"ne uygundu.

Bununla birlikte sendikalar şimdiye kadar, salt katılma bağlamında yalnızca ekonomik organlara işçi göndermeyi başaramışlardır; bu görevler de delegeler ile sendikaları arasında sık sık çatışmaların gündeme gelmesine yol açtı. Sonuç olarak sendikalar, ekonomik örgütlerin çalışmalarında yeterli etkinliğe sahip olamadılar.

Ekonomik organların "işçileştirilmeleri"nin arzu edilen sonuçları gerçek anlamda üretebilmeleri için, delegeler ile sendikaları arasındaki bağların hiçbir zaman kopmaması ve sendikaların üretimin örgütlenmesine ve yönetimine daha yakından katılmaları gerekmektedir.

İçsavaşın sona ermesi ve ekonomik sorunlara tanınan öncelik, Sovyet Cumhuriyeti'nin ekonomik örgütleri ile sendikalar arasında, öncekinden daha somut ve daha yaygın olarak sağlam bağlar kurulmasının koşullarını yaratmıştır. Güncel koşullar, sendikaların üretimin örgütlenmesine doğrudan katılmalarını ve bundan böyle yalnızca kimi üyelerini ekonomik örgütlere temsilci olarak göndermekle yetinmemelerini gerekli kılıyor; sendikalar, gerçek birer sendika gibi davranmalıdırlar. Çalışan kitlelerin temsilcileri olan bu örgütler özerkliklerini kanıtlayamazlarsa ekonomik cephede ciddi başarılar

elde edilemez.

Özellikle ekonomik cephenin dayattığı devasa görevler gözönüne alındığında, sendikal örgütler bu yeni dönemin şafağında son derece güçsüz bir durumdadırlar. Bu geçiş döneminin kendine özgü koşulları (genelde tüm geçiş dönemlerinde olduğu gibi), sendikalar da çok ciddi sorunlar yaratmaktadırlar; bununla birlikte sendikalar şu anda ne bir bunalım, ne de bir bölünme tehlikesiyle karşı karşıyadırlar, tam tersine bu örgütlerde bir büyüme, serpilme belirtileri gözlenmektedir. Bundan dolayı sendikal hareketin kaderi, Parti ve Sovyetler'in kaderinden ayrılamaz. Temel sorun, yeni görevlerini layıkıyla yerine getirebilmeleri için uygun koşulların yaratılmasıdır.

proletarya diktatörlüğünün payandaları olarak sendikalar

3. Rusya'da işçi sınıfı, nüfusun ezici çoğunluğunun köylülerden oluşmasına karşın, proletarya diktatörlüğünü kurmak zorundadır. Bugün, büyük mülk sahiplerinin iktidarlarının yeniden kurulması, köylülüğü doğrudan tehdit etmediği için, proletarya diktatörlüğünün gerçekleştirilmesinde yeni güçlüklerle karşılaşmaktadır; proletarya diktatörlüğünün gerçekleştirilmesi, sınıf bilincinin gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun, ancak ortak bir iradeyi temsil eden ve tüm proletaryaya açık güçlü sendikalarla mümkündür.

komünizm okulları olarak sendikalar

4. Sovyet Rusya'da sendikaların başlıca işlevi "komünizm okulları" olmaktır.

Fabrika içinde ve dışında, işçilerin her türlü sorunlarıyla ilgilenen sendikalar, kitlelerin komünizm okulları olabilirler.

Sendika üyelerinin büyük bölümü Parti'ye kayıtlı değildir (sendika üyelerinin sayıları 6.970.000 kadar hesap edilmektedir, oysa sendikalı parti üyeleri 500.000'i aşmamaktadır). Komünizm kapitalizmden devralınmış insan malzemesiyle kurulmak zorundadır. Sovyet Rusya'da sendikalar giderek bütün işçileri kucaklamaktadır. Sendikalar, kapitalist rejim döneminde proletaryaya uzak kalmış olan emekçileri örgütlemişlerdir (eski ticari büro çalışanları, hastahane

personeli, sanatçılar...). Komünizm okulları olarak sendikaların temel görevlerinden biri, bu unsurları dönüştürmek, onları proletaryanın öncü katmanlarıyla yakınlaştırmak, onlara komünist bir toplumu kurabilme yeteneklerini kazandırmaktır.

Bu hedef doğrultusunda her sendika üyesi, bilinçli ve etkin biçimde hayatın tümünün örgütlenmesine birey olarak katılmalıdır. Komünizm okulları olarak sendikalar, çalışan kitlelerin günlük yaşamlarının her yönüyle uğraşmalıdırlar; onlar çok sayıda emekçiyi devletin inşası faaliyetine çekmeli, onlara programımızın içerdiği amaçlar doğrultusunda izlenecek yolu göstermeli, onların özelden genele geçmelerini sağlamalı, partisiz olmalarına rağmen onları komünizme yönleltmelidirler.

"Komünizm okulları olan sendikalar" kavramı, Sovyet Rusya'da ekonomik eğitim kavramını da içermelidir.

Bugün sendikalar, komünist *praxis* içinde, yani ekonominin komünist temeller üzerinde yeniden düzenlenmesi ve inşasında, görevlerini ancak proleter kitlelerin yöneticileri konumuna geldikleri anda yerine getirebilirler. Yalnızca, en geri katmanların ilgisini Sovyet ekonomisinin ilerlemesine çekebilen sendikalar, Rusya'da komünizmin okulları olma işlevini başarabileceklerdir.

RKP X. Kongresi, tüm parti üyelerinin dikkatlerini özellikle sendikaların bu rolü üzerine çekmiştir. Bir komünist için hareket içinde belirli bir güven ve itibar kazanmanın yolu, sendikalarda yürüteceği yaratıcı ve sabırlı bir çalışmadan geçiyor; bir komünisti yönetici herhangi bir makama getirecek olan kitlelerin kendileridir. 500.000 dolayındaki sendikalı parti üyemiz, sabırlı ve kararlı bir eğitim çalışması, örnek kişilikleri, örgütlenme yetenekleri, ekonomi bilgileri, çalışan kitlelerin insansal ve maddi çıkarları karşısındaki kaygılarıyla, sendikal hareket içinde çoğunlukta olan milyonlarca partisiz işçiyi partimizin görüşlerine kazanmalıdırlar...

sendikaların devletleştirilmesi sorunu

5. Sendikaların süratle devletleştirilmeleri büyük bir hata olacaktır; çünkü devletleştirme, sendikaların yukarıda tanımlanan işlevleri-

ni yerine getirmekte bugünkü koşullarda büyük bir engel oluşturmaktı.

Bugün Sovyet Rusya'da sendikalar ile devlet arasındaki ilişkilerin özgül bir niteliği vardır. Sendikalar şimdiden belli devlet organlarının işlevlerini (normların oluşturulması, iş elbiselerinin dağıtımı, vb.) yerine getirmektedirler. Sovyet Rusya'da sendikaların üstlendikleri devlete ilişkin görevler giderek daha da artmaktadır. Ancak Kongre, sendikaların devletleştirilmesinin ritminin yapay olarak hızlandırılmasının, Cumhuriyetin ekonomik durumunu kesinlikle iyileştirmeyeceği gibi sendikaların "komünizmin okulları olma" işlevini de çok daha güçleştireceği konusunda ısrarlıdır. Gerçek sorun, siyasal partiden oldukça farklı olan, partili ya da partisiz, cahil ya da okumuş, dindar ya da inançsız, vb. değişik siyasal görüşteki işçileri herhangi bir sınırlama getirmeden üyeliğe kabul eden bu kitle örgütlenmelerini, niteliklerini bozmadan Sovyet Devleti'ne somut olarak kazanmaktır.

sendikalarda ikna ve zorlama yöntemleri

6. Sendikalar zorlama yöntemleri yerine ikna yöntemlerini yeğlerler; ancak bu durum, sendikaların, acil durumlarda, on binlerce sendikalı işçiyi cepheye gönderme, disiplin kurullarına sevk etme, vb. gibi proleter içerikli zorlayıcı önlemlere başvurmayacakları anlamına gelmez. Sendikaların tepeden tırnağa yeniden kurulması kesinlikle akıldışı bir iştir. Üç yıl süren iç savaş boyunca, geniş ölçüde zedelenmiş olan işçi demokrasisi yöntemleri, sendikal hareket içinde en kısa sürede yeniden geçerli kılınmalıdır. Bütün kademelerde seçim ilkesi uygulanmalı, atamalara ancak zorunlu koşullarda başvurulmalı, o da en az düzeye indirilmelidir. Sendikalar demokratik merkezîyetçilik ilkesine göre kurulmalıdır. Öte yandan merkezîyetçiliğin ve günlük bürokratik işleyiş içinde askeri yöntemlerin yozlaştırılmasına karşı etkin biçimde mücadele edilmelidir. Emeğin askerileştirilmesi ancak Parti, Sovyetler ve sendikaların bunu elden geldiğince en geniş işçi kitlesine anlatabildiği ve kitlelerin öncülerini bu hedef etrafında örgütleyebildikleri ölçüde başarıyla gerçekleştirilecektir.

parti ve sendikalar

7. Rus Komünist Partisi'nin merkezi ve yerel örgütleri, sendikal çalışma ideolojisini kesin olarak yönlendirirler. Sendikalardaki komünist fraksiyonlar, RKP'nin X. Kongresi'nce kabul edilen kararlar çerçevesinde Parti örgütlerinin kararlarına uyarlar. Gün gibi açıktır ki, sendikal hareketin yöneticilerinin seçimi, Parti denetimi altında gerçekleştirilmelidir. Ancak parti organları, yöneticileri örgütlü kitlelerce seçilen sendikalarda proletarya demokrasisinin olağan yöntemlerine özel bir önem atfetmelidirler.

Parti, sendikal hareket içindeki yönetici seçimlerinde, adayların, örgütlenme yetenekleri ve ekonomi bilgilerini, komünizme olan bağlılıklarını, disiplin ruhunu, işçi kitleleri içindeki çalışma pratiğini kişiliklerinde birleştirmiş olmalarına özel bir dikkat göstermelidir. Sendika yöneticilerinin, kitlelerin günlük yaşamlarındaki küçük sorunlara büyük bir dikkat ve duyarlılık göstermeleri gerektiğini hiçbir zaman unutmamak gerekir.

sendikalar ve siyasal seksiyonlar

8. Parti, içsavaş sırasında, belli ölçülerde, geçici olarak sendikaların yerini alan "siyasal seksiyonlar" örgütlenmesini istisnai bir olgu olarak onaylamak zorunda kaldı. Glavpolitput⁽¹⁾, bu istisnalardan biriydi. IX. Kongre, Glavpolitput'un kuruluşuyla ilgili bir kararında bu örgütün geçici karakterini kesin bir biçimde vurgulamıştı. Glavpolitput ve onun doğmasına yol açtığı bir başka organ Tsektran, sendikal kitlelerden kopmuşlar, giderek bürokratik yöntemlere başvurmuşlardır. X. Kongre, Glavpolitput'un lağvedilmesini kabul etti ve Parti Merkez Komitesi, kararnamesinde Tsektran'a özel çalışma yöntemlerinin reddini ve işçi demokrasisine yeniden dönülmesinin gerekliliğini bildirdi. RKP X. Kongresi, ekonomik planın uygulanabilmesi için "şok çalışması" ilkesinin korunmasının gerekliliğini kabul eder; ancak Kongre, farklı kategorilerdeki işçilerin ve sendikaların konumlarının eşleştirilmesinin zorunlu olduğunu bilmektedir.

1. *Haberleşme siyasi seksiyonu.*

Sendikalar Merkez Yüksek Konseyi, milyonlarca üyeyi bağrında toplayan bir organ olarak, Parti aracılığıyla, Panrus sendikal hareketin görevlerini yerine getirecek nitelikte güçlü bir örgüte dönüşmek zorundadır. Sendikal hareket içinde herhangi bir fraksiyonun muhalefeti, hiçbir şekilde kabul edilemez; herhangi bir sendikanın merkez komitesi, hareketin bütünlüğünü zedeleyemez.

RKP X. Kongresi, IX. Parti Kongresi'nin aşağıdaki kararını yeniden teyid eder:

"Proletarya, sınıf olarak askerileştirilmiş bir çalışma biçimine yeniden başvurduğunda, (bu daha titiz, daha hızlı, daha dakik, daha dikkatli yürütülen ve çalışanların sınırsız fedakarlıklarını gerektiren bir çalışmadır), temel görev, sanayiye yöneten organlara ve dolayısıyla sendikalara düşmektedir. Eğer eski seçim komiteleri lağvedilmiş olsalardı, Kızılordu'yu kurmak mümkün olmayacaktı. Buna karşılık, sendikal örgütlenmeleri geliştirmeden, ekonomiyi ayağa kaldırmak mümkün değildir. Kızılordu'da kabul edilen yöntemlerin kesin olarak doğrulandığı görülmüştür; zira onlar karşı-devrimi yenmeyi ve ekonomik yeniden inşaya girişebilmeyi sağlamışlardır. Bugün Parti, ekonomik sorunlarımıza denk düşen yöntemler geliştirmeyi -bu temel olarak işçi demokrasisi yöntemleri anlamına gelmektedir-bilmelidir.

2. Kongre, şu olayın altının çizilmesi gerektiğini düşünmektedir:

Sendikalar, tüm sendika kongre ve konferanslarında belirtilmiş olmasına rağmen, somut ekonomik sorunlara yeterli bir dikkat gösterememektedir. Bu görevlerin gerçekleştirilmesi gündemimizin hala temel maddesi olma özelliğini korumaktadır.

Sendikalar, ekonomik görevlerle daha çok ilgilenme gereğini duymadıkları ve sanayinin örgütlenmesi ve yönetilmesine etkin biçimde katılmadıkları sürece, ekonomik karmaşaya son vermek mümkün olamayacaktır.

Kongre, bu amaç çerçevesinde aşağıdaki örgütsel önlemlerin alınması gerektiğini düşünmektedir.

sendikaların ekonomik seksiyonları

Planın icrasında, örgütlü proleter kitlelerin ekonomik deneyimle-

rini sistemli bir biçimde yaygınlaştırmak ve bu deneyimlerden yararlanabilmek için, sendika ve birliklerde ekonomik seksiyonların kurulması bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Tek bir ekonomik planın hazırlanması ve yönlendirilmesine doğrudan katılan sendikaların ekonomik seksiyonları, geniş işçi kitlelerinin Sovyet Cumhuriyeti'nin ekonomisinin yönetimine de katılmasını sağlamalıdır.

Bu seksiyonların görevleri şunlardır:

a) Ekonomik örgütlenme çalışmalarının araştırılması, incelenmesi ve halkın anlayabileceği bir dille halka anlatılması;

b) Gözetim ve denetim işlevlerinin yerine getirilmesi;

c) Ekonomik planın hazırlanması, görev dağıtımının yapılması ve üretim programlarının geliştirilmesine katılımın sağlanması;

d) Teknik yöntemlerin araştırılması;

e) Ekonomik organların kurulmasına katılımın sağlanması;

f) İşgücü ve uzmanların dağılımının, muhasebenin denetlenmesi; hammadde ve malzemelerin yerinde ve isabetli kullanımının gözlenmesi;

g) Çalışma disiplini ihlallerine ve kaytarmacılığa karşı mücadele araç ve yöntemlerinin geliştirilmesi;

h) Delege konseylerinin, fabrika komitelerinin, üretim nüvelerinin ve işçilerin bilgi ve teknik deneyimlerinin, ekonomik organlar (üretim yöntemleri geliştirme alt seksiyonu) aracılığıyla basitleştirilerek kitlelere aktarılması;

i) Ekonomik seksiyonların, ekonomik organlara paralel olarak yönetsel organlar kurmasına karşın, bilimsel ve teknik açıdan çok iyi donanmış bir aygıt geliştirmeleri;

j) Bu görevleri yerine getirebilmek için, üretim nüvelerinden başlayarak bütün düzeylerde ekonomik seksiyonları örgütlemek ve ekonomik organların temsilcileri ile sendikalarca seçilmiş delegeleri sektörlerin kendi kurullarında bir araya getirmek gerekmektedir.

ekonomik organların kurulması

1. Sendikalar ve ekonomik organlar, işletmelerden Ekonomi

Yüksek Konseyi'ne kadar, üretim birlikleri tarafından önerilmiş aday listelerini temel alarak sanayinin yönetimi için organlar kurarlardır. Aday listelerinin delege toplantıları ve konferanslar sırasında önceden incelenmesi salık verilmektedir.

2. Sendikalar ve ekonomik organlar arasındaki bağları güçlendirmek için, sendikal birliklerin ekonomik seksiyonlarının temsilcilerinin, Ekonomi Yüksek Konseyi'nin Panrus ve İl kongrelerine katılımını zorunlu tutarak sendikaların temsil edilme oranını yükseltmek gerekir.

3. Bu hedef doğrultusunda, sendika kongrelerinin kararlarında da belirtildiği gibi, sendika yöneticilerinin, Ekonomi Yüksek Konseyi tarafından yetiştirilen organlara sokulmaları gerekir.

4. Bütün bunlara uygun olarak, Cumhuriyet'in ekonomik organları, sendikaların doğrudan katılımıyla oluşurlar.

sendikaların tek bir ekonomik planın ve üretim programlarının hazırlanmasına katılmaları

1. Üretimin yönetimini denetleyecek olan sendikal örgütler ile işçi kitlelerini bu göreve hazırlayabilmek için, Sendikalar Merkez Yüksek Konseyi'nin, sendikalar merkez komitelerinin ve il sendika seksiyonlarının, ekonomik planın ve üretim programlarının hazırlanmasına doğrudan katılmaları gerekir.

2. Bu katılım, yalnızca ekonomik örgütlerin üretim komisyonlarındaki sendika temsilcilerinden oluşan delegeleri değil, aynı zamanda üretim programlarının konsey ve konferanslardaki değerlendirilmesini de içermelidir.

sendikaların gözetim ve denetim görevi

1. Sendikalar, planın uygulanması sürecinde diğer ekonomik organlarla belirli bir işbirliği sağlamak için, işletmelerdeki üretimin yürütülüşü ve üretimin düzenlenmesiyle görevli organların faaliyetleri üzerinde denetim yetkisine sahiptir; üretim programlarının yürütülmesini, mal tesliminin ayrıntılarını, işbölümünü gözetmekle yükümlü olanlar, sendikaların seksiyon ve kademeleridir. Örgütlerarası za-

rarlı bir paralellikten kaçınmak için, işçiler ve köylüler adına denetim görevi, kalıcı özel organlara değil, işyerlerindeki sendikal seksiyonlara bırakılmıştır.

2. Sendikalar aynı zamanda, sendikal kongre ve konferanslarda alınan, iş ve üretime ilişkin talimatlarının gerçek anlamda uygulanıp uygulanmadığına dikkat etmelidirler.

3. Sendikalar, ekonomik seksiyonlar aracılığıyla devletin işlerini yürütürlerken, üretimi arttırmak ve aynı zamanda geniş işçi kitlesi katmanlarının ilgisini ekonominin inşasına ve üretimin yönetimine çekmek amacına da sahip olmalıdırlar.

İşbölümü ve muhasebe

Kongre, sendikaların muhasebe ve işbölümü ile ilgilenmeleri gerektiğini düşünmektedir; zira bunlar komünist iş örgütlenmesinin hazırlık evreleridirler. Kongre, bu işlevlerin gelecekte il meslek sovyetlerinden Sendikalar Merkez Yüksek Konseyi'ne devredilmesini temenni etmektedir.

emeğin ödüllendirilmesinde sendikaların görevleri

1. Sendikalar, tüketim maddelerinin çalışanlar arasındaki bölüşümünde tümüyle adil bir politika uygulayarak ve eşitlik ilkesine bağlı kalarak nakdi ve aynı ücretlerden, disiplinin ve emeğin üretkenliğinin geliştirilmesinde bir araç olarak yararlanırlar (prim sistemi vb.).

2. Bu amaçla, dağıtım örgütleri ile sendikalar arasında eşgüdümü sağlayacak bir dağıtım ve iase ikmal sistemi kurmak gerekmektedir.

3. Günlük temel tüketim maddeleri ile malların işçilere bedava dağıtılmasına ilişkin Ekonomi Yüksek Konseyi'nin kararnamesine özel bir dikkat göstermek zorunludur.

4. Sovyet işletmelerinde çalışan tüm işçi ve memurlara tatmin edici bir gıda yardımı yapabilmek için aynı olarak ödenen prim fonlarının elden geldiğince yükseltilmesi gerekir.

5. Aynı şekilde, prim sistemini hem ekonomik kriz içindeki, hem de diğer tüm işletmelerde yaygınlaştırmak gerekirdi.

6. Bugün parasal teşvik sisteminin kaldırılması mümkün olmadığından ve fiyat farklılıklarına göre ücret farklılıklarını korumak gerektiğinden, ücret politikası, personel göstergeleriyle düzenlenmiş ücret oranlarının çeşitliği ilkesine dayandırılmalıdır.

7. Ücretlerin nakti olarak ödenmesine son vermek için sendikaların, işe maddeleri, ulaştırma araçları lojman, tiyatro vb. konularda karşılıksız yararlanma normlarını oluşturmaları gerekir.

8. Emeğin ödüllendirilmesi ve temel ihtiyaç maddelerinin dağıtımı, emeğin üretimine göre yapılmalıdır; sendikalar ve ekonomik organlar buna özel bir dikkat göstermelidirler.

Bu önlemlerin uygulanabilmesi için şunlar gereklidir:

a) Emeğin ödüllendirilmesine ilişkin bütün çalışmalar sendikalara bırakılmalı ve böylece kimi organlar arasındaki yetki çatışmaları ortadan kaldırılmalıdır;

b) Emeğin ödüllendirilmesi politikasına ilişkin her konuda, il sendika birliklerine geniş bir bağımsızlık verilmelidir;

c) Sendikaların kararlarının uygulanması, askeri ya da sivil tüm Sovyet kurumları için zorunlu olmalıdır.

d) İşçi kitleleri, seçimle işbaşına gelmiş ödüllendirme kurulları aracılığıyla, sendikalara çekilmelidir;

e) Yerel Parti örgütleri sendikaları desteklemeli; ücret ve ödül sistemi oluşturmalarına yardımcı olmalıdır.

sendikalar ve uzmanlar

1. Sendikaların ekonomik seksiyonları, teknik ve idari yeteneklere sahip en verimli biçimde yararlanmak için, sendika üyelerinin çalışma ve yeteneklerini sürekli izlemelidirler;

2. Sendikalar, teknik ve idari sorumluluk mevkieğinde görevlendirilecek olan personeli, yeteneklerine ve teknik seksiyonlar ile yerel fabrika örgütlerinin önerilerine göre seçerler.

3. Bu seçim sırasında gözönünde bulundurulacak ilkeler şunlardır:

a) Teknik yetenek staj döneminde edinilen deneyim ve teorik bilgi;

b) Adayın kişisel kapasitesinin bu görevleri yerine getirmeye uy-

gun olması;

c) Devrim öncesi toplumsal konumu;

d) Sovyet Cumhuriyeti'nin inşası sürecinde, Sovyet iktidarı ile kurduğu iyi ilişkiler.

Üretim propagandası

1. İşçi sınıfının, ekonomik düzensizliğe karşı süratli ve kalıcı bir zafer kazanması, ancak tüm işçilerin yerine getirilmesi gereken görevleri açık bir biçimde kavramalarıyla mümkündür. Dolayısıyla üretim propagandasını, her şeyden önce kitlelerin temel ve acil ekonomik görevlerin (tek bir ekonomik plan) sorumluluğunu üstlenmeleri ilkesine dayandırmak gerekir.

2. Üretim propagandasına ilişkin acil, somut görevler şunlardır:

a) İşyerlerinde ve bütün ülkede, çalışan kitlelerin ilgisini üretim sorunlarına çekmek;

b) Kitleleri, ülkenin en önemli üretim sorunları üzerinde birleştirmek;

c) Üretim cephesindeki engelleri aşmak için, kimi işletme ve üretim dallarında (yakıt, hammadde, ulaşım, gıda maddeleri) kriz ekipleri oluşturmak;

d) İş disiplini pekiştirmek ve hangi biçimde olursa olsun "kaytarmacılığa" karşı (gerekçesiz devamsızlık, sabotaj, verimsiz çalışma, kaynakların hor kullanılması) mücadele etmek;

e) Emek cephesindeki seferberliğe; işçilerin, memurların, fabrikalardaki idari ve teknik personelin yeteneklerine göre sorumluluk mevkilerine getirilmelerine yardımcı olmak; işçiler arasından yeni yönetici kadroların yetişmesini sağlamak;

f) Teknik kadroların, sendikalar aracılığıyla (elektirifikasyon ve işin bilimsel örgütlenmesi ilkesine dayanan) ekonomik bir planın yürütülmesine katılmalarını sağlamak; onlar Sovyet ekonomisinin inşasına böyle katkıda bulunacaklardır.

3. İşyeri birlikleri, teknik komiteler, delege kurulları, basın, sanat, gezici sergiler, sinema, sanayi müzelerinden üretim propagandası için yararlanılmalıdır.

4. Parti, Sendikalar Merkez Yüksek Konseyi'ne bağılı bir Panrus üretim propagandası bürosu kurulmasını desteklemelidir; bu büro, üretim propagandasının çeşitli biçimlerini, sendikaların ekonomik çalışmalarının ve onların ekonomik organlarla işbirliklerinin, disiplin kurullarına yapılan başvuruların sonuçlarını değerlendirmelidir.

İş disiplini ve disiplin kurulları

1. Sendikalar, üretim sürecinde çalışanların eğitildiğı organlardır; proletarya diktatörlüğünün üç yıllık deneyinin de ortaya koyduğu gibi, onlar aynı zamanda, tüm çalışanların günlük işleyiş içinde, genelin çıkarlarına saygı duymayı ve sendikaların ücretler, primler, tatiller, dinlenme evleri, iş elbiseleri ve temel gıda maddelerinin dağıtımını gibi konularda, talimatlarına uymayı öğrendikleri bir disiplin okuludur.

2. Kendi sınıf görevleriyle ilgili olarak açık bir düşünceye sahip olmayan kimi geri unsurların iş disiplinine uymamaları durumunda, sendikalar özel proleter baskı organları kurmakla yükümlüdürler.

3. Sendikalarda "yoldaş disiplin kurulları" ile "kaytarmacılığa karşı mücadele eden ekipler", bu özel organlar arasında özel bir öneme sahiptir.

4. En üst sendikal organlarca kabul edilmiş kararlara göre çalışmalarını yürüten bu "ekipler" işletmelerin sendika ekonomik seksiyonlarına gönderdiği günlük bültenlerdeki rakamlardan yararlanarak hem çalışma disiplinini sağlayan önlemleri hazırlar, hem de bu önlemlerin uygulanmasını gözetir.

5. Karakterleri ve görevleri bakımından proleter onur kurulları olan "yoldaş kurulları"nın oturumları, herkese açık yapılmalıdır.

6. Yoldaş kurullarının yetkileri ve aldığı kararlar, yönetici ve teknik personeli de kapsamak koşuluyla, işçilerden sendikacılara kadar istisnasız tüm sendika üyeleri tarafından kabul edilir.

sendikaların acil örgütsel görevleri

1. Sendikal hareket, üç yıl içinde, farklı mesleki kategorilere göre kurulmuş sendikalardan yola çıkarak proletaryayı, merkezileştiril-

miş 23 Panrus Üretim Birliği halinde örgütlemeyi başarmıştır.

2. Hareketin merkezi örgütlenmesine paralel olarak sekreterlik örgütlenmesi de il ve ilçe merkezlerinden köy ve semtlere kadar yaygınlaşmayı sağlamıştır.

Sendikalar, 1917'ye kadar özellikle sanayi proletaryasını kapsıyordu; ancak 1918'de, yeni toplumsal kategorileri (doktorlar, sanatçılar) kucaklamaya başladılar; 1919-1920'de de büro işçileri ile teknisyenleri bünyelerine aldılar; onları proleter disipline tabi kılarak yeniden eğdiler; son olarak zenaatkârları ve yarı-köylü unsurları (tarım işçilerini, orman işçilerini, turba üreticilerini) saflarına kattılar.

3. Sendikal hareketin evrimi, yakın gelecekte sendika sayısının azaltılmasına yönelecektir. Kimi sendikaların dağınık, çok sayıda ekonomik örgütlenmeye karşı olmasından dolayı, sendika sayısında yapılan bu azalma, farklı mesleki birliklerin aynı sendikada birleştirilmesi (meslekler arasındaki rekabeti ve dayanışma anlayışını ortadan kaldırmak için), üretim açısından geçici de olsa zararlı bir etki gösterdi.

4. Sendikaların, glavklarının ve merkez örgütlerinin sayıları ve yetkileri arasındaki uygunsuzluk, ekonomik örgütlenmeler için belirli bir zaafiyet kaynağı oldu. Kitlelerin ekonomik örgütlenmeler üzerindeki etkisi, iyice azalmıştı. RKP'nin X. Kongresi bu yüzden, tüm ekonomik örgütlenmelerin birleştirilmesini, ekonominin rasyonelliği açısından gerekli görmektedir.

5. Sendikal örgütün basitleştirilmesi ve iyileştirilmesi, bu örgütler içinde disiplinin güçlendirilmesini, işlevlerini titizlikle yerine getirmelerini, seçmen kitlesi ve Parti üst mercileri karşısında sorumluluk hissetmelerini sağlamalıdır.

6. Parti ve Sovyet iktidarı, sendikalara yüklenmiş olan bu çok önemli misyonları yerine getirebilmeleri için onlara yardım etmelidir. Sendikal aygıt iyileştirilmelidir. Yerel örgütler ve Parti Merkez Komitesi, sendikalara, delege konferanslarında ve il sendika sovyetlerinde onaylatmak koşuluyla, kendi seksiyonlarını atölye ve işyeri komitelerinden Sendikalar Merkez Yüksek Konseyi'ne kadar her

kademede, güçlendirme, yenileme, genişletme olanakları sağlamalıdır. Parti, Sovyetler ve sendikalar, böylece elbirliği içinde sendikal aygıtın en alt birimlerinden en yüksek birime kadar güçlenmesine katkıda bulunacaklardır.

sendikaların kırsal bölgelerdeki çalışmaları

Bugün Parti ve sendikalar, kent proletaryasının kırsal kesim emekçileri üzerindeki örgütsel ve ideolojik etkisini güçlendirmeye özen göstermelidir.

Dolayısıyla, proletarya en yakın kategorileri kucaklamak ve onları proleter disiplin ruhuyla eğitmek için kırdaki yeterli sayıda örgüt kurmak gerekmektedir.

Bu nedenle kırsal kesimdeki ilçe, köy ve mezralardaki sendikalararası sekreterlikler ile Panrus Orman ve Tarım İşçileri Sendikası'nın çok büyük bir önemi vardır.

İl Meslek Sovyetleri ve ilçe meslek büroları, kırsal kesimde yürütülen çalışma konusunda bilinçlenmeli ve sekreterliklerin etkinliğini desteklemelidirler; öte yandan sekreterlikler, kent proletaryasının kırdaki ileri karakolları haline gelmeli, köylerde dağınık olarak bulunan işçi ve zenaatkârları bir araya getirmelidirler. Parti ve sendikalar tarım ve orman işçileri sendikasını her yönden desteklemeli, ona araç-gereç ve kadro yardımında bulunmalıdırlar.

Sendikalar, kırların yarı-proleter unsurlarını sendikalaştırmak, sendikalararası birliğe katmak, proletaryanın genel sınıf çıkarları yönünde bilinçlendirmek için yeterince esnek yeni örgütlenme biçimleri araştırmalıdırlar.

**İmzalar: Lenin, G. Zinoviev, M. Tomski,
İa. Rudzutak, M. Kalinin, L. Kamenev,
A. Lozovski, G. Petrovski,
Artem (Sergeyev) İ. Stalin.
Moskova 14 Ocak 1921**

1921'de Kongre delegeleri için ayrı broşür halinde basılmıştır. Bu metin de o broşüre göre basılmıştır.

EK-III

troçki, buharin ve arkadaşlarının x. parti kongresi'ne sundukları platform

giriş

Sendikalarla ilgili parti içi tartışmalar, gerçek anlaşmazlıkların aydınlatılmasına, hatalı görüş ayrılıkları ile basit kuşkuların ortadan kaldırılmasına katkıda bulundukları için daha şimdiden olumlu bir işlev yerine getirmiştir.

Tartışmanın kökeninde, Parti içinde, sendikalar sorunu ile ilgili olarak üç ayrı bakış açısı yatmaktadır.

"On'lar Grubu", Sendikalar Merkez Yüksek Konseyi Başkanlığı'nca izlenen politikayı benimsemekte, dolayısıyla Parti IX. Kongresince, sendikaların çalışma tarzı ve yöntemlerinde radikal değişiklikler yapılmasına ilişkin olarak kabul edilen karara karşı çıkmaktadır. On'lar Grubu, sendikaları ekonominin yönetiminden soyutlayan uçurum ile birlikte, kullanılan yöntemlerin yetersizliği ve çeşitli üretim sorunlarının bu örgütlerde ortaya çıkardığı derin bunalımı tartışmayı reddediyor.

Tüm sendikalarda işçi demokrasisi yöntemlerine yeniden dönmenin gerekliliğini her zaman, haklı olarak vurgulayan On'lar Grubu, işçi devletinde, sendikaların konumu ve işlevlerinin bir üst aşamaya evrilmediği takdirde, bu örgütlerde tek başına demokratik yöntemleri uygulamanın krizi çözmeye yetmeyeceğini bilmezlikten geliyorlar.

"On'lar" platformunun pratik sonuçları, gözlerimizin önünde bir dizi taviz verdiği halde, sendikaların ekonominin düzenlenmesinden kopuşunu açıkça onaylamaktadır; bu kopuş "anlaşma" ve sonra da çatışmalarla ancak tesadüfen önlenmiştir.

İşçi Muhalefeti platformu, sanayinin yönetimini sendikalarda toplayan, tamamen doğru ve meşru bir iradedden kaynaklanmaktadır; ama bu, giderek, hem pratik, hem de teorik açıdan yanlış bir konum "sendikalizm"e (trade-union'culuk) kaymaktadır.

İşçi Muhalefeti, ekonomik örgütlerin sendikaların katkısı sayesinde kurulduğunu, kimi bürokratik görünümüne rağmen, bu örgütlerin bir işçi devletinin ihtiyaç duyduğu deney ve bilgi birikimine sahip olduğunu gözardı ederek çok basit bir tarzda günümüz ekonomik örgütlenmelerinin üzerine bir çarpı çizmeyi önermektedir; İşçi Muhalefeti, giderek daha karmaşık hale gelen bu ekonomik örgütleri dönüştürmek ve yetkinleştirmek yerine, yapay biçimde onların yerine, fabrikalara, maden ocaklarına ve hatta cumhuriyetin en üst ekonomik kurumlarına, işçiler tarafından seçilmiş temsilcileri ikame etmek istemektedir.

Bu tür bir çözüm-öneri sahiplerinin niyetlerinden bağımsız olarak kaçınılmaz bir biçimde, fabrika ve imalathanelerin parçalanmasına, merkezi ekonomik aygıtın tahribine, Parti'nin, sendikalar ve ekonomik hayat üzerindeki yönlendirici etkisinin sona ermesine yol açacaktır.

Bizim sunduğumuz platform, -kesinlikle sendikalist değil, bir üretim platformudur- kaynağını, sendikaların yaşamakta olduğu bunalımın bilincine varmış olmaktan almaktadır. Bu bunalım, yalnızca işçi demokrasisini yöntemlerinin yavaş yavaş terk edilmiş olmasından değil, aynı zamanda sendikaların işçi devleti içindeki konumlarının belirsizliğe itilmesinden, ekonomik örgütler ile sendikalar arasındaki bağların zayıflamasından ve sendikaların üretimin örgütlenmesi üzerindeki etkisinin yetersizliğinden kaynaklanmaktadır.

Tartışmalar sırasında, sendikal demokrasinin çeşitli biçimleri arasında ayırım yapmanın gerekli olmadığı belirtilmiştir.

Bu da, "üretim" platformu ile ortayolcu platformun aynileştirilmesine, işçi demokrasisi sorununun, "On'lar" platformunun kullandığı terimlerle formüle edilmesine yol açmıştır (Bkz. "İkna ve Zorlama Yöntemleri" başlıklı paragraf). Biz bu formülasyonu, "On'lar" platformunun, işçi demokrasisinden yana mı, ya da ona karşı mı ol-

duğu yolundaki daha sonraki tartışmalardan kendimizi korumak için seçtik. Başından beri vurguladığımız gibi bu konuyla ilgili olarak parti içinde herhangi bir görüş ayrılığı yoktur. Kongre İşçi Demokrasisi yöntemlerinin, hayatın ve emeğin bütün alanlarında özellikle de sendikalardaki evrimini basit bir biçimde saptayacaktır.

Biz tezlerimize, Parti X. Kongresi için bir karar tasarısı biçimini verdik; platformumuzu, yoldaşların her iki belgeyi de inceleyerek mukayese edebilmelerine kolaylık sağlamak için "On'lar"ın platformunun modeline benzer bir biçimde oluşturduk. Sorunu daha iyi aydınlatacak olan, ama bir parti kongresinin konusu olmayan temel tezlerimizi platform dışı bıraktık. Konumumuza zarar vermemesi amacıyla, haklı ya da haksız kuşku uyandırmaya elverişli bütün formülleri çıkardık. Nitekim daha önce muarızlarımızın zımnı anlaşmalarını ele almış ve bu yüzden tutarsız ama şiddetli saldırılara hedef olan "üretim demokrasisi" ifadesini karar taslağımıza katmadık. Mücadelemiz işin biçimiyle değil, doğrudan özüne yöneliktir. Biz sorunu, tek kelimeyle düğüm noktasından yakalamak için her şeyi yaptık. Bugün her Parti üyesi, bizim uzlaşma ve anlaşmazlık noktalarımızın neler olduğunu kolayca kavrayabilir.

Zinoviev'in başkanlık ettiği Merkez Komitesi Sendikalar Komisyonu, ilk önce sendikalar sorunuyla ilgili olarak İşçi Muhalefetiyle ortak bir çizgi bulmayı denedi; böyle bir çaba göstermekte haklıydılar; çünkü görüşleri ne kadar abartılı ve kabul edilemez olsa da, İşçi Muhalefeti saşlarında çok sayıda önemli parti üyesi bulunmaktaydı. Zinoviev Komisyonu'nun hazırladığı platform yine de İşçi Muhalefeti'yle bir yakınlaşma sağlayamadı; Komisyon'un sunduğu platform, İşçi Muhalefeti'ni sendikalizme (trade-union'culuk) iterek ayrılığı daha da netleştirdi.

Yüzeysel görüşleri bir yana bırakılırsa İşçi Muhalefeti ikili bir akımdan beslenmektedir:

a) İlk olarak, Parti ve Sovyetler'in geçmişteki katı merkezizetçi tutumlarının yol ağtığı hoşnutsuzluk;

b) İkincisi, sendikaların üretim sürecindeki rollerinin azaltılması-na karşı yükselen itirazlar.

Zinoviev grubu, sendikaların ekonomik işlevlerine ilişkin derin görüş ayrılıklarını bastırmaya yönelik askeri ikna ya da zorlama yöntemlerinin kullanılması konusunda, İşçi Muhalefeti'yle bir yakınlaşma sağlamanın yollarını araştırdı. Hep İşçi demokrasisini savunan Zinoviev Komisyonu'nun, sendikaların üretim içindeki rolleri daha ileri bir adım atmaya niyetli olmadığı açıkça görüldüğünde, İşçi Muhalefeti bu platformdan çekildi; Muhalefet son günlerde sendikalar-daki etkinliğini bir hayli arttırmış görünüyor.

Bizim savunduğumuz çizgi şu noktaları içeriyor: Yalnızca sendikalarda işçi demokrasisini yerleştirmek değil, aynı zamanda sendikaların üretim sürecindeki etkinliklerini de arttırmak; sendikalar ile ekonomik örgütleri kaynaştırmak; sendikaların kitle örgütleri olarak giderek artan işlevine dayalı ekonomik bir aygıt kurmak. Nihayet sendikalar, özellikle kitlelerin ve onların temsilcilerinin ekonomik eğitiminde birer "komünizm okulu" olmalıdırlar.

Bu nedenle biz, İşçi Muhalefeti'nin trade-union'cu eğilimi ile "On'lar" platformunun çok az kimse tarafından onaylanan sendikalarla ilgili yaklaşımları arasında bir fark görmüyoruz.

sendikaların içinde bulunduğu bunalım

1. Parti Programı, proletarya diktatörlüğü döneminde, sendikaların rolünü ve görevlerini şu şekilde saptamıştır.

"Sosyalistleştirilmiş sanayinin örgütlenme aygıtı, ilk aşamada sendikalara dayanmalıdır. Sendikalar, Lonca ruhu'ndan kurtulmalı; önce her işkolunda, çalışanların çoğunluğunu, giderek tümünü kucaklayabilecek etkili üretim birliklerine dönüşmelidirler."

"Sovyet Cumhuriyeti yasalarına ve kuruluş sürecine uygun olarak düzenlenen ve daha bugünden merkezi ve yerel yönetim organlarının ayrılmaz bir parçası durumuna gelen sendikalar, ekonominin yönetimini bir bütün olarak kendi denetimleri altında toplamalıdırlar. Böylece, merkezi devlet yönetimi, işyerleri ve geniş emekçi yığınlar arasında sarsılmaz bağlar kuracak, kitlelerin ilgisini ekonominin doğrudan yönetimine çekeceklerdir. Sendikaların ekonominin yönetimine katılmaları ve proleter kitleleri bu çalışmaya çekme-

leri, Sovyet iktidarının bürokratik ekonomik aygıtına karşı mücadelelerin temel araçlarıdır; sendikalar ancak bu yolla üretimin sonuçları üzerinde gerçek bir halk denetimi kurabilirler."

2. Parti Programı'nın temel görüşü şudur: Ekonominin -parti yönetimi ve işçi devletin denetimi altında- sendikalar tarafından yönetilmesi geçici bir durum değildir; Tam tersine sosyalist ekonominin inşası temelinde, işçi sınıfının bir eğitim, örgütlenme ve kaynaşma sürecidir.

Bu süreç, geçmişteki deneyimlerin de gösterdiği gibi, sendikaların ekonominin örgütlenmesine katılmalarının farklı biçimlerine tekabül eden değişik aşamaları da içerir.

Nitekim Ekim sonrasında İşçi sınıfı, özellikle sendikalar sayesinde ulusallaştırılmış girişimleri yönetmek için çok basit organlar yaratmıştır. Bu ekonomik organlar, gelişip uzmanlaştıkça, sendikalarından ayrılmışlardır; bu da, o aşamada kaçınılmaz bir olaydı. Ekonomik örgütlerin çok geniş bağımsızlığa sahip olması, kaçınılmaz paralelliklere yetki çatışmalarına ve sürtüşmelere yol açtı. Uzmanlaşma ve sınırlarını belirleme döneminde, ekonomik organlar, sendikaları belirli dar sınırlar içine hapsedmeyi ve onların ekonomik hayata katılımlarını azaltmayı amaçladılar.

Partinin dikkat ve çabaları cephelere yöneldiğinde de, aynı şekilde hareket edildi. Ekonomik sorunlar, temel olarak olağanüstü önlemlerle savaşın gerekleri yönünde çözümlenmişlerdir. Sendikal hareketin sorunları o dönemde ancak ikinci ya da üçüncü dereceden bir öneme sahipti.

Bu iki temel neden, yani savaş ve ekonomik organların bireyselleşmesi, sendikaların çalışma yöntemleri ile ekonomik görevleri arasında belirgin bir eşgüdüm yokluğuna yol açtılar; bu durum, IX. Parti Kongresi'nce de saptanmıştır.

Beyaz Polonya ve Wrangel ordularına karşı savaşılan bir dönemde, IX. Parti Kongresi'nce öngörülen ve sendikaların çalışma yöntemleri ile düzeninde radikal değişikliklerin gerçekleştirilmesine fırsat bulunamadı. Geçen yıl, özellikle merkezi düzeyde, sendikalar ile ekonomik organlar arasındaki uçurum daha da büyüdü; sendika-

ların şu anda yaşamakta olduğu bu iç bunalımın kökeni, bu örgütlerin görevleri ile kullanılan yöntemler arasında belirli bir uyumun olmamasına dayanmaktadır.

Sendikalardeki öncü işçiler, hatta tüm Parti üyeleri, sendikaların ideolojik olarak canlandırılması ve güçlendirilmesi, sendikalar ile ekonomik organlar arasında doğru ve sağlam bağlar kurulması, sendikaların çalışma yöntemleri ile görevleri arasında belli bir uyumun sağlanması için, bütün olanakları zorlamalıdır; sendikaların, üretimin örgütlenmesi üzerindeki etkileri ancak bu şekilde gelişecek ve güvence altına alınmış olacaktır. İçinde yaşadığımız ekonomik inşa döneminde, Parti'nin temel görevlerinden bazıları bunlardır.

parti'nin dayanakları olarak sendikalar

4. Temel olarak ekonominin örgütlenmesi sorunlarıyla meşgul olan sendikalar, işçi sınıfının kitle örgütleri olma özelliklerini de geliştirmeli ve derinleştirmelidir. Sendikalar, sistemli biçimde ve bıkmadan, kent ve kırlardaki en geri katmanlar da içinde olmak üzere, milyonlarca emekçiyi Sovyet devlet yaşamına katmayı sağlamalıdır.

Milyonlarca emekçinin sendikalardeki gerçek birlikteliği -biçimsel olmayan, bilinçli ve canlı bir birliktelik- ancak bu örgütlerin ülkenin ekonomik yaşamına etkin biçimde katılmasıyla mümkündür.

Sendikalar milyonlarca proleterleri bilinçli bir ekonomik çalışmaya katmadan, parti bir sınıf temeline sahip olamaz; bu koşullarda, milyonlarca köylünün bölünmüşlük ve geri kalmışlığının yol açtığı olumsuzlukların aşılabilmesi için gerekli önlemler ancak Sovyet iktidarı tarafından alınabilir.

sendikaların eğitim çalışmaları ("komünizm okulları")

5. Sendikaların biçimsel olarak değil, hem çalışma tarzları, hem de yöntemleriyle üretim birliklerine dönüştürülmeleri, dönemimizin temel sorunlarından biridir. Sendikaların "komünizm okulları" olarak adlandırılmalarını sağlayan eğitim faaliyetleri, bu örgütlerin rol ve yöntemlerinde radikal bir değişikliğe yol açar. Burjuva yapılar

içinde sendikalar, ekonomik alandaki eğitim faaliyetlerini özellikle sınıf mücadelesi temeline dayandırarak yürütürler; oysa günümüzde, bu faaliyet kitleleri üretimin örgütlenmesine katma teminde yürütülmelidir.

6. İşçi yaşamının her yanıyla ilgilenen, bürokrasi ve keyfiliğin değişik biçimlerde ortaya çıkan tüm eğilimlerine karşı mücadele eden sendikalar, faaliyetlerini özellikle ekonominin örgütlenmesi üzerinde yoğunlaştırmalıdır. Lojmanlara, elbiselere, kitaplara, gazetele-re, tiyatroya harcanan çaba, ekonomik alanlarda elde edilen sonuç-larınki kadar tatmin edici değildir: bu da sendikaların üretim süre-cindeki rolüne (duvarcılar, matbaacılar sendikası) bağlıdır.

7. Üretim birliği, ekonominin belirli bir dalında, proletaryanın örgütlenme sistemine bağlı olarak, en vasıfsız işçiden en nitelikli mühendisine dek tüm çalışanları zorunlu olarak kapsamına almalı-dır.

Sendikalar, üyelerinin önemini birer üreticiler olarak değerklen-dirmek ve gözönüne almak zorundadır.

Sendikalar, teknik ve idari görevlere atanan işçilerle ilgili ola-rak, giderek artan sayıda sendikal görevli tesbit etmelidir. Yapılan çalışma, sendika için, yönetici ve üretim faaliyetinin vazgeçilmez, zorunlu bir tamamlayıcısı olmalıdır.

8. Çalışan kitleler, kendi çıkarlarını en iyi savunan kimselerin, emeğin üretkenliğini yükselten, ekonomiyi yeniden kuran ve kullanı-labilir ürünlerin sayısını arttıranlar olduğu düşüncesiyle bilinçlendi-rilmelidir. Kimi dallardaki yönetici ve örgütleyiciler, zorunlu politik gerekleri yerine getirebildikleri kadarıyla sıradan işçiler ve profesyo-nel sendikacılarla birlikte, sendikaların yönetici makamlarına atan-malıdır.

Seçimler sırasında, adayların önerilmesi ve desteklenmesinde on-ların yalnızca politik eğilimleri değil, aynı zamanda ekonomik yete-nekleri, yönetim deneyimleri, üretimi örgütlemadaki yetkinlikleri, kitlelerin maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik ilgileri-nin düzeyi de göz önünde bulundurulmalıdır.

Sendikalar yeni tip sendikacılar yaratmalıdır: Bunlar, inisiyatif

kullanabilen; kafası üretimin geliştirilmesi, bölüştürülmesi ve tüketimi ile meşgul; Sovyet iktidarına karşı bir sözleşme ortağı ya da davacı gibi değil, örgütleyici ve işveren gibi davranan enerjik ekonomistler olmalıdırlar.

9. Üretim propagandasının hedefi, işçiler ile üretim süreci arasında yeni ilişkilerin yaratılmasına yönelik olmalıdır. Kapitalizmde işçinin düşüncesi, ücretli emeğin kısıkacından kurtulmaya çalışmaktan öteye geçemez; ama bugün çalışanların refleksleri, inisiyatifi ve iradesi, her şeyden önce, üretimin düzenlenmesi, araç ve gereçlerin kurulması ve yerleştirilmesi, otomatikleşme ve mekanikleşme sorunları, atölye, fabrika ve birimlerde rasyonel bir işbölümü, glavk ve komiserliklerin yeniden örgütlenme şemaları üzerinde yoğunlaşmalıdır.

Bugünden başlayarak sendikalar, faaliyetlerinin büyük bölümünü, pratik deneyimden yola çıkarak sürekli yinelenen, bitmez tükenmez etkin bir ajitasyon ve propaganda çalışmasına ayırmalıdırlar; sözlü ve yazılı propaganda, pratik ve somut örneklerle tamamlanmalıdır. Üretim programının beceriklilik ve başarısı, sendikaların varlıklarının ve değerlerinin en geçerli kanıtlarını oluşturacaktır.

sendikaların devletleştirilmesi

10. Sendikaların devletleştirilmesi sorununda devletin çalışanlar üzerindeki etkisiyle ilgili olarak daha önce aşırı gidilmiştir. Devlet, sendikalar aracılığıyla işçileri gözleyerek kesin görevler saptadı; çalışma norm ve ücretlerini belirledi ve zorunlu çalışma yükümlülüğünden kaçınma ya da disiplin dışı davranışlarından dolayı onları cezalandırdı.

Devletleştirme sürecinin bir başka yönü -üretim ilkesine göre örgütlenmiş işçilerin ekonominin düzenlenmesi üzerindeki etkisiyeterli düzeyde geliştirilmemiştir. Oysa, sendikaların devletleştirilmesinin yalnızca bu yönü, sendikaların İşçi Devleti içinde doğru bir konuma sahip olmalarının güvencesini verebilir; ekonominin sağlam biçimde canlandırılması için zorunlu olan ve sendikaların denetimi altında gerçekleştirilen zorunlu çalışma yükümlülüğünün sosyalist

karakterinin çalışanlar tarafından anlaşılabilmesini sağlayabilirdi.

11. Programımız tarafından üretimin yönetiminin tedricen sendikalar elinde merkezileştirilmesi gerekliliğinin tesbiti, sendikaların İşçi Devleti'nin organları haline dönüşmeleri anlamına gelmektedir. O halde, sendikalar ve Sovyet organlarının yavaş yavaş kaynaşmaları sağlanmalıdır.

Sorun sendikaların "devlet organları" olarak adlandırılmaları değil, sanayinin tüm dallarını devletin yönetimi altına alarak, sendikaları, üreticilerin olduğu kadar üretimin çıkarlarından da sorumlu olan gerçek üretim örgütlerine dönüştürmektir.

Delaysıyla, devletleştirme istisnai hukuki bir akit değil, komünizmin inşasının ve kitlelerin eğitiminin birlikte aşama aşama gerçekleştirildiği uzun bir üretim sürecidir. Kitlelerin genel düzeyini ve sanayi dallarının özelliklerini göz önüne alarak bu aşamaların özenle tesbit edilmesi gerekmektedir. Devletleştirmenin ritmi, genel gelişme düzeyimizin cereyan ettiği koşullara göre saptanacaktır. Ama çalışanlar, sendikal hareketin alacağı yönü çok iyi kavramalıdır. Nihayet sendikaların ekonomik örgütlenme üzerindeki giderek artan etkileri, bu örgütlerin gerçek anlamda devletleştirilme sürecine, yani işgüçleri üzerindeki etkilerine denk düşmelidir.

12. Sendikaların ekonomik yaşamdaki konumlarının pekiştirilmesi, bürokrasiye karşı en etkin bir mücadele biçimidir. Parti programında vurgulandığı gibi "sendikaların ekonominin yönetimine katılmaları ve çalışan geniş katmanların ilgisini bu konuya çekmeleri, ekonomik aygıtın bürokratikleşmesine karşı yürütülecek mücadelenin en önemli araçlarıdır." Bu anlamda, bürokrasiye karşı verilecek mücadele, örgüt yapılarında birtakım değişiklikler yapılarak yerine getirilecek bağımsız bir görev değildir; o, kitlelerin eğitime ilişkin çalışmaların ve üretimin gerçek yönetiminin bir parçasıdır. O halde İşçi Devleti, bürokrasiye karşı mücadele için yeni denetim örgütleri kurma yerine, mevcut ekonomik örgütleri kitle üretim birlikleri içinde toplayarak onları yeniden düzenlemeli ve yetkinleştirmelidir.

sendikalarda ikna ve zorlama yöntemleri

13. Sendikalar zorlama yöntemleri yerine ikna yöntemlerini yeğlerler; ancak bu durum sendikalarda, acil durumlarda on binlerce sendikalı işçiyi cepheye gönderme, disiplin kurullarına sevk etme vb. proleter içerikli zorlayıcı önlemlere başvurmayacakları anlamına gel-

mez. Sendikaların tepeden tırnağa yeniden kurulmaları kesinlikle akıldışı bir iştir. Üç yıl süren işsavaş boyunca, geniş ölçüde zedelenmiş olan işçi demokrasisi yöntemleri, sendikal hareket içinde en kısa sürede yeniden geçerli kılınmalıdır. Bütün kademelerde seçim ilkesi uygulanmalı, atamalara ancak zorunlu koşullarda başvurulmalı, o da en az düzeye indirilmelidir. Sendikalar demokratik merkezîyetçilik ilkesine göre kurulmalıdır. Öte yandan, merkezîyetçiliğin ve günlük bürokratik işleyiş içinde askeri yöntemlerimizin yozlaştırılmasına karşı etkin biçimde mücadele edilmelidir. Emeğin askerileştirilmesi, ancak Parti, Sovyetler ve sendikaların bunu elden geldiğince en geniş işçi kitlesine anlatabildiği ve kitlelerin öncülerini bu hedef etrafında örgütleyebildikleri ölçüde başarıyla gerçekleştirilebilecektir.

parti ve sendikalar

14. Parti, sendikal harekete, bu hareketin gelişmesine gösterdiğinden daha fazla bir dikkat göstermeli ve sendikal hareket üzerinde sahip olduğu otoriteyi daha da güçlendirmelidir; Bu otorite sendikal faaliyetin ideolojik olarak yönlendirilmesini içermeli, ancak ayrıntılar üzerinde bir vesayet ya da günlük çalışmalarda bir müdahaleye dönüşmemelidir. Sendikaların her kademesindeki komünist fraksiyonlar Parti örgütlerinin kararlarına, onun statüsü gereği saygı göstermelidir. Parti, sendikal hareketin yönetici kadrolarının seçiminde denetim uygulayabilir, komünist fraksiyonlar eliyle, sendika ve ekonomik örgütlerin sorumlu makamlarına kendi önerdiği işçilerin gelmesini sağlayabilir. Ama Parti örgütleri, geleneksel işçi demokrasisi yöntemlerini özel bir dikkatle uygulamalıdır; örgütlenmiş kitlelerin kendi yöneticilerini kendilerinin seçmeleri oldukça önemlidir.

15. En genel iktidarını özenle koruyan Parti'nin çeşitli örgütleri ayrıntılara ilişkin sorunlarda sendikaların iç işleyişlerine müdahale etmemelidir. Komünist fraksiyonlarca yönetilen sendikalar daha özerk ve daha örgütlü eylemler gerçekleştirebilecekler, üyeleri olan emekçilere, yeteneklerine uygun yönetici görevler verebileceklerdir.

siyasal seksiyonlar ve sendikalar

16. Parti, güçlüklerin baskısı altında, sendikaların yerine getiremeyecekleri görevleri yürütmek amacıyla kimi örgütler, örneğin siyasal seksiyonlar kurmak zorunda kalmıştır. IX. Parti Kongresi de "ulaşımın felç olmasını ve buna bağlı olarak, SSCB'nin yıkımını önlemek için ulaştırma hizmetlerindeki düzensizliğin dayattığı olağanüstü önlemleri almak misyonunu bu koşullarda kurulan Glavpolitput'a verdi.

X. Kongre, Glavpolitput'un kurulmasına yol açan görevleri yerine getirmiş olduğunu ve bugün tasfiye edilmesi gerektiğini düşünmektedir.

17. Parti, milyonlarca üyeyi kapsayan Sendikalar Merkez Yürütme Konseyi'ni, Panrus sendikal hareketin görevlerini daha iyi yerine getirecek, birlik ve disiplini güçlendirebilecek etkin bir örgüte dönüştürmek için vargücüyle çaba göstermelidir.

RKP X. Kongresi, IX. Kongre'de kabul edilen aşağıdaki kararı onaylamıştır:

"Proletarya, sınıf olarak, emeğin askeri örgütlenmesine birgün başvurma sorunuyla (bu, çalışanlar açısından daha süratli, daha titiz, daha büyük çaba ve fedakârlığı gerektiren bir çalışma düzenidir) karşı karşıya kaldığında, bunun çözümü birinci derecede sanayinin yönetim organlarına, dolayısıyla sendikalara bağlı olacaktır." Eski seçim komiteleri lağvedilmeden Kızılordu'yu kurmak mümkün olamazdı. Buna karşılık, işçi demokrasisi ilkeleri üzerine kurulmuş olan sendikaları paralel bir biçimde geliştirmeden, ekonomiyi istenilen düzeyde yeniden kurmak mümkün olamayacaktır.

18. Bütün sendikalar kitleleri eğitmeye, onları Sovyetler Birliği'nin temel sorunları üzerinde düşündürmeye, her kademedeki seçim ilkesine saygı göstermeye, tek tek kelimeyle, işçi demokrasisi yöntemlerini hayata geçirmeye yönelmelidir.

Bununla birlikte, X. Kongre, sendikalarda işçi demokrasisi yöntemlerine başvurulmasının -sendikaların işçi devleti içindeki rol ve konumları değişmeden- sosyalist ekonominin inşasına yönelik ya-

şamsal sorunları çözemeyeceğini saptamaktadır.

pratik önlemler

19. Sendikalar Merkez Yüksek Konseyi ile kimi üretim birlikleri merkez komitelerinin, ekonomik faaliyetin dışında kalmaları anormal bir durumdur. Bugün, ekonomik alanda ve yöneticilik anlamında örgütçülük yeteneklerini kanıtlamış olan bütün sendika militanları, sendikalarından, dolayısıyla da kitlelerden koparılmışlardır; üretim aygıtı içinde erimeye terk edilmişlerdir; bu duruma bir son vermek gerekmektedir.

20. Sendikaların ekonomik planların hazırlanmasına ve uygulanmasına doğrudan katılmaları zorunludur.

İşçi Devleti, üretimin örgütlenmesinden sorumlu uzmanlar ile sendikal hareketin örgütçü uzmanları arasında bir ayırımı gitmemelidir. Genel ilke, sosyalist üretim için gerekli olan her şeyin, aynı zamanda sendikal hareket için de gerekli olmasıdır; buna karşılık her yetenekli sendikacı, üretimin örgütlenmesine katılmalıdır.

Sendikalar Merkez Yüksek Konseyi ile sendika merkez komiteleri, mesleki birliklerin çalışmalarını aynı şekilde yönlendirmelidir.

21. Üretim birlikleri ile ekonomik örgütler, çalışmaları arasında eşgüdüm sağlayabilmek için belirli sınırlara sahip olmalı, yani belirli bir üretim dalının yapımına ve ihtiyaçlarına göre saptanmış aynı sayıda işletmeyi yetkileri altında bulundurmalarıdır.

Sendikaların ve faaliyet alanlarının yeniden düzenlenmesi sırasında, sendikal hareketin gereklerinden çok, ekonominin gereklerini göz önüne almak gerekir.

X. Kongre, yeniden gruplandırma yoluyla üretim bilgi ve deneyimi temelinde sendika ve ekonomik örgütler arasında eşgüdümü sağlayacak (Sendikalar Merkez Yüksek Konseyi, Ekonomi Yüksek Konseyi, Tarım Komiserliği, Ulaştırma Komiserliği'nden oluşmuş) merkezi bir komisyonun kurulmasının zorunlu olduğunu düşünmektedir.

22. Ekonomik Örgütler ve sendikaların kongreleri, aynı dönemde ve aynı yerde toplanmalıdır. Sendikalar Panrus Kongresi, Sov-

nark'lar Panrus Kongresi'yle, Metalurji Sendikası Kongresi, Metalurji Kongresi'yle aynı zamanda toplanmaktadır, vb... Aynı tarihlerde toplanan kongrelerde, en önemli konuların (planların hazırlanması, organların yaratılması, vb.) herkesin hazır bulunduğu seksiyon, komisyon ya da oturumlarda ortak bir biçimde tartışılabilmesi için gündemler buna göre düzenlenmelidir.

Daha önce de bazı bölgelerde başarıyla uygulanmış olan bu çalışma tarzı bugünde sendika ve Sovnarkoz'ların yakınlaşmasında, farklı örgütlerin kaynaşmasında, zararlı benzerliklerin ortadan kaldırılmasında, aday listelerinin düzenlenmesinde mükemmel sonuçlar doğuracaktır.

23. Sendika yönetim organlarının ekonomik faaliyete katılmaması durumunda, katı, merkezi bir nitelik kazandırdığımız sendika ve ekonomik örgütlerimizle planlanmış, kesin görevler temelinde, kitlelerin ilgisini ekonominin bilinçli inşası eylemine çekmek mümkün değildir.

Ekonomik örgütlere yalnızca temsilci göndermek, daha önceki deneylerin de gösterdiği gibi, sendikaların sağlıklı ilişkiler kurmasına ya da çalışmalarını belli bir uyum içinde yürütmesine yetmemektedir. Bu temel sorunları çözmek için, sendikal ve ekonomik yeteneklere sahip kimi işçilerin, hem sendikaların hem de sendikalarla ilgili ekonomik örgütlerin faaliyetlerini yönetmesi gerekir.

24. Sendikalar Merkez Yüksek Konseyi ile Ekonomi Yüksek Konseyi Başkanlığı'nın en az üçte biri ya da yarısının aynı kişilerden oluşması zorunludur. Böylece bu iki temel kurulu birbirinden ayrıran aşırı uzmanlaşma ve mesafe ancak bu şekilde ortadan kaldırılabilir. Her iki organ böylece hem teknik ve idari gereklere saygılı hem de kendini proleter kitle örgütünün görevlerine adanmış çalışanlardan oluşacaktır.

25. Ortak toplantılarda bir araya gelen Sendikalar Merkez Yüksek Konseyi ile Ekonomi Yüksek Konseyi, emeğin ve ekonominin örgütlenmesinin önündeki tüm temel sorunları incelemeli ve çözümlenmelidir.

26. Ekonomiyle ilgili komiserlikler, Ekonomi Yüksek Konseyi

seksiyonları, glavk'lar ve üretim birlikleri merkez komiteleri, Ekonomi Yüksek Konseyi ve sendikalarla aynı kurallara göre oluşturulmalıdır.

27. Bu kurallar, ekonomik örgütlerin ve sendikaların alt kademelerinde de (eyaletler, iller, ilçeler, bucaklar, fabrikalar, imalathaneler, vb.) aynı şekilde uygulanır.

28. Ekonominin yönetimini bir tek kişinin üstlendiği durumlarda, yöneticinin sendikal seksiyonda istişari oyla seçilmesi temenni edilir.

Eğer bu kişi, sendikanın güvenine sahipse, seksiyonda seçilmesi ve kendisine oy hakkı verilmesi yeğlenir. Sendikanın kabul etmediği bir uzman söz konusuysa, seksiyon, kendi üyeleri arasında bir temsilciyi bu uzman-yönetici üzerinde sendikanın denetimini uygulamakla görevli komiser olarak seçer.

29. Fabrikalarda ve maden ocaklarında sendikalar üretime ne kadar çok bağlanırlarsa, kitleler değişik seçimlerde tercihlerini üretim ölçütüne göre yapacaklar, sendikal ve idari organların birleştirilmeleri o kadar çok kolay gerçekleşecektir. Görevinin ehli olan bir fabrika komitesi üyesinin müdür olarak atanması elbette arzu edilen bir şeydir.

30. Ekonomik örgütlerin en iyi yönetici ve teknisyenleri ile takviye edilmiş sendika ekonomik seksiyonları, üretimin iyileştirilmesine, mekanizasyonun kolaylaştırılmasına ve yeniliklerin üretime sokulmasına katkıda bulunmalıdırlar.

31. Fabrikalardaki alt-seksiyonlar (ya da üretim eşgüdüm hücreleri), yönetimle sınırlı ilişkilere sahiptir; yönetim, bu hücreler tarafından sunulan teknik ve örgütsel önerileri incelemek ve önerilen iyileştirmelerle ilgili olarak, işyeri genel kurulunda hesap vermekle yükümlüdür.

32. İşgücünün dağılımı, emeğin korunması, norm ve ücret politikasına ilişkin bilgiler, sendikalara iletilmelidir. Onlar ekonomik örgütlere yakın oldukları ölçüde kendi görevlerini daha iyi yapacaklardır.

Not: Çalışma Komiserliği, kendi görevlerinin büyük bir bölümü-

nü sendikalara bırakır.

33. İşçi ve Köylü Devleti önünde sorumlu olan sendikalar, işçiler ve ekonomik örgütler arasında ortaya çıkan çatışmaları çözmekle yükümlüdürler.

34. Sendikalar tüm uzmanları çok yakından izlemelidir. Onları, geçmişlerine ve iç savaşdaki tutumlarına göre üç kategoriye ayırmak gerekmektedir:

a) Denemeye tabi tutulan uzmanlar (eski Kolçak ve Wrangel yandaşları);

b) Adaylar;

c) Bütün haklara sahip sendika üyeleri.

Yalnızca bu son kategoride yer alan uzmanlar, komiserlerin gözetimine tabi olmadan sorumlu mevkilerde görev alabilirler. İkinci kategoriye girenler, üretim birliklerinin komiserleri tarafından gözlenmelidir. Birinci kategoridekiler ise, sendika üyesi yöneticilere danışmanlık yapmanın ötesinde herhangi bir görev alamazlar. Demek oluyor ki, sendika üyesi olmak, uzmanlar ve işçiler için büyük bir önem taşımaktadır.

35. Sendikalar tarafından oluşturulmuş disiplin kurullarının yetkisi, sendika üyesi olmasalar bile, bütün yönetici personeli kapsar.

36. Üretim birlikleri ile ekonomik örgütler arasında belli bir paralellik olsa bile, içinde bulunduğumuz bu geçiş döneminde, sanayi işletmelerinde tek kişi yönetimi korunmalıdır. İşyeri yönetimleri, sendikalar tarafından kurulan ve bu örgütlerle aralarındaki sıkı bağları koruyan ekonomik ve yönetsel organlara ilerde dönüşebilecek bir biçimde atanmalıdır. Bu koşullarda sendikaların üretimin yönetimine müdahale etmesi ya da etmemesinin herhangi bir gerekçesi kalmayacaktır.

37. Sendikalar ile ekonomik örgütler arasındaki ilişki biçimlerini önceden saptayabilecek bir örgütlenme şeması yoktur ve olamaz. Bu alanda dinamizm, inisiyatif ruhu teşvik edilmelidir; somut gerçeklere uygun kadrolar oluşturmak, ancak aşağıdaki görevlerin birlikteliğini hiçbir zaman unutmamak gerekir;

a) Sendikacıların ve ekonomistlerin üretici ve yönetici yetenekle-

rini geliştirmek;

b) Sendikalar ve mesleki örgütlerin faaliyetlerini yakınlaştırmak ve giderek birleştirmek;

c) Ortak görevlerin yerine getirilebilmesi için gerekli koşulları yaratmak;

d) Sendikalar ve ekonomik örgütlerin birbirleriyle kaynaşmalarını sağlamak için ortaklaşa çalışmayı giderek bütün alanlara yaymak.

38. Bu sistem geliştirilir, sendikalar ile üretim kaynaştırılırsa er-geç şöyle bir sonuca ulaşacaktır: Belli bir üretim dalının bütün alanlarını kucaklayan sendika, seçim ve atama sistemlerini birleştiren, İşçi Devleti'nin denetimi ve yönetimi altında, ekonomik ve idari bir aygıt kurabilecektir.

39. Sendikalar ve ekonomik örgütler arasındaki karşılıklı ilişkilere yönelik çözümlerin kimi işkollarında diğerlerinden önce bulunması mümkündür.

Sendikalar Merkez Yüksek Konseyi ile ekonomik örgütler, bu alanda esnek ve her işkolunun özelliklerini göz önüne alan bir politika izlemelidirler.

Kimi öncü üretim dallarının diğerlerine geçmesi halinde, işçi sınıfının birlik ve dayanışması bundan herhangi bir zarar görmeyecektir; aksine bunlar örnek olacaklar ve geri kalmış olan işletmelerde faaliyetlerin hızlanmasına yol açacaklardır. Yakın gelecekte, özellikle kimi sanayi dallarının yönetimlerinin düzenlenmesini, bu göreve hazır hale gelen devlet programlarına ve Ekonomi Yüksek Konseyi presidyumuna uymayı kabul eden sendikalara teslim etmek mümkün olacaktır.

40. Üretim alanında, kriz çalışma ilkesi kesinlikle saklı kalmalıdır; Temel ekonomi dallarının geliştirilmesinde denge, yalnızca kriz çalışma ilkesiyle sağlanabilir.

Tüketim, yani maddi yaşam koşulları alanında, kimi denkleştirme işlemlerine girişmek, işçilere verilen asgari nakdi ve ayni ödemeleri arttırmak gerekmektedir. Dikkatle hazırlanmış normlara göre oluşturulan ayni ödemeler fonunca desteklenen prim sistemi ancak, bu koşullarda, emeğin üretkenliğinin yükseltilmesine katkıda bulu-

nabilir.

41. Her üretim birliği, işçilerin kişisel günlük yaşamına özel bir dikkat göstermelidir. Ülkemizin içinde bulunduğu tüm ekonomik zorluklara rağmen, yerel Sovyet organlarının işbirliği, erkek ve kadın işçilerin katılması, kolektivistliği geliştiren unsurların günlük yaşama sokulmasıyla (ortak evler, kantinler, kreşler, onarım atölyeleri, vb.), lojmanları, çalışanların giyim-kuşamını ve beslenmesini iyileştirmek mümkündür. Sorumluluk duyan her sendika militanı, işçilerin yaşam koşullarını iyileştirme yöntemlerini araştırmalı ve bu alanda alınmış önlemler ve elde edilen sonuçlarla ilgili olarak, sendika yüksek mercilerini ve basını bilgilendirmelidir.

Bu metni önerenler:

RKP MK üyeleri:

L. Troçki, N. Buharin, A. Andrev, F. Dizerzinski, N. Krestinski, E. Preobrajenski, Kh. Rakovski ve L. Serebriakov.

Ukrayna Komünist Partisi MK Üyeleri:

V. Averin, N. İvanov, T. Kin, F. Kon, G. Platakov.

Sendikalar Merkez Yüksek Konseyi Üyeleri:

A. Goltsman, V. Kossior.

Panrus Meslek Birlikleri MK Üyeleri ve Sendikalı Militanlar:

Gureviç, Kalinin, Sudik, İa. Ayelrod, Çerepov, A. Amossov, E. Bumajni, A. Rozengolts, N. Kraliyev, Galyevski, Ziskind, Stantso, Bobrov, V. Sakarov, I. Reçetkov, P. Reçetkov, I. Selekes, M. Kapitonov, A. Paderin, İyukvits, Malakovski.

Moskovalı İşçiler:

İlyu Larin, G. Sokolnikov, V. Yakovlev, G. Krumin, V. İ. Soloviyer, Minkov, Lissitsin, M. İ. Rozgov, Drojin, V. Likaçev, Lovrov, Goriyulin, İ. Klopilyankin Feldman, Galperstein, N. Merkulov, M. Sovyetnikov, A. Aleksandro.

Bu broşür 1921'de Kongre delegeleri için basıldı. Broşür metnine uygun basılmıştır.

EK-IV

yirmi iki muhalefet üyesinin mektubu

uluslararası komünist enternasyonal konferansı üyelerine
26 Ocak 1922

Değerli yoldaşlar,

Enternasyonal Yürütme Komitesi'nin tek işçi cephesi sorununu incelemekte olduğunu basından öğrenmiş bulunuyoruz; tek cephe davasının ülkemizde yalnızca geniş anlamda değil, partimizde de ciddi tehdit altında bulunduğunu bilgilerinize iletmeyi komünist bir görev olarak değerlendiriyoruz.

Küçük burjuva unsurlarının bizi dört bir yanımdan kuşattığı ve partimize bile sızmayı başardığı şu günlerde toplumsal yapısı bakımından % 40 işçi, % 60 proletarya dışı unsurlardan oluşan partimiz, tehlikenin daha da büyümesine göz yumuyor; partimizin yönetici organları bizlere, özellikle kendine özgü düşünceleri olan proleterlere karşı acımasız ve ahlak dışı bir mücadele yürütüyor; düşünce-mizin parti içinde ifade edilmesi bile, çok çeşitli baskı tedbirlerinin uygulanmasına neden oluyor.

Proleter kitleler ile devleti birbirlerine yakınlaştırmak isteği "anarkosendikalizm" olarak telakki ediliyor; bu eğilimden yana olanlar hakkında soruşturma başlatılarak gözden düşürülmeye çalışılıyor.

Sendikal hareket içinde de aynı mizansen uygulanmaktadır: İşçilerin eylem ve inisiyatifinin bastırılması; farklı düşünenlere karşı mücadelede her türlü yola başvurma. Parti ve sendika bürokrasisi, güçlerini, konumlarını ve sahip oldukları iktidarı kötüye kullanıyor, işçi demokrasisi ilkelerinin uygulanmasını emreden kongre kararlarını

zı tanımıyor. Fraksiyonlar, sendika ve hatta kongrelerde, merkez komitelerinin seçiminde, iradelerini ifade etme haklarından yoksun bırakılmışlardır. Bürokrasinin baskı ve vesayeti öylesine bir noktaya ulaşmıştır ki, ihraç tehditi ve diğer baskı yöntemleri altında tutulan Parti üyeleri, komünistlerin istediğini değil, yukarılara yerleşmiş entrikacı grupların istediklerini seçmek zorundadırlar. Benzer çalışma yöntemleri, kariyerizmi, entrika ruhunu ve uşaklığı beslemekte. İşçiler de buna Parti'den ayrılarak cevap vermektedirler.

Komünist Enternasyonal'in yirmi üç tezinde açıklanmış olan tek işçi cephesinin yandaşları olan bizler, Rus Komünist Parti'miz içinde bu cephenin birliği önüne dikilen bütün engellerin kaldırılması için sizlere içtenlikle çağrıda bulunuyoruz.

Bölünmeyi tahrik eden bu tehlikeyi bertaraf etmek için bizi sizden yardım istemeye sevk eden olgu, partimizin iç koşullarının son derece kaygı verici olmasıdır.

Komünist selamlar.

Rus Komünist Partisi Üyeleri:

M. Lobanov,	1904'den beri parti üyesi
M. Kuznetsov,	1904'den beri parti üyesi
A. Polotasov,	1912'den beri parti üyesi
A. Medvedev,	1912'den beri parti üyesi
G. Mılasnikov,	1906'dan beri parti üyesi
V. Pleçkov,	1918'den beri parti üyesi
G. Çokanov,	1912'den beri parti üyesi
S. Medvedev,	1900'den beri parti üyesi
G. Bruno,	1906'dan beri parti üyesi
A. Pravdin,	1899'dan beri parti üyesi
İ. İvanov,	1899'dan beri parti üyesi
F. Mitin,	1902'den beri parti üyesi
P. Borisov,	1903'den beri parti üyesi
M. Kopilov,	1912'den beri parti üyesi
Jilin,	1915'den beri parti üyesi
Çellçev,	1910'dan beri parti üyesi
Tolokontsev,	1914'den beri parti üyesi

A. Şliapnikov,	1901'den beri parti üyesi
M. Borulin,	1917'den beri parti üyesi
V. Hekreniyev,	1907'den beri parti üyesi
A. Pavlov,	1917'den beri parti üyesi
A. Taşkin,	1917'den beri parti üyesi

Bu açıklamaya 1915'den beri parti üyeleri olan Aleksandra Kollontay ile Zoya Çadurskaya da katılmışlardır.

Not: Komünist Enternasyonal Genişletilmiş Yürütme Komitesi tarafından yirmi ikiler'in mektubunu incelemek için görevlendirilen komite şu kişilerden oluşmaktaydı: Klara Zetkin, Kaşin, Friys, Kolarov (başkan), Kreiblich, Terracini ve Mac Manus.

ALEKSANDRA KOLLONTAY

**"PİŞMAN BİR ASİLZADE'DEN
APARÇİK'E"**

FEMİNİZM VE DEVRİM

Anne Vahl

Aleksandra Kollontay'ın İşçi Muhalefeti'ne katılması, onun yaşamının sonraki kuşaklar tarafından anımsanan en önemli dilimini oluşturur. Ne var ki 1921'de, Kollontay'ın otuz yılı kapsayan bir mücadeleye deneyimi ve politik bir faaliyeti söz konusuydu. Hareket'in Komünist Enternasyonal'in üçüncü kongresinde yenilgiye uğramasından sonra otuz yıl Dışişleri Bakanlığı danışmanlığı görevini yürüttü.

İşçi muhalefeti olgusu, Parti içinde, rejimin bürokratik dejenerasyonuna karşı ilk uyarıyı oluşturmasından dolayı özellikle dikkat çekicidir; bu dönem Kollontay'ın yaşamından ve yapıtından kesinlikle ayrı düşünülemez.

Kollontay'ın biyografisinin araştırılması başlıca iki açıdan ilgi çekicidir:

a) O, bir yandan, XIX.yy. sonlarında toprak sahibi soylu bir aileden gelerek kendi toplumsal çevresini terketmiş ve her yönüyle kendini devrim davasına adanmış bir kadının, 1917'de iktidarın ele geçirilişini, Bolşevik "Eski Muhafızlar"ın bir temsilcisi olarak "Stalinizm"ın kuruluşunu nasıl kabullenebildiğini de gözler önüne sermektedir. O, siyasi tasfiyelerin öteki kurbanları gibi, kurulmasına çalıştığı sistem tarafından yok edilen devrimci elite mensuptu. Kendi vicdani sorunlarıyla Devrim'in "gerekleri" arasında bocalayan Kollontay, Parti'nin genel çizgisiyle çelişkiye düştüğü anlarda bile, Parti disiplinine uymayı bilmıştır. Ancak bilincini ve iradesini korumuş, kendi deyimiyle "Rus halkının gözünde lekelenmeyi" reddetmiş ve yapmadığı işlerden dolayı suçlanmayı hiçbir zaman kabul etmemiştir. O, muhalefet hareketinin Stalin tarafından fizik olarak yok edilmeyen ve aygıt içinde alt düzeyde de olsa, bir göreve sahip olabilen

tek muhalefet yöneticisidir. Kimi tarihçiler, kurtuluşunu Stalin'le yaptığı bir "anlaşma"ya borçlu olduğunu düşünmektedirler.

b) Öte yandan, kadın sorunu ile toplumsal ve siyasal devrim arasındaki mevcut ilişkileri gözler önüne sermiştir. Bebel ve Engels'in, kadının ve ailenin kapitalist toplumdaki konumuyla ilgili çalışmalarından yararlanmış, onları daha da derinleştirmiştir. Kendi kişisel konumunu tabli ederken, Colette, Maupassant ya da İbsen'i anımsatmaktadır. Kimi yerlerde bir Simone de Beauvoir ya da bir Germain Greer'in modern söylemine ulaşmayı başarmıştır. Ancak, devrim koşulları nedeniyle, ailenin evrimi üzerine gerçek bir teori kurmakta başarılı olamamıştır. Daha sonraki yıllarda, W. Reich'in **Cinsel Devrim** adlı yapıtının temelini oluşturacak olan yirmili yılların komünlerinin deneyleriyle o çok az ilgilenmiştir. Kollontay'a göre kadın temel işlevlerini iş, analık ve gerektiğinde savaşa katılma oluşturmaktaydı. Bu, SSCB'de, yirmili yıllarda, şair, sanatçı ve şehircilik uzmanlarının onca istedikleri "pereustroystvokita"nın (Rimbaud'un "yaşamı değiştirmek" formülüne yeniden ulaşmak) gerçekleştirilmesine hiçbir şekilde olanak tanımamaktadır.

Aktif militanlığı ve kültürü, Kollontay'ın yaşamı boyunca çekici bir kadın olmasını engelleyememiştir; kimilerinin gözünde canlandırdığı gibi o asla devrimci, erkeksi bir kadın olmamıştır. Kimileri onu "Etekli Jaures", "devrimin savaş tanrıçası", "korkunç bolşevik" gibi sıfatlarla nitelemiştir. Aslında o, son derece güzeldi ve hiçbir zaman şıklığını, zerafetini kaybetmedi. Onun duygusal maceraları üzerine pek çok yazıldı, çizildi. Ama Kollontay bu alanda bir ölçülülük örneğidir ve onun bir düşkünlüğü içinde yüzdüğünü sezmek mümkün değildir. Flora Tristan, Louise Michel ve Rosa Luxemburg'da da olduğu gibi, devrimci coşku ve heyecan, onda da arasıra yerini kuşku, yorgunluk sıkıntı dönemlerine bırakmıştır. Kollontay böylece şaşılacak derecede canlı ve canayakın bir kişilik kazanmıştır.

Son olarak Aleksandra'nın özgün Rus niteliklerinin altını çizmek gerekmektedir. O, halkıyla mükemmel bir biçimde özdeşleşmiştir. R. Stephane'm, Malraux ve Arabistan'lı Lawrence'e ilişkin

bir incelemesinde vurguladığı gibi, onun Batılı bir "maceracı" ile hiçbir ortak yanı yoktur:

"Bunlar eylemlerini haklı kılmak için, kitlelerin mutsuzluk ve umutsuzluklarına ihtiyaç duyan aydın ve umutsuz bireylerdir."

pişman bir aristokrat

Aleksandra Kollontay, döneminin seçkin aydınlarının örneğini izlemiştir; soylu bir aileden geliyor olmasına rağmen, Rus toplumunda yaşanan toplumsal adaletsizliklerin bilincine çok erken varmıştır; devrimci bir harekete kendini tümüyle adayabilmek için, her an sahip olabileceği zahmetsiz, kolay yaşamı terketmiştir.

Kollontay, 19 Mart 1872'de, Saint-Petersburg'da doğdu. Babası Ukrayna kökenli General Domontoviç'ti. Domontoviç, bütün ömrünü Bulgaristan seferlerine ve Türk-Bulgar savaşıyla ilgili tarihsel araştırmalara hasretmişti. Kollontay'ın annesi, Finlandiyalı bir kereste ihracatçısının kızıydı ve General Domontoviç ile ikinci evliliğini yapmıştı. Kendine özgü yaşam tarzıyla, yüksek Petersburg sosyetesini şaşkına çevirdi. Kendi özgürlüğünü korumak ve ekonomik olarak kocasına bağımlı kalmamak için Kuusi'deki çiftliğinde tereyağı ürettiyordu.

A. Kollontay toplumsal adaletsizliğe ilişkin ilk derslerini hizmetçilerinin yaşamından edindi. Otobiyografi notlarında görüldüğü gibi, P. Kropotkin, Turgenyev ve Angelika Balabanova'nın Aleksandra üzerinde derin etkileri oldu:

"Daha henüz çocukken ev halkıyla arkadaşlık ediyor, "ikinci sınıf bu hizmetçi kadınlardan" -herkesin sömürdüğü bu kızcağızlardan- yana tavır alıyordum; bağımsızlığımı savunarak ev halkıyla kardeşleşmiştim. Tutkuyla okuyor kendi iç alemimde yarattığım, dolayısıyla "büyükler"e titizlikle kapalı tuttuğum bir dünyada yaşıyordum...- Toplumsal adaletsizlik ve eşitsizlik beni her şeyden çok öfkeliyordu. "Ayrıcalıklı bir konuma" sahip bulunduğumu hissetmek, benim için bir hakaretti..."⁽¹⁾

1. Komünist Bülten No 1, s. 11.

1873'te Osmanlı İmparatorluğu ile barış imzalandıktan sonra, Kollontay'ın babası Bulgaristan'da önce Tırnova kenti valiliğine, daha sonra da Bulgaristan genel valiliğine atandı. Domontoviç ailesini de Sofya'ya getirtti. Bulgar halkının sefaleti Aleksandra'yı derinden etkileyecekti. General Domontoviç, liberal çevreleri desteklemesi yüzünden 1879 Mayıs'ında, Petersburg'a geri çağrıldı.

General Domontoviç'in liberal düşüncelere duyduğu sempatiye ve karısının bağımsızlık dürtülerine rağmen, kızlarını devrimci düşüncelerden ve bir partiye katılmaktan korumak istediler. Anne ve babası, Aleksandra'nın ne liseye gitmesine, ne de Bestujev kurslarına katılmasına izin verdiler. Ama devrimci çevrelere özellikle Noradnaya Volya⁽²⁾ Hareketine bağlı Maria Strakova adında bir koruyucu-mürebbiyesi vardı.

1 Mart 1881'de Çar II. Aleksandr'a suikast düzenleyen "Narodnaya Volya" yöneticileri Sofi Perovskaya ve Jeliyabov'un idam edildikleri gün, Kollontay'ın belleğine kazınacaktı. 1825'de Dekabristlerin idamından sonra Herzen'in dile getirdiği duyguların aynısını hissetmişti: "Önümde, manevi yaşamımın odak noktasını oluşturacak yeni bir dünya açılmıştı...Pestel ve yoldaşlarının idamı, ruhumun çocuksu uykusunu ebediyen öldürmüştür⁽³⁾."

Babası, kursları izleme niyetinden vazgeçirmek için, Tiflis'e yapacağı bir geziye Aleksandra'nın da katılmasını istedi. General Domontoviç'in yeğeni Praskovya İliçnina Kollontay'a gittiler. Praskovya'nın kocası, 1863 Polonya ayaklanması yüzünden Tiflis'e sürülmüştü. Aleksandra daha sonra evleneceği Provs kaya İliçnina'nın oğlu Vladimir'in portresini anılarında şöyle çizmektedir: "1891 yılıydı. Çevremden bir an bile ayrılmayan Kollontay, yalnız mazurka oynamadaki ustalığıyla değil, beni kuşatan heyecanlı gençliğiyle de ötekilerden çok farklıydı. Özellikle benim için önemli olan şeyleri onunla konuşabiliyordum: Nasıl yaşamalı ve Rus halkını kurtarmak için

2. "Halkın iradesi"

3. F. Yenturi, *Aydınlar, Halk ve Devrim (Les Intellectuels, le peuple et la Revolution)* Gallimard cilt 1. s. 105.

ne yapmalıydık? Bu sorular beynimden çıkmıyordu. Yolumu arıyordum. Kollontay bana, çocukluğunda çektiği yoksulluğu ve Rus polisinin yaptığı işkenceleri anlattı. Onu dinlemeye doyamıyordum. Annesinin ve kızkardeşinin çektiği acılara hayran kaldım. Ben de çalışmak, balo ve tiyatrolara koşuşturup durmaktan kurtulmak istiyordum. Sonunda birbirimize çılgınca aşık olduk⁽⁴⁾."

Aleksandra'nın anne ve babası, kızlarının mevki sahibi olmayan, yoksul bir sürgünün oğluyla evlenmesine razı değillerdi.

Bu yüzden Vladimir Kollontay'ı unutabileceğini umarak ablası Adele ile birlikte Paris ve Berlin'e gönderdiler. Ancak, anılarına bakılacak olursa sahaflar onu modacılarından daha çok ilgilendirmişti. Berlin ve Paris'te, Marx, Engels, Faurier, Saint-Simon'u keşfedecek; sosyalist mitinglere katılacaktı. Bu koşullarda Vladimir ile evlenmesinin hiçbir sakıncası olamazdı. 1893'de evlendi ve bir yıl sonra oğlu Mihail doğdu. Bu evrede kültür derneklerinde bir militan gibi devrim faaliyetine katıldı; siyasi Kızılhaç'a para topladı. Aile yaşamının gerekleri ile politik faaliyetlerini birlikte yürütemiyordu. 1986'da kocasından ayrıldı. Anılarında bu ayrılığı şöyle anlatır:

"Bizim birbirimize olan sevgimiz sona erdiği için değil, evliliğin özgürlüğümü engelleyen ortamı giderek beni boğduğu için ayrıldık. Kocama olan sevgim azalmadı, aksine daha da arttı; ondan ayrılmak beni çok üzmüştü. Onu bir başka erkek yüzünden terk etmemiştim. Rusya'da yükselen devrimci dalga, beni sürekli kendine doğru çekiyordu⁽⁵⁾."

"ne hamlet ne don kişot"

Turgenyev 1860'da Rus roman kahramanları üzerine bir deneme yayınladı; Don Kişot ve Hamlet adını verdiği bu yapıtında "hazır yiyici, yararsız soylular" ile "pişmanlık içindeki asilzadeleri" işliyordu.

Aleksandra Kollontay, evlendiğinden bu yana, otokrasiye karşı

4. *İtkina, Rovolloutsioner, tribun, diplomat Moskova 1970. s. 12*

5. *İtkina, agy. s. 18.*

yürütülen mücadelenin gereklerine uygun, somut bir faaliyete yönelmeye kararlıydı. Politik illegal örgütlenmelerden uzak durarak çeşitli eğitim derneklerinde çalıştı. "Gezici eğitim kitapları müzesi" aracılığıyla Schlussemburg kalesi tutuklularıyla ilişki kurmayı başardı.

1896'dan itibaren dönemin legal marksist dergilerini (Naçalo ve Novoe Slovo) izlemeye başladı. Özellikle sanatsal eleştirinin yaratıcısı olan E. D. Stassova'yı okudu.

Eylül 1898'de, eski edebiyat öğretmeni ve o dönemde Obrazovani adlı derginin redaktörü olan Ostrogorski'nin yardımıyla, Dobrolyubov'un görüşlerine göre eğitimin temelleri adındaki ilk makalesi yayımlandı.

Bu makale, çevresel ortamın, toplumsal atmosferin, dönemin esprisinin ve politik rejimin çocuğun iç dünyasının biçimlenmesinde önemli etkileri olduğunu savunan Dobrolyubov'un görüşlerini açıklamayı amaçlamaktaydı.

Aleksandra, oğlunu ailesine emanet ettikten sonra, 13 Ağustos 1898'de, arkadaşı Zoia Şcadurskaya ile birlikte ekonomi politik ve istatistik okumak için Zürih'e gitti. Bu dönem Kollontay, Kautsky ve Rosa Luxemburg'a büyük bir hayranlık duymaktaydı.

Kollontay, İngiliz işçi hareketini incelemek için Büyük Britanya'ya geçti; sınıf mücadelesi ilkesini reddederek burjuvazinin sahip olduğu olanakların barışçı yoldan tüm İngiliz halkına mal edilmesini ve sosyalizme aşamalı bir geçişi savunan Fabian grubunun önderleri Sidney ve Beatrice Webb ile birlikte öteki temsilcileri H. G. Wells, B. Shaw ve A. Besant'ı ziyaret etti. Ancak Webb'in düşüncelerini kesinlikle paylaşmadı. İngiltere'den Rusya'ya "marksist düşüncenin doğruluğuna her zamankinden daha çok inanmış olarak" döndü⁽⁶⁾.

Aleksandra, Rusya'ya döndüğünde illegal mücadele yürüten arkadaşlarıyla yoğun bir rekabete girdi. Avrupa'da olduğu sırada, Rusya'da düşünce akımlarının kazandığı yeni boyutlar karşısında şaşkınmıştı. Struve'nün legal Marksizm'i ile Lenin, Maslov ve Bogdanov tarafından temsil edilen sol akım birbirlerinden ayrılmışlardı.

Narodnikler⁽⁷⁾ ile marksistler arasında 1898'de sürdürülen mücadele, yerini revizyonistler ile ortodoks marksistler arasındaki tartışmalara bırakmıştı. Gençliğin bir bölümü genel olarak Marksizmden uzaklaşmış, yeni akımlara, özellikle de Nietzschecilik ile sembolizme eğilim duymaya başlamıştı. 1900-1903 yılları boyunca A. Kollontay, zamanının büyük bölümünü Finlandiya sorununa ayırdı. Bu dönemde Finlandiya, Rus otokrasisinden özellikle hoşnutsuzdu: Fredrikshamm anlaşmasıyla kabul edilmiş olan özerklik, 1899'da ortadan kaldırılmış, Bobrikov bir baskı ve terör rejimi kurmuştu. Kollontay, Helene Moline takma adıyla, 1906'da yalnızca Rusya'da bir derleme biçiminde yayınlanacak olan bir dizi makale yazarak, Finlandiyalı işçi ve köylere kabul ettirilmek istenen yeni yaşam koşullarına karşı çıktı. **Finlandiya ve Sosyalizm** adını taşıyan bu derleme, Aleksandra'nın sürgün edilmesine yol açtı. İsviçre'de kaleme aldığı tez de aynı şekilde **Finlandiya işçilerinin yaşamına** ilişkindi. **Otobiyografi notlarında** kendisini etkileyen duyguları şöyle anlatır:

"Finlandiya'yla sürekli bir iletişim içindeydim... Finlandiya halkı ve Rus otokrasisi arasında ölümcül bir mücadele başlamıştı. Yalnız düşüncelerimle değil, bütün kalbimle, bütün ruhumla Finlandiya'dan yanaydım. Bu sırada birçoklarından biraz daha fazla olarak sanayi, proletaryasının gelişen gücünü görebiliyordum. Bu makalelerimde, sınıflararası karşıtlığın giderek büyüdüğünü, İsveç yandaşı, Fin yandaşı ve genç Finlilerin burjuva milliyetçi partileri karşısında denge sağlayan yeni bir gücün, yeni bir işçi Finlandiyası'nın oluştuğunu vurgulamaya çalışıyordum ilk grev fonlarının oluşturulmasında Finli yoldaşlara yardım ettim⁽⁸⁾."

Kollontay böylece, Rus sosyal demokrat hareketinin daha çok sol kanadına yakın görüşleriyle, Finlandiya konusunda tam bir uzman durumuna geldi⁽⁹⁾.

7. "Popülistler"

8. *Komünist bülteni* Sayı 1, s.12.

9. *Lenin'in Bogdanov'a 10 Ocak 1905 tarihli mektubu.*

Bolşevikler ile menşevikler arasındaki mücadelede, çok kesin bir tavır takınmayı kabul etmedi; ancak daha çok menşeviklerden yana bir eğilim duyuyordu. Sosyal-demokrat basında çalıştı. Bu dönemde kaleme aldığı "Pozitif bakış açısına göre ahlaki sorunlar" adlı makalesiyle Hristiyan marksistler Berdianev ile Bulgakov'u kıyasıya eleştirdi.

9 Ocak 1905'teki "Kanlı Pazar" gösterisine ilişkin olarak, Rusya Parti Komitesince, ortada bir takım kuşkuların bulunduğu belirtilmesine rağmen, gösteriye katıldı; O, "olağandışı aydınlık bu ocak güneşini, inançlı ve dikkatli yüzleri... Sarayın çevresinde mevzilenmiş askeri birliklere verilen acımasız komutu... Beyaz kar üzerindeki kan göllerini... Çar jandarmasının nagaikalarını*; ölüleri, yaralıları ve kurşuna dizilmiş çocukları..." asla unutmadı⁽¹⁰⁾.

Kollontay, Pétersburg Sovyeti'ne ilk günden itibaren katıldı; Lenin ve Troçki'yle ilk kez burada karşılaştı. Kollontay'ın bolşeviklerle Duma'dan "yararlanma", sendikaların "rolleri", toprakların "kamulaştırılması" genel grevin desteklenmesi amacıyla fonların kurulmasına ilişkin görüş ayrılıkları, ayrıca ilerde İşçi Muhalefeti'nin gerekçelerini oluşturacak olan tohumlar daha şimdiden oluşmaktaydı. Kitle inisiyatifinin temel alınmasını işleyen Kollontay, "Sovyetler'den yararlanılmasına ve bu organların Parti talimatlarına tabi kılınmasına" karşı çıkmaktaydı. Aynı şekilde, burjuvaziyle işbirliğine yönelik girişimlerin yanlış olduğunu vurgulamaktaydı.

Kollontay, kadınlar arasında özel bir çalışma yürütmek ve burjuva feministlere karşı mücadele etmek gerektiğinin bilincindeydi; bu amaçla görüşlerini Parti otoritelerine kabul ettirmeyi denerdi, ama Vera Zasuliç dışında sosyal-demokrat kadınlar ona karşı çıktılar. 1914'e kadar gelişimini sürdürecektir olan kadın hareketinde 1905 Devrimi'nin özel bir yeri olduğu düşüncesindeydi. "Genel oy ve seçilme hakkı", "toplumsal ve siyasal eşitlik" isteyen feminist akıma başından beri sürekli karşı çıktı; çünkü bu akım ona göre sonuçta

10. *Komünist bülten Sayı 2, s. 10.*

* *Nagaika, Kazak süvarilerinin kullandığı meşin kamaçtı.*

burjuvaziye destek vermekten başka bir işe yaramayacaktı ve aynı zamanda "Tüm kadınların sınıf sorunlarını bir kenara koyarak birlikte mücadele etmesi gerektiği" sloganını ise sırf emekçi kadınları doğru yoldan saptırmak için kullananlardı.

Burjuva feministlere karşı yürüttüğü mücadeleyi otobiyografi notlarında şöyle anlatır:

"1905 Nisan'mda, Petersburg'da yalnız kadınların katıldığı bir miting düzenlendi... Kendimi olaya müdahale etmek ve devrimci sosyalist kadınlarla burjuva eşitlikçileri arasındaki işbirliğinin safça bir hata olduğunu söylemek zorunda hissettim. Yaptığını konuşma bir öfke tufanı ile karşılaştı. Bana, **kara yüzler**'in⁽¹¹⁾ oyununu oynadığımı tutkuları kıskırttığımı, "erkek egemenliğini" ve "Rus toplumunun birliğini" savunduğumu haykırdılar. Kadın yazar Krandyevska, "sizi boğmak gerek" diye bağırarak üzerime atıldı. Feminist hareket ile her iki cinsin devrimci proletarya hareketi içindeki birlikteliğinin kesin olarak birbirinden ayrılması gerektiğini, bununla birlikte Parti'den, her türlü haktan iki kez yoksun bırakılmış olan kadın işçilerin sefalet derecesindeki yaşam koşullarına daha büyük bir dikkat göstermesini istediğimi anımsıyorum⁽¹²⁾."

1905 olaylarını izleyen gericilik yıllarında Kollontay kendini umutsuzluğa terketmedi ve kadınlar arasındaki çalışmalarını sürdürdü. Yurt dışına yaptığı pek çok yolculuk sırasında, düşüncelerinin doğru olduğunu gözlemledi. 1906 sonbaharında Finlandiya'da Rosa Luxemburg ile karşılaştı; Alman Partisi'nin Mulheim Kongresi'ne katıldı; Sosyal Demokrat Kadınlar Konferansı'nda Clara Zetkin'le tanışma fırsatı buldu; Stuttgart Sosyalist Kadınlar Enternasyonal Konferansı'nda ve Enternasyonal Kongresi'nde delege olarak yer aldı. Kollontay "Sendikalar Merkez Bürosu" ve tekstil sendikasının desteğiyle, yasal bir işçi derneği ile "işçi yardım derneği"ni oluşturmayı başardı.

11. Polis tarafından müfrezeler halinde örgütlenen ve desteklenen **kara-yüzler**, Yahudi semtlerinde katliamlar düzenlerlerdi.

12. Komünist bütün Sayı 2, s. 11.

1908 baharında burjuva eşitlikçiler, Petersburg'da bir Panrus Kadınlar Konferansı toplama girişiminde bulundular. Kollontay, partinin, özellikle de Vera Slutski'nin muhalefetine rağmen bu kongreye katılmak istedi. Bu vesileyle, genel oy ve seçilme hakkı için mücadele eden burjuva feministlere karşı çok sert bir makale yazdı: **Kadın Sorununun Toplumsal Temelleri**. Makaleyi, o sırada Capri'de bulunan Gorki'ye gönderdi. Gorki çalışmayı oldukça ilgi çekici buldu ve Znanie yayınevine yayımlatmak istedi; ancak yayınlanma işi gecikti ve çalışma Ocak 1908'de basılabildi.

Kongre, Kollontay açısından son derece hareketli geçti. Eylül'de Finlandiya üzerine yazdığı makaleler yüzünden polis tarafından tutuklandı. Onu kurtarmak için gereken üç bin rublelik kefaleti Gorki ödedi; Kollontay böylece illegal yaşama geçmek zorunda kaldı; buna rağmen kadın kongrelerinde kendi düşüncelerini hakim kılma mücadelesinden hiçbir zaman vazgeçmedi. Kollontay ve kırk kadar kadından oluşan grubu, yedi yüz burjuva delege tarafından "reziller" olarak adlandırıldı. Suskun olmak istemesine rağmen Aleksandra, heyecanlı tartışmalara yol açan bir konuşma yaptı. Kongre salonu polis tarafından kuşatıldı. Kollontay yurtdışına kaçmayı başardı ve yazdığı rapor, işçi Volkova tarafından okundu.

Kollontay, Rusya'daki mücadele yıllarının kendisine kazandırdığı birikimle Batı sosyaldemokrasisinden geniş ölçüde yararlandı.

bir paryanın uzak ülkelerdeki gezisi

Kollontay, 1907 sonlarında, Flora Tristan gibi, sosyalizm ve feminizm davasının zaferi için Avrupa ülkelerinde dolaşan ve arkasında iz bırakan bir parya haline geldi. 1907'den 1914'e kadar Alman Sosyal-Demokrat Partisi için çalıştı; bütün İkinci Enternasyonal Kongreleri'ne katıldı. 1914'den itibaren Lenin'le hemen hemen aynı çizgiye geldi ve ona gerçek bir destek oldu.

işçi avrupası boyunca

Almanya'ya giden Kollontay, umutsuzluğa kapılmadı; Alman Partisi'ne katıldı; propagandacı ve konferansçı olarak çalıştı; özellikle

le Kautsky'nin *Die Neue Zeit*'in Zetkin'in *Die Gleichheit*'i ve Troçki'nin *Pravda*'sında sayısız makaleler yazdı.

Kollontay, 1908-1911 yılları arasındaki deneyimlerini, *İşçi Avrupası Boyunca* başlıklı çalışmasında topladı; onun kişiliği, bu çalışmasında, otobiyografisinden çok daha net bir biçimde göze çarpmaktadır. Yalnızca Alman sosyal demokrasisine yönelik uzak görüşlü eleştirilerini dile getirmekle yetinmemiş, kitlelerin sefaleti karşısında hissettiklerini, endişelerini, yorgunluğunu, yalnızlık duygusunu, hüznü anlarını da açıklıkla anlatmıştır.

Bütün bu doyurucu, iddialı, bilinçsiz ve önemsiz çaba ve mutluktan sonra Kollontay kendini kimi zaman yalnız bulur, kimi zamanda Parti'yi sürekli yanında hisseder. Onun bunalım nöbetleriyle tanışması da böyle olmuştur:

"Keşke düşünmekten, hissetmekten, yaşamaktan geri durmak mümkün olsaydı... Gözkapaklarını kapatmak, gözyaşlarımı tutmaya yetmiyor... Ne ki bir ajitatör, yaşadığı önemli olayları düşünmeden de üzüntülü ve kaygılı olabilir⁽¹³⁾."

Kollontay, Alman sosyaldemokrasisinin yörel kademelerinde, tancık olduğu kariyerizmi, şovenizmi, bürokratik alışkanlıkları, marksist kültür yetersizliğini, gençlerin ve kadınların maruz kaldığı aşağılamaları ortaya koymakta duraksamadı. Bu açık yüreklilik, genellikle kitap okumayan sosyaldemokrat liderlerle (Liebknecht hariç) arasında bir dizi sorunun çıkmasına yol açtı.

Bu anlaşmazlık, *İşçi Avrupası Boyunca* adlı çalışması Etlo Federn'in yardımıyla 1913'de, Almanca'ya çevrilinceye dek yatışmadı. Daha sonra Alman sosyaldemokratları, özellikle de Zetkin onunla barışacaklardır.

Bu süre içinde Kollontay birçok kez İngiltere'ye gitti. Clara Zetkin'le birlikte, Montefiore'u Süfrajetlere⁽¹⁴⁾ karşı verdiği mücadelede destekledi. "No Taxation without arbitration"* sloganının yaratıcısı

13. *İşçi Avrupası Boyunca*, s. 160.

14. *Süfrajetler: XIX. yy. sonu ve XX. yy. başında İngiltere'de seçme ve seçilme hakkı isteyen kadınlar.*

(*) *Keyfi Vergiye Hayırlı*

olan Montefiore, vergi esasına dayalı oy hakkının kadınları da kapsamadığını değil, oy hakkının herkese tanınmasını savunan "Adult suffrage Society" (Yetişkinlere Oy Hakkı Derneği) hareketinin başına geçmişti. Onun bu tavrı Kollontay'ın **Kadın Sorununun Toplumsal Temelleri**'nde dile getirdiği tezlerle uyum içerisindeydi. Sendika kongrelerine katılması için İngiliz yoldaşlar tarafından davet edilmesi üzerine İngiltere'ye yeniden gitti; kadınların kooperatif hareketine katılım düzeyi ile ilgilendi; Kongrede Labour Party'nin sol kanadını destekledi. Davetiyenin süresi, Tom Man ve diğer sol kanat temsilcilerinin araya girmesiyle uzatıldı. Bu süreden yararlanarak üzerinde henüz çalışmaya başladığı **Toplum ve Analık** adlı yeni kitabı için British Museum'dan belgeler toplamaya başladı. Bu çalışmaya, Üçüncü Duma'daki sosyaldemokrat fraksiyonların talebi üzerine, annelerin korunması ve güvence altına alınmasına ilişkin bir yasa tasarisının redaksiyonunu yaptıktan sonra girişmişti. 1913 yazının tümünü İngiltere'de geçirdi. Günlerini British Museum'daki araştırmaları ile yoğun aktif siyasi faaliyet doldurmaya yetiyordu.

Maiski'nin, Tarafalgar Square'da, Nelson Anıtı önünde, Beilis olayını protesto etmek için toplanan binlerce kişi karşısında konuşurken resmini çizmesi bugünlere rastlar.

Ağustos 1910'da Rus Tekstil İşçileri Sendikası delegesi olarak Sosyalist Enternasyonal Konferansı'na ve Kopenhag Danışma Kongresi'ne katıldı. Kadınlara oy hakkının tanınmasına ve kadın emeğinin korunulması mücadelesine ilişkin taktiklerin saptanmasıyla ilgili olarak Clara Zetkin'in yönettiği sol kanadı destekledi.

Lunaçarski ve Bogdanov'un yönettikleri, Bologne'daki İkinci Parti Okulu'nda Finlandiya sorunu ve ailenin evrimi üzerine konferanslar verdi.

Paris'te, o tarihlerde "Politik Göçmenler Bürosu" sekreteri olan Çiçerin'le birlikte çalıştı ve ona, propaganda gezilerinde topladığı fonları aktardı. İstek üzerine Rus göçmenlere ve Borinage işçilerine kilise yandaşlarına karşı konferanslar vermek üzere iki kez Belçika'ya gitti. Sınırdışı edilmekle tehdit edilmeden önce Belçika'yı terk etmek zorunda kaldı. Brüksel'de Vandervelde ile birçok kez görüş-

tü, ancak onu aşağı burjuva tavırlarından, yüksek sosyete içinde geçen yaşam tarzından ve işçilerden uzaklaşmasından dolayı eleştirdi. 1911 Ocak'ında Fransa'da ev kadınlarının grevine katıldı.

Bütün Avrupa ülkelerinde anti-militarist bir propaganda sürdürülüyordu. 1912 Ocak'ında Fransa'da üç yıllık askerlik hizmetine ve militarizme karşı tavrı aldı; aynı yılın sonbaharında, İsveç Partisi'nin Hoeglund tarafından yönetilen sol kanadınca, yeni askere alma sistemine karşı bir propaganda gezisi için davet edildi.

Menşevizm ya da bolşevizm'den yana hiçbir zaman açık bir tercihte bulunmamış olan Kollontay'ın 1912 Prag Konferansı'nın birleştirilmesi girişimlerine ve Basel Kongresi'ne ilişkin tepkileri pek iyi bilinmemektedir. Ancak 1914'te Berlin'deki menşevik kolonisiyle birçok kez, özellikle de Lunaçarski'nin ihracıyla ilgili olarak çatıştığı bilinmektedir.

1914 savaşı ve Kollontay'ın savaş aleyhtarı tutumu, bir yanlış anlama zemininde de olsa bolşeviklerle yakınlaşmasını sağlamıştır.

bolşevizme katılma

Savaş patlak verdiğinde, Kollontay küçük bir Tirol köyünde tatil ediydi. Kısa bir süre önce Viyana'da toplanması planlanan Kadınlar Enternasyonal Konferansı'na hazırlanıyordu.

Yeniden Berlin'e döndü; yurttaşları gibi o da birçok kez gözaltına alındı; Liebkecht ve öteki Alman yoldaşlarının, özellikle de Fucks'un⁽¹⁵⁾ yardımlarıyla Almanya'dan ayrılmayı başardı.

Savaş, uluslararası işçi dayanışmasını tahrip etmişti; Lenin, Martov ve Rosa Luxemburg tarafından önerilmiş olan -ve savaşın patlak vermesi- durumunda sosyalistlerin görevini "kapitalist sınıfın ortadan kalkmasını hızlandırmak için hakları ayaklandırmak" olarak tesbit etmiş olan Stuttgart Kongresi kapanış kararı unutulmuştu. Rusya ve Sırbistan hariç, savaşan tüm ülkelerin sosyal-demokrat partileri savaş bütçelerinin lehine oy kullandılar. O sırada Kollontay, Reichstag'ın 4 Ağustos tarihli birleşimine katılmıştı; Alman

15. Futrell, *Nothern Underground*, Faber and Faber, Londra 1962, s. 92.

sosyaldemokrat yöneticilerinin çoğunluğunun şoven tavrı karşısında, kutsal birliği reddeden, K. Liebknecht, Rosa Luxemburg ve Clara Zetkin'e yakınlık duymuştu. Clara Zetkin, kadınları, "Eğer erkekler öldürüyorlarsa kadınların görevi yaşamı savunmaktır." şiarı altında savaş çıkırtı anlıklarına karşı mücadele etmek istedi; ancak Lysistrata kadar bile başarılı olamadı.

Kollontay, menşevik çoğunluğa yakın görüşlere sahipti: Herşeyden önce hakkaniyet ölçüleri içinde savaşa bir son vermek gerekiyordu. Bunun için de Sosyalist Enternasyonal'in yeniden kurulması gerekiyordu.

Almanya'dan ayrıldıktan sonra İskandinav ülkelerinde antimilitarist bir propaganda kampanyası düzenledi. Bu amaçla Sosyal-Demokrat ve Komünist dergileriyle işbirliği yaptı. Lenin, Parti'nin Kollontay'la işbirliği yapabileceğini saptadı. Amacı kendi tezlerinin İskandinav ülkelerinde yaygınlık kazanması, sosyal demokrat partilerin sol kanatlarına yönelik bir III. Enternasyonal kurulması lehinde propaganda yapılması, fonların oluşturulması ve illegal yayınların Rusya'ya ulaştırılmasıydı. Ancak, Kollontay'a güvenini belirtmekte acele etmedi. Çünkü O, Krupskaya, Armand, L. Stahl ve Liliina'nın, Lenin'in tezlerini dile getirdikleri Bern Sosyalist Kadınlar Konferansı'na katılmamıştı.

Lenin ve Kollontay arasındaki işbirliği, giderek gelişti. Aralarında verimli bir yazışma sürdürdüler. İşbirliklerinin temelini çok net olması için Lenin, aralarındaki ayrılıkları belirtmekte tereddüt etmedi.

Kollontay, Lenin'in isteği üzerine, emperyalist-kapitalist hükümetlere karşı bir broşür kaleme aldı: **Savaş kimin için gereklidir?** Şliapnikov'a yazdığı bir mektupta Lenin, Kollontay'ın bu broşürdeki düşüncelerinin temelde doğru olduğunu, ancak kimi düzeltmeler yapmak gerektiğini ifade eder. Söz konusu bu düzeltmeleri Lenin yazarının onayını beklemeden yaptı. Broşür İsviçre ve Rusya'da aynı tarihlerde Rusça yayınlandı ve daha sonra birçok dile çevrildi.

Kollontay'ın Norveç'te yürüttüğü çalışmanın bir benzerini İsveç'te yapmakta olan Şliapnikov'la tanışması bu döneme rastlar. İş-

çi Muhalefeti çalışmaları sırasında yeniden canlanacak olan ilişkileri bu sırada kurulmuştur.

Aleksandra Kollontay, Norveç'teki ikameti sırasında, Birleşik Devletler'e iki konferans gezisi yaptı. 1915 sonbaharında, Amerikan partisinin Alman fraksiyonu tarafından Zimmerwald lehine propaganda yapmak için davet edilmişti. 1916 Mart ve Ağustos'unda Norveç'e dönerek İsveç'ten sınırdışı edilmiş olan Piatakov ile Buharin'e yardımcı oldu. 1916 Ağustos'unda yeniden Birleşik Devletlere gitti. Kimi yabancı sosyaldemokratlarla, Amerikan sol kanadının ortaya çıkmasında önemli bir rol oynadı. Gelişen olaylardan ve özellikle "Novy Mir" içinde Troçki ve Buharin arasındaki etkinlik mücadelesinden Lenin'i haberdar etti. Kollontay'ın raporlarından konuyla ilgili sağlıklı bilgiler edinen Lenin, Troçki'yi "domuz" ve "pis herif" biçiminde niteleyerek sert şekilde eleştirdi. Bu belgeler daha sonra Lenin tarafından yadsınacaktır. Ancak bu, sözkonusu mektupların, Troçki'ye karşı mücadele sırasında Stalin tarafından kullanılmasını engellemeyecektir.

Kollontay Rusya'da aniden patlak veren olaylardan haberdar olur olmaz, endişeyle dolu olarak 1917 Şubat'ında Norveç'e geri döndü.

korkunç bolşevik

1917 yılı boyunca, Aleksandra Kollontay, Lenin'i kayıtsız şartsız destekleyen birkaç kişiden biriydi. 1916'da, 1917 Ocak ve Şubat aylarında Lenin ve Kollontay arasındaki yoğun yazışma yabancı gazetecilerin taktığı adla "korkunç bolşevik" in sosyaldemokrat parti liderine çok yakın olduğunu göstermektedir.

Şubat ve Ekim olayları bile, çok önemli kabul ettiği meselelerden özellikle kadınların siyasal örgütlenmesi, çocukluk ve analık kurumunu güçlendiren bir yasanın çıkarılması gibi sorunlardan uzak durmasını sağlayamadı.

Şubat ayında, Rusya'da olan gelişmeleri öğrenir öğrenmez, Lenin'e telgraf çekerek ne yapması gerektiğini sordu. Petrograt'taki Pravda'nın redaksiyon kuruluna iletmek üzere **Uzaktan Mektup-**

lar'm ilkini aldı. 16-17 Mart'ta Lenin, geçici hükümetle her türlü işbirliğinin reddedilmesini ve silahlı bir ayaklanma sonucu iktidarın Sovyetler tarafından üstlenilmesi gerektiğini vurgulayan iki mektup gönderdi.

Kollontay, 18 Mart'ta Rusya'ya döndükten sonra Lenin'in tavsiyelerine uyarak geçici hükümetle her türlü uzlaşmadan sakındı. Kendi düşünceleri doğrultusunda, burjuva feministlerine karşı mücadele etti:

"Rusya'ya dönüşümün hemen ertesi günü, geçici hükümeti kadınlara oy hakkı tanımaya zorlamak amacıyla Torit Sarayı önünde bir miting düzenleyen Rus "eşitlikçi"lerine karşı bir mücadele başlattım. Çekidze, onları yatıştırmaya çalışıyordu. Bense sarayın avlularında, sokakta savaşa, oportünizme karşı, Sovyet iktidarı lehinde "bolşevik propaganda" yapıyordum. Askerler beni süngülerinin ucuna oturtmakla tehdit ettiler; bolşevik yoldaşlar bile konuşmalarında daha ihtiyatlı davranmamı ve halk kitlelerinin duygularına saygılı olmam gerektiğini söylediler⁽¹⁶⁾."

Lenin'in dönüşünden önce, Parti içinde, savaşa karşı alınacak tavır ve geçici hükümete karşı izlenecek politika konusunda farklı eğilimler bir mücadele başlatmıştı. Kollontay, başını Stalin, Kamenev ve Rikov'un çektiği ılımlı grup ile Goldenberg ve Avilov'un temsil ettiği sağcı akıma karşı Şliapnikov, Molotov ve Zalustski'nin yönlendirdiği solcu akımı destekledi.

3 Nisan'da İsviçre'den dönen Lenin'i karşılayan Parti üyeleri arasında yer aldı. Lenin, Rusya'ya döner dönmez, ertesi gün Sovyetler Panrus Kongresi'ne katılmak üzere bir araya gelen bolşevik ve menşeviklere Nisan Tezlerini açıkladı. Menşevik Sukhanov, Kollontay'ın bu döneme ilişkin oldukça katı bir betimlemesini şöyle yapmaktadır:

"Bir toplumsal devrimin gerçekleştirilmesini istemeyen ya da bunu göze alamayan kimselerle, her türlü ittifakın reddedilmesi gerektiğini savunan Lenin, Kollontay dışında kimse tarafından desteklenmiyordu. Ne var ki onun desteği de alaylara, gülmelere ve şakalara

16. *Komünist Bülten* Sayı 9, s. 139.

konu olmaktan öte hiçbir işe yaramıyordu. Böylece toplantı dağıldı, ciddi tartışma şansı da ortadan kalktı⁽¹⁷⁾."

Lenin'in Rusya'ya dönmesinden sonra, silahlı bir ayaklanma önererek ajitasyon çalışmalarını sürdürdü; ikinci kocası Dibenko'yla tanışması, Helsingfors'da, Baltık denizcileri arasındaki propaganda faaliyetleri sırasında gerçekleşti. Kollontay, 1915'de, daha önce savunduğu çizgiye uygun olarak, yabancı sosyal demokrat partileri II. Enternasyonal'i terketmeye çağırdı. Mayıs'ta Finlandiya Partisi Kongresi'nde, Rus Merkez Komitesi'ni temsil etti. Finlandiya Partisi Enternasyonal'i kesin biçimde terketmiş, Zimmerwald grubuna katılmıştı. Kollontay, solun konumunu güçlendirmek amacıyla Stockholm'deki Zimmerwald yandaşları konferansına gitti.

Temmuz olayları konferansın yarıda kalmasına yol açtı. Kollontay dostlarının uyarılarına karşın Rusya'ya döndü. Sınırdaki tutuklandı. Bir ayı aşkın bir süre, Petrograt'da hücrede tutuldu; ne ziyaretçi kabul etmesine, ne de gazete okumasına izin verildi. Gorki ve Krasin'in aracılığıyla kefaletle serbest bırakıldı. Özgürlüğünü sağlığının tehlikeye girmesine borçluydu; hapishanede iki üç kez kalp krizi geçirdi; cezaevi doktorları, yeni bir kriz geçirmesi durumunda yardımcı olamayacaklarını söylediler.

Böylece, Kerenski'nin emriyle evinde zorunlu ikamete tabi tutuldu. Bu önlem Sovyet'in talebi üzerine kaldırıldı.

Cezaevinde bulunduğu sırada Kollontay, Merkez Komite'ye seçilmişti. Özgürlüğüne kavuştuktan sonra, Sverdlov ile birlikte kadınlar arasında propaganda çalışmalarını yürütebilmek için büro kurdu; İşçi Kadınlar Birinci Konferansı'nın toplanması hazırlıklarına girişti. Silahlı ayaklanmaya doğru gelişen olaylar sırasında etkin bir tavır aldı.

Kollontay, Lenin'in "silahlı bir devrim kaçınılmazdır ve zamanı çok iyi seçilmelidir" biçimindeki önerisinin oylandığı 23 Ekim tarihli, Merkez Komite toplantısına katıldı. Ayaklanma yandaşları ile birlikte, Kamenev ve Zinoviyev'e karşı tavır aldı.

17. Sukonov, *Zapiski o revolloutall, Berlin 1927, cilt 3, s. 41-42*

Kollontay'ın mitinglere ve kamuya açık tartışmalara katılması, basın mensupları tarafından değişik biçimlerde değerlendirilecekti.

Örneğin, Paul Eric diye biri *Journal* gazetesinin 9 Kasım 1917 tarihli yazısında şunları yazıyordu:

"Küçük bir kerevet üzerine sert yapılı bir kadın kendini kaybetmişçesine çırpınarak içe işleyen sesiyle konuşmaktaydı. Kolları insanı şaşırtacak kadar süratli hareket ediyordu. Salpetriere'den(*) yeni çıktığı izlenimini veren bu entarili konuşmacı, Lenin'in arkadaşı hırçın Kollontay'dan başkası değildi. Sözleri kendisine eşlik eden histirik bir gürültüyle uyum içerisindeydi.

İmbikten geçirilmişçesine özenle seçilmiş iddialı cümlelerle, açıkça içsavaşı ve yağmayı kışkırtıyor; acımaya bile layık olmayan burjuvalara karşı duyduğu kini ve proletaryanın onları kılıçtan geçirmeden kurtulmasının mümkün olmadığını haykırdığında, o ana kadar sakın olan ve sözlerini pek anlamışa benzemeyen binlerce insan, duygularını aniden coşkuyla alkışlayarak ve bağırıp çağırarak yansıtıyordu⁽¹⁸⁾."

Bu kez de bir başka tanığa, L. Bryant'a kulak verelim:

"Bu ince yapılı, ufak tefek kadının yaşını kestirmek oldukça güç, kimi zaman yirmisinde, kimi zaman çok daha yaşlı görünüyor. Yorulmak bilmeden çalışıyor...Şimdiye kadar dinlediğim en mükemmel hatip Petrograt'a gelen yabancı delegelerin konuşmalarını hep o çeviriyor. Her zaman çok şık giyiniyor; bu da Rusya'da devrimci hareket içinde yer alan kadınlarda çok ender rastlanan bir olay⁽¹⁹⁾."

Kollontay, 13 Kasım'da Kamu Yardımlaşma Komiserliği'ne atandı. Sorunlar daha binaya girer girmez karşısına çıkmaya başlayacaklardı. Gerçekten de memurların çoğunluğu, bolşevikler iktidara geldiğinde, engelleme yapmaya kararlaştırmışlardı. Kollontay, grevci inemurları, büro ve çekmecelerin anahtarlarını geri verinceye

* *Salpetriere*; Paris'te ünlü bir akıl hastahanesi (CN)

18. Bu makale, Paris V. Bölge Belediye Başkanlığı Marguerite Durand Kütüphanesi'nde bulunmaktadır.

19. Isabel de Palencia, Aleksandra Kollontay s. 305.

dek hapsetmek zorunda kaldı. Öte yandan eski Bakan, Kontes Panina, Kurucu Meclis'ten yazılı bir emir getirilmeden teslim etmeyi reddettiği paralarla birlikte ortadan kaybolmuştı.

İsabel de Palencia, bu döneme ilişkin olarak Kollontay'dan ilginç anılar aktarır; bu anılarda, onun faaliyetlerine derinlemesine yön veren motivasyonları, devrimci mücadelede şiddetin zorunlu olduğuna ilişkin yaklaşımlarını açık olarak bulmak mümkündür:

"Sovyet Cumhuriyeti'nin çıkarlarını korumak için bu denli, katı önlemler almak zorunda mıydım? Kendimi yalnız hissediyorum; çünkü duygularımı kimseye açıklayamıyorum. Ama, Lenin'in bu son günlerde kendisine ilettiğim katı uygulamalar konusunda bana söylediklerini anımsıyorum. Bunlar bizim açımızdan onaylanamaz şeyler olduğunu düşünmekteydim. Lenin başını sallayarak, "Bir devrimin beyaz eldivenlerle yapılabileceğini mi düşünüyorsun? Önümüzde yalnızca iki seçenek var: Ya Sovyetler'in safında mücadele etmek, ya da karşı devrim saflarına geçmek. Üçüncü bir yol yok; muhtemel hiçbir uzlaşma yok!" dedi. Onun haklı olduğunu biliyordum. Tercih hakkımız yoktu⁽²⁰⁾."

Kollontay bakanlığı döneminde başka olumsuzluklar ve talihsizliklerle de karşılaştı. Özellikle Lenin'in savaş malûllerini "A. Nevski Manastırı"na yerleştirmek için, Kilise ve Devlet'in birbirinden ayrılmasını öngören kararnamenin yayımlanmasını öne almak zorunda kalması anamsanmalıdır.

J. Sadoul, A. Thomas'a yazdığı 19 Kasım 1917 tarihli mektupta Kollontay'ın, biraz uçarı bir portresini çizer:

"A. Kollontay'ın yanında iki saat kadar kaldım. Halk Sağlığı Bakanı, uzun ve esnek bedenini bir kılıf gibi saran, anti kıvrımlarla süslenmiş, koyu kadifeden şık bir elbise giymişti. "Başkaları ne der" düşüncesinden kurtulmuş, gözle görülür bir rahatlık içindeydi. Biçimli yüzü, ince hatları, hafif dalgalı saçları; derin, mavi tatlı gözleriyle kırk yaşlarında, çok güzel bir kadındı. Bu kadar güzel bir bakan

20. /Isabel de Palencia, Agy. s. 325-326.

hayal etmek; bu, olağanüstü birşey... Güzel kadınların iktidara gelmesinin doğuracağı, siyasi sonuçlara ilişkin olarak bir deneme yazılabilir." "

Zeki, kültürlü halk kürsüsünün başdöndürücü başarılarına alışık ve son derece sürükleyici olan bu Kızıl Bakire, hem bir anne olarak çok sade, hem de yüksek tabakadan soylu bir kadının tüm tavırlarına sahipti... Onu az sonra Smolnıy'de, klasik bir militan kılığı içinde yorgun, daha erkeksi ve daha az çekici bir durumda bulabilecektim⁽²¹⁾."

Ancak bu güzel kadın bakan, bakanlık makamını uzun bir süre koruyamayacaktı. Kollontay, Ekim'de bolşevik olmayan basınını yasaklanması sırasında istifa etmeyi istememişti. Ama Lenin ve Troçki arasında görüş ayrılıkları, özellikle barış sorunu üzerinde giderek yoğunlaşmaktaydı. 1918 Şubat'ında Sovyetler'in Savaşa ilişkin tavrını Fransız ve İngiliz sosyalistlerine anlatmak amacıyla yurtdışına gönderildi. Ancak bindiği geminin yükü zarara uğradığından yalnızca Aalan Adaları'na ulaşabildi. Nihayet kendisinin de katıldığı Sovyetler IV. Kongresi sırasında Mart 1918'de istifa etti.

Dibenko'yla evlenmeleri bu döneme rastlar. Aralarındaki yaş ve kültür farkı, kısa sürede birbirlerinden uzaklaşmalarına ve ayrı yaşamalarına yol açmakta gecikmedi. Kollontay Norveç'e ticari ataşé olarak atanınca, Dibenko 1923'de ondan kesin olarak koptu.

bir "solcu" ve bir "anarkosendikalist"

Kollontay'ın sol muhalefete, askeri muhalefete ve İşçi Muhalefeti'ne nasıl katıldığını anlatmanın yeri burası değil.

Bununla birlikte, 1918 yılı sonundan 1921'e kadar, eyaletlerde ve kadınlar arasında militanca bir faaliyet sürdürdüğünü anımsatmak gerekiyor.

Volga Havzası'nda, Donetz'de, Cumhuriyet'in siyasal yönetimine başkanlık ettiği Kırım'da, Ajitasyon-Propaganda Halk Komiserliği'ni üstlendiği Ukrayna'da çeşitli konferanslar verdi.

21. J. Sadoul, *Notes sur la révolution bolchevique (Bolşevik Devrimi Üzerine Notlar)* Maspéro, s. 95.

Sverdlov'un yardımıyla I. Panrus Emekçi Kadınlar Kongresi'ni topladı; onun etkisi sonucu Parti'de "kadın seksiyonları"(jenotell) kuruldu. Balabanova'ya göre, bolşevik önderler, Kollontay'ın kadın hareketinin en önünde yer almasına iyi gözle bakmadılar ve Komünist Enternasyonal'ın eski sekreterini onun yerine geçmek için teşvik ettiler. Balabanova bu önerinin geri çevrildiğini doğrulamaktadır. İnessa Armand'ın ölümünden sonra Kollontay Merkez Komite Kadın Seksiyonu'nu yönetti; Komünist Enternasyonal Kadınlar Seksiyonu sekreter yardımcısı oldu. Aralarında, **İşçi Kadınlar Kendi Hakları İçin Nasıl Mücadele Ediyorlar, Yeni Ahlak, Aile ve Komünist Devlet, Devrimden Bir yıl Sonra Kadın İşçi'nin de bulunduğu** çok sayıda broşür yazdı. Doğu ülke kadınlarının yaşam koşullarıyla ilgilenen Moskova'daki az sayıda kişiden biriydi.

İşçi Muhalefeti'nin mahkum edilmesinden sonra Kollontay tartışılmaz bir biçimde her türlü siyasi faaliyetin dışında kaldı. Kimi belgelerin tanıklığına göre 1923'den 1924'e kadar bir kısım tutukluların özel durumlarıyla ilgili olarak aracılık etme cesaretini gösterdi.

1923'den 1950'ye kadar Stalin'in politikasına üstü örtülü bir biçimde uyum sağladı; diplomatik görevlerini özenle yerine getirdi; kadın sorunu üzerine öyküler yazdı.

bir stalin yanlısı mı?

Kollontay'ın, Troçki'ye karşı mücadelede Stalin'i desteklediği kuşku götürmez. 1924'de Lenin'in Troçki'yi eleştiren mektuplarını Marx-Engels Enstitüsü'ne teslim etti. 1927'de Pravda da, Muhalefeti eleştiren bir yazı yazdı. 1935'de İsveç hükümetinin Troçki'ye vize vermesini engelledi.

Kollontay'ın, Troçki'ye karşı Stalin'le işbirliği yapmasının nedenleri son derece karmaşıktır.

Birincisi, Kollontay ile Troçki, geçmişte sürekli olarak çatışma halindeydiler; Troçki, Aleksandra'nın Birleşik Devletler'den kendisi aleyhinde Lenin'e yazdığı mektupları hiçbir zaman affetmedi. "Yaşamım" adlı yapıtında şunları yazar:

"Kollontay, New York yılları boyunca yeterince devrimci bir faa-

liyet göstermedi. Lenin'le yazışma halindeydi. Lenin'i Amerika'da gelişen olaylar, özellikle de benim faaliyetlerim hakkında, düşünceleri ve olguları, kendi aşırı-solcu değer yargılarına göre çarpıtarak, bilgilendirdi. Bu yazışmalar sırasında, gönderdiği mektuplarda bile rek çarpıtılmış bu bilgilendirmenin izlerini bulmak mümkündür."

Buna karşılık, Rosmer, Troçki'nin Sol Muhalefet'in ve İşçi Muhalefeti'nin mahkum edilmeleri sırasında Kollontay'la "ilişkilerini düzelttiği"ni belirtir.

İkinci olarak, Stalin'in Troçki'ye karşı yürüttüğü mücadelenin birçok aşamadan geçmiş olduğunu gözönünde bulundurmak gerekir. Kollontay, 1924'de Lenin'in mektuplarını verirken, Stalin'in bunlardan yararlanacağını bilemezdi.

Üçüncüsü, Kollontay tarafından 30 Ekim'de Pravda'da Troçkist muhalefeti mahkum etmek amacıyla kullanılan komutların tahlili, İşçi Muhalefeti ile Birleşik Muhalefet'in tezlerindeki özdeşliğin yalnızca biçimsel olduğunun anlaşılmasını sağlamıştır. Birleşik muhalefet üyeleri, Kollontay, Şliapnikov ve Medvedev'in mahkum edilmeleri konusunda oybirliği içinde hareket etmişlerdir; Troçki'nin taleplerinin salt demagogik temelden kaynaklandığını düşünen Parti'nin işçi tabanı, bunlara herhangi bir ilgi göstermemiştir. Dolayısıyla da Troçki'nin 1926'da muhalefet saflarına katılması yönünde kendisine yaptığı önerilerin Kollontay tarafından reddedilmesi mantıklı bir tutumdur.

Sonuç olarak, Kollontay'ın, Stalin ve Parti örgütünden duyduğu korku, sürgüne gönderilmek ya da fiziksel olarak işkence görmekten değil, iftiraya uğramaktan ileri gelmektedir. M. Body'nin tanıklığına göre 1925'de şunları ifade etmektedir:

"Adaletsizliğe karşı nasıl mücadele etmeli, nasıl korunmalı? Haksızlığı yaygınlaştırmak için kullanabilecekleri o kadar çok araçları var ki! Saygı duyulacak gerekçelerle Parti'den ayrılan Anjelika'ya karşı (Balabanova) uygulanan adaletsizlikleri protesto etmek amacıyla çeşitli vesilelerle **Pravda** ve Merkez Komite'ye yazı yazdım⁽²²⁾."

22. M.Body, *Tanıklıklar*, 1952.

Eski bolşevik muhafızların tümü için olduğu gibi, Kollontay için de Parti'den ayrılmak düşüncesi dayanılmaz bir şeydi. Ama o Rus halkı nezdinde onurunu zedelemekten korktu; bu anlamda ömürlerini adanmış oldukları eserin başarısızlığını görecektir. Buharin ve diğer militanlar gibi hiçe sayılmayı, hakarete uğramayı kabullenmedi.

Kollontay'ın Stalin'le üstü kapalı bir anlaşma yapmış olduğu sanılmaktadır. Bu anlaşmaya rağmen, korkunç "Cengiz Han" onu öldüğü güne kadar gözaltında bulundurmıştır. M. Body, İsaabel de Palencia ya da V. Petrov'un (The Empire of fear) tanıklıklarına göre basın kampanyaları, Moskova'ya çağrılmalar, gizli polisin gözetimi birbirlerini izlemiştir.

Norveç'te ticari müşavir olduğu dönemde, en az iki kez SSCB'ye gitmek (birinde M.Body ile birlikte) ve Merkez Denetim Komisyonu önünde ifade vermek zorunda kalmıştır. Yayın yoluyla kendisine yöneltilen can sıkıcı işnelemeleri ve aynı şekilde A. M. K. rumuzuyla Pravda da yayınlanan ve "serbest aşk" sorunlarını gülünç bir üslupla anlatan makalelerden duyduğu rahatsızlığı Stalin'e şikayet etti. Bu makaleler Aleksandra'yı küskün bir ulak düzeyine indirgemekteydi. Sık sık geri çağrılmalar ve A. M. K. rumuzlu makaleler de böylece sona erdi.

1925-1927'den itibaren Kollontay'ın Rusya'nın iç sorunlarını unutmaya çalışarak bütün dikkatini elçiliğin gündelik sorunlarına ve SSCB ile İskandinav ülkeleri arasındaki ilişkilerin düzeltilmesi üzerinde yoğunlaştırdığı görülmektedir. 1929'da Norveç'te karşılaştıklarında M. Body'ye şöyle der:

"Artık Moskova'da kimseyi tanımıyorum. Her şey ne kadar değişmiş? Ama ben ne yapabilirim ki? Örgüte karşı çıkılmaz. Kendi yönümden ben ilkelerimi vicdanımın bir köşesine yerleştirdim ve bana dikte edilen siyaseti uygulamak için mümkün olanı yapıyorum⁽²³⁾."

1936-1937 yıllarında yeniden Moskova'ya çağrıldı. Arkadaşı İsaabel de Palencia çok sıkıntılı olduğunu, çökmüş görüldüğünü,

23. M. Body, *Tanıklıklar* 1952.

saldırlardan vazgeçmediğini doğrulamaktadır. O, Stalin'in terör rejimini, "ormanlar kesilirken yongalar uçar" diyen Rus atasözünün mantığıyla haklı çıkaracak kadar ileri gitmişti.

"Rusya'nın mutlakiyetten özgürlüğe birkaç yıl içinde ulaşamaya-
cağını anlamış bulunuyorum. Stalin'in ya da Troçki adını taşıyacak
bir başkasının diktatörlüğü kaçınılmazdı. Bu diktatörlük sel gibi kan
akıtmıştır; ama zaten Lenin döneminde de çok kan akıtılmış, kuşku-
suz bu arada masum insanların da kanı dökülmüştür. Teröristlerin
elini kırmak için, Zinoviyev'in Petrograt'da rehinelere katlini em-
rettiğini anımsayın. Rusya'nın özgür bir rejime kavuşması için daha
kaç on yıl geçmesi gerekiyor? Bir şey söyleyemeyeceğim. Rusya kül-
türsüz, disiplinsiz kalabalık yığınlarıyla demokrasiye tarihsel olarak
henüz hazır değildir⁽²⁴⁾."

Tarihçiler ve canlı tanıklar Kollontay'ın fiziksel olarak neden or-
tadan kaldırılmadığını kendi kendilerine sormaktadırlar. R. Conqu-
est, bu gönül yüceliğini Stalin'in "kafkas şövalyeliğine" yorar⁽²⁵⁾. V.
Petrov daha akla uygun bir yaklaşımla, Kollontay'ın uluslararası bir
üne sahip olduğunu, üstlenmiş olduğu diplomatik göreve özgün bir
nitelik kazandırdığını Stalin'in onu ortadan kaldırması halinde ka-
zancından çok kaybı olacağına dikkati çeker⁽²⁶⁾.

diplomatik yetenekleri olan bir "aparaçitsa" mı?

Kollontay'ın 1923'ten 1945'e kadar süren oldukça uzun diploma-
tik bir kariyeri vardır. 1920-1939 yılları arasında SSCB'de diploma-
tik görev bir saygınlık alameti değil kesinlikle gözden düşmenin bir
ön işaretiydi.

Kollontay'ın Aaland adalarında sona eren ilk diplomatik misyo-
nu, sol muhalefete mensup olduğu sırada, özellikle Rusya'dan uzak-
laştırılması için bir bahaneydi.

İşçi Muhalefeti'nin XI. Kongre'de mahkum edilmesinden sonra,

24. Agy.

25. R. Conquest, *The Great terror*, Pelican Book s. 121.

26. V. Petrov, *The Empire of fear* s. 189 - 194.

Stalin Kollontay'a yazarak, Parti'nin kendisine diplomatik bir görev verdiğini bildirdi. Önce Türkiye'ye gönderilen Suritz'in yerine Norveç'e ticari müşavir olarak atandı. Batı basınında "korkunç bolşevik diplomat" hakkında ve dahası bu "Kötü (ve güven veren) Komünist"nin ne tür çıkarlar sağladığı, bolşevik hükümet tarafından kendisine Paris'ten elli takım elbise satın alındığı, Çar'ın mücevherlerini taktığı yolunda ipe sapa gelmez yazılar yayımlanmaya başlandı.

Gazeteciler o alışılmış üsluplarıyla, Kollontay'ı yargılamaktan, onun SSCB'de karşı karşıya kaldığı suçlamalar hakkında en ufak bir kuşkuya bile düşmediler. Örneğin, 18 Ocak 1926 tarihli *Petit Journal* şöyle yazıyordu:

"La Paix sokağı. Muhteşem bir Rolls-royce ünlü bir mücevhercinin önündeki kaldırırma yanaşır. Arabadan üzeri mücevherlerle yüklü iri bir kadın iner.

-Eh, işte bir yeni zengin! diye haykırır ufak tefek yapılı, bir telgraf dağıtıcısı; bunca serveti bu kadar kötü bir müşterinin emrinde görmekten doğal olarak dehşete kapılmıştı.

Ama bu ufak tefek telgrafcının gecenin pırıl pırıl yanan ışıkları altında bu şişman kadın tarafından tanınmaması hayrına olmuştur. Çünkü bu kadın, Lenin'in seçkin öğrencisi ve Sovyetlerin Stockholm elçisi bayan Kollontay'dan başkası değildi⁽²⁷⁾."

Litvinov ve Çiçerin'le mutabakat içinde olan Kollontay, Norveç'le iyi ilişkiler kurmaya girişti. Ticaret anlaşmaları imzalandı. Kollontay, Spitzberg adası karşılığında SSCB'nin Norveç tarafından tanınmasını sağlayan bir anlaşmanın imzalanmasını başardı; ama Büyük Britanya'nın da SSCB'yi Norveç'le hemen hemen aynı tarihlerde tanınması üzerine, Kollontay, bu diplomatik tanımaya çok yüksek bir bedel ödemekle suçlandı.

Bunun hemen ardından, Kollontay, Meksika'nın Cuernavaca kentine atandı. Görevine gitmekte çeşitli zorluklarla karşılaştı; zira Birleşik Devletler geçiş vizesi vermeyi reddetti. Sağlık sorunları ve belki de aydınlanmamış birtakım diplomatik sorunlar, onun 1927

27. *Marguerite Durand Kıtaphıjı.*

Ekim'inde yeniden Norveç'e dönmesine yol açtı.

1930'da İsveç'e elçi olarak atandı. Kerenski hükümeti tarafından İsveç bankalarına emanet edilmiş olan altının SSCB'ye iade edilmesini ve bir ticaret anlaşması imzalanmasını sağladı.

1935, 1936, 1937'de SDN Adalet Komisyonu çalışmalarına katıldı.

İkinci Dünya Savaşı başladıktan ve Finlandiya Sovyet birliklerinden işgal edildikten sonra bile Kollontay, SSCB ile İsveç arasındaki iyi ilişkileri az-çok korumayı başardı.

1940 ve 1945'de Kremlin ile Finliler arasında arabuluculuk yaptı. Onun bu alandaki rolü ve özellikle 1944'te yerine getirdiği görevler yadsınamaz⁽²⁸⁾.

25 Ağustos 1944'te, İsveç'li Bakan Gripenberg, Finlandiya Dış İşleri Bakanı M. Enkel tarafından yazılmış bir notu Kollontay'a ilet-ti. Finlandiya ticari delegasyonunun önerdiği ateşkes, Moskova tarafından kabul edildi; gerçekten de Moskova hükümeti, 29 Ağustos'ta Kollontay aracılığıyla Finlandiya'nın Almanya'yla ilişkilerini kesmesi ve Alman askeri birliklerinin Finlandiya'dan derhal çekilmesi koşuluyla bir Fin delegasyonunu kabul etmeye hazır olduğunu Fin hükümetine bildirdi.

Fin-Sovyet çatışması sırasında Kollontay'ın kişisel tutumunu Gripenberg şöyle anlatmaktadır⁽²⁹⁾:

"Rus Bakan içtenlikle ve gözle görülür biçimde Finlandiya'ya sempati duymaktaydı, ama SSCB ile İskandinav ülkeleri arasında özellikle de İsveç'le iyi ilişkileri zedeleyebilecek her şeyden özellikle kaçınmaya çalışmaktaydı."

Kollontay aynı şekilde 1946'da Wallenberg sorunuyla da yakından ilgilendi. Ocak 1945'te Kızılordu'nun işgali sırasında, Budapeşte'deki İsveç elçilik sekreterinin kaybolan ailesini buldurarak güvenliğini sağlattı. Bu andan itibaren onun zaman zaman Parti adına bazı makaleler kaleme alarak ve Dışişleri Bakanlığı kurullarına ileterek,

28. A. Fontaine, *Soğuk Savaşın Tarihi*.

29. Gilles Lambert, *Hazalah Operasyonu*, Hachette Yayınevi-1972

hükümetin resmi sözcüsü haline geldiği görülmektedir. 1952'de en-farktüsden öldüğünde, ardında önemli bir dizi yazılı eser bırakmıştı.

"kadın sorunu"ndan "yeni kadın"a

Kadın sorunu (Jenski Vopros), Rus edebiyatında her zaman çok önemli bir yere sahip olmuş, toplumsal sorunlarla hep içiçe ele alınmıştır.

Bu edebi geleneğin mirasçısı olan; kendi çağdaşları, Collette, Shaw ve İbsen'den çok, sosyalist klasikleri bilen ve geniş bir özgürlükten yararlanan Kollontay, çalışmasının ve faaliyetinin önemli bir bölümünü kadın sorununa ayıracak kadar iyi yetişmişti.

Kollontay geriye olabildiğince belgesel iki araştırma bırakmıştır; **Kadın Sorununun Toplumsal Temelleri ile Toplum ve Analık** broşürleri, tıpkı **Aile ve Komünist Devlet**, kadınla ilgili basında yayınlanmış makaleler, yasal ve hukuksal metinler, 1923-1927 arasında yayınlanmış olan bir dizi roman gibi devrim sırasında oldukça yaygınlıkta kazanmışlardır. Romanları 1923'de iki derleme halinde yayınlanmıştır: **İşçi Arılarının Aşkı** ve **Dönemeçteki Kadınlar**. Dönemeçteki Kadınlar'dan uzun bir öykü olan **Büyük Bir Aşk** 1927'de yeniden basılmıştır; bir çok tarihçi bu öyküde Lenin, Krupskaya ve İ. Armand'ın İsviçre'deki ilişkilerine yapılmış bir atıf görmek istemişler; Stalin'in Troçkist muhalefetle işbirliği yapmasıyla ilgili olarak Krupskaya'ya yönelttiği, "Lenin'in gerçek dulunun kim olduğunu açıklayacağım" yolundaki tehditlerini anımsayarak onun 1927'deki baskısını anlatmışlardır.

Kollontay'ın kadın sorunuyla ilgili yaklaşımları başlıca iki tema üzerinde temellenir: Bir yandan kadının toplum içindeki yeri ile klasik marksist tavra göre ilgilenmiştir; öte yandan bireysel planda "ikinci cinsin" konumunu hayran olunacak bir biçimde açıklamıştır. Toplumsal ve ekonomik yapıların biçimlenmesine denk düşen cinslerin yeni ilişkileri üzerinde yeni bir teori oluşturmaya yönelmiştir. Komünlerin kurulması girişimleriyle çok az ilgilenmesine rağmen Vasilisa Mahgina öyküsünde bu girişimleri gerçeğe uygun bir biçimde anlatabilmiştir.

Kollontay'a göre kadının özgürleşmesinin yolu toplumsal devrimden geçmektedir; kadının bireysel gelişmesiyle ilgilenmeden önce, toplumsal devrim tamamlanmalı, daha sonra kadının ekonomik alanda bir üretici ve anne olarak sahip olduğu ikili rolün uzlaştırılmasına girilerek toplumsal devrim kurulabilir. Yeni bir ahlâk, sadece sosyalist ve giderek komünist toplumda kurulabilir. "Kölenin kölesi"nin kurtuluşunu sağlamak i029651 kadınların ekonomik toplumsal sorunlara ilişkin olarak bilinçlendirilmesi zorunludur. Sömürülenlerin kurtuluşu ancak onların politikleştirilmesiyle mümkündür.

Kollontay'a göre, kurulmakta olan sosyalist toplumda, kapitalist toplumda olduğu gibi, kadının iki temel fonksiyonu, çalışma ve analık, "toplumsal görev" olma niteliklerini sürdüreceklerdir. Bu iki göreve, bir içsavaş ya da dış müdahale durumunda devrimin savunulması görevide eklenmektedir. Toplumsal yasama sistemi, kadınların bu kez iki rolü bağdaştırmasını sağlamalıdır; ancak, sosyalist rejimde annelere yardımcı olmak, doğumdan yana mutlak bir hedef değildir: Bu yardım, yeni toplumun dayanışma ruhu içerisinde yerine getirilir ve toplumun sıkıntı içindeki herhangi bir üyesine yapılan yardımdan farklı değildir.

Kadınların siyasi hayattaki konumlarıyla ilgili olarak, Kollontay her zaman "burjuva feministlere" karşı çıkmış; bütün kadınların "sınıflarüstü" ortak bir mücadeleye girişmesi ihtimalini kaale almamıştır. Proleter kadının hedefi her şeyden önce "sınıf antagonizması" üzerine kurulu "eski dünyanın yok edilmesi"dir. Bu hedefe ulaşmak için, bütün kadınların Komünist Parti içinde, ancak özgül sorunlara sahip oldukları için, özel seksiyonlarda örgütlenmesi zorunludur.

Kollontay'ın **Aile ve Komünist Devlet'**de tasvir ettiği geleceğin toplumu, ev içi hizmetlerin sosyalistleştirilmesini, çocukların eğitiminin toplum tarafından gerçekleştirilmesini, eski anaerki ilişkileri ortadan kaldırmayı ve serbest aşkı yeniden kurmayı, gerçekleştirecektir. Kollontay bu konuda şunları yazdı:

"Yalnız kendi çocuklarınızın değil, bütün emekçi çocuklarının anneleri olun...Bencil ve içe kapanık aile çekirdeği yerine, erkek ve ka-

dın herkesin, her şeyden önce birbirlerinin kardeşi ve yoldaşı oldukları emekçilerin evrensel büyük ailesi geçecektir⁽³⁰⁾."

Bu yeni topluma denk düşen yeni bir kadın tipidir. Kollontay'ın bu konuya ilişkin düşünceleri, onun eserinin en ilginç yönlerini oluşturur: Bu düşünceler Kollontay'ın karakteri, kaygıları ve düşkünlükleri hakkında bizleri aydınlatır. Kollontay'ın kendi kadınlık konumundan hareketle gözlemlemiş oldukları, aydın ve çağdaş bir tarzda dikkat çekilmektedir.

Kollontay'ın düşünceleri, Anna Ahmatova'nın *Beyaz Kuş* ve *Ejderha* adlı şiiri üzerine yazmış olduğu bir makalede, veciz bir biçimde özetlenir; o, Ahmatova'nın şiirinin, bir yandan kadın açısından aşkın ve yaratıcı çalışmanın bağdaştırılmasındaki zorluğu, öte yandan kadının bireyselliğini kabullenmekte erkeğin gösterdiği yeteksizliği değerlendirmektedir; kadına sunulan çözümleri şöyle ifade eder: Ya kendisinin değerini takdir etmekte ve çalışmasını izlemekte başarılı olamayan erkeği terketmek, ya da onu yeniden eğitmek. Kollontay'ın romanlarındaki kadın kahramanların tümü, birinci çözümü yeğlemektedirler. Örneğin *Büyük Aşk*'daki Nataşa, "kendisinde bireyi değil, yalnızca kadını görmek isteyen" Senia'yı terkeder.

Kollontay, hayatı ve yapıtıyla SSCB'nin yaşamış olduğu evrimi kavramakta bize yardımcı olmaktadır: 1921'de rejimin yozlaşmasıyla ilgili en belirgin uyarıyı o yapmıştır. Ancak devrimin girmiş olduğu sürece direnmeye ya da işçi demokrasisine geri dönülmesi için gerçekçi ve somut çözümler önermeye gücü yetmemiştir.

Kollontay'ın kadın sorunu hakkındaki düşünceleri daha geniş bir biçimde tanınmayı hak etmişlerdir. Günümüz feminist akımlarının, kadın emeği sorunları ve ev hizmetlerinin düzenlenmesi (eşit iş/eşit yaşam koşulları) konularında Kollontay'la çıkışıyor olmalarına rağmen, onun "kaytarmacılık" ya da "analık, sosyal görev" gibi kimi sloganları, *Torchom Brule*'deki⁽³¹⁾ *Devlet ve Aile*'ye ilişkin makalede görüldüğü gibi, "Women Lib"i'n çok sayıda yandaşını öfkeliendirmektedirler.

30. *Aile ve komünist devlet*.

31. Sayı 3.

Kollontay, kendi özgün bireyselliği içinde ne toplum, ne de dostları tarafından anlaşılabilirdiğini, ama kadınlık durumunda herkes tarafından anlaşıldığının hep bilincinde olmuştur.

O Beauvoir'dan önce "ikinci cinsin" zayıf konumunu anlatmıştır; gözlem aşamasını aşmayı başarmış, o kadınlara emekleri ve serbest aşk aracılığıyla kendi kişiliklerini fethetmeyi önermiştir. Bunun örneğini cinsellikten yoksun bir kadın olmayı reddederek vermiştir.

bibliyografya

kollontay'ın eserlerinin kısa bibliyografyası

- **Finlandiyalı İşçilerin Yaşamı** (La Vie des ouvries finlandais, Saint Pètersbourg) 1903, 335 sayfa.
- **Sınıf Mücadelesi Üzerine** (Sur la lutte de classe), Sibirsk 1905, 31 sayfa.
- **Finlandiya ve Sosyalizm**, makaleler, 1906, 232 sayfa.
- **Sovyetlerin Temsili Üzerine** (Sur les reprèsentation des Soviets), Saint Pètersbourg 1906, 7 sayfa.
- **Kadın Sorununun Toplumsal Temelleri** (Les fondements sociaux de la question fèminine), Saint Petersburg 1909, 431 sayfa.
- **İşçi Avrupası Boyunca** (A travers de l'Europe ouvrière Saint Pètersbourg), 1912, 311 sayfa.
- **Savaş Kimin İçin Gerekli** (A qui la guerre est-elle nècessarie), Berne 1916, 16 sayfa
- **Kadın İşçi ve Kurucu Meclis** (L'Ouvrière et L'Assablèe constituante), Saint Petersburg 1917, 8 sayfa.
- **İşçi Kadınlar Kendi Hakları İçin Nasıl Mücadele Ediyorlar** (Comment les ouvrières luttent-elles pour leurs droits?), 1919 Moskova, 27 sayfa.
- **Yeni Ahlak ve İşçi Sınıfı** (La Nouvelle Morale et la Classe ouvrière) 1919, 62 sayfa.
- **Soğuk, Yoksul Sınıfın Eski Düşmanı** (Le Froid, vieil ennemi de la pauvretè), Moskova 1919, 23 sayfa.
- **Devrimci Savaş** (La Guerre rèvolutionnaire), Moskova 1919

- Devrimden 1 Yıl Sonra İşçi Kadın (L'Ouvrière un an après la révolution), 1918, 32 sayfa
- Fuhuş ve Fuhuşa Karşı Mücadele Araçları (La Prostitution et les Moyens de lutter contre elle), Moskova 1921, 23 sayfa
- Toplum ve Analık (La Société et la Maternité), Moskova 1921
- İşçi Arıların Aşkı (L'Amour des abeilles ouvrières), Riga 1925, 42 sayfa

otobiyografiler

- Bulletin Communiste'de Otobiyografik Notlar, 1925
- Kendi Anlatılarıyla Bolşevikler (Les Bolcheviques par eux-mêmes), Derl. Haupt ve Marie, Maspero yayınları 1969
- Autobiographie einer sexuell emanzipierten Kommunistin (Cinsel Olarak Özgürleşmiş Bir Kadın Komünistin Otobiyografisi), Derl. Rogner und Bernhard, Munich 1970

Kollontay hakkında bir "Bibliografya Denemesi" Henryk Lenczyse tarafından Cahiers du monde russe et soviétique'de yayınlanmıştır. Bölüm XIV, 1-2 (Ocak-Haziran 1973) s. 205-241.

türkçede kollontay

- Marksizm ve Cinsel Devrim, Bilgi Y., Ankara 1973
- Sevgi Yolları, Alan Y., İstanbul 1987
- Kadınların Özgürlüğü, Yarı Y., Ankara 1987
- Çok Hayat Yaşadım, İnter Y., İstanbul 1989

İÇİNDEKİLER

● İşçi Muhalefeti Üstüne / Jean - Maurice Gélinet	7
● İşçi Muhalefeti / Aleksandra Kollontay	43
İşçi Muhalefeti Nedir?	44
Anlaşmazlığın Temeli	48
Partideki Bunalım	53
Sendikaların Rolü ve İşlevleri	68
Bürokrasi ve Kitle İnisiyatifi	89
Muhalefetin Tarihsel Gerekliği	101
● Ek I / İşçi Muhalefedinin X. Parti Kongresine Sunduğu Platform	105
● Ek II / Onlar Platformu (Lenin, Stalin, Kamanev, v.d.)	116
● Ek III / Troçki, Buharin ve Arkadaşlarının X. Parti Kongresi'nde Sundukları Platform	132
● Ek IV / Yirmiiki Muhalefet Üyesinin Mektubu	149
● Aleksandra Kollontay: "Pişman bir Asilzade"den "Aparçik"e / Anne Vahl	153
● Bibliyografya	185

rusya'da işçi muhalefeti

"Eleştiri, tahlil, çalışma, coşku ve düşünsel araştırmanın olduğu bir yerde yaratıcılık, hayat ve sonuç olarak, geçmişten geleceğe doğru uzanan bir hareketlilik de vardır. Hiçbir şey düşünce durgunluğu, donmuş kalıplar ve alışkanlıklardan daha ürkütücü ve daha tehlikeli değildir... Bu nedenle biz de günlük alışkanlıklar içinde gömülmeye başlamıştık. Muhalefet olmadan (ki o olgunlaşmadan önce de kendisi ifade etmiştir) biz de yavaş yavaş ve farketmeden komünizmin doğru yolundan sapabilirdik. O zaman, düşmanlarımız ellerini sevinçle oğuşturacaklardı.

İşçi Muhalefeti daha önce Karl Marx ve Engels tarafından Komünist Manifesto'da vurgulanmış olan ve programımızın temelini oluşturan; komünizmin mümkün olduğu ve gerçekleştirilmesinin de yalnızca işçi sınıfına ait olacağı hususunu yinelemiştir. Komünizm yaratıcılığı işçilere aittir.

İşçi Muhalefeti sesini son olarak bürokrasiye karşı yükseltmiştir. Bürokrasinin işçi sınıfının inisiyatifi ve yaratıcı ruhunu körelttiği düşünceyi öldürdüğünü, ekonomik inisiyatifi ve yeni üretim yöntemleri keşfetme denemelerini engellediğini, tek kelimeyle üretimin ve hayatın yaratıcı yeni biçimlerinin kaynaklarını kuruttuğunu cesaretle vurgulamıştır.

Bir sitem durumuna dönüşmüş bürokratik yöntem yerine, çalışan kitlelerin inisiyatifine dayalı yeni bir sistem önermiştir."

ALEKSANDRA KOLLANTAY

